

**Α Π Α Ν Τ Α
Τ Ω Ν Α Γ Ι Ω Ν Π Α Τ Ε Ρ Ω Ν**

Υπεύθυνος Έκδόσεως
Γεράς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Εφ. 'Ι. Ν. 'Αγ. Παντελεήμονος 'Ακαρνανών

**Ι Ω Α Ν Ν Ο Υ
Χ Ρ Υ Σ Ο Σ Τ Ο Μ Ο Υ
Ε Ρ Γ Α**

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ Γ'—Ζ'

ΤΟΜΟΣ 53

Είσαγωγή
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Υφηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

Μετάρφρασις-Σχόλια
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΝΙΚΑ
θεολόγου

ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΞΑΝΘΑΚΟΥ — ΝΙΚΑ
φιλόλογου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΩΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ»—ΑΘΗΝΑΙ 1973

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
Ὁμιλία εἰς τὸν Γ' Ψαλμὸν	9 (129) *
Ὁμιλία εἰς τὸν Δ' Ψαλμὸν	16 (137)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ε' Ψαλμὸν	50 (175)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΣΤ' Ψαλμὸν	68 (184)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ζ' Ψαλμὸν	84 (210)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	129

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ σαλμων ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ ἀρχαῖον κείμενον.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οἱ Ψαλμοὶ ἔνεκα τοῦ ποιητοῦ καὶ πλοῦσι αὐτῶν θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ περιεχομένου, ὡς τὸ κατ' ἑξοκὴν ὕμνο-λόγιον οὐκ ἰσχυρῶς τῆς ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς ἀλλὰ καὶ τῆς κριστιανικῆς Ἐκκλησίας, προσεβόησαν λίαν ἐνταῦθα τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δι' ἐξ ἐπιπέδου ἀρρηνευτικῆς. Οἱ Πατέρες, θαθεῖς μελετῆται καὶ γνωστοὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἠσκολήθησαν μὲ τὴν ἐρμηνείαν αὐτῆς ἐπὶ τῆ σκοπῇ νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τὸν τὸ ἀληθές, γνήσιον καὶ ἀκριβὲς μήνυμα τῆς ἐν ταῖς ἱεραῖς βιβλίαις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περιεχομένης θείας ἀποκαλύψεως. Ἡδὴ πρὸ τοῦ Χρυσοστόμου πολλοὶ τῶν πατέρων ἠρμήνευσαν ἐν μέρει ἢ ἐν συνόλῳ τοὺς Ψαλμοὺς ἐν οἷς οἱ Ἱππόλυτος Ρώμης (Migne PG 10, 714-725), Ἄρηνγνης (Migne PG 12, 1064-1790, 17, 106-142), Εὐσέβιος Καισαρείας (Migne PG 23, 66-1398, 24, 10-74) Μέγας Ἀθανάσιος (Migne PG 27, 59-590), Βασίλειος Καισαρείας (Migne PG 29, 299-493, 30, 72-117), Διδύμος Ἀλεξανδρείας (Migne PG 39, 1153-1622 πρβλ. καὶ τὴν πρόσφατον ἔκδοσιν τοῦ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὑμνήματος τοῦ Διδύμου, γενομένην ἐπὶ τῆ βάσει τῶν κατὰ τὸ 1941 ἀνακαλυφθέντων χειρογράφων κωδίκων ἐν Τουρῶν τῆς Αἰγύπτου «Didymos der Blinde Psalmenkommentar, I-V, Bonn 1969-1970) καὶ Γρηγόριος Νύσσης (Migne PG 44, 432-616).

Τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου διεσοδῆ ἐρμηνεία εἰς 58 Ψαλμοὺς (Ψαλμ. 4-12, 43-49, 108-117, 119-150). Ἄξιον πολλῆς προσοχῆς τυγχάνει δι' ὅ τίτλος, ὅπῃ τὸν ὅποιον φέρεται τὸ ὑπόμνημα τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, δὲν εἶναι «Ὁμιλία», ὡς θὰ ἀνεμένε τις, ἀλλὰ «Ἐρμηνεία». Τὸ ὑπόμνημα εἰς τοὺς Ψαλμοὺς διαφέρει τῶν λοιπῶν ὑπομνημάτων εἰς ἄλλα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καθ' ὅσον ὁ Χρυσόστομος δὲν περιορίζεται εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ὁ, ἀλλὰ ποιεῖται χρῆσιν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαίων ἑλληνικῶν μεταφράσεων τοῦ Συμμάκου, τοῦ Ἀκύλα καὶ τοῦ Θεοδοτίωνος (πρβλ. Ψαλμ. 4, 9, 55, 53 κτλ.). Οὕτως παραθέτει παραλλήλως πρὸς ἑαυτὸν τέσσαρας γραφὰς κειμένων προσέτι ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ καὶ τῆς σιριακῆς. Ἀγνωστον παραμένει ἐδὼν οἱ ἀναγνώστῃ 58 Ψαλμοὶ εἶναι οἱ μόνοι τοὺς ὁποῖους ὑπεμνημάτισεν ἢ ἀποτελοῦν μέρος τοῦ ὑπομνήματος ἀλοκλήρου τοῦ Ψαλτηρίου.

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν ἀκολουθεῖ τὸν γνωστὸν τρόπον τῆς ἀπ' ἄρβωνος δι' ὁμιλιῶν ἐξηγήσεως πρὸς ἐξακρίβασιν τοῦ ἐν ταῖς Ἁγίαις Γραφαῖς ἐγχεκρυμμένου θησαυ-

ρού» και μετάδωσαν τούτου πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ὑπὸ τῶν πιστῶν, χρησιμοποιοῦν ὡς τρόφιμος καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐκπρόσωπος τῆς Ἀντιοχείανθς Σχολῆς τὴν γραμματικώτατον κείμενον τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὅθεν δὲν περιορίζεται ἀπλῶς εἰς τὴν ἐπισημαίνουσαν τὴν πάσης φύσεως προδλημάτων, φιλολογικῶν, ιστορικῶν καὶ θεολογικῶν, ἀλλὰ δι' ἐπισοτημένης καὶ μετὰ πολλῆς βασάνου τοῦ κειμένου ἀναλύσεως καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης εἰς ἱερὸν κείμενον εὐλαθείας ἀναζητεῖ λύσεις, παρέχει ἱκανοποιητικὰς ἀπαντήσεις, καὶ διατυπῶν θεσποτακτάτους κείμενας, συσχετίζων ταύτας πάντοτε πρὸς τὴν πρακτικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Πιστεύων δὲ ἀκραδάντως εἰς τὴν ἀναγεννητικὴν δύναμιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀποσκοπεῖ νὰ καταστήσῃ ταύτας θιάματα τῶν πιστῶν. Ἐρμηνεύει τὰ χωρία διὰ τῆς προσαιγοῦσης ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς, καταλήγων οὕτως εἰς τὸ ἐρμηνευτικὸν ἄξιωμα ἢ Γραφὴ διὰ τῆς Γραφῆς.

Ἡ ἐρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Χρυσοστόμου θεωρεῖται τὸ ἀριστον ἐκ τῶν ἐρμηνευτικῶν αὐτοῦ ἔργων εἰς τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐν αὐτοῖς περιέχονται αἱ προσφιλεῖς ἰδέαι του περὶ κακίας καὶ ἀρετῆς (Ψαλμ. 100, 142, 146), περὶ τοῦ ὀρθοῦ τρόπου προσευχῆς (Ψαλμ. 7, 9, 141), περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ψάλλειν τοὺς Ψαλμοὺς καὶ τοὺς ὕμνους εἰς τὴν κριστιανικὴν Ἐκκλησίαν (Ψαλμ. 41, 134, 150), περὶ τῶν ἱεροποδημιῶν εἰς τὴν ἁγίαν Γῆν (Ψαλμ. 109), περὶ τῆς ἱερατικῆς ἀξιοφροσύνης (Ψαλμ. 113, 116), περὶ παρθενίας (Ψαλμ. 44, 113), περὶ τῆς ἐπιστίας μεταλήψεως τῆς θείας κοινωνίας (Ψαλμ. 133), περὶ τῆς ἐν Ρώμῃ παρουσίας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου (Ψαλμ. 48) καὶ ἐνδικαίου συνοντῆ τῆς πολεμικῆς ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν, τῶν Μοναχιστῶν καὶ τοῦ Παύλου τοῦ Σομασιεύου (Ψαλμ. 46, 109, 148). Γενικῶς θίγονται πάντα τὰ πρὸς τὴν ἡθικὴν οὐσίαν ἔχοντα θέματα. Ἐξοίρονται πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ καὶ ἐπιγραφεῖνται πᾶσαι αἱ κακίαι. Ὁ ἀναγνώστης πείθεται ἀπολύτως ὅτι δεύει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἀμαρτίαν καὶ νὰ ἐγκολιαῖται τὴν ἀρετὴν.

Ὁ ἱερὸς Φώτιος, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἄξιαν τῆς ἐρμηνείας εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, παρατηρεῖ χαρακτηριστικῶς «ὡς δὲ φράσαι αὐτοῦ μετὰ τῆς συνήθους σαφηνείας καὶ καθαρότητος καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ εἶθρον ἐνδείκνυται, τὸ πολὺκουν τῶν νοημάτων, καὶ τὴν τῶν παραδειγματικῶν προσφρασιῶν εὐπορίαν συνυποφαίνουσα. . . . Πανταχοῦ γὰρ τοῖς λόγοις αὐτοῦ τὸ καθαρὸν καὶ λαμπρὸν καὶ εὐκρινὲς μετὰ τοῦ ἡδέος τεχνουργῶν, ταύτοις τε ἐνταῦθα μέλιστα δια-

πρέπει, καὶ τῆ τῶν παραδειγματικῶν εὐπορία, καὶ τῆ τῶν ἐνθυμημάτων ἀσθονία, καὶ εἶπτος δέσι, καὶ δεινότητι, καὶ ἀπλῶς ἐν τε λέξει, καὶ συνθήρῃ, καὶ μεθόδῳ, καὶ νοήματι, καὶ τῆ ἄλλῃ κατασκευῇ, ἀριστα τάδε τὰς συγγραφὰς ὑπεστήσαντο. Κατὰ τὸν Σουΐδαν αἱ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ἐρμηνεῖαι τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι ἐφάμιλλοι τῶν περὶ ἱερουῶνης λόγων του διακρινόμενων «τῷ τε ὕμνῳ καὶ τῇ φράσει καὶ τῇ τελειότητι καὶ τῷ κάλλει τῶν ὀνομάτων» (PG 55, σελ. 15).

Ἐὰν αἱ παρῶσαι ὁμλίας ἀπηγγέλλησαν ἐξ ὑπαρχῆς ἀπ' ἡμῶνος ἢ παρεδόθησαν γραπτῶς ὡς πραγματεία δὲν δύναται εὐκόλως νὰ καθορισθῇ. Πάντως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ Χρυσοστόμου νὰ ἐρμηνεύῃ τὴν Γραφὴν ἐπὶ Ἐκκλησίας τὸ πρῶτον φαίνεται πιθανότερον. Περὶ τοῦ χρόνου συγγραφῆς τῶν ἐν λόγῳ ὁμλιῶν δὲν ἔκαρκεν σαφεῖς μαρτυρία. εἰπλὴν κατὰ τὸν ἱερὸν Φώτιον εἰς τις τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἄλλῃ ἀρετὴν τοῦ λόγου θαυμάζων, σκαλλάζοντα αὐτὸν μάλλον, ἀλλ' οὐ πράγμασι κοινοῖς ἐνοστροφόμενον, ταύτας φασὶ ἐξεργάσθαι». Κατὰ ταῦτα λατῶν ἡ ἐρμηνεία τῶν Ψαλμῶν προέρχεται ἐκ τῆς τελευταίας περιόδου τῆς ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ παρουσίας του.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Υφηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ο Μ Ι Λ Ι Α

ΕΙΣ ΤΟΝ Γ' (3) ΨΑΛΜΟΝ¹

«Ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ, ὁπότε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀδερσαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Κύριε, τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με.»²

1. Α. Οἱ μὲν βασιλεῖς ἀφιερῶνουν εἰς τοὺς νικητὰς στρατηγούς ἐπικίους ἀνδριάντας, ἐνῶ οἱ ἄρχοντες ἀνεγείρουν εἰς τοὺς ἡνιόχους καὶ τοὺς ἀθλητὰς νικηφόρους εἰκόνας καὶ ἀναμνηστικὰς ἀτήλας καὶ μὲ τὸ ἐπιγραφικῶς προμετωπίδα καθιστοῦν τὴν ὕλην κήρυκα τῆς νίκης. Ἄλλοι πάλιν ἀναγράφου τοὺς ἑταίρους τῶν νικητῶν εἰς διθλίαι καὶ γράμματα, διότι ποθοῦν ν' ἀποδείξουν διττὴ ἰδική των δύναμις, ποῦ ὑπάρχει εἰς τὸν ἑταίρον, εἶναι ἰσχυρότερα ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἑτανουμένων. Καὶ οἱ λογογράφοι καὶ οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ χαλκουργοὶ καὶ οἱ λαξευταὶ πολυτίμων λίθων καὶ λαοὶ καὶ ἄρχοντες καὶ πόλεις καὶ χώραι θαυμάζουσι τοὺς νικητὰς. Β. Κανεὶς ὁμῶς δὲν ἐξωγράφει τὴν εἰκόνα δραπέτου καὶ ἀπολέμου, ὅπως ἀκριβῶς τώρα ὁ Δαυὶδ: «Ψαλμὸς συντεθεὶς ἀπὸ τὸν Δαυὶδ, ὅταν σὺν δραπέτῃ ἐφυγε διὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν πατροκτόνου ὀργὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀδερσαλὼμ».

Καὶ πότε ἔγινεν ἀξίετακτος ὁ δραπέτης; Πότε δὲ εὐρέθη μέσα εἰς τὰ ἐπιγράμματα ὁ λιποτάκτης; Τοὺς δρα-

1. Ὁ Ψαλμὸς αὗτός ἐπιτίθη, ἀπὸ τὸν Δαυὶδ καὶ εἶναι μία ἐπιθνή προσοχὴ (δλ. στίχ. 6). Δικαιωθῆναι εἰς αὐτὸν παράπαν καὶ περιέλθειν πρὸς τὸν Θεὸν μὲ σταθερὰν συγγνώμην παρηγόρησι πρὸς Αὐτόν, ἡ ὁποία καὶ θαυμάζει. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ἀναφέρεται ὁ λόγος τῆς δημιουργίας τοῦ ἔπιτιθῆ κατὰ τὴν κρίσιν διὰ τὸν Δαυὶδ περίστασι τῆς ἀνταρείας τοῦ Ἀδερσαλὼμ. Ὁ Ἀδερσαλὼμ τρίτος κατὰ σειράν υἱὸς τοῦ Δαυὶδ, παρέμειν τὸν λαὸν εἰς ἐπανόστασιν κατὰ τὸν πατέρα του (B' Βασ. 15, 1-12). Ὁ Δαυὶδ ἐγκατέλειπε τότε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέφυγε μετὰ τὸν φίλον του εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἱερουσαλὴμ περικλήν (B' Βασ. 17, 15-20).

2. Ἡ ἐπιγραφὴ δὲν κατέγραψεν ἀπ' αὐτὸς ἀπὸ τὸν πατέρα, ἀλλὰ ἡ ἀρχιτέτης αὐτῆς εἶναι κατακλιθῆς. Διὰ τὸν «Ψαλμὸς» μεταφράζεται τὸ ἑβραϊκὸν (MIZMOR), τὸ ἑλληνικὸν σημαίνει, «ἐξέλιον τῆ συνοδείας ὀργάνου». Ἐπιμένει εἶναι ἄκρι προαρισμένον διὰ μουσικὴν συνοδείαν.

πέτας συλλαμβάνουν με γράμματα, δεν τους τιμούν με επιγράμματα. Ἄλλα μάθε, ἀδελφέ, τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἀσφάλισε τὴν ψυχὴν σου. Ἡ ἱστορία ἄς στερεώσῃ τὴν ζωὴν σου, ἄς γίνῃ ὁ διωγμὸς τοῦ δικαίου στήριγμα τοῦ νοῦ σου.² Ἄ Μάθε λοιπὸν διατὶ κατεδωκίετο ὁ Δαυὶδ ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ διὰ τὸ ἐκλάδῃς τὴν ὑπόθεσιν ὡς θεμέλιον καὶ τὸν οἰκοδομηθῆς ἐπάνω εἰς τὸν φόνον τοῦ Θεοῦ. Διότι ὅπως ἡ οἰκοδομὴ εἶναι σαθρὴ χωρὶς θεμέλιον ἔτσι καὶ ἡ Γραφὴ δὲν ἀφελεῖ χωρὶς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ σκοποῦ.

Ὁ μακάριος Δαυὶδ εἶχε σκοπὸν μὲ τὸν παρόντα φάλμὸν νὰ διαπαιδαγωγῆται καὶ νὰ σωφρονίσῃ τὴν ζωὴν, ὥστε ποτὲ νὰ μὴ κακοποιῆ καὶ νὰ μὴ καταφρονῇ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ νὰ μὴ πάθῃ ὅποιος διαπράττει τὴν ἀμαρτιαν παθήματα ὁμοια μ' αὐτὰ, ποῦ ἔπαθε καὶ ὁ ἴδιος (δηλ. ὁ Δαυὶδ). Ἀπέφυγε τὸν υἱὸν τοῦ ὁ Δαυὶδ, ἐπειδὴ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὴν ἀγνότητά· ἀπέφυγε τὸν υἱὸν τοῦ, ἐπειδὴ ἀπέβαλε τὴ σωφροσύνη τοῦ γάμου· ἀπέφυγε τὸν υἱὸν τοῦ, ἐπειδὴ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ποῦ λέει «Οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις».³

Ἡ Ἐπειδὴ δηλ. ἔβαλε μέσα εἰς τὸ σπίτι τοῦ ξένου ἀνάδα καὶ ἐακότωσε τὸν θοσκόν τῆς, τὸ ἰδικόν τοῦ ἀνὴρ κτυποῦσε τὸν ἴδιον μὲ τὰ κέρατα. Ἐπολέμησε ξένον σπίτι καὶ ἀπὸ τὸ δικὸν τοῦ ἐσηκώθη πόλεμος ἐναντίον τοῦ. Τὸ νόημα δὲν εἶναι δικὸν μου, ἵνα ἀπόφθεγμα τοῦ Θεοῦ· ὅπου δὲ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἐρμηνεύει κανεὶς δὲν ἀντιλέγει. Διότι, ὅτι διὰ τοῦτο ἐπανοστάτησε ἐναντίον τοῦ Δαυὶδ ὁ υἱὸς τοῦ, δηλ. ἐπειδὴ ἐφόνευσε τὸν Οὐρίαν καὶ πῆρε τὴν γυναῖκα τοῦ, ἀκουσε τὸν Θεόν, ποῦ λέγει πρὸς τὸν Δαυὶδ διὰ μέσου τοῦ προφήτου Νάθαν. «Ἐγὼ εἰμαι ἐκείνος ποῦ σὲ ἐχρῆσα βασίλειά τοῦ Ἰσραηλῆτικου λαοῦ καὶ σὲ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ Σαουλ καὶ σοῦ ἔδωσα ἄλλην τὴν περιουσίαν τοῦ Σαουλ καὶ τοῦ Ἰούδα. Ὁ Ἐάν αὐταὶ αἱ εὐεργεσίαι ἦσαν ὀλίγαι ἐγὼ ἠμποροῦσα νὰ προσθέσω καὶ ἄλλας περισσώτερας. Διὰ τὸ ὅμως κατεξευτέλισες τὸν νόμον τοῦ Κυρίου ὥστε νὰ διαπράξῃς τὸ κακὸν ἐνώπιόν μου; Σὺ ἐφόνευσες τὸν Οὐρίαν τὸν Κετταῖον μὲ μαχαίρι καὶ ἐπῆρες τὴν γυναῖκα τοῦ ὡς ἰδικὴν σου. Ἀπὸ τῶρα καὶ πέρα δὲν θὰ σταματήσουν αἱ φόνοι εἰς τὴν οἰκογένειάν σου».⁴ Ἐκοίμης στὰ δύο τὸ ξένο σπίτι μὲ τὸ μαχαίρι καὶ ἐγὼ θὰ ἀκονίσω

3. Ἐξέστ. 20, 13-14.
4. Β. Ἰσακ. 12, 7-10.

τὸ μαχαίρι ἐναντίον σου μέσα εἰς τὸ σπίτι σου. «Ἴδου ἐγὼ θὰ ξεστώσω ἐναντίον σου κακὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν σου»⁵ ὄχι ἀπὸ κάπου ἔξω, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν σου». Ἀπὸ ὅπου πρόερχεται ἡ πηγὴ τῆς ἀμαρτίας, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἡ πληγὴ τῆς τιμωρίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐδραπέτευσε καὶ ἐξέφυγε ἀπὸ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐφευγὲς σὺν δραπετῆς ἀπὸ τὴν ὄργην τοῦ υἱοῦ τοῦ. Ἡ «Ψαλμὸς συντεθεὶς ἀπὸ τὸν Δαυὶδ, ὅταν σὺν δραπετῆς ἐφευγε διὰ τὸ σωθῆ ἀπὸ τὴν πατροκτόνον ὄργην τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβεσσαλώμ».⁶ Καὶ εἶναι καλύτερον νὰ ἐρευνᾷ κανεὶς τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου παρὰ νὰ ἐκθέτῃ τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ, ὥστε βλέποντες τὸ γλύστρημα τοῦ δικαίου νὰ ἀποφύγῃμε τὴν πτώσιν καὶ νὰ γλυτώσωμε ἀπὸ παρόμοια θάσανα.

Διότι καὶ σήμερα πολλοὶ ἔχουσι εἰς τὰ σπίτια τοὺς πολέμους καὶ ἄλλος μὲν βασανίζεται ἀπὸ τὴν γυναῖκα τοῦ, ἄλλος δὲ πολιορκεῖται ἀπὸ τὸ παῖδι τοῦ, ἄλλος ἀπὸ τὸν ἀδελφόν καὶ ἄλλος καταβάλλεται ἀπὸ τὸν ὑπηρέτην τοῦ καὶ ὁ καθένας ἀποκάνει καὶ δυσανασχετῆ καὶ μάχεται καὶ πολεμᾷ καὶ τὸν πολεμὸν, Ἐ καὶ κανεὶς δὲν θάσει μὲ τὸ νοῦ τοῦ ὅτι ἂν δὲν ἔσπερνε ἀμαρτίας δὲν θὰ ἐφύτρωναν εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἀγκάθια καὶ τριβόλια ἂν δὲν εἶχε ἀποκρούσει σπίθας ἀμαρτιῶν, τὸ σπίτι δὲν ἴθα ἔποιονε φωτιά. Διότι ἡ Ἁγία Γραφὴ, ἀπὸ τὴν ὁποία τίποτε δὲν ὑπάρχει δυνατώτερον, μαρτυρεῖ ὅτι τὰ προσωπικὰ θάσανα εἶναι καρπὸι τῶν ἀμαρτιῶν καὶ ὅτι ὁ Θεὸς στρέφει ἐναντίον αὐτοῦ ποῦ διαπράττει τὴν ἀμαρτιαν, ἀνθρώπους συγγενεῖς τοῦ. Σὲ πολεμᾷ ἡ γυναῖκα; Σὺν μῆψι στὸ σπίτι σὲ ὑποδέχεται σὺν θηρίῳ; Ἀκονίζει τὴ γλώσσα σὺν μαχαίρι; Εἶναι μὲν λυπηρὸν τὸ πρᾶγμα ὅτι δηλ. ἡ θρηθὸς σου ἐγινε ἀντίπαλος.³ Ἄ ὅμως ἐξέτασε τὸν ἑαυτὸ σου μῆψος εἰς τὰ νεῖδα σου ἔκανες κακὸν εἰς γυναῖκα, καὶ ἐπεριμένωσ ὁ τραυματισμὸς γυναικὸς θεραπεύεται διὰ μέσου γυναικὸς καὶ ἡ ἴδια χειρουργεῖ τὴν ξένη σπιτῶ. Κι ἂν ἀκόμη ἀγνοῦσ τοῦτο, αὐτὴ ποῦ κάνει τὴν τομῆ, ὅμως τὸ γνωρίζει ὁ ἰατρός Θεός. Διότι ὁ ἴδιος τὴν ἐχρησιμοποίησε σὺν σίδερω ἐναντίον σου καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὸ σίδερον δὲν καταλαβαίνει αὐτὸ ποῦ κἀνει, τὴν θεραπεία ὁμοῦ τὴν ἐρεῖ ὁ ἰατρός, ἔτσι κι ἂν ἐχη ἄγνοια ἡ γυναῖκα ποῦ πληγώνει καὶ ὁ ἄνδρας ποῦ πληγώνεται δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν αἰτία τῆς πληγῆς, ὅμως ὁ Θεὸς σὺν ἰατρὸς γνωρίζει τὸ συμφέρον. Ἡ Ἁγία Γρα-

5. Β. Ἰσακ. 12, 11.
6. Βλέπε σμ. 2.

φή δὲ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ κακὴ γυναῖκα ἀποτελεῖ γρονθοκόπημα διὰ τὰς ἁμαρτίας. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέει: «Εἰς ἁμαρτωλὸν ἄνδρα θὰ δοθῇ γυναῖκα κακὴ».⁷ Θὰ δοθῇ σ' αὐτὸν σὰν πικρὸ ἀντίδοτο, διὰ νὰ ἀπομύζησιν τοὺς χυμούς τῶν ἁμαρτιῶν. Ὅπως δὲ ἡ ἄμυλα μας ἀπέδειξε τὸ νὰ καταδικάζεται κανεὶς ἀπὸ τὰ παιδιὰ του ἀποτελεῖ τιμωρία διὰ τὰς ἁμαρτίας. Τούτῳ δὲ μαρτυρεῖ καὶ ἡ περίπτωση τοῦ Δαυὶδ ὁ ὁποῖος ἐπολεμείτο ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀβσσαλώμ ἐξ αἰτίας τοῦ παρανόμου ἔρωτος.

Τὸ διβῆλο τῶν Κριτῶν μαρτυρεῖ ὅτι ἀκόμη καὶ ἀδελφοὶ ἐπολέμησαν ἀδελφούς ἐξ αἰτίας ἁμαρτιῶν. Ὅταν πράγματι οἱ Ἰσραηλίται τῆς φυλῆς Βενιαμὴν κοπεξευτέλισαν τὴν δευτέρας σειρᾶς⁸ σύζυγον τοῦ ὀδοπύρου,⁹ ἡ ὁποία δὲν ἐδάσταξε τὴν ἀφόρητον κακοποιήσιν καὶ ἀπέθανε, C αἱ ἑνδεκα φυλαὶ ἐπολέμησαν τὴν μίαν¹⁰ καὶ ἐπειδὴ αἱ ἑνδεκα φυλαὶ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὸ νὰ λατρεύουν τὰ εἰδωλά ἐγιναν πόρνοι, αἱ ἑνδεκα αὐτοὶ ἐνικήθησαν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀφοῦ ἐνικήθησαν ἐπανειλημμένως ἀπὸ τὴν μίαν, μὴ φορὰ τὴν ἐνίκησαν καὶ ἀδελφοὶ ἐπολέμησαν ἀδελφούς, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀφῆρεσε τὸ μεσοτοιχο πού τοὺς ἐχώριζε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τῆς ἀδελφοκτονίας. Ἐπειδὴ δηλαδή ἡ μία φυλὴ ἐπόρνευσε ἐπάνω εἰς μίαν γυναῖκα, καὶ αἱ ἑνδεκα φυλαὶ ἐπόρνευσαν λατρεύοντας τὰ εἰδωλά, καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι ἐξωλοθεύθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅπως ἔχει γραφῆ: «Ἐξωπράνισες ἀπὸ ἑμπαρὸς σου κάθε ἕναν πού πορνεύεται».¹¹ Ἀδελφοὶ λοιπὸν ἐπολέμησαν ἀδελφούς καὶ αἰτία ὑπῆρξεν ἡ ἁμαρτία.

Β Ὅταν σὲ μάχονται οἱ ἀδελφοὶ σου μὴ θαρυγγωμῆς τόσο ἐναντίον ἐκείνων, ἀλλὰ ἐξέτασε τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐρεύνησε νὰ εὕρῃς διὰ ποίας ἁμαρτίας σὲ ἐχθρεύονται. Δὲν πολεμοῦνται θεοβίως ὄλοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς των διὰ τὰς ἁμαρτίας των. Πράγματι ὁ Ἰωσήφ ἐπολεμείτο ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, ἀλλ' ὅπως δὴποτε ὄχι διὰ τὰ ἁμαρτήματά του. Καὶ τὸν Ἰώθ ἡ γυναῖκα του τὸν ἐχθρεύετο, ἀλλ' ὅπως δὴποτε ὄχι διὰ τὰ ἁμαρτήματά του. Οἱ περισσότεροι πάντως ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐχάμεν ἐχθρούς τοὺς ἰδικούς μας

7. Σοφ. Σαίε. 26, 27.

8. Οἱ Ἰσραηλίται ἐλάμβανον καὶ δευτέραν σύζυγον, τὴν «καλοκὴ» ἢ παιδίον» ἐν ἀντίθεσι πρὸς τὴν «κακὴν».

9. Πρόκειται διὰ τὸν Δαυὶδ καὶ ἐπιλοξενήθη εἰς τὴν πόλιν Γαθα ἀπὸ ἑνα γέροντα (Κρ. 1 - 21).

10. Δγλ. τὴν φυλὴν Βενιαμίν.

11. Ἐκλμ. 78, 27.

ἀπὸ ἁμαρτίας. Ἐνίοτε ἀκόμη καὶ φίλοι μεταβάλλονται εἰς ἐχθρούς ἀπὸ ἁμαρτίας καὶ αὐτοὶ πού παλαιότερα ἀγαποῦσαν Ε τώρα μισοῦν καὶ ἀποστρέφονται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον διότι ὁ Θεὸς ἐμφύσησε τέτοιο μῖσος διὰ λόγους πού ὁ ἴδιος ἔχει. Ἔτσι ἄ.χ. εἰς τὸν εἰκοστὸν τέταρτον Ψαλμὸν ἔχει γραφῆ διὰ τοὺς Αἰγυπτίους: «Ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς καὶ μεταστράφη ἡ καρδία τοῦ νέου Φαραὼ, ὥστε αὐτὸς νὰ μισῆσιν τὸν λαὸν τούτον».¹² Δὲν θὰ ἐπέτρεπε θεοβίως ὁ Θεὸς τὸ μῖσος ἂν προηγουμένως δὲν ἦσαν φίλοι μὲν ἀλλὰ κακοὶ φίλοι. Διότι ὅπου ἡ φιλία προξενεῖ καταστροφή, ἐκεῖ τὸ μῖσος οἰκοδομεῖ ἀρετήν.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ὑπάκουα καὶ ὑπόδουλα θνα ἐπανειλημμένως ἐσθῆκωσαν κεφάλι ἐναντίον τοῦ δεσπότη. Ἄ Κόιταξε ἄ.χ. τὸν Ἀδάμ, πόσο τὸν ὑπήκουον πάλιν ἁμαρτήσῃ ἀκόμη καὶ τὰ θηρία, καὶ πῶς τὰ ἐφώναζε μὲ τὰ ὀνόματά τους σὰν νὰ ἦσαν ὑπηρεταὶ του. Ὅταν ὁμοῦ ἐλέρωσε τὴν θωριάν του μὲ τὴν ἁμαρτίαν, τότε τὰ θηρία δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ ὑπηρεταὶ του ἐγιναν ἐχθροὶ του. Τὸ σπιτικό σκυλὶ ὑπηρετεῖ τὸ ἀφεντικό του καὶ τὸ σέβεται καὶ τὸ κοιτάζει εἰς τὰ μάτια, ἂν ὁμοῦ εἰσφονεῖ τὸ ἰδί νὰ ἐχη μουτζουρωμένην ὄψιν ἢ νὰ φορῆ παράξενον προσωπίδα, τοῦ ἐπιτίθεται σὰν νὰ εἶναι ξένος καὶ εἴναι ἔτοιμο νὰ τὸν κατασπαράξῃ. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Ἀδάμ ἐφ' ὅσον διατηροῦσε καθαρὸ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πρόσωπον, τὰ θηρία σὰν δαῦλοι τὸν ὑπήκουον· Β ὅταν ὁμοῦ ἐλέρωσε τὸ πρόσωπο ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς, δὲν ἀνεγνώρισαν τὸν δεσπότην καὶ τὸν ἐχθρεύοντο σὰν νὰ ἦτο ξένος. Ἐπομένως ἀκόμη καὶ ἡ ἐπανάστασις δούλων ἀποτελεῖ ἀντίδοτο ἁμαρτιῶν.

Ὁ Δανιὴλ ἦταν δίκαιος καὶ τὰ λιοντάρια ἀνεγνώρισαν τὴν κυριότητα του. Εἶδαν ὅτι δὲν εἶχε γευθῆ τὴν ἁμαρτίαν καὶ δὲν τὸν ἄφησαν νὰ δοκιμάσῃ τὴν τιμωρίαν. Ἐνας προφήτης εἶπε ψέματα καὶ ἁμαρτήσῃ καὶ τὸ λιοντάρι τὸν ἤρε εἰς τὸν βρόμον καὶ τὸν ἐθανάτωσε. Ἐγωνώθη ἀπὸ τὸ ψέμα καὶ τὸ λιοντάρι δὲν τὸν ἀνεγνώρισεν. Ἄν ἐβλεπε προφήτην σὰν τὸν Δανιὴλ, θὰ τὸν τιμοῦσε ἤρε ὁμοῦ ψευδοπροφήτην καὶ δι' αὐτὸ ὤρμησε ἐναντίον του σὰν σὲ ξένον.¹³ Ὁ δεσπότης εἶπε ψέματα καὶ ὁ δούλος τοῦ ἠνιήθη τὴν κυριότητα.

12. Ψαλμ. 104, 25.

13. Πρόκειται διὰ τὴν σκληρὰν τιμωρίαν εἰς τὸν παρακάσαντα προφήτην (Γ' Βασ. 13, 11 - 88).

Και τί νά εἰπῶ διὰ τὰ προσωπικά βάσανα ὅταν ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα μας, πού εἶναι ἀπ' ὅλα τὸ πικρὸ ἰδικό μας καὶ τὸ πικρὸ ἀγαπητὸ μας, κομμιά φορά καὶ αὐτό, σάν ἀμαρτάνουμε, μᾶς μάχεται, ἀμυνόμενο μὲ πικροῦς καὶ ἀσθενείας καὶ μὲ πόνους; Καὶ τότε τὸ ὑπόδουλο σῶμα μασιτίζει τὴν βασιλίαν ψυχῆν πού ἀμαρτήσε. Καὶ τοῦτο τὸ κάνει ὄχι ἐπειδὴ τὸ θέλει, ἀλλὰ διότι παίρνει ἐντολὴν νὰ τὸ κάνει. Καὶ ὁ Χριστὸς τὸ ἐπιβεβαιώνει ὅταν λέγῃ εἰς τὸν θεραπευμένον παραλυτικόν: «Νά, ἔγινες καλά, μὴ ἀμαρτάνῃς πλέον, διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τίποτε χειρότερον».¹⁴ Ἄς μάθουμε λοιπόν, ἀδελφοί, ὅτι γίνονται πόλεμοι σπιτικοί, συγγενικοὶ καὶ δουλικοὶ καὶ ὅτι προκαλοῦνται σωματικαὶ ἀσθένειαι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ αἰτίας ἀμαρτιῶν καὶ ὡς ἀναστελλόμε τὴν πηγὴν τῶν κακῶν, δηλ. τὴν ἀμαρτίαν. Ἐάν δὲν τρέχουν οἱ χεῖμαρροι τῶν παθῶν, Ἰ τότε οἱ ποταμοὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Θεοῦ θὰ εὐφρανῶν τὴν ψυχὴν. Ἐπειδὴ λοιπόν καὶ ὁ Δαυὶδ ἐπῆρε τὴν παντρεμένη γυναῖκα σάν νὰ ἐπῆρε ξένην βασίλειαν (διότι διὰ κάθε ἀνδρα ἡ ἀμύγκυμη γυναῖκα εἶναι βασίλειον καὶ ὅτε ὁ βασιλεὺς ἀγαπᾷ τόσο πολὺ τὴν πορφύραν καὶ τὸ στέμμα, ὅσο ὁ ἀνδρὰς τὴν γυναῖκα). Διὰ τοῦτο ὁ υἱὸς του, πού ἐγενήθη ἀπὸ τὴν γυναῖκα του, ἐπανεστᾶτο σάν τύραννος, ἐπιθυμῶν νὰ τοῦ ἀρπάξῃ τὴν βασιλείαν.¹⁵ Διὰ τῆς βίας ἀρπάξε τὴν γυναῖκα καὶ τὴν δὲν τοῦ υἱοῦ του ὑπέμεινε καὶ ἐνῶ ἡμάρτησε κρυφά, ἀλοφάνερα ἐνίκηθη καὶ ἐνῶ ἐτραυματιζέτο κρυφά, ἐχειρουργήθη ἐνώπιον ὄλων διότι ὁ Θεὸς εἶπε: Ἐ «Σὺ διέπραξες τὸ κακὸ κρυφά, ἐγὼ ὁμως θὰ σὲ τιμωρήσω φανερά καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου».¹⁶

Ἄλλως δὲν εἶχαν καλὸ τέλος οἱ κακοὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἀβεσσαλώμ· καὶ δικαίως, διὰ νὰ μὴ ἔχουν οἱ πατροκτόνοι τὴν πράξιν του σάν νόμον πατροκτονίας. Καὶ ἀφοῦ ἐξήσκησε καθήκοντα δημίου, ἐφρονέετο σάν κατάδικος. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὰ θηρία εἰς τὰ θέατρα ἐναντίον ἄλλων ἐφομοῦν καὶ ἀπὸ ἄλλα φονεῦνται, ἔτσι καὶ ὁ Ἀβεσσαλώμ, ἐνῶ ἀρμύσε ἐναντίον τοῦ Δαυὶδ, ἐφρονέετο ἀπὸ τὸν Ἰωάβ καὶ ἐπιάσθη εἰς ἓνα ὑψηλὸ δένδρον αὐτὸς πού ὕψωσε τὸ ἀνάστημά του ἐναντίον τοῦ πατρὸς του.¹⁷ Ἀ Τὸν ἐκαθῆλωσε τὸ φυτὸ, αὐτὸν πού ἐπολιέμοσε τὴ ρίζα καὶ τὸ κλαδί, δηλ. ὁ Ἀβεσσαλώμ ἐπιάσθη ἀπὸ κλαδί δένδρου.¹⁸

14. Ἰωάν. 5, 14.

15. Β' Βασιλ. 15, 1-12.

16. Β' Βασιλ. 12, 12.

17. Β' Βασιλ. 18, 14.

Ἀποσπᾶσθη τὴν πατρικὴν ἀγάπην καὶ ἐπιάσθη ἀπὸ τὰ μαλλιά αὐτὸς πού ἐδάξετο νὰ πάρῃ τὸ κεφάλι τοῦ γονέως του. Ἐκρεμάσθη ἀπὸ τὸ δένδρον σάν καρπὸς αὐτὸς πού θέλησε νὰ κόψῃ εἰς τὰ δύο τὸν δημιουργὸ τῆς φυσικῆς του ὑπάρξεως καὶ ἐδέχθη τὸξον εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐφονεύθη ἐκεῖ ὅπου ἐσχεδίασε τὸν φόνον.

Καὶ ἦτο θέαμα παράδοξο νὰ τὸ θλέπῃ κανεὶς. Ἰκαθὺς δηλαδὴ ἔτρεχε ἐφιππος ἐπάνω εἰς τὸ μουλᾶρι, τὰ μαλλιά του ἐμπλέχτηκαν εἰς τὰ μαλλιά τοῦ δένδρου, δηλ. εἰς τὰ κλαδιά καὶ τὰ κλαδιά ἐκράτησαν τὸν τύραννον ἀπὸ τὴν κόμη Β καὶ τὸν γροισκοποιῶσαν ἐκεῖ ὅπου ἐσπευδε νὰ φορέσῃ τὸ πατρικὸ βασιλικὸ στέμμα.

Ἐθλέπτες λοιπόν κρεμασμένον τὸν Ἀβεσσαλώμ μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Ἰ ὁ οὐρανὸς δὲν τὸν ἐδέχετο διότι ἂν κατέρριψε τὸν πρῶτον ἀντάρτην δηλ. τὸν διάβολον, πῶς θὰ ἐδέχετο τὸν δευτέρον ἀντάρτην; Ἰ ἡ γῆ τὸν ἀπεστρέφετο διότι δὲν ἠνείχετο νὰ μολύνετο ἀπὸ τὰ σήματα τοῦ πατροκτόνου. Διότι ἂν κατὰπτε τὸν Δαβὴν πού ὠμίλησε ἐναντίον τοῦ Μωυσέως καὶ ἀνοίξε τὸ στόμα τῆς ἐναντίον ἐκείνου πού ἀνοίξε τὸ στόμα του γιὰ νὰ κακολογήσῃ, πῶς μπορούσε νὰ διατάξῃ πόδια πού ἔτρεχαν ἐναντίον τοῦ γονέως; Ἰ ὅταν λοιπόν κρεμάταν ψηλά εἰς τὸ δένδρον, ἐπετέθη ἐναντίον του ὁ ἀρχικρατῆτης Ἰωάβ C καὶ ἐμπῆξε εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀκαρδοῦ τρία δέλη, καὶ τὸν ἐπλήγωσε ἐκεῖ ὅπου ὄπῃρε τὸ θηκάρι τῆς ἀνομιᾶς. Καὶ ὅταν ψηλὸς ἐκρέμετο ἐπάνω εἰς τὸ δένδρον, ὁ Δαυὶδ τοῦ ἐθαλλε ψιθυριστὰ ὄραϊον ἐπιτάξιον ὕμνον. «Εἶδα τὸν ἀσεβῆ νὰ ὑπερυψοῦται καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν ἐπιρροὴν του σάν τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου καὶ ἐπέτρεσε ἀπὸ ἐκεῖ καὶ νὰ αὐτὸς δὲν ὑπῆρχε».¹⁹ «Ψαλλὸς συντεθεὶς ἀπὸ τὸν Δαυὶδ ὅταν ἔφραγε σάν δραπέτης ἀπὸ τὴν πατροκτόνον ὄργην τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβεσσαλώμ».

Ἐφραγε δὲ ὄχι διότι ἐφροεῖτο, ἀλλὰ διότι δὲν ἤθελε νὰ φονεύσῃ τὸ παιδί του. Ἰ ὁ ἴσιος θεοαῖως σάν παιδί του τὸ ἐλυπεῖτο, ἀλλὰ οἱ ὄραδοὶ του δὲν ἐλυπήθησαν τὸν Ἀβεσσαλώμ διότι ἦτο ἀντάρτης. Ἰ ὁ Δαυὶδ λοιπόν ἂν καὶ κατεδιώκετο ἀπὸ τὸν μόν του D καὶ ἐξ αἰτίας του ἐχλευάζετο ἀπὸ τὸν Σεμεὶ²⁰ ὁ ἴσιος θεοαῖως ὄδεινε ἀνοχὴν. Πολλοὶ ὁμως καὶ μάλιστα ὅσοι ἐσχημάτηκαν μαζί μὲ τὸν Ἀ-

18. Ψαλμ. 86, 35-36.

19. Ἰλὸς τοῦ Γερζ. ἀπὸ τὴν ἀπογένησαν τοῦ Βααὶλ. Κατηράσθη τὸν Δαυὶδ (Β. Βασιλ. 16, 6-13).

δουσαλώμῃ ἤρχισαν νὰ σκανδαλίζονται καὶ ἀπειστίτου δι-
 ὅτι τάχα εἶχε στερηθῆ πλεόν τὴν θείαν πρόνοιαν, λέγον-
 τες, Ὁ Δαυὶδ τώρα εἶναι ἔρημος, ἐξ ὀλοκλήρου ἀδοθήθη-
 τος, τώρα ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτὸν ὁ Θεὸς ὅπως κάποτε
 ἀπὸ τὸν Σαούλ. Ὅπως λοιπὸν τότε ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν
 Σαούλ καὶ ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Δαυὶδ, ἔτσι τώρα ἀπε-
 μακρύνθη ἀπὸ τὸν Δαυὶδ καὶ ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἀ-
 δεσσαλώμῃ. Ἄς ἀποσταθῶμεν λοιπὸν καὶ ἄς ἐπιτεθῶ-
 μεν, δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὸν σωτηρία πλησίον τοῦ Θεοῦ.
 Ἐπειδὴ ἔλεγον αὐτά, Ἐ ὁ Δαυὶδ ἐπόνεσε περισσότερον δι'
 αὐτὰ παρὰ διὰ τὴν ἀνταρσίαν τοῦ παιδιοῦ του καὶ ἐρωτᾷ
 ἐπὶ πλεόν τὸν Θεόν. «Κύριε πόσο ἠδξήθη ὁ ἀριθμὸς αὐ-
 τῶν ποῦ μὲ θλίβουν;». Εἰμαι περιφρονημένος ἀπὸ πειρα-
 σμούς, εἰμαι περικυκλωμένος ἀπὸ τοὺς χεϊμάρρους τῶν κα-
 κῶν, κατέθη ἡ επικίνδυνος βροχή, ἤλθον οἱ ποταμοὶ τῶν
 ἄχθῶν, ἐφύσησαν οἱ ἀνεμοὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἐγ-
 κρέμισαν τὸ σπῆτι μου καὶ ἐπεδίωξαν νὰ μετακινήσουν τὴν
 ψυχὴν μου ἀπὸ ἐσέ, ἀλλὰ δὲν πίπτω διότι ἔχω ριζωθῆ ἐ-
 πάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίστεως, ὅμως πίπτω εἰς τὰ γό-
 νητα διὰ νὰ μάθω: «Κύριε πόσο ἠδξήθη ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν
 ποῦ μὲ θλίβουν;». Αὐτὸς ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ ἐμέ, εἶναι ἐνω-
 τίον μου, ὅμως σὺ εἶσαι ἐπάνω ἀπὸ ἐμέ. Ὁ Α Τὸ σπλάγχχνον
 μου μὲ πολεμεῖ. Ὁ λαὸς μου ἀκαλοῦθεῖ τὸν Ἀδεσσαλώμῃ,
 τὸ στρατόπεδόν μου ἐξοπλίζεται ἐναντίον μου. Τὰ πρόβα-
 τὰ μου ἔγιναν λύκοι καὶ τὰ πρόβατα λιουτάρια καὶ τὰ ἀρ-
 νάκια λυσσασμένα σκυλιὰ καὶ τὰ κριάρια ἔγινον ἄγριοι
 ταύροι. Δὲν λυποῦμαι διὰ τὸν ἑαυτὸν μου, ἀλλὰ ἄρηνω διὰ
 τὴν καταστροφὴν των.

Ο Μ Ι Λ Ι Α

ΕΙΣ ΤΟΝ Δ' (4) ΨΑΛΜΟΝ¹

«Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με εἰσήκουσέ
 με ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου».

Β Δὲν λέγει αὐτὰ ὁ προφήτης διὰ νὰ μάθωμεν ἀπλῶς
 ὅτι εἰσηκούσθη ἡ προσευχὴ του, ἀλλὰ διὰ νὰ διδαχθοῦμε

1. Ὁ Ψαλμὸς αὐτὸς δύναται νὰ χαρακτηριθῆ ὡς ἑσπερινὴ προσευ-
 χὴ («κοιμηθῆμαι καὶ ἐπινοῦν»). Ἐκοιθῆ μετὰ ἀπὸ μεγάλην δοκιμασίαν
 (θλίψιν) τοῦ ποιητοῦ. Μερικαὶ ἐκδοταίρων εἰσι εἶναι προσευχὴ ἐπιθυνοῦσα
 μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κινδύνου, ὁ ὅστις περιετράπη εἰς τὴν προη-
 γούμενον Ψαλμὸν καὶ θεωρεῖν αὐτὸν ὡς μνημονεῖον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς «ὁδὴ

ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δταν ἐπικαλεσθῶμε τὸν Θεόν, ἀμέ-
 σως θὰ θυνηθῶμε νὰ εἰσακουσθῶμε καὶ ὅτι πρὶν τελειώ-
 σῃ ἡ προσευχὴ θὰ λάβωμεν αὐτὸ ποῦ ζητοῦμεν. Διότι δὲν
 εἶπε, μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπίκλησιν μὲ εἰσήκουσε, ἀλλὰ εἶπε, τὴν
 ὥρα ποῦ σὲ παρακαλοῦσα.

Ἐπάρχει πράγματι κάποια τέτοια ὑπόσχεσις καὶ τοῦ
 ἴδιου τοῦ Θεοῦ, δταν κάποιον λέγη πρὸς τὸν προσευχόμε-
 νον. «Ἐνῷ ἰακώμ θὰ μιλήσ, θὰ σοῦ εἴπω· Νὰ ἐδῶ εἰμαι.»
 Διότι συνήθως τὸν Θεόν δὲν τὸν πείθει ἡ πληθώρα τῶν
 λόγων, ἀλλὰ ἡ καθαρὴ ψυχὴ καὶ ἡ παρουσίαισις ἀγαθῶν
 ἔργων. C Πρόσεξε τί λέγει πρὸς ἐκείνους ποῦ ζοῦν μὲν μέ-
 σα εἰς τὴν κακίαν, ἀλλὰ ἐλπίζουν ὅτι μὲ τὴν παυλολογίαν
 των θὰ τὸν συγκινήσουν: «Ὅταν λέτε πολλὰ εἰς τὰς δεή-
 σεσις σας δὲν θὰ σὰς ἀκούσω. Ἐάν ὤψωσῃτε τὰ χέρια σας
 θὰ πάρω τὰ μάτια μου ἀπὸ σας.» Ἐπομένως πρὶν ἀπὸ
 ὅλα τὰ ἄλλα πρέπει ὁ προσευχόμενος νὰ ἔχη παρηρησίαν
 καὶ τότε ἐξάπαντος θὰ ἀκολουθήσουν ὅσα ἐζήτησε. Διὰ
 τοῦτο καὶ ὁ προφήτης δὲν εἶπε, «μὲ ἀκουσεσ με εὐμένειαι»,
 ἀλλὰ, «ἀκουσεσ τὴν δικαιοσύνην μου», παρουσιάζων τὴν
 παρηρησίαν ποῦ εἶχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι μὲ αὐτὴν
 προσέρχεται πάντοτε εἰς αὐτόν. Κακεῖ δὲ ἄς μὴ νομίση
 ὅτι μὲ τὸ νὰ λέγη αὐτὰ καυχησιολογεῖ. Διότι δὲν λέγει
 αὐτὰ ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐξυψώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ ἐπει-
 δὴ θέλει νὰ διδάξῃ καὶ νὰ συμβουλεύσῃ πράγματα ποῦ
 ὄλους μὰς ὠφελοῦν. D Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι ἐκείνους
 μὲν εἰσήκουσε τὴν προσευχὴν, ἐπειδὴ ἦτο ὁ Δαυὶδ, ἐνῷ
 τὴν ἰδικὴν μου δὲν θὰ τὴν εἰσακούσῃ, ἐπειδὴ εἰμαι μικρὸς
 καὶ ἄσημος, ἀποδεικνύει ὅτι οὔτε ἐκείνους χωρὶς λόγων εἰ-
 σήκουσε, οὔτε εἰς σὲ τείνει τὰ αὐτιά του ἄσκοπα καὶ τυ-
 χαίαι, ἀλλὰ παντοῦ ἐξετάζει ἐπακριδῶς τὰ πράγματα. Καὶ
 ἂν ἔχησ ὅσα ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ συνηγορήσουν ὑπὲρ

τῷ Δαυίδ» ἡ ἑποία ἔμφως δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Χρυσόστομον) κώμησι τοῦ
 προσηκόντατος. Ἄλλοι πάλιν, λυμμένοιτες ἐφορμὴν ἀπὸ τὸν ἔρπον τῆς
 διατυπίσεως, λέγουσι ὅτι ὁ πλάμος τῶν ἀγῶν τῆς πίστεως ἐνεργεῖν τοῦ
 ποιητοῦ δὲν ἦτο πρόφρασις, ἀλλὰ εἶχαν ἀρχίσει ἀπὸ κακοῦ ἀκηλόμενου.
 θεωροῦν δὲ ὅτι ποιητὴν ἔδειχον καὶ σημερινὸν πρόσωπον, ἀρχιερεῖ ἢ καὶ δι-
 σκίλες, χωρὶς νὰ ἐπινοήσουν τὸν Δαυὶδ.

Εἰς κάθε λέξιν τοῦ Ψαλμοῦ κίνηται διακρινομένη ἡ ἑλίξις καὶ ἡ τε-
 ποίησις εἰς τὸν Θεόν. Διακρινοῦται ἐπιπὺς τὸ ἀξίωμα ὅτι ἡ ὄψιστη καρὰ
 τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐκείνη ποῦ πρόερχεται ἀπὸ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικαι-
 νουσίαν καὶ ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀπὸ τὴν ἀπόκτησιν καὶ ἀπόλαυσιν ὀλίγων ἀγα-
 θῶν.

2. Ἦσ. 68, 8.

3. Ἦσ. 1, 15.

σοῦ, ἐξάπαντος θά εἰσακουσθῆς. Ὅπως ἀκριβῶς ἀν δὲν ἐχης, δὲν θά δυνήθῃς νά πείσῃς τόν Θεόν, οὔτε κι ἀν εἴσαι Δαυΐδ.

Καί ὅπως ἀκριβῶς οἱ φιλοχρήματοι δὲν ἀποδίδουσι αὐτεῖς εἰς τὸ ἀξίωμα, οὔτε εἰς τίποτε ἄλλο, Ἐ παρὰ μόνον εἰς αὐτοὺς ποῦ ἔχουσι τὰ χρήματα καὶ προστρέχουσι πρὸς αὐτοὺς γιὰ νά κατορθώσουσι τὰ πάντα, ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ἐπειδὴ ποθεῖ τὴν δικαιοσύνην, ὅποιος ἐνάρετος ἔλθῃ πρὸς αὐτόν, δὲν θά φύγῃ μὲ ἄδεια χεῖρα. Ὅποιος πάλι ἔλθῃ χωρὶς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀνοκατεῦεται μὲ τὰ ἀντίθετα αὐτῆς καὶ ἀν κἀνὴν μυρίας παρακλήσεις, δὲν κερδίζει τίποτε, διότι δὲν ἔχει μαζί του αὐτὸ ποῦ πείθει τὸν Θεόν.

Ἐπομένως, ἀν θέλῃς νά κατορθώσῃς κάτι ἀπὸ τὸν Θεόν, πάρε αὐτὴν καὶ πήγαινε. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ αὐτὴν μὴ νομίζῃς ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἔχει μέρους ἀρετῆς, ἀλλὰ ὀλόκληρην καὶ καθολικὴν ἢ ἀρετὴν. Ἔτσι καὶ ὁ Ἰωὴ ἦταν δίκαιος, διότι εἶχε κάθε ἀνθρώπινη ἀρετὴν. Οὔτε αὐτὸν μὲν τὸν πειρασμὸν ἀπέκρουε ἐνῶ τὸν ἄλλον τὸν κρατοῦσε σφιχτά. Ἔτσι καὶ ἡμεῖς θεωροῦμε δικαίαν ζυγαρίαν ἐκείνην, ἢ ὅποια εἰς κάθε περίπτωσιν λέγει τὴν ἀλήθειαν. Δὲν μπορεῖ νά ἰσοφαρίσῃ μὲν τὸ χρυσάφι, νά μὴ ἰσοφαρίσῃ ὅμως τὸ μολύβι. Πρέπει εἰς ὅλας τὰς ὕλας νά ἰσοφαρίσῃ. Καὶ τὸ μέτρο πάλι εἶναι παντοῦ ἴσον. Ἔτσι καὶ ὁ Ἰωὴ ἦτο δίκαιος, διότι εἰς κάθε περίστασιν ἦτο εὐθύς. Δὲν τηροῦσε τὴν εὐθύτητα αὐτὴν μόνον εἰς τὰ πράγματα, Ἐ ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα χωρὶς νά ὑπερβαίνει εἰς κομίαν περιπτώσιν τὸ μέτρον. Δὲν μπορεῖ νά ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι εἰς μὲν τὰ πράγματα ἐπεδίωκε τὴν ἰσότητιαν, ἐνῶ εἰς τὴν συνναστροφὴν του μὲ τοὺς ἄλλους ξεπερνοῦσε τὸ μέτρον διότι ἦτο φαντασμένος καὶ ἐγωπαθής. Διότι καὶ τοῦτο μὲ πολλὴν διακριτικότητα ἀπέφραγε. Διὰ τοῦτο ἔλεγε: «Μήπως κατεφρόνησα καὶ κατεπάτησα τὸ δικαίον τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν ὑπηρετιῶν μου, ὅταν εἶχον διαφοράς μαζί μου; ἢ δὲν ἐγεννήθουν καὶ αὐτοὶ ὅπως καὶ ἐγώ;»⁴ Ἐπομένως εἶναι πολὺ μεγάλη ἀδικία νά εἶναι κανεὶς φαντασμένος καὶ ὑπερήφανος.

Ἐ Ὅπως λοιπὸν χαρακτηρίζομεν πλεονέκτην ἐκείνον ποῦ θέλει νά πάρῃ ὅσα ἀνήκουσι εἰς τοὺς ἄλλους καὶ δὲν περιορίζεται εἰς τὰ ἴδικά του, ἔτσι χαρακτηρίζομεν ὡς φαντασμένον ἐκείνον ποῦ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν πλησίον του περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ δικαιούται καὶ ἐκείνον ποῦ ἐπι-

4. Ἰωὴ 91, 18 - 14.

διώκει κάθε τιμητικὴν διάκρισιν διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐνῶ ἐξευτελίζει τὸν ἄλλον. Τοῦτο δεδαίως δὲν πηγάζει ἀπὸ πουθενά ἄλλοῦ παρὰ ἀπὸ τὴν ἀδικίαν. Μπορεῖς δὲ ἀπὸ τὸ ἐξῆς νά κρίνῃς ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδικία. Καὶ σὲ καὶ ἐκείνον ὁ Θεός σὰς ἐπλάσε καὶ τὰ πάντα ἔδωκε μαζικὰ καὶ ἴσα εἰς σὲ καὶ εἰς αὐτόν. Πῶς λοιπὸν σὺ τὸν πετᾷς ἔξω καὶ τοῦ ἀφαιρεῖς τὸ ἀξίωμα ποῦ τοῦ ἔδωκε ὁ Θεός; Διατί δὲν τὸν ἀφήνεις νά συμμετάσχη, ἀλλὰ οἰκειοποιεῖσαι τὰ πάντα καὶ τὸν κάνεις φτωχὸν ὄχι μόνον εἰς τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δόξαν; Ἐ Ὁ Θεός καὶ εἰς τὸν ἕνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον ἔδωκε μίαν οὐσίαν. Τούς ἀξίωσε νά ἀπολαμβάνουσι τὴν αὐτὴν τιμητικὴν θέσιν καὶ τοὺς ἐπλάσε ἴσους.

Διότι τὰ, «ὡς ποιήσωμεν ἀνθρώπων» ἀναφέρεται ὁ δὲλο τὸ ἀνθρώπινο γένος. Πῶς λοιπὸν τὸν πετᾷς ἔξω ἀπὸ τὴν πατρικὴν περιουσίαν καὶ τὸν κατεξευτελίζεις καὶ οἰκειοποιεῖσαι αὐτὸ ποῦ ἀνήκει εἰς ὅλους; Ὁ μακάριος προφήτης ὅμως δὲν ἦτο τέτοιος. Διὰ τοῦτο ἔλεγε μὲ παρηγοσίαν: «Ἄκουσε τὴν δικαιοσύνην μου». Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος συχνὰ φέρει σὰν παράδειγμα τὸν ἑαυτὸν του ὄχι διὰ νά καυχήθῃ οὔτε διὰ νά ὑπερηφανευθῇ. Ἐ ἀλλὰ διὰ νά γίνῃ ὑπόδειγμα οὔτε τοὺς ἄλλους. Ὅπως δὲν λέγῃ «Θά ἤθελα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νά εἶναι ὅπως εἶμαι ἐγώ ὡς πρὸς τὴν ἐγκράτειαν».⁵ Ἔτσι καὶ ὁ Δαυΐδ, ὅταν τὸ ἀπαιτεῖ ἢ περίστασις, φέρει σὰν παράδειγμα τὴν ἀνδρείαν του, ἢ ὅποια ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς θείας χάριτος καὶ λέγει ὅτι ἐπνίγε καὶ ἀρκοῦδες καὶ ὅτι ἐπάλευε μὲ λιοντάρια, ὄχι θεδαίως διὰ νά καυχήθῃ, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ νά ἐξασφαλίῃ ἀπὸ τὰ περιστατικά ἐκεῖνα τὴν ἀξιοσύνην.

Ἐάν εἶμαι ἐνάρετος ἴσως εἴπῃ κανεὶς, δὲν χρειάζεται προσευχὴ, ἀφοῦ ἡ ἀρετὴ μόνη τῆς εἶναι ἰκανὴ ἢ Ἄ τὰ πάντα νά κατορθώσῃ καὶ ἀφοῦ, αὐτὸς ποῦ πρόκειται νά δώσῃ γνωρίζει ὅσα χρειάζομεθα; Εἶναι ἀπαραίτητη ἡ προσευχὴ, διότι μᾶς συνδέει μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, μᾶς συνηθίζει εἰς τὸ νά συνομιλοῦμεν μαζί του καὶ μᾶς δδηγεί εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν. Διότι ἐάν κανεὶς ἀφελεῖται πολὺ ἀπὸ τὴν ἐποφὴν μὲ ἕνα ἀξιόλογον ἀνθρώπων, πολὺ περισσότερο ἀφελεῖται ὅποιος διατηρεῖ διαρκῆ ἐποφὴν μὲ τὸν Θεόν.

Ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ὅσο πρέπει τὴν ὀφείλιαν τῆς προσευχῆς, ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα ἀπόλυτα προσηλωμένοι καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐφαρμόζομεν κατ' αὐτὴν τοὺς νόμους τοῦ Θε-

5. Γεν. 1, 26.

6. Α' Κορ. 7, 7.

οὐ. Ὄταν πρόκειται νὰ συνομιλήσωμεν μὲ κάποιους ἀνωτέρους μὲς ρυθμίζομεν ὅπως πρέπει καὶ τὴν στάσιν καὶ τὸ βᾶδισμα καὶ τὴν ἐνδυμασίαν μὲς **B** καὶ τὰ πάντα καὶ ἔτσι συζητοῦμεν. Ὄταν ὁμῶς πλησιάζομεν τὸν Θεὸν χαμοουριόμαστε, ξυνομόμαστε, σπριφογυρίζομε καὶ τεμπελιάζομε. Ἐνῶ τὰ γόνατά μὲς ἀκουμποῦν κάτω, ὁ νοῦς μὲς περιπλανᾶται εἰς τὴν ἀγοράν. Ἄν ὁμῶς προσηρχομεθα εἰς τὴν προσευχὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δηλ. μὲ τὴν εὐλάβειαν ποῦ πρέπει καὶ σὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ μιλήσωμεν μὲ τὸν Θεόν, τότε θὰ καταλοιδάναμε πόσο κέρδος θὰ εἴχομεν καὶ πρὶν ἀκόμη πάρωμεν ὅσα ζητοῦμεν.

Διότι ἄνθρωπος, ποῦ μαθαίνει νὰ συνομιλῇ μὲ τὸν Θεόν ὅπως πρέπει, θὰ γίνῃ εἰς τὸ ἔξῃς ἄγγελος. Ἔτσι ἐλευθερώνεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ σώματος. Ἔτσι μεταρσιώνεται ὁ λογισμὸς. Ἔτσι μετακινεῖται πρὸς τὸν οὐρανόν. **C** Ἔτσι παραβλέπει τὰ θυστικά. Ἔτσι στέκει δίπλα εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πτωχός, καὶ ἂν εἶναι ὑπηρέτης, καὶ ἂν εἶναι ἀπλὸς πολίτης, καὶ ἂν εἶναι ἀγράμματος. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ εὐφρόδειαν, οὔτε καλλιτέλειαν, ἀλλὰ ψυχικὴν διάθεσιν. Καὶ ἂν ἐκείνη λέγῃ ὅσα εἶναι ἀρεστά εἰς αὐτόν, ἀφοῦ πετύχη τὸ πᾶν, φεύγει ἀπὸ τὸν τόπον τῆς προσευχῆς.

Βλέπεις πόση εὐκολία ὑπάρχει; Διότι εἰς τὴν περίπτωση τῶν ἀνθρώπων συμβαίνει τὸ ἔξῃς. Ὅποιος πλησιάζει κάποιον πρέπει νὰ εἶναι ρητορικός καὶ νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ καλοκεύσῃ ὅλους ὅσοι περιτριγυρίζουν τὸν ἄρχοντα καὶ νὰ σκαρφίζεταί μὲ τὸν νοῦ τοῦ ἄλλου πολλά, ὥστε νὰ τὸν καλοδεχτοῦν. **D** Ἐδῶ ὁμῶς δὲν χρειάζεται τίποτε, ἀλλὰ μόνον καλοπροαίρετος διάθεσις καὶ δὲν ὑπάρχει κανὼν ἐμπόδιον νὰ εἶναι κανεὶς κοντὰ εἰς τὸν Θεόν: «Διότι ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποῦ σὸς ἐγγίζει, δὲν εἶμαι Θεὸς μακρινός». Ἐπομένως τὸ ὅτι εὐρισκομεθα μακριά, συμβαίνει ἐξ αἰτίας μὲς. Διότι ὁ ἴδιος εἶναι πάντοτε κοντὰ μὲς. Καὶ τί λέγω; Δὲν μὲς χρειάζεται ρητορεία; Πολλές φορές οὔτε φωνὴ δὲν μὲς χρειάζεται. Διότι ἂν μιλήσῃς μὲ τὴν καρδιά σου καὶ τὸν ἐπικαλεσθῆς μὲ τὸν τρόπον ποῦ πρέπει, εὐκόλα καὶ τότε θὰ συγκατατεθῇ. Ἔτσι ἤκουσε καὶ τὸν Μωυσῆ. Ἔτσι ἤκουσε καὶ τὴν Ἄννα. Δὲν στέκεται ἐκεῖ στρατιώτης διὰ νὰ σὲ ἀπομακρύνῃ, οὔτε σωματοφύλαξ διὰ νὰ σὲ σταματήσῃ. **E** Δὲν ὑπάρχει σωματοφύλαξ διὰ νὰ σοῦ πῇ τώρα δὲν μπορείς νὰ τὸν ἰδῆς, ἔλα ἀργότερα. Ἄλλα

7. Ἱερ. 28, 23.

ὅταν ἔλθῃς, στέκεται καὶ σὲ ἀκούει, ἔστω κι ἂν εἶναι ὥρα μεσημεριανοῦ φαγητοῦ, καὶ ἂν εἶναι ὥρα τοῦ δείπνου, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλος ὥρα, ἔστω καὶ εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸν θάλαμον, ἔστω καὶ ἂν εὐρίσκεισαι εἰς τὸ δικαστήριον ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος, σὲ ἀκούει, ἐάν καλέσῃς αὐτόν, διότι δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιο ὥστε νὰ μὴ συγκατατεθῇ, ἂν τὸν καλέσῃς ὅπως πρέπει. Δὲν ἤμπορεῖς νὰ τῆς. Φοβάσαι νὰ πάω καὶ νὰ παρακαλέσω. Εἶναι παρὼν ὁ ἐχθρός μου. Ἄλλα καὶ αὐτὸ τὸ ἐμπόδιο ἔχει ἀρθῆ. **9** Ἄ Διότι δὲν προσέχει τὸν ἐχθρό, οὔτε διακόπτει τὴν αἰτησίαν σου. Ἄλλα διαρκῶς καὶ πάντοτε ἤμπορεῖς νὰ προσέρχεσαι, δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιον. Διότι δὲν χρειάζεσαι θυρωροὺς νὰ σὲ παρουσιάσουν, οἰκονόμους, ἐπιτρόπους, φύλακας ἢ φίλους, ἀλλὰ ὅταν προσέλθῃς μόνος σου, τότε θὰ σὲ ἀκούσῃ περισσότερο, τότε μάλα, ὅταν δὲν παρακαλέσῃς διὰ τίποτι.

Παρισσότερον τὸν συγκινοῦμεν ὅταν τοῦ ζητοῦμεν κάτι μόνον μὲς παρὰ διὰ μέσου ἄλλων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ποθεῖ τὴν φιλίαν μὲς, κάνει τὸ πᾶν ὥστε νὰ ἔχωμεν ἄρρητος μαζί του. Ὄταν μὲς ἰδῇ νὰ κάνωμε μόνον μὲς αὐτό, τότε κυρίως συγκατατίθεται. **B** Τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Χαναάνας. Ὄταν δηλ. ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰάκωβος ἐμεσολάβησαν πρὸς χάριν τῆς δὲν συγκατένευσαν. Ὄταν ὁμῶς ἡ Ἰβία ἐπέμνε, ἀμέσως ἔδωσε αὐτὸ ποῦ τοῦ ἐζήτησε. Δηλαδὴ ἐὼν ἐφάνη ὅτι τὸ ἀνέβαλε δι' ὀλίγου, δὲν τὸ ἔκανε διὰ νὰ περιφρονῆσῃ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ τὸ ἔκανε διὰ νὰ τὴν στεφανώσῃ μὲ μεγαλύτερο στεφάνον καὶ διὰ νὰ ἐξοικειωθῇ μαζί του.

Ἄς σπεύσωμεν λοιπὸν καὶ ὁμῶς νὰ συναντήσωμεν τὸν Θεόν ὡς μάθωμεν πῶς πρέπει νὰ κάνωμε αὐτὴν τὴν συνάντησιν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταδοῦμε εἰς μουσεῖον, οὔτε νὰ ἐξοδεύσωμε χρήματα. Οὔτε νὰ πληρώσωμε παιδαγωγούς καὶ ρήτορας καὶ σοφιστὰς **C** οὔτε νὰ σπαταλήσωμε χρόνον διὰ νὰ μάθωμε αὐτὴν τὴν ρητορείαν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ θελήσωμε καὶ εἶναι ἔτοιμα τὰ μέσα τῆς τεχνικῆς. Εἰς αὐτὸ δὲ τὸ δικαστήριον ἔχεις τὴν δυνατότητα νὰ μιλήσῃς ὀχι μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους. Καὶ ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς αὐτῆς τῆς δικανικῆς τέχνης; Εἶναι ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς.

Ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνεται μὲ πνευματικὴν διαύγειαν καὶ μὲ συντετριμμένην ψυχὴν. Πρέπει νὰ τὸν πλη-

8. Ματθ. 15, 22 καὶ ἔξ.

ανάζωμεν με ποταμούς βακρύων. Νά μή ζητούμε τίποτε τό διοτικόν. Νά ποθοῦμε τήν μέλλουσαν ζωήν. Νά συζητοῦμε μαζί του διά πνευματικά ζητήματα. Νά μή καταρώμεθα τοὺς ἐχθρούς μας. Νά μή μνησκακοῦμε. Νά ἀγάωμε ἅλα τὰ πάθη ἀπὸ τὴν ψυχὴν. Δ' Νά προσερχώμεθα με συντετριμμένην τὴν καρδίαν. Νά εἰμαστε συνεσταλμένοι. Νά εἰμαστε πολὺ ἐπεικείς καὶ ἡ γλώσσα μας νά λέγη ἐπαινετικά λόγια. Νά μή καταπαύωμαστε με πονηρὰ ἔργα. Νά μή ἔχωμε καμίαν ἐπικοινωνίαν με τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τοῦ κόσμου, δηλ. τὸν διάβολον.

Ἀκόμη καὶ οἱ κοσμικοὶ νόμοι τιμωροῦν ἐκείνον ποὺ ὀμιλεῖ δι' ἄλλους εἰς τὸν βασιλέα καὶ συναναστρέφεται με τοὺς ἐχθρούς ἐκείνου. Καὶ εὖ λοιπόν, ἂν θέλῃς νά συζητήσῃς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, τοῦτο κυρίως κατὰφερε, δηλαδὴ νά μή ἔχῃς τίποτε κοινὸν πρὸς τὸν κοινὸ ἐχθρὸ τῆς οἰκουμένης. Εἰ Διότι ἔτσι θά εἶσαι δίκαιος. Καὶ ἂν εἶσαι δίκαιος, θά εἰσακουσθῇς, ἐπιβὴ ἔχεις συήγορον τὴν δικαιοσύνην: «Ὅταν εἶχα θλίψεις, με ἐπαρηγόρησες». Δὲν εἶπε, μὴ ἐπήρξες τὰς θλίψεις, οὔτε εἶπε. Ἐσταμάτησες τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ εἶπε: Ἐπέτρεψες νά σταθῶ καὶ: «Μὲ ἐπαρηγόρησες». Ἀπὸ τὸ περιστατικὸν αὐτὸ καταφαίνεται ἡ προσηκτικὴ καὶ ἐπιβεβητικὴ τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐκδηλώνεται ὄχι μόνον με τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς θλίψεις, ἀλλὰ καὶ με τὴν συνέχισιν των ὅπῃ ὄρους ὅμως εὐνοϊκούς. Τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοὺς ποὺ πίπτουν.⁹ Ἀ τοὺς κάνει περισσότερον ἐναρτέους, διότι καὶ ἄνεσις ὑπάρχει διὰ νά παραγγρῇ τὴν θλιδομένην ψυχὴν καὶ ἡ θλίψις δὲν καταργεῖται καὶ τοῦτο διὰ νά πύξῃ τὴν ράθυμιον ψυχὴν καὶ διὰ νά τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ κάθε εἴδους ἀδιαφορίαν.

Καὶ πῶς ἠμπορεῖ νά ὑπάρξῃ παρηγορία εἰς τὴν θλίψιν; Ἡμπορεῖ. Ὑπῆρξε εἰς τὸ κομίνι τῶν τριῶν παιδῶν,⁹ ὑπῆρξε εἰς τὸν λάκκον τῶν λιονταριῶν.¹⁰ Δὲν ἐσθῆσε δηλαδὴ τὴ φωτιά καὶ ὅμως τοὺς ἔκανε μέσα εἰς αὐτὴν νά αισθάνωνται ἄνετα. Δὲν ἐσκότωσε τὰ λιοντάρια, ὅμως καὶ ἐκεῖ μέσα τὸν ἀνεκούφισε. Β' Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ποὺ τὸ κομίνι εἶναι πυρακτωμένο καὶ ἐδῶ ποὺ παραμένουν τὰ θηρία οἱ δίκαιοι ἀνακουφίζονται πολὺ. Ἡμποροῦμεν δὲ νά εὐρω-

9. Πρόκειται διὰ τοὺς τρεῖς παῖδας Μεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀρβαναχά (Δαν. 3, 23).

10. Πρόκειται διὰ τὸν Δαυιδά, ὁ καλεῖται ἐκείθι κατὰ ὀνομασίαν τρέπον ἀπὸ τὸν λάκκον τῶν λιονταριῶν (Δαν. 4, 22).

μεν καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν τὴν ἀνεκούφιαν ποὺ δίδει ὁ Θεός. Π.χ. ὅταν ἡ ψυχὴ μέσα εἰς τὰς θλίψεις, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ νοσήματα. Διότι τότε κυρίως ζῆ ἤρεμα. Διότι πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εὐημεροῦν, ἔχουν παρόνομους ἔρωτες, ποὺ τοὺς θλίβουν τὴν ψυχὴν, τοὺς ἐξοδεύουν τὰ χρήματα, τοὺς φθείρουν τὰ σώματα καὶ τοὺς προκαλοῦν καὶ ἄλλας παρομοίας ἀνωμίλους καταστάσεις. Ὅταν ὅμως δοκιμάσῃς θλίψιν, ἐλευθερώνονται ἀπὸ ἅλα αὐτὰ καὶ αισθάνονται ἄνετα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πυρετό. Ὅσον ἀπολαμβάνουν C τὰς ἀκαίρους, διὰ τὴν περίπτωσιν ἐπιθυμίας, δηλ. πολλὰ φαγητὰ, οἶνον ἀκρατῶν καὶ ἄλλα παρόμοια, ὑποφέρουν περισσότερον. Ἐὰν ὅμως θελήσῃς νά κάνῃς ὑπαμονήν, θά αισθανθῇς μεγάλην ἀνακούφιαν καὶ ἀφοῦ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὴν δυσφορίαν, θά εὐφραίνωνται με πλήρη ὑγείαν. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ὑποβίσεις μας.

Διότι συνήθως τίποτε δὲν μᾶς ἠρεμεῖ τόσο, ὅσον ἡ θλίψις ποὺ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ ἅλα τὰ διοτικά. Πῶς ἔγινε, λέγεις, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι περιέπεσαν εἰς θλίψιν, ὅταν ἀκριθῶς εὐημεροῦσαν; Ἡ δὲν τὰ κάνει αὐτὰ ψυχὴ ἄρρωστη καὶ περιπλανωμένη καὶ ρηγιαμένη, ψυχὴ ποὺ λέγει: Δ' «Κατασκευάσε με θεοὺς ποὺ θά προπαρασκευάσῃς καὶ θά μᾶς ὀδηγοῦν. Διότι δὲν γνωρίζωμεν τί ἔχει συμβῆ εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, τὸν Μωυσέα, ὁ ὅποιός μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴν χώραν τῆς Αἰγύπτου».¹¹ Ἀφοῦ μέσα εἰς τὴν θλίψιν προσηυχῆθῃς τόσο θερμὰ, ὥστε νά προσελκύσῃς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, δὲν προέρχονται τὰ λόγια ἐκεῖνα ἀπὸ ψυχὴν ποὺ ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴν καὶ ἀνεκούφιζεται ἀπὸ τὰ διοτικά πάθη; Ὁ ἴδιος δὲ αὐτὸς ὁ προφήτης, ὅταν ἦτο ἤρεμος, πόσο ἐπόνεσε ὅταν τὸν καταπίεζε καὶ τὸν κατασπάραζε ἡ πονηρὴ ἐπιθυμία; Ὅταν πάλι ἐθλίβετο, γνωρίζετε πῶς ἀνεκούφιθη. Πράγματι οὔτε ἡ φωτιά τὸν ἀγγίξε, ἢ ἀλλὰ καὶ ἡ φλόγα ἐσθῆσε ἐντελῶς. Διότι τίποτε δὲν μᾶς καταστενοχωρεῖ τόσο, ὅσο τὸ νά παλιοκρίτῃς ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰ πάθη. Διότι αἱ ἄλλαι θλίψεις ἔρχονται ἐπάνω μας ἀπ' ἑξῶ, ἐνῶ αὐτὰ φευτῶνουν ἀπὸ μέσα μας καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μεγάλος πόνος. Ἐὰν ὁ κόσμος μᾶς στενοχωρεῖ δὲν εἶναι φοβερό, ἀρκεῖ ἡμεῖς νά μή λυποῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ἐπομένως μέσα μας ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει ἢ αἰτία τῆς θλίψεως.

11. Ἐξῆρ. 32, 1.

Διὰ τὴν μάθησιν δὲ τί λέγουν καὶ οἱ ἀπόστολοι διὰ τὴν εὐρυχωρίαν τὴν ψυχικὴν ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν θλίψιν ἄκου τί λέγει ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος διὰ τὸν καρπὸν τῆς θλίψεως: «Ἡ θλίψις γεννᾷ ὑπομονήν, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμαζόμενον χαρακτηρᾷ. Ἡ ἄ δὲ δοκιμαζόμενος χαρακτηρᾷ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίδα δὲν ντροπιάζει».¹² Εἶδες ἀνεπίπτῃ εὐρυχωρίαν, εἶδες λιμάνι χαρᾶς; «Ἡ θλίψις», λέγει, «γεννᾷ τὴν ὑπομονήν». Τί ὑπάρχει πλεονάζον ἀπὸ τὸν καρτερικὸν ἄνδρα ποῦ δὲν ἔμπορεῖ ἄνετα νὰ τὰ σηκώσῃ; Τί πλεονάζον ἀπὸ τὸν δοκιμαζόμενον χαρακτηρᾷ ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ; Ποιὸ πράγμα ἔμπορεῖ νὰ ἐξισωθῇ μετὰ τὴν χαρὰν ποῦ προσέρχεται ἀπ' αὐτό; Τρεῖς, πράγματι, χαρὰ λέγει ὅτι γεννῶνται ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἄγωνι, ἡ ὑπομονή, ὁ δοκιμαζόμενος χαρακτηρᾷ καὶ ἡ ἐλπίς διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. Γύρω ἀπ' αὐτὰ φιλοσοφῶσε ὁ προφήτης καὶ ἔλεγε: «Ὅταν εἶχαι θλίψεις, μετ' ἐπαρηγόρησεν». Ἐπειδὴ δηλοδὴ εἶπε Β' «μετ' ἤκουσε ὁ Θεός», προσθέτει μετ' αὐτοῦ τὸν τρόπον τὸν ἤκουσε. Δὲν τοῦ ἔδωκε πρόφρον. Διότι δὲν ἐζητοῦσε κάτι τέτοιο. Δὲν τὸν ἐδοκίμησε νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς του. Διότι δὲν τοῦ ἐζήτησε αὐτό. Ἀλλὰ τοῦ ἐζήτησε λίγη ψυχικὴν ἀνακούφισιν μέσα εἰς τὴν θλίψιν: «Σπλαγχνίσου με Κύριε ἔκουσε καὶ κάμε δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου». Τί λέγεις; Πάντα πάνω ὑπενθύνουμε τὴν δικαιοσύνην σου, ἐδῶ ζητεῖς εὐσπλαχνίαν καὶ ἔλεος. Ἐχουν αὐτὰ λογικὴν συνέπειαν; Βεβαίως ἔχουν καὶ συνδέονται ἀμεσα μετὰ τὴν προηγουμένην. Διότι καὶ μῦρια νὰ καταρθώσωμεν τελικῶς θὰ εἰσκαυσθῶμεν χάρις εἰς τὸ ἔλεος καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἂν ἀνεθεσῶμε ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ μᾶς σώσῃ. C' Ἀπὸ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μαθαίνομε ὅτι μαζί μετὰ τὴν δικαιοσύνην χρειάζομεθα καὶ τὴν συντηρικὴν ψυχικὴν διάθεσιν. Διότι ἂν προσευχηθῇ κανεὶς μετὰ ταπεινωροσύνην, ποῦ εἶναι ἕνα μέρος τῆς ἀρετῆς, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀμαρτωλῶς, θὰ δυνηθῇ πολλὰ νὰ κατορθώσῃ. Ἄν ὅμως προσέλθῃ μετ' ἐγκλισμὸν ἔσω καὶ ἂν εἶναι δικαίος, θὰ ἀπογομνωθῇ ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Καὶ τὰ δύο ὑποδείγματα μᾶς τὰ ἔδωσαν ὁ Τελώνης καὶ ὁ Φαρισαῖος.¹³

Εἶναι ἀνάγκη ἐπομένως νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὸν τρόπον τῆς προσευχῆς. Ποίος δὲ εἶναι ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς;

12. Ρομ. 5, 3-5.
13. Λουκ. 18, 9-14.

νὰ πάρῃς τοῦτον ὡς δάσκαλον, αὐτὸν ποῦ με τέτοιον τρόπον ἀκέρδιε τούτο, δηλ. με ἀσίμματα λόγια νὰ κατορθώσῃ τὸ πᾶν. D' Ἐπειδὴ δηλοδὴ ἡ ψυχικὴ του κατάστασις ἦτο καλὰ προετοιμασμένη, στάθηκε ἀρκετὸς ἕνας μόνον λόγος νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὸν οὐρανόν. Πῶς ἦτο ὅμως προετοιμασμένη; Ἐβασάνιζε τὸν ἑαυτὸν του, ἐκτυποῦσε τὸ στήθος του, δὲν ἤθελε οὔτε ἕνα δάκρυμα νὰ ρίξῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ σὺ ἂν θὰ προσευχηθῆς, θὰ γίνῃ ἡ προσευχὴ σου ἐλαφρότερη κι ἀπὸ τὸ φτερό. Διότι ἂν ὁ ἀμαρτωλῶς ἔγινε μετὰ τὴν προσευχὴν δικαίος, σκέψου πόσον μεγάλος θὰ γίνῃ ὁ δικαίος, ἂν μάθῃ νὰ ἀπευθύνῃ τέτοια προσευχὴ. Διὰ τοῦτο ἐδῶ δὲν θέτει ἀπλῶς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ τὴν προσευχὴν του. Πάντα πάνω ἀνέφερε τὴν δικαιοσύνην του, ἐδῶ ἀνέφερε τὴν προσευχὴν του: «Σπλαγχνίσου με Κύριε, ἔκουσε καὶ κάμε δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου».

Καὶ ὁ Κορινθίος εἰσηκούσθη διότι εἶχε αὐτὴν συνήγορο: E' «Αἱ προσευχαὶ σου καὶ αἱ ἐλεημοσύνη σου, λέγει, ἀνέδρασαν εἰς τὸν οὐρανόν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».¹⁴ Καὶ πολὺ σωστά. Διότι ὁ Θεὸς δίνει προσοχὴν εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς ἐπιτυχίας μας. Ὁ Κύριος βεβαίως δὲν ἀκούει γενικῶς τὰς προσευχάς, ἀλλὰ τὰς προσευχάς ποῦ γίνονται συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ποῖα εἶναι αὐτὰ; Εἶναι αὐτὰ ποῦ ζητοῦν ὅσα πρέπει νὰ γίνῃ ὁ Θεός, αὐτὰ ποῦ δὲν ζητοῦν πράγματα ἀντίθετα πρὸς τοὺς νόμους του. Θὰ ἡδύνατο νὰ εἰπῇ κανεὶς: Ποῖος εἶναι τόσο πολυμήρως ὥστε νὰ ἀξιώσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ κάμῃ πράγματα ἀντίθετα πρὸς τοὺς νόμους του; Εἶναι αὐτὸς ποῦ προσεύχεται νὰ πάθῃ κακὸν οἱ ἐχθροὶ του.¹⁵ Αὐτοῦ βεβαίως εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸν νόμον του. Διότι ὁ ἴδιος λέγει: «Συγχωρήσατε ὅσους οὐκ ἔχουν βλάβειν».¹⁶ Σὺ λοιπὸν παρακαλεῖς νὰ βλάψῃ τοὺς ἐχθρούς σου αὐτὸς ποῦ σὲ διατάσσει νὰ τοὺς συγχωρῆς; Μεγαλύτερη ἀνοησία ἀπὸ αὐτὸ ὑπάρχει; Ὁ προσευχόμενος πρέπει νὰ παίρῃ στάσις δούλου καὶ διάθεσιν καὶ φρόνημα. Διὰ τοῦτο φορεῖς ἄλλο προσωπεῖο, δηλ. τῆς κατηγορίας; Πῶς θὰ δυνηθῆς νὰ σοῦ συγχωρεθοῦν τὰ δικά σου ἀμαρτήματα ἔταν ἀξιώσῃς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ τιμωρῆσῃ τοὺς ἄλλους διὰ τὰ ἀμαρτήματά τους; Νὰ εἶναι λοιπὸν ἡ προσευχὴ γαλήνια καὶ νὰ ἔχῃ ἀπαλὸ καὶ χαριτωμένο πρόσωπον. B' Τέτοια ὅμως εἶναι ἡ προσευχὴ ποῦ γίνεται μετὰ γλυκύτητα καὶ δὲν ἀπευθύνεται ἐναντίον

14. Πρ. 10, 4.
15. Ματθ. 5, 12.

τῶν ἐχθρῶν. Ἡ ἀντίθετη προσευχή ὁμοιάζει προφανῶς μὲ μιαν γυναῖκα μεθυσμένη καὶ ἀκατάστατον, ἀγρίον καὶ ρυπαρὸν. Διὰ τοῦτο ὁ οὐρανὸς δι' αὐτὴν εἶναι ἀδιάβατος. Ὁμοίως ἢ μετὰ πρᾶότητος προσευχὴ δὲν εἶναι τέτοια. Ἀλλὰ ἔχει μιαν γλυκύτητα, μιαν φιλοφροσύνην, κάτι ποῦ ἀφίξει καὶ βασίλεις νὰ τὸ ἀκούουν, κάτι εὐχάριστον, ἁρμονικὸν καὶ μελωδικόν. Διὰ τοῦτο δὲν τὴν πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ θέατρον, ἀλλὰ ἀπέρχεται στεφανωμένη. Διότι ἔχει χρυσοῦν κιθάρον καὶ χρυσοῦν στολήν. Διὰ τοῦτο εὐφραίνει καὶ τὸν δικαστὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν θῆν καὶ ὡς πρὸς τὸ θλίμμα καὶ ὡς πρὸς τὴν φωνήν. Διὰ τοῦτο κανεὶς δὲν τὴν ἀπαιμακρύνῃ ἀπὸ τὰς οὐρανίους ἀψίδας. Διότι ὀλόκληρο ἐκεῖνο τὸ θέατρο ξεσηκώνεται ἀπὸ χαρᾶν. **Γ** Αὐτὴ ἡ προσευχὴ εἶναι ἀνταξίαι τῶν οὐρανῶν. Αὐτὴ, ὅταν δὲν λέγῃ τίποτε πικρῶχολον, ἀλλὰ ἀπευθύνεται εἰς τὸν Θεὸν μὲ πολλὴν γλυκύτητα, ὁμιλεῖ τὴν γλώσσαν τῶν ἀγγέλων. Ὅταν ἐρχεται νὰ παρακαλέσῃ δι' αὐτοὺς ποῦ ἀδικοῦν καὶ ἐνοχλοῦν τότε στέκουν καὶ τὴν ἀκούουν προσεκτικῶς καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ ὅταν σταματήσῃ, δὲν παύουν νὰ τὴν χειροκρατοῦν, νὰ τὴν ἐπαινοῦν καὶ νὰ τὴν θαυμάζωσιν.

Ας κάνωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τέτοια προσευχὴ καὶ ἐξέπαντος θὰ εἰσ ακουσθῶμεν. Καὶ ὅταν πλησιάζωμεν τὸν Θεόν, ἂς μὴ νομίσωμεν ὅτι ἔχομεν ἐμπρὸς μας ἕνα τέτοιο θέατρο, ἀλλὰ θέατρο εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει συγκεντρωθῆ κόσμος ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἐπουρανίους συνοικισμοὺς καὶ ὅτι εἰς τὸ μέσον κάθεται ὁ βασιλεὺς, **Δ** ποῦ περιμένει νὰ ἀκούσῃ τὴν προσευχὴν μας. **Α**ς ἀντιμετωπίσωμεν λοιπὸν τὸ πρᾶγμα σὰν νὰ πρόκηται νὰ κάνωμεν ἐπιθεσίην. Κανεὶς κιθαρωδὸς, κανεὶς λυρωδὸς ὅταν πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνήν, ἂς μὴ εἶναι τόσο κάθιδρος καὶ φοβισμένος μήπως ἀκουσθῇ τίποτε κακὸν καὶ ὅσο ἡμεῖς ὅταν πρόκηται νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ θέατρον τῶν ἀγγέλων. Πληκτρον ἂς γίνῃ ἡ γλῶσσα μας καὶ ἂς μὴ λέγῃ λόγια ἀπρεπῆ ἀλλὰ μόνον γλυκὰ καὶ γεμάτα ἁρμονίαν μὲ συγκεντρωμένον τὸν νοῦν μας. Καὶ ὅταν πλησιάζωμεν τὸν Θεὸν καὶ τὸν παρακαλοῦμεν καὶ τοῦ δεόμεθα, ἂς κτυπῶμεν τὴν καρδίαν τοῦ τόξου διὰ τοὺς ἐχθρούς μας. Διότι ἔτσι μόνον θὰ εἰσ ακουσθῶσιν οἱ παρακληθεῖς μας διὰ τὸν ἑαυτὸν μας.

Ε Ἡ φωνὴ αὐτὴ κατατραυσιάζει τοὺς δαίμονας, αὐτὴ μᾶς δίδει τὸ θάρρος νὰ παρουσιασθῶμεθα ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεόν. Αὐτὴ ἐξευτελίζει τὸν διάβολον καὶ τὸν κάνει νὰ ἀφρονίζεται. Διότι ὁ διάβολος ἔν ἐφοδῆθη τόσο ἀνθρώπων ποῦ

τὸν ἐβγαλε καὶ τὸν κατεδίωξε ἀπὸ ἄλλον ἄνθρωπον, ὅσο ἀνθρώπων ποῦ συγκροτεῖ τὴν ὄργην του καὶ ξεπερνᾷ τὸν ἑαυτὸν του. Ἐπειδὴ ὁ θυμὸς εἶναι φροδερὸς διάβολος καὶ εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ βασανίσῃ περισσότερον αὐτοὺς παρὰ τοὺς δαιμονισμένους. Διότι τὸ νὰ δαιμονίζεσθαι κανεὶς δὲν τὸν ρίπτει εἰς τὴν κόλασιν, ἐνῷ ἡ ὄργη καὶ ἡ μνησικακία τὸν πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. **Σ** **Α** Ἄν ρυθμίσωμεν ἔτσι τὴν προσευχὴν μας, θὰ δυνηθῶμεν μὲ πορρησίαν νὰ εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Θεόν: «Ἐἰσ ακουσε τὴν προσευχὴν μου».

Επομένως δὲν θὰ ὠφελήσῃς μόνον τὸν ἑαυτὸν σου καὶ δὲν θὰ προλείανῃς μὲ τὴν προσευχὴ σου τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ θὰ εὐχαριστήσῃς καὶ τὸν Θεὸν ποῦ σὲ ἀκούει διότι ζητεῖς κάτι ἀντάξιον τῶν ἐντολῶν του. Διὰ τοῦτο εὐκόλως θὰ συγκατανεύσῃ.

Τοῦτο εἶναι ἰσάξιον μὲ ἐκείνην τὴν υἰοθεσίαν τοῦτο κυρίως φανερώνει τὸν χαρακτήρα της. «Νὰ εἰσθε φιλεύσπλαχνοι καθὼς καὶ ὁ πατήρ σας ποῦ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἶναι φιλεύσπλαχνος καὶ πάλιν καὶ προσεύχεσθε δι' ἐκείνους τοὺς ὅσους κακομεταχειρίζονται διὰ νὰ γίνετε ὅμοιοι μὲ τὸν πατέρα σας ποῦ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς». **Π**οῖον πρᾶγμα ἡμπορεῖ νὰ ἐξισωθῇ μὲ αὐτὴν τὴν προσευχὴν; Αὐτὴ σὲ ἐξομακύνει ὄχι μὲ ἀγγέλους, οὔτε μὲ ἀρχαγγέλους, ἀλλὰ μὲ τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα, **Β** αὐτὸς δὲ ποῦ ἐξομακύνεται, κατὰ τὸ δυνατόν, μὲ τὸν βασιλέα, ἀκίφου πύσης οὐκείτητος αἰσθάνεται κατὰ τὴν προσευχὴν. «Υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἕως πότε θὰ εἰσαστε θαρκαρδιοὶ; Διατί ἀγαπᾶτε τὴ ματαιότητα καὶ ἐπιζητεῖτε τὸ ψεῦδος;». Πρὸς ποῖους ἀπευθύνει τὸν λόγον καὶ ποῖους κωτηριάζει καὶ συμβουλεύει; Ποῖους ἀποκαλεῖ υἱοὺς ἀνθρώπων; Αὐτοὺς ποῦ ζοῦν μέσα εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἶναι ἐπιπρεπεῖς πρὸς αὐτὴν. Καὶ τότε, ἡμεῖς δὲν εἴμεθα υἱοὶ ἀνθρώπων; Ἦς πρὸς τὴν φύσιν εἴμεθα υἱοὶ ἀνθρώπων, ὡς πρὸς τὴν χάριν ὅμως δὲν εἴμεθα πλέον υἱοὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ.

Εάν λοιπὸν ἡμπορούσαμεν νὰ διατηρήσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τὴν σὺμφωνον πρὸς τὴν ἀγιότητά του, τὸ ἔδωρον μας θὰ ἦτο ἀκέραιον. **Γ** Διότι οὗτοι ποῦ εἶναι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ κατὰ χάριν, πρέπει καὶ μὲ τὴν ζωὴν τους νὰ δίδουν τὴν ἴδιαν εἰκόνα. Υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων δυναμίζει τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὰ βιοτικά καὶ τοὺς ἐπιπρεπεῖς εἰς τὴν καρδίαν. Ἄκου τί λέγει. «Ὅταν δὲ εἶδον οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς

γυναικας τοῦ διεφθαρμένου κόσμου.¹⁷ Ἐπεις ὅμως τὸ ἀντίθετον, λέγει κάποιος. Κάθε ἄλλο. Διότι ἐδῶ ἀνόμασε υἱοῦς τοῦ Θεοῦ ἁκείνους πού πρὶν ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός, ἐγεννήθησαν ἀπὸ ἐναρέτους ἀνδρας καὶ ἀπήλαυσαν τὴν τιμὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔπειτα ἤλλαξαν, ἔγιναν χειρότεροι καὶ ἐπρόδωσαν τὴν τιμητικὴν τους θέσιν.

Δ' Ἐπομένως ἐβυμήθη τὴν τιμητικὴν τους θέσιν διὰ τὴν ἐπαυξήσῃ τὴν κατηγορίαν εἰς βάρος τους ἀποδεικνύοντας ὅτι εἶναι πολὺ μεγάλον ἔγκλημα τὸ νὰ εὐρίσκονται εἰς τέτοιαν τιμητικὴν θέσιν καὶ ἀπὸ αὐτὴν νὰ καταυτῆσονται εἰς τέτοιαν κακίαν. Καὶ πάλιν ὁ Θεός. «Ἐγὼ εἶπα, εἰσαστε Θεοὶ καὶ ὄλοι υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου. Σεῖς δὲ σὰν ἄνθρωποι πεθαίνετε».¹⁸ Πρόσεξε ἐπὶ πλέον τὴν σέβασιν τοῦ προφήτου. Πρῶτα ἐφανέρωσε τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐφουρετικότητά του, τὴν ἐπινοητικότητά του, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν φιλελευθέρειάν του, πού μέσα εἰς τὴν θλίψιν ἀνακουφίζει, πού ἔλεει καὶ συγκατανοεῖ. Ἐπειτα ἀναλογιζόμενος τὴν διάχυτον μεταξύ τῶν ἀνθρώπων κακίαν ἔκαστος τὸ καθεστῶς τῆς ἀσεβείας, σὰν νὰ τὸν ἐπιτιξῆ ἡ ἀθυμία, στρέφει τὸν λόγον πρὸς αὐτοὺς πού ζοῦν εἰς τὴν κακίαν, λέγων μονολογικῶς ὅτι, ἐνῶ ἔχετε τέτονον Θεόν, τόσο καλόν, τόσο φιλελευθέρων, τόσο δυνατὸν, πῶς ἐστράφητε πρὸς τὴν ἀσεβείαν; Πρόσεξε καὶ τὴν προτροπήν εἶναι γεμάτη θυμῶν, δεδαίως, ἀλλὰ καὶ καλὴν διάθεσιν καὶ ἀρετὴν. Τί λέγει λοιπόν; «Ἔγὼ τῶν ἀνθρώπων, ἕως ποτε θὰ εἰσθε θαρκακαδοῖσι;»

Ἐδῶ τοὺς κατηγορεῖ σφοδρῶς καὶ ἐπειδὴ, ἐνῶ περὶ ὁ χρόνος, παραμένουν ἀκόμη ἀμετανόητοι. **14** Ἀ Διότι ἐν εἶναι ἔγκλημα τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς συγγνώμης θὰ τύχῃ ὁποῖος κλείνει τόσο πολὺ τὰ μάτια του εἰς τὴν ἀλήθειαν; Τί σημαίνει, θαρκακαδοῖσι; Σημαίνει παχυδερμοί, σαρκικοί, κολημένοι εἰς τὴν γῆν, κακοὶ καὶ πονηροὶ, ἀκφυλισμένοι. Διότι τέτοιος εἶναι ὁ σαρκικός ἄνθρωπος. Κατηγορεῖ λοιπόν τὴν ζωὴν τους καὶ ἀποκαλύπτει τὴν πηγὴν τῆς ἀσεβείας, δηλώνων ὅτι τοῦτο κυρίως εἶναι πού τοὺς ἐμποδίζει νὰ κιντᾶξουν πρὸς τὰς ὀψηλὰς ἀληθείας. Διότι τίποτε δὲν κάνει τὴν καρδίαν τόσο θαρεῖαν, ὅσον ἡ πονηρὰ ἐπιθυμία καὶ ἡ προσκόλλησις εἰς τὰ θιωτικά καὶ ἡ προσήλωσις μας εἰς τὴν γῆν. **Β** Τέτοια καρδίαν δὲν ὁμαρτᾶνε κανεὶς ἀν τὴν

17. Γεν. 6, 2.

18. Ψαλμ. 81, 87.

ὀνομάσῃ χωματένια. Διὰ τοῦτο ἐξ ἄλλου τὴν ἀνόμασε θαρεῖαν. Ἐπεὶ δὲ ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ εἶναι τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἐνῶ κατέχει τὴν θέσιν τοῦ ἡνίοχου, οὐ μόνον δὲν συγκρατεῖ μὲ τὰ χαλινάρια τὸν ἵππον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια πίπτει κάτω καὶ σῦρεται. Καὶ ἐνῶ ἔπρεπε νὰ φερώνη τὴν σάρκα καὶ νὰ τὴν κἀνῃ νὰ πετᾷ καὶ νὰ ἀνεδαῖνη εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὴ συμπαρᾶσῦρεται ἀπὸ τὸ θαρῦτατο φορτίον τῶν ἀσθενειῶν. Ὅταν λοιπόν εἶναι τέτοιος ὁ ἡνίοχος ἢ ὁ κυβερνήτης, ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας; Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν λέγῃ, «εἰ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον;».¹⁹ Ὅταν ὁ κυβερνήτης μεθ' αὐτὸ γίνεται ἀτακτος σὰν τὰ κύματα καὶ τοὺς ἀνέμους, πῶς θὰ σωθῇ τὸ πλοῖον;

Τί εἶναι αὐτὸ πού κάνει ἀνάλαφρον τὴν ψυχὴν; Ζωὴ θαυμαστή, τὸ νὰ μὴ ἀνοίγωμε τὸ στόμα σὲ κανένα ἐπὶ οὐτὸ, μήτε νὰ προσβένωμε στὰ πόδια του ὅσα φέρουν καὶ φέρονται πρὸς τὰ κάτω. Διότι ἄλλα μὲν ἀπὸ τὰ σώματα, ὅπως εἶναι φυσικόν, πίπτουν κάτω, π.χ. πέτρες, ξύλα καὶ ὅλα τὰ παρόμοια καὶ ἄλλα εὐρίσκονται ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰ, ὅπως π.χ. φωτιά, ἀέρας καὶ τὰ φυσικὰ ἀνάλαφρα πετρά. Ἄν λοιπόν κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού τραβοῦν πρὸς τὰ κάτω τὸ προσδέσῃ εἰς τὸ ἐλαφρὸν τὰ πετρά δὲν θὰ ἀφελῆσονται σὲ τίποτε, οὔτε ὁ ἀέρας, διότι τὸ βάρος ξεπερνᾷ τὴν συμμετρίαν, τὴν νικᾷ καὶ τὴν ἐξουδετερώνει. **Δ** Ἐστὶ ἀν ἔχη κανεὶς πόδια θαρεῖαν ἢ διότι ῥεῖ μεσὸς τους πῦρον ἢ εἰς αἰτίας ἄλλης ἀσθενείας, δὲν ἀφελεῖται αὐτὸς σὲ τίποτε ἂν τὸ ὑπόλοιπον σῶμα εἶναι ἀνάλαφρον.

Ἐάν δὲ ἐστὶ ἔχουν τὰ πράγματα εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν σωμάτων, τὸ ζήτημα εἶναι πολὺ σοβαρώτερον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς καρδίας. Ἄς μὴ τὴν κάνωμε λοιπόν θαρεῖαν, διὰ νὰ μὴ καταποντίζεται ὅπως τὰ πλοῖα πού εἶναι γεμάτα ἄμμα. Τοῦτο προφανῶς ἐξαφᾶται ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς δὲν εἶναι τέτοια, ἀλλὰ ἐκ φύσεως εἶναι ἀνάλαφρος καὶ ἀνωφερῆς, ἐνῶ ἡμῖς παρὰ τὴν φύσιν τῆς τὴν κάνωμε θαρεῖαν. Διὰ τοῦτο μᾶς κατηγορεῖ καὶ ὁ προφήτης. **Ε** Ἐάν ἦτο φυσικόν, δὲν θὰ μᾶς κατηγοροῦσε. Ὅπως ἀκριβῶς ἢ ὀρθῶς δάδισις εἶναι φυσικὴ στάσις, ἐνῶ ὅταν πιᾶσωμε πρὸς τὰ κάτω τὰ γόνατα, τὸ πρᾶγμα γίνεται ἀφύσικον διότι εἴμαστε πεδικλωμένοι, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὰ πόδια τοῦ νοῦ. Ἐννοῦ ὅτι τὸ ἴδιο συνήθως συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς λογισμούς. «Διατί ἀγοπάτε τὴν ματαιότητα καὶ ἐπιζητεῖτε τὸ ψέμα;». Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι

19. Ματθ. 6, 23.

έννοσι τὰ εἰδωλα καὶ τὴν ἀνήθικον ζωὴν. Διότι μάταιον λέγεται ἐκεῖνο τὸ δόξαι, ποῦ ἔχει μὲν ὄνομα, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὑπαρκτόν. Ἔτσι ἅ.χ. οἱ Ἑλληνες εἶχον μὲν πολλὰ ὀνόματα θεῶν, ὁμοῦ δὲν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὴν πραγματικότητα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἄλλα. ¹⁵ Ἄ Ὁ πλοῦτος ἔχει ὄνομα, ἀλλὰ δὲν ἔχει πραγματικὴν ὑπόστασιν. Καὶ ἡ δόξα ἔχει μὲν ὄνομα, στερεῖται ὁμοῦ οὐσίας. Καὶ ἡ δυναστεία ἔχει μὲν ὄνομα, μένει ὁμοῦ ἀπλὸ ὄνομα. Ποῖος ὁμοῦ εἶναι τόσο ἀνόητος ὥστε νὰ ἐπιζητῇ δυνάμει ποῦ στεροῦνται οὐσίας καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὰ δικάνα ποῦ φυσικὰ πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ; Ἡ μήπως δὲν εἶναι τέτοια καὶ ἡ φύσις τῶν ἡδονῶν καὶ ἡ καλοζωία; Δὲν εἶναι ὅλα ψεύτικα καὶ ἀπατηλά; Καὶ ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δυναστεία ὅλα εἶναι ψεύτικα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής λέγει: «Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης». ¹⁶ Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ αἰσθάνεται ὁδύνην ὁ Προφήτης, διότι βλέπει νὰ ἐπικρατῇ εἰς τὴν ζωὴν τόσο πολὺ ὁ παραλογισμός. Ὅπως ἀκριδῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ Β σὺν ἰδῷ κάποιον ν' ἀποφεύγῃ τὸ φῶς καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ σκοτάδι, διατί κανεὶς αὐτὸν τὸν παραλογισμόν; Ἔτσι καὶ αὐτὸς λέγει: «Διατί ἀγαπάτε τὴν ματαιότητα καὶ ἐπιζητεῖτε τὸ ψέμα;». Καὶ «νὰ γνωρίζετε ὅτι ὁ Κύριος ἔκανε λαμπρόν καὶ θαυμαστὸν τὸν εὐσεβῆ ποῦ εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς αὐτόν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Ἀλλὰ νὰ γνωρίζετε ὅτι ἔκανε λαμπρόν».

Εἶδες τὴν σοφίαν τοῦ Προφήτου; Ἀπὸ ποῖα στοιχεῖα τοὺς ὀδηγεῖ πρὸς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ; Τοὺς ὀδηγεῖ ἀπὸ κατὰ συγκρομημένο καὶ σαφές καὶ μὲ τρόπο πολὺ γνωρίμο εἰς αὐτούς, δηλ. τοὺς φέρει σὺν παράδειγμα τὸν ἑαυτὸ του.

Ἐγὼ εἶμαι δούλος, λέγει, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Μάθετε λοιπὸν ἀπὸ ἐμὲ τὴν δύναμιν του, τὴν ἰσχύιν του, τὴν πατρικότητα του. Διότι τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἀποτελεῖ σπουδαῖον ὀδηγὸν πρὸς τὴν θεογνωσίαν. Ὁ τὸ ἴδιο δέδοια φανερώσει ὁ Προφήτης καὶ μὲ τὰ κτίσματα, ὅταν ῥηθῆ διὰ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἥλιον, τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα καὶ καθὼς διακηρύσσει τὸν Δημιουργὸν ἀπὸ τὴν τάξιν καὶ ἰσορροπίαν ποῦ παρατηροῦμεν εἰς τὸ σύμπαν. Παίρνει δὲ ἀφορμὴν καὶ ἀπὸ τοὺς δούλους του καὶ ἀπὸ ὅσα εἰς τὸν ἴδιον συνέδησαν.

Ὅτι ἀκριδῶς συνέδη καὶ μὲ τὸν Ἀβραάμ. Ἐλεγον πράγματι εἰς αὐτόν: «Γνωρίζομεν, λέγει, ὅτι ἀπὸ τὸν Θε-

20. Ἐκκλ. 1, 2.

ὸν ἀπεστάλης βασιλεὺς μας». ²¹ Πῶς τὸ καταλάβετε; Τὸ καταλάβαμε ἀπὸ τὴν νίκην, ἀπὸ τὰ τρώπαια, ἀπὸ τοὺς πολέμους. Τὸ ἴδιο συνέδη καὶ μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Ἐ Πράγματι τὰ θαύματα ποῦ ἔγιναν πρὸς χάριν τοὺς συνετάραξαν ὅλην τὴν γῆν. Τοῦτο ἀκριδῶς ἔλεγε καὶ ἡ Ἱερικουλίτις²² πόρνη, ὅτι δηλ. «ὄ φόβος σας καὶ ὁ τρόμος σας ἔπεσε ἐπὶ ἡμῶν μας». ²³ Ἐνας ἄνομος λοιπὸν εἶναι αὐτὸς μὲ τὰ κτίσματα ἄλλος σαφέστερος εἶναι ἐκεῖνος μὲ τοὺς δούλους. Αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τὴν ἔσπειρε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἰς κάθε γενεάν. Ἰ.χ. τοὺς Αἰγυπτίους τοὺς ἐδίδαξε μὲ τὸν Ἀβραάμ, τοὺς Πέρσας πάλιν μὲ τὸν ἴδιον, τοὺς Ἰσραηλίτας μὲ τοὺς ἀπογόνους των καὶ ἄλλους μυρίους καὶ ἄλλους ἐδίδαξε μὲ τὸν Ἰακώβ, δηλ. τοὺς κατοίκους τῆς Μεσοποταμίας.

Ἐ εἶδες ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ὅσοι δοδαίως ἤθελαν, νὰ διδάσκωνται ἀπὸ τοὺς ἁγίους; Καὶ πρῶν ἀπὸ τοὺς ἁγίους ὁ κατακλιμασὸς καὶ ἡ σύγχυσις τῶν γλωσσῶν ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἔμπνησαν τὸν νοῦν τους. Ὁ τόπος δὲ πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν σύγχυσιν τῶν γλωσσῶν καὶ ἀπὸ τότε ὀνομάζεται Βαβυλών,²⁴ διὰ νὰ μὴ λησμονηθῇ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὸ περιστοτικὸν καὶ διὰ νὰ κεντρίξεται ὁ ἀκροατὴς ἀπὸ τὴν προσωμιάν, ὥστε νὰ θυμιάται τὴν ἀρχὴν τῶν περιστοτικῶν καὶ νὰ ἐννοῇ ἔτσι τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἐμάθασαν τὰ πάντα ὅλοι ὅσοι κατοικοῦσαν εἰς τὴν Δύσιν, διότι εἶχαν συνάφει ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Αἰγυπτίους. ¹⁶ Ἄ Ἄλλωστε τὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια τῆς προϊστορικῆς περιόδου δὲν ὑπῆρχον πολλὰ ἔθνη εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς οἰκουμένης.²⁵ Πολυκοσμία καὶ πολλοὶ λαοὶ εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ὁ Ἀδάμ πράγματι ἀπὸ ἐκεῖ ἐβῆ καὶ αἱ φυλαὶ τοῦ Νῶε ἐκεῖ κατοικοῦσαν²⁶ καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ περιστοτικὸν τοῦ πύργου ἦσαν ἐκεῖ καὶ συναγεστέροντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Θεὸς ὁμοῦ διώρισε διδασκάλους εἰς κάθε γενεάν, τὸν Νῶε, τὸν Ἀβραάμ, τὸν

21. Γεν. 23, 6.

22. Πράττειται διὰ τὴν Ραββί, πόρνη ἀπὸ τὴν Ἱερικὴν, ποῦ ἔκρυψε εἰς τὸ σπίτι τῆς δύο κατακλιμασῶν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναοῦ καὶ ἐβόησεν μόνον μὲ τὰς ἰδικαῖς τῆς κατὰ τὴν κατακλιμασῶν τῆς πόλεως, μετὰ τὴν κατάληξίν τῆς ἀπὸ τοὺς Ἰβραεῖτες.

23. Ἰηρ. Ναοῦ 2, 9.

24. Πρωτεύουσα τῆς ἐπισημοῦ ἀποικιοκρατίας, κτισμένη εἰς τὰς ἐσθρας τοῦ ποταμοῦ Ἐφράτου.

25. Ἀγλ. εἰς τὴν Ἀσίαν.

26. Τὰ παλαιὰ τοῦ Νῶε Σέμ, Χάμ καὶ Ἰάφεβ μετὰ τὸν πύργον τῆς Βα-

Ἰσαάκ, τὸν Ἰσακῶδ, τὸν Μελχισεδέκ.» Διὰ τοῦτο καὶ τοῦτος ὁ προφήτης παρακινεῖ τοὺς πονηροὺς ἀπὸ θεοῦ συνέθρον ἐπὶ τοὺς ἁγίους καὶ λέγει: **Β** «Νὰ ξέρετε ὅτι ὁ Κύριος κατέστησε περιφανῆ καὶ θαυμαστὸν τὸν εὐσεβῆ ποῦ εἶναι ἀφωσκόμενος εἰς αὐτόν». Τί σημαίνει «θαυμάστωσε»; Σημαίνει ὅτι ἔκανε θαυμαστὸν, ἐπίσημον, λαμπρὸν, ἑσκαυστὸν τὸν ἀφωσκόμενον εἰς αὐτόν. Μάθετε λοιπὸν τὴν δύναμιν τοῦ Δεσπότη ἀπὸ τὸν δοῦλον καὶ ἀπὸ τὰ θεοῦ εἰς αὐτὸν τὸν δοῦλον συμβαίνου. Δὲν εἶπε, τοῦ ἔδωσε ἀγαθὰ μόνον, ἀλλὰ «τὸν κατέστησε θαυμαστὸν, λαμπρὸν», διὰ τὴν ἐπισημότητα καὶ τὴν ἀφωσκόμενον μετὰ πολλοῦ παράδοξο τρόπου. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μετὰ τὸν Ἀβραάμ. Δὲν τοῦ ἔδωσε δηλαδὴ μόνον τὴν γυναῖκα ἀνεγγύχτων,²⁷ ἀλλὰ τὸν ἔκανε θαυμαστὸν διὰ τὴν μὴ περιορίζεται ἡ δωρεὰ πρὸς αὐτὸν μόνον εἰς τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔπαθε τίποτε, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι ἔγινε ἐπίσημος καὶ ἑσκαυστὸς εἰς δόξα κληροῦ τὴν Αἴγυπτον. **Γ** Διότι τὸ ὅτι δὲν ἔπαθε τίποτε ἀτιμωτικὸν ἀφέλλεται εἰς τὴν δικαιοσύνην του, ἡ παράδοξος ὁμοίωσις ἀναχωρησις του ἀπὸ ἐκεῖ ἔγινε διὰ τὴν ἀφωσκόμενον ἐκείνου. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ εἰς τὰ τρία παιδιὰ, τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὰ λιοντάρια, τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὴν περίπτωση τοῦ κήτους τοῦ Ἰωνᾶ καὶ παντοῦ οὕτως θαυματουργικῶς, ὅχι θεία ὁλοῦς γενικῶς, ἀλλὰ τὸν ἀφωσκόμενον εἰς αὐτόν.

Εἶδες πῶς μοῦ| μετὰ τὴν θεογνωσίαν συμβουλεύει νὰ ὑπάρχη καὶ συνεπὴς ζωὴ, διδάσκων νὰ μὴ στηρίζωμεν τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς μᾶλλον εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἰδικὰ μας ἄνετα ἔργα; «Ὁ Κύριος θὰ εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν μου, ὅταν με πάθον φωνάζω εἰς αὐτόν». Ἀφοῦ εἶπε ὅτι κατέστησε θαυμαστὸν, δὲν ἀπαμαρτάνω ὡς ἐδῶ, **Δ** ἀλλὰ ἀναφέρει καὶ ἄλλο εἶδος εὐσεβείας. Ποῖον τέλος πάντων εἶναι αὐτό; Εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἔχεις αἰωνίως σύμμαχον καὶ βοηθὸν τὸν Θεόν καὶ παντοῦ συμπαροσάτην. Διότι, λέγει δὲν τὸ κάνει αὐτὸ δουδ καὶ τρεῖς φορές, ἀλλὰ διακτικῶς, ἀρκεῖ νὰ τὸν καλέσωμεν. Πρὸ-

βλ. (συγγνωστὸς) εἰσακουσθήσαν. Κατὰ τὴν παράδοξον οἱ ἀπόστολοι τοῦ Σίμω κατὰ κράτος εἰς τὴν Ἀσίαν, τοῦ Σίμω εἰς τὴν Ἀφρικήν καὶ τοῦ Ἰάκωβ εἰς τὴν Ἰβήρην.

27. Βασίλειος καὶ ἱερεὺς τῆς Σαλήμ (Ἱερουσαλήμ) εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ. Ἦτο ἀγενναλόγητος καὶ προσέτιπων τὸν Χριστόν.

28. Ἡ Σάρρα ἦτο πολὺ ἡραία καὶ εἰς δύο περιπτώσεις εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς Γέραρα ὁ Ἀβραάμ τὴν ἐπαρουσίασε ὡς ἀδελφὴν του διὰ τὴν μὴ τὸν φοβεύσαν. Οἱ παρελθόντες αὐτὴν βασίλειος ὡς σκίζων, τὴν ἐπιμήδασεν τοῦ Θεοῦ, τὴν εὐσεβήσαν καὶ τὴν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἀβραάμ (Γεν. 12 καὶ Γεν. 30).

σεξε πάλιν ἐδῶ τὴν ταχύτητα. «Ὅπως ἀκριδῶς πρὸ πάντων ἔλεγε, «ἐν τῷ ἐπικολεῖσθαι με, εἰσήκουσέ μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου», ἔτσι καὶ ἐδῶ, «ὅταν με πάθον κράζω πρὸς αὐτόν».

Διατί ὁμοίως πολλοὶ δὲν εἰσακούονται; Διότι ζητοῦν πράγματα ἀνωφελῆ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν πράγματι εἶναι καλύτερον τὸ νὰ μὴ εἰσακουσθῶν ἀπὸ τὸ νὰ εἰσακουσθῶν. **Β** Ἐπομένως, ὅταν εἰσακουώμεθα, ἂς μὴ χαρῶμεθα δι' αὐτό· ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν εἰσακουώμεθα καὶ δι' αὐτό νὰ δοξάζωμε. Διότι ἡ ζητούμεν ἀνωφελῆ πράγματα καὶ δὲν εἰσακουώμεθα, ὅποτε ἀποτελεῖ κέρδος ἢ ἔλλειψις τοῦ ἢ παρακαλοῦμε νωχελικῶς, ὅποτε ὁ Θεὸς μετὰ τὴν καθυστέρησιν τῆς δωρεᾶς σχεδιάζει τὸ πληροῦσμά μας. Καὶ αὐτὸ θεῖον δὲν εἶναι μικρὸν κέρδος. Διότι λέγει: «Ἐάν σεις ξέρετε νὰ δίνετε καθαρὰς τροφὰς εἰς τὰ παιδιὰ σας»,²⁹ γνωρίζετε πολὺ καλύτερα ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ τί νὰ δώσῃ καὶ πότε νὰ τὸ δώσῃ. **Γ** Διότι καὶ ὁ Παῦλος ἐζήτησε καὶ δὲν τὸ ἐπῆρε ἐπειδὴ ζητοῦσε κάτι ἀσώφρονον. Καὶ ὁ Ματθαῖος ἐζήτησε καὶ οὐτε εἰς ἐκείνον συγκατένευσεν ὁ Θεός. Ἄς μὴ ἀπαμαρτάνωμεθα λοιπὸν, ὅταν δὲν εἰσακουώμεθα, οὐτε νὰ χαλαρώσωμε καὶ νὰ νωκωνώμεθα, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὸ πληροῦσμά καὶ εἰς τὴν παράκλησιν. Διότι ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐργάζεται πρὸς τὸ συμφέρον μας.

«Ἄν ὀργίσεθε ἐναντίον μου, προσέχετε ὁμοίως νὰ μὴ ἀμαρτάνετε κατὰ τοῦ Θεοῦ. Ὅσα μελετᾶτε κρυφὰ εἰς τὴν καρδίαν σας, εἰς τὸ κρεβάτι σας τὸ θρόνον νὰ τὸ ἐξετάσετε καὶ νὰ μετανοήτε. Ὅτι εἶπα προηγουμένως, τὸ ἴδιο λέγω καὶ τώρα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πρόκειται νὰ τοὺς καθοδηγήσῃ εἰς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, ἐλευθερώσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ πάθη τῆς. Διότι γνωρίζει ὅτι ἡ ἀνήθικος ζωὴ γίνεται ἐμπόδιον εἰς τὴν πλήρη κατανόησιν τὸν ὑψηλῶν ἀληθειῶν. **Β** Τοῦτο θεοτικῶς ἔλεγε μετὰ ὑπαινίξιμους καὶ ὁ Παῦλος, «δὲν ἠμποροῦσα νὰ σὰς ὁμιλήσω ὅπως θὰ ἤρμοζε εἰς πνευματικὸς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅπως ἤρμοζε εἰς γήινους».³⁰ Καὶ συνεχίζει «Ἰάν νήπια ἐν Χριστῷ σὰς ἐπότιστα γάλα καὶ ὅχι στερεὰν τροφήν».³¹ Καὶ ἄλλοι, «διὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἔχομεν πολλὰ νὰ εἴπωμεν, ἀλλὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῶν, δι-

29. Ματθ. 5, 11.

30. Α' Κορ. 3, 1.

31. Α' Κορ. 3, 2.

ὅτι εἶθε βραδεῖς εἰς τὸ νὰ ἐνοήητε.³² Καὶ ὁ Ἰσαίας λέγει: «Μὲ ζητεῖ ὁ λαὸς αὐτὸς καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ μαθάνουν τὰς ὁδοὺς μου, ὡς ἔθνος τὸ ὅποιον ἔκαμε δικαιοσύνην καὶ δὲν ἐγκατέλειψε τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ του».³³ Καὶ ὁ Ὡσηε «σπεύρατε πρὸς τὸ συμφέρον σας δικαιοσύνην, φωτίσατε τὸν ἑαυτὸν σας μὲ τὸ φῶς τῆς θείας γνώσεως».³⁴ Καὶ ὁ Χριστὸς διδάσκων ἔλεγε: «Ὅποιος κάνει τὸ κακὸν μισεῖ τὸ φῶς καὶ δὲν ἔρχεται εἰς τὸ φῶς».³⁵ Καὶ παρακάτω: C «Πῶς δύνασθε εἶς νὰ ἔχετε πίστιν, ἀφοῦ ἴδεσθε τιμᾶς ὃ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ δὲν ζητᾶτε τὴν τιμὴν ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸν μόνον Θεόν;»³⁶ Καὶ ἄλλου: «Αὐτὰ εἶπον οἱ γονεῖς του, διότι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ μὴ γίνωνιν ἀποσυνάγωγαι».³⁷ Καὶ εἰς τὴν συνέχειαν πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν Φαρισαίων δὲν ὡμολογοῦσαν».³⁸ Καὶ παντοῦ ἡμπορεῖ κοινεῖς νὰ ἴδῃ τὴν ἀνήθικον ζωὴν νὰ γίνεται ἐμπόδιον εἰς τὴν πλήρη κοτανόησιν τῶν δογμάτων. Διότι ὅπως ἀκριδῶς ἡ λήμη (ταίμπλα) κολλημένη εἰς τὴν ἄμορφον κόρην τῶν ματιῶν οὐσκοτίζει καὶ θολώνει αὐτὸ ποῦ φωτίζει, ἔτσι καὶ ὁ συλλογισμὸς ποῦ καταλαμβάνεται ἀπὸ κακίαν οὐσκοτίζει καὶ κάνει ἀνάπηρον τὴν διάνοισιν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐπειδὴ τὸ ξέρει αὐτὸ, λέγει: «Νὰ θυμῶνυτε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε». Δὲν κατοργεῖ βέβαια τὴν ὀργήν, διότι εἶναι χρήσιμος. Οὔτε ξεριζώνει τὸν θυμὸν, διότι εἶναι καὶ ὠφέλιμος, ὅταν ἀπευθύνεται ἐναντὶν αὐτῶν ποῦ ὀδικοῦν καὶ ἐναντίον τῶν ἀνηθῶν. Καταδικάζει ὅμως τὴν ὀδίκον ὀργὴν καὶ τὸν παράλογον θυμὸν.

Ὅπως ἀκριδῶς ὁ Μωυσῆς ἀσχολεῖται πρῶτον μὲ τὸν ἥθικον νόμον καὶ τὸν θέτει σάν ἀπαρχὴ τῆς νομοθεσίας του, λέγων, «δὲν θὰ φονεύσῃς»³⁹ ἔπει καὶ αὐτὸς. Αὐτὸς ὅμως περισσότερο διότι αἱ ἰδιότητες τῆς εὐσεβείας ἦσαν ὅπως ἀπὸ τὸν περισσότερο γνωσταί. Δηλαδή ἐκεῖνος μὲν ἀπακτάπει τὸν φόνον. Ἐνῶ αὐτὸς ξεριζώνει ἀκόμη καὶ τὴν μητέρα τοῦ φόνου, δηλαδή τὴν ὀργήν, ποῦ εἶναι ἡ ρίζα καὶ ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ. Ἐ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἐξουδετέ-

32. Ἐβρ. 6, 11.

33. Ἡσ. 58, 2.

34. Ῥσ. 10, 12.

35. Ἰωάν. 3, 20.

36. Ἰωάν. 5, 44.

37. Ἰωάν. 9, 22.

38. Ἰωάν. 12, 42.

39. Ἠξ. 20, 15.

ρωσε τὴν ὀργήν, λέγων: «Καθένας ποῦ ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του χωρὶς λόγων πρέπει νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν τιμὴν γενουαν».⁴⁰ Εἶδες παντοῦ ὑπάρχουν μέτρα. «Νὰ ὀργίζεσθε καὶ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε». «Ὅποιος ὀργίζεται χωρὶς λόγων». Διότι εἶναι δυνατόν νὰ ὀργίζεται δικαίως. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ὠργισθῆ ἐναντίον τοῦ Ἐλύμα⁴¹ καὶ ὁ Πέτρος ἐναντίον τῆς Σαπφείρας.⁴² Ὅμως δὲν δύνασαι νὰ ὀνομάσῃς τοῦτο ἀπλῶς ὀργήν, ἀλλὰ θὰ τὸ ὀνομάσῃς κατοργισμὸν, φροντίδα καὶ οἰκονομίαν. Ὅργίζεται καὶ ὁ πατέρας ἐναντίον τοῦ παιδιοῦ του, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπην. ¹⁸ Α

Ἐκεῖνος ποῦ ὀργίζεται χωρὶς λόγων, εἶναι αὐτὸς ποῦ ἐδικαίεται. Ἐνῶ αὐτὸς ποῦ ἀνοκαλεῖ εἰς τὴν τάξιν τοὺς ἄλλους εἶναι ὁ πιὸ ἡμερας ἀπὸ ἄλλου. Διότι καὶ ὁ Θεός, ὅσάκις λέγεται ὅτι ὀργίζεται, δὲν ὀργίζεται διὰ νὰ αὐτοαμυνηθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς διορθώσῃ.

Ἄς μνηθεύμε λοιπὸν καὶ ἡμεῖς αὐτόν. Διότι αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ ἀντιμετώπισις εἶναι θεία, ἐνῶ ἡ ἄλλη εἶναι ἀνθρωπίνη. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἔκανε αὐτὴν μόνον τὴν ἀντιδιαστολήν, δηλ. εἰς ποῖαν περίπτωσιν ὀργίζεται δικαίως, ἀλλὰ ἐτόνισε ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἰς κοίμιον περίπτωσιν δὲν εἶναι πάθος. Ἄς μὴ ὀργίζόμεθα λοιπὸν καὶ ἡμεῖς χωρὶς λόγων. Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐρυτεύθη μέσα μας ἡ ὀργή, ὅχι διὰ νὰ ἁμαρτάνωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐμπροσθίωμε ἄλλους νὰ ἁμαρτάνουν. Ὅχι διὰ νὰ μᾶς γίνῃ πάθος καὶ ἀρρώστια, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ φάρμακον τῶν παθῶν μας.

Β Σκέψου λοιπὸν τὸ μέγεθος τῆς κακίας, ὅταν τὸ φάρμακον γίνεταί δηλητηρίον, ὅταν προκαλοῦμεν τραύματα μὲ τὸ ἴδιον μέσον, μὲ τὸ ὅποιον πρέπει νὰ τὰ ἀποκαθιστάμεν. Σάν κάποιον ποῦ παίρνει μαχαίρη διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὰ σάπικα μέλη τῶν ἄλλων καὶ τυχαίως κομματιάξῃ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ προκαλεῖ πληγὰς εἰς ἄλλο τὸ σώμα. Ἡ ἑνας κυβερνήτης ποῦ θυθίζει τὸ πλοῖον του μὲ τὸ πηδάλιον, μὲ τὸ ὅποιον προφανῶς ἔπρεπε νὰ ἀνοκόψῃ τὴν φρονὴν τῶν ἀνέμων. Κάτι τέτοιο εἶναι καὶ ἡ ὀργή, εἶναι ὄργανον χρήσιμον, διὰ νὰ μᾶς ξευστάξῃ, διὰ νὰ νευράνη τὴν ψυχὴν, διὰ νὰ κόνη περισσότερο ἐντονον τὴν ἀγανάκτησιν κατὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀδικηθέντων, διὰ νὰ δημιουργῇ ἀνθρώπου τιμαροῦς

40. Ματθ. 5, 23.

41. Ἰουδαίος μάγος καὶ φαρμακοποιός, ποῦ προσεπάθησε νὰ ἀντισταθῇ μὲ σαματεῖας εἰς τὴν κηρυξὴν τοῦ ἁγ. Παύλου, ἐναντίον τοῦ ἐπιστόλου Κερύλλου Κορίνθου, εἰς τὴν Πάρον τῆς Κορίνθου (Ἠραξ. 18, 6-12).

42. Ἠραξ. 5.

τῶν κοκοδούλων. **Β** Διὰ τοῦτο ἀκριδῶς λέγει. «Νὰ ἀργίεσθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀμαρτάνεσθε». Ἐν αὐτῷ δὲν ἦτο δυνατόν, δὲν θὰ τὸ διέτασσε. Διότι κανεὶς δὲν διατάζει τὰ ἀδύνατα.

Ἐφοῦ λοιπὸν εἰσήγαγε ἀποστολικὸν νόμον, καὶ εὐαγγελικὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ εἶπε τὰ ἴδια μ' αὐτὰ ποῦ εἶπε ὁ Χριστός, προσέθεσε καὶ ἄλλην προτροπὴν, ὁμιλῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον: «Ὅσα κακὰ μελετᾶτε εἰς τοὺς κρυφοὺς διαλογισμοὺς σας, τὸ θράβυ δταν εἰσθε μόναι, ἐπανεξετάσατέ τα καὶ μετανοήσατε». Τί σημαίνει αὐτό; Φαίνεται πράγματι ὅτι εἶναι σκοτεινόν. Τὸ θράβυ μετὰ τὸ φαγητόν, δταν πηγαίνετε διὰ ὕπνου, **Β** δταν πρόκηται νὰ πλავιάσετε, καὶ ἡσυχάζετε, ἀφοῦ κανεὶς δὲν εἶναι παρὼν καὶ ἡ γαλήνη εἶναι θαθεῖα, ἀφοῦ κανεὶς δὲν σᾶς παρενοχλεῖ, ζῦπνοι τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως, κήτησέ του εὐθύνως καὶ φέρε εἰς τὴν μέσην, κατὰ τὴν ἡσυχίαν ὥραν, ὅσα κακὰ ἐσκέφθητε ὅλην τὴν ἡμέραν, ἂν δηλ. ἐδολοπλόκησες ἢ ὑπεκνέμευσες τὸν σπλανόν σου ἢ ἐδέχθης ἀνθρώπικους ἐπιθυμίας καὶ ἀφοῦ στήσης τὴν συνείδησιν εἰς τοὺς ἀτόπους αὐτοὺς συλλογισμοὺς, διάλυσε αὐτοὺς καὶ ἀπαίτησε δικαιοσύνην καὶ θασάνισε πολὺ τὴν ἀμαρτωλὸν διάνοισιν. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ «Κατανύγητε» **Ε** ἀντὶ τοῦ «Νύξαστε», δηλ. κεντήσατε, ὅσα ἀκριδῶς μελετήσατε εἰς τὰς καρδίας σας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας. Τοῦτο σημαίνει. Ὅσους κακοὺς διαλογισμοὺς ἐκάματε, τὸ θράβυ εἰς τὰ κρεβάτια σας, τὴν ἡσυχίαν ἐκείνην ὥραν, νὰ τοὺς καταδικάζετε καὶ νὰ τοὺς τιμωρῆτε. Τὴν ὥραν ποῦ οὔτε φίλος σᾶς ἐνοχλεῖ, οὔτε ὁ ὑπηρέτης σᾶς ἐκνευρίζει, οὔτε σᾶς πιέζει τὸ πλῆθος τῶν ἀσχαλιῶν, τότε λογοδοτήσατε διὰ ὅσα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐδιώσατε.

Διατὶ ὅμως δὲν λέγει νὰ λογοδοτήσατε διὰ λόγια καὶ ἔργα, ἀλλὰ διὰ σκέψεις κακάς; Αὐτὸ εἶναι αὐτονόητον. **19 Α** Διότι ἂν πρέπει νὰ καταδικάζωμεν τὰς πονηρὰς σκέψεις, ὥστε νὰ μὴ γίνουιν πράξεις, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ πιέζωμεν τὴν ψυχὴν εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια. Τοῦτο νὰ γίνεταὶ κάθε ἡμέραν καὶ νὰ μὴ ἀποκαταμνηθῆς, ἄνθρωπε, πρὶν ἀναλογισθῆς τὰ ἀμαρτήματα ποῦ διέπραξες ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐξάπαντος τὴν ἐπομένην θὰ θαρεθῆς νὰ καταπατήσης μὲ τὰ ἴδια. Καὶ ὅτι κάνεις μὲ τὰ χρήματα καὶ δὲν ἀντέχεις νὰ περάσουσιν δύο ἡμέραι χωρὶς νὰ ζητήσης λογαριασμὸν ἀπὸ τὸν δοῦλον, ὥστε νὰ μὴ προκληθῆ σύγχυσις ἐξ αἰτίας τῆς λησμοσύνης, τοῦτο κάμε κάθε ἡμέραν καὶ μὲ τὰς πράξεις σου. Τὸ θράβυ ζήτησε ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου λογοδοσίαν. **Β** Καταδίκασε τὸν ἀμαρτωλὸν διαλογισμὸν, κρέμασέ τον ἐ-

πάνω εἰς ἓνα ξύλον καὶ θασάν: σέ τον καὶ διατάξέ τον εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ἀσχαλιῆται μὲ αὐτάς.

Πρόσεξτε πῶς τέλει εἶναι ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή ποῦ ἀκολουθεῖ; Πῶς χρησιμοποιεῖται καὶ προληπτικὰ καὶ θεραπευτικὰ φάρμακα; Διότι εἶναι: πράγματι φάρμακο προληπτικὸ ἢ διαταγὴ νὰ μὴ πίπτωμεν εἰς ἀμαρτήματα. Ὅπως π.χ. «Νὰ ἀργίεσθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀμαρτάνεσθε». Ἐνῶ εἶναι ἐπανορθωτικὸν φάρμακον τὸ «ὅσα κακὰ μελετᾶτε εἰς τὰς καρδίας σας, τὸ θράβυ ἐπανεξετάσατε αὐτὰ καὶ μετανοήσατε». Μετὰ δηλαδὴ ἀπὸ τὴν διάπραξιν τῆς ἀμαρτίας, προσθίεται πάλιν φάρμακο καὶ ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν δρᾶστην τοῦ ἀμαρτήματος.

Ἐς ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν αὐτὴν τὴν θεραπευτικὴν ἀγωγὴν ποῦ δὲν ἔχει καμῖον δυσκολίαν. **Β** Ἐν πάλιν ἡ ψυχὴ δὲν ἀντέχει νὰ θυμᾶται τὰ ἀμαρτήματα, διότι ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει, λέγει εἰς αὐτήν. Δὲν σ' ὠφελεῖ εἰς τίποτε ἡ λησμονία, ἀντιθέτως σὲ θλάπτει πολὺ. Διότι ἂν τώρα μόνη σου δὲν τὰ ἐξανουμήθης τότε τὰ ἀμαρτήματά σου θὰ στηθοῦν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐν ὅμως τῶσα ἀναλογισθῆς αὐτὰ, συντόμως θὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἐκείνα καὶ εὐκόλα δὲν θὰ περιπέσης εἰς ἄλλα. Διότι ἡ ψυχὴ διατάζει νὰ διοσπρήσῃ τὴν ἀμαρτίαν δταν φοδηθῆ τὴν μελλοντικὴν καταδικὴν, μήπως δηλ. σίχμαλωτισθῆ ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀπόφασιν καὶ τενωθῆ καὶ μαστιγωθῆ. Ἡ ὠφέλεια δὲ ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν εἶναι τῶσον μεγάλη ὥστε ἂν κάνωμεν αὐτὸ συνεχῶς ἐπὶ ἓνα μῆνα, θὰ συνηθίσωμεν πλέον τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὴν ἀρετὴν. **Β**

Ἐς μὴ περιφρονήσωμεν λοιπὸν τῶσον μεγάλον καλόν. Διότι ὅποιος ἐβῶ στήσῃ αὐτὸ τὸ δικαστήριον, δὲν θὰ λογοδοτήσῃ πεκρῶς ἐκεῖ. «Διότι ἔδον ἐκρίναμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν θὰ ἐκρινόμεθα. Ἀλλὰ δταν κρινόμεθα ὑπὸ τοῦ Κυρίου, παθαινωμένεθα διὰ νὰ μὴ κατακριθῶμεν μαζὶ μὲ τὸν κόσμον»⁴⁸. Ἐς κάνωμεν λοιπὸν αὐτὸ διὰ νὰ μὴ κατακριθῶμεν. «Προσφέρετε ὡς θυσίαν δικαιοσύνην καὶ ἀγαθότητα καὶ στηρίζετε τὰς ἐλπίδας σας εἰς τὸν Κύριον». Πρόσεξτε πῶσον τέλεια συνεχίζεται ἡ συμβουλή; Πρόσεξτε πῶσον ὀλικληρωμένη εἶναι ἡ προτροπή; Πράγματι μᾶς ὡδηγεῖ εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἀρετῆς μὲ τὴν ἐξῆς διαδικασίαν. Μετονοαῖομεν καὶ συντριβόμεθα διὰ τὰ ἀμαρτήματά μας καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ εἶναι φυσικόν νὰ εἰμεθα διατακτικοὶ εἰς τὸ νὰ ἐπιχειρήσωμεν πάλιν τὰ ἴδια. Κατόπιν στήνομεν

48. Α' Κορ. 11, 31, -32.

τὸ ἀδέκατον δικαστήριον καὶ ζητοῦμεν εὐθύνας διὰ τὴν ἀμαρτωλὴ ζωὴν μας.

Ε. Δὲν ἀρκεῖ βέβαια ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν κακία, πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν ἐκτίλεισιν τοῦ ἀγαθοῦ. Διὰ τοῦτο προχωρῶν συμβουλεύει μὲ τὰ ἑξῆς: «Νὰ ἀπομακρυνθῆς ἀπὸ πᾶν εἶδος κακοῦ καὶ νὰ κάνῃς τὸ καλόν»⁴¹. Διότι γνωρίζει ὅτι καὶ ἡ ἀκηρία εἰς τὴν ἐκτίλεισιν τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς τιμωρεῖται καὶ δὲν τιμωρεῖται μόνον τὸ πονηρὸν ἔργον. Διότι καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν ἐχόρτασον πενηταμένον καὶ δὲν ἐπότισαν διψασμένον καὶ δὲν ἐντυσον γυμνόν, οὕτε ἐκλεψάν, οὕτε ἦσαν πλεονέκται, οὕτε οἰκειοποιήθησαν ξένα πράγματα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀκριδῶς δὲν ἔκανον ἐλεημοσύνην⁴² παρεδόθησαν εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν ποὺ δὲν ἔχει τέλος. 20 Α ὁπότε μαθαίνομεν ὅτι ἀρχὴ τῆς σωτηρίας μας δὲν εἶναι νὰ ἀπέχουμεν ἀπὸ τὸ κακόν, ἐὰν δὲν προστεθῆ καὶ ἡ ἐπίκτησις τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ ἐκτέλεισις τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς.

Διὰ τοῦτο ἀκριδῶς καὶ ὁ Προφήτης ἀφοῦ μᾶς ἔφερε μακρὰν ἀπὸ τὴν κακίαν διὰ τῆς μετανοίας καὶ συντριβῆς καὶ μᾶς κατέστησε καταλιγητέρους εἰς τὴν δακρυὸν τῆς ἀρετῆς καὶ ἐμαλάκωσε τὴν σκληρὴν μᾶς σκῆψιν καὶ τὴν ἄσπερ μέ τὴν συντριβὴν καὶ τὴν μετάνοιαν ἀπαλύν, ὁμιλεῖ διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ λέγει: «Προσφέρατε ὡς θυσίαν δικαιοσύνην καὶ ἀγαθότητα καὶ στηρίξτε τὰς ἐλπίδας σας εἰς τὸν Κύριον»⁴³ ἢ σημαίνει, «Προσφέρατε ὡς θυσίαν δικαιοσύνην».

Β Ἀσκήσατε τὴν δικαιοσύνην, προσφέρετε τὴν δικαιοσύνην. Τοῦτο εἶναι τὸ πῶς μεγάλο δῶρον ποὺ δίδεται εἰς τὸν Θεόν, αὐτὴ εἶναι εὐπρόσδεκτος θυσία, αὐτὴ εἶναι πολὺ ἕρπυλη προσφορά. Δὲν ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν νὰ θυσιάζωμεν πρόβατα καὶ μοσχάρια ἀλλὰ νὰ κάνωμεν δικαίᾳ ἔργα. Βλέπετε τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ποὺ προδιογράφεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ ἀναστῆ ἀντὶ διὰ τὰ σιαιθὰ τὰ νοητὰ. Ἐδῶ βέβαια ὀνομαζοῦν δικαιοσύνην, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ὅχι τὴν ἐπιμέρους ἀρετὴν, ἀλλὰ τὴν γενικὴν ὅπως ἀπακαλύπτει δικαίον ἄνθρωπον αὐτὸν ποὺ ἔχει μέσα του δόκλησον τὴν ἀρετὴν. Αὐτὴ ἡ θυσία δὲν χρειάζεται χρήματα οὕτε μαχαίρι, οὕτε θυσιαστήριον, οὕτε φωτιά. C Ὅστε διαλύεται διὰ νὰ γίνῃ καπνὸς καὶ στάχτι καὶ κίτσα, ἀλλὰ τῆς εἶναι ἀσκητὴ ἡ διάδοσις αὐτοῦ ποὺ τὴν προσφέρει. Ἡ ἀνέχεια δὲν ἀποτελεῖ δι' αὐτὴν ἐμπόδιον, οὕτε ἡ φτώχεια, οὕτε ὁ πότος,

41. 1 πλ. 39, 15.
42. Ματθ. 23, 23.

οὔτε τίποτε ἄλλο παρόμοιον. Ἀλλὰ ἡμπορεῖς νὰ κάνῃς αὐτὴν τὴν θυσίαν, ὅπου κι' ἂν εἶσαι, διότι οὐ ὁ ἴδιος γίνεσαι καὶ ἱερεὺς καὶ θυσιαστήριον καὶ μαχαίρι καὶ σφόνγιον. Διότι τέτοια εἶναι ἡ φύσις τῶν νοερῶν καὶ πνευματικῶν πραγμάτων. Εἶναι πολὺ εύκολα, διότι δὲν χρειάζονται καμίας ἐξωτερικὴν ἐπίπουνον ἐργασίαν. «Καὶ στηρίξτε τὰς ἐλπίδας σας εἰς τὸν Κύριον». Ἄλλος λέγει, «Καὶ νὰ ἔχετε ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Κύριον». Πράγματι ὅποιος τὸν ἐβουμένει μὲ τὴν δικαίαν ζωὴν του, D ἀποκτᾷ μεγάλου σύμμαχον, ἀνίκητον δυνάμειν καὶ ἄσκει ἐξ αἰτίας αὐτῆς μεγάλην ἐπιρροήν. Πρόσεξτε ὅτι ὁ καρπὸς τῆς θυσίας βρίσκεται δίπλα εἰς τὴν θύραν. Πρόσεξτε ὅτι ὁλος μαζί βλαστάνει ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν; Ὅποιος λοιπὸν ἔχει σύμμαχον τὸν Θεόν, ποῖον θά φοβηθῆ; Κανένα.

Ταῦτο δέ, δηλ. τὸ νὰ ἀντλασομε θάρρος, ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, δὲν εἶναι μικρὴ ἀρετὴ. Μαζὶ μὲ τὴν δικαιοσύνην ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, δηλ. νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, νὰ στηρίξωμεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς αὐτόν, νὰ μὴ στηριζώμεθα εἰς κανένα ἀπὸ τὰ δικτικὰ πράγματα, ἀλλὰ νὰ ἀπομακρύνωμεν τὸν ἑαυτὸν μᾶς ἀπὸ ὅλα καὶ νὰ προσηλώσωμεν ἐκεῖ τὴν διάνοιάν μας. E

Διότι αἱ ὑποθέσεις τῆς τωρινῆς μας ζωῆς μοιάζουν μὲ δνεῖρα καὶ σκιάς καὶ εἶναι ἀκίνητοι περισσότερον ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτά. Εἶναι συγχρόνως φαινόμενα καὶ φερωτὰ καὶ ὁταν ὑπάρχουν εἰς τὴν πραγματικότητα θεωροῦνται αὐτοὺς ποὺ τὰ ἔχουν. Ἐνῶ ἡ ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν εἶναι ἀθάνατος, ἀμετάκλητος, ἀκίνητος, ἀμετάβλητος. Μᾶς χαρίζει ἀσφάλειαν καὶ κάνει ἀκαταμάχητον ἔκεινον ποὺ τὴν χρησιμοποιοῖ μὲ ἀκριβείαν καὶ μὲ κατέλληλον διάθεσιν. Πολλοὶ λέγουν: 21 Α «Ποῖος θὰ μᾶς φανερώσῃ τὰ ὕλικά ἀγαθὰ; Εἰς ἡμᾶς ἐνετυπώθη σαθεὶά ἡ στοργὴ καὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου Κύριε».

Ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν προτροπὴν του, τὴν σχετικὴν μὲ τὰ ἴδη καὶ ἀφοῦ μᾶς ὠδήγησε εἰς τὴν θεωρησίαν καὶ ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησε κάθε τρόπον μὲ τὸν ὅποιον εἶναι δυνατόν νὰ ἀνοστήσῃ τὴν διάνοιν τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν εἰς τὴν πλάνην καὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ αὐρίσκονται πλησίον του καὶ ἀφοῦ ἐφανέρωσε τὴν κηδεμονίαν του ἀπὸ τὴν πρόνοιαν ποὺ ἔδειξε εἰς αὐτούς, θέτει μίαν ἀντιρρησην ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ τοὺς παχυδέρους καὶ λέγει. «Ποῖος θὰ μᾶς φανερώσῃ τὰ ἀγαθὰ;». Δὲν λέγουν αὐτὰ οἱ ὀλίγοι, οἱ γνήσιοι καὶ δοκιμασμένοι καὶ ἀ-

τοι που γνωρίζουν να ζουν πνευματική ζωή, αλλά το παραδομένοι εις την αμαρτίαν πλήθος, το αδιάκριτον το κατωτέρημενον. Τί σημαίνει, «Ποιάς θα μου φανερώση τα αγαθά;» **Β** Λέγουν μερικοί, ἄλλοι διὰ τὴν διαβάλλουσαν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, κι ἄλλοι διότι λαχταροῦν τὴν ἡδονήν, τὴν ἄνεσιν καὶ τὸν πλοῦτον, τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν. Ὅσοι λαχταροῦν αὐτὰ, λέγουν τέτοια λόγια. Ποῦ εἶναι τὰ αγαθά τοῦ Θεοῦ; Ἐγὼ ζῶ μέσα εἰς τὴν φτώχειαν, τὴν ἀρωστίαν, τὴν ταλαιπωρίαν καὶ εἰς τὴν μεγαλύτεραν συμφορὰν καὶ εἰς τοὺς περασμούς καὶ τὰς σκωφαντίας. Ἐνῶ ὁ ἄλλος εὐημερεῖ καὶ καλοπερῶν καὶ κυβερνᾷ καὶ πλουτίζει. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐπιζητοῦν μόνον αὐτὰ τὰ αγαθά, παραμελοῦντες τὰ πραγματικά αγαθά, ἐνωσθ' ἢ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν χριστιανικὴν ζωὴν. Ἄλλοι δέ, πρᾶγμα τὸ ὅποιον μόλις εἶπα, με αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν διαβάλλουσαν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ λέγουν. **Γ** Ποῦ εἶναι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὑπάρχει τόση σύγχυσις εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ἀφοῦ οἱ περισσότεροὶ ζοῦν εἰς φτώχειαν καὶ στέρξιν καὶ εἰς μεγάλην ἀθλιότητα; Ποία ἡ ἀπόδειξις τῆς φροντίδος του;

Διότι αὐτοὶ ποὺ λέγουν αὐτὰ κάνουν δ,τι κάνει ἕνας ποὺ ζητᾷ τὸ ἀνέφελον καταμασήμερον νὰ ἰδῇ τὸν ἥλιον καὶ ἀμφιδάλλει διὰ τὴν ὑπαρξίν του φωτός. Τοῦτο ἀκριδῶς ἀπέδειξε ὁ Προφήτης, προσέθεσε τὴν λύσιν καὶ εἶπε: «Ἐνετυπώθη ἐπάνω μας τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε». Δὲν εἶπε, ἐφάνη δὲν εἶπεν, ἔλαμψεν, ἀλλὰ, «ἐνετυπώθη», δηλώνων ὅτι ὅπως ἀκριδῶς τὸ χορονομεῖται εἰς τὸ μέτωπον, εἶναι εἰς ὄλους ἀλοφάνερων **Δ** καὶ κανεὶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ τὸ ἀντιληφθῇ, οὔτε ἢμπορεῖ νὰ ἀγνοήσῃ πρόσωπον ὄλοφώτερον τοῦ ἀκτινοβολοῦ. Ἔτσι δὲν δύναται ν' ἀγνοήσῃ καὶ τὴν ἰδικὴν σου πρόνοιαν. Διότι ὅπως ἀκριδῶς φῶς σ,μειωμένον, δηλ. τυπωμένον καὶ χαραγμένον εἰς τὸ πρόσωπον, εἶναι ἀλοφάνερων εἰς ὄλους, τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὴν φιλανθρωπίαν σου. Διότι ἐδῶ ὀνομάζει φῶς τὴν ἀντιλήμιν, τὴν φροντίδα, τὴν συμμαχίαν, τὴν πρόνοιαν. Ἐπειτα ἀφοῦ διετύπωσε αὐτὸ, προσέθετε καὶ τὴν ἀπόδειξιν. Ποία εἶναι αὕτη; «Ἐδωσες χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μου». Κατηγοροῦν τὸ ὄμοιον πλήθος ἀποδεικνύει τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν κρίσιν τῶν μυαλωμένων καὶ ὀγιῶς σκεπτικῶν ἀνθρώπων καὶ λέγει: «Ἐδωσες χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μου», δηλ. μετὰ ἡσυχίας νὰ ζῶ πνευματικὴν ζωὴν, νὰ περιφρονῶ τὰ ἐφήμερα πράγματα, νὰ γνωρίζω τὰ ἀληθινὰ καὶ μόνιμα. Μοῦ ἔδωσες φτὰρὰ μετὴν χρυσὴν ἐλπίδα καὶ μετὰ ὁδηγήσας πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόλυσιν τῶν

ἀγαθῶν, μετὰ ὀδυνώμενος μετὴν ἀνομιήν τους. Καλὰ τὸ εἶπε αὐτό.

Διότι ὅταν πράξηται νὰ κληρονομήσῃ κανεὶς χρήματα ἢ νὰ ἀπακτήσῃ μεγάλο ἀξίωμα,⁴⁶ **Α** δὲν χαίρεται μόνον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀπολαύσεως, ἀλλὰ καὶ πρὶν τὰ θεκιμάσῃ, πρὶν τὸν καιρὸν του τρεφόμενος μετὴν ἐλπίδα. Ἀναλογίῳ πόσο φυσικὸν εἶναι νὰ προγεύεται τὴν χαρὰν ἐκεῖνος ποὺ προσδοκᾷ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ποὺ εἶναι ζωντανὴ καὶ ἀθάνατος καὶ περιμένει τὰ αγαθά ἐκεῖνα, ποὺ ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε, οὔτε αὐτὶ ἄκουσε, οὔτε ἀνθρώπινος νοῦς συνέλαβε⁴⁷. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐδωσες χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μου». Τοῦτο ἀκριδῶς ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην του πρόνοιαν, τὸ ὅτι ἐτακτοποίησε καὶ προετοίμασε ἐκεῖνα.

Ἐάν δὲ δὲν προσέχουν αὐτὰ οἱ παχυδερμοὶ καὶ σαρκικοί καὶ οἱ προσκολλημένοι εἰς τὰ γήινα, ὁ θόρυβος καὶ ἡ ταραχὴ τους δὲν προέρχονται ἀπὸ αὐτῶν ποὺ ὑπόσχεται, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγνωμοσύνην τους. **Β** καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς «Ἐδωσες χαρὰν» ἀλλὰ «εἰς τὴν καρδίαν μου» διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ χαρὰ δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ κοσμικά καὶ ζωάδια, οὔτε εἰς τὸ χρυσάφι καὶ τὸ ἀσήμι, οὔτε εἰς τὴν ἐνδομασίαν. Οὔτε εἰς τὸ πλοῦσιον τροπέζι, οὔτε εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς δυναστείας, οὔτε εἰς τὸ καλοφτιαγμένον σπιτί. Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν χαίρεται ἡ καρδιά, ἀλλὰ γελοῦν μόνον τὰ μάτια. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν δλα αὐτὰ θεωροῦν τὸν θῆον ἐδίωτον καὶ ἔχουν κακὴν θλίψεως εἰς τὴν ψυχὴν τους, φθειρόνται συνεχῶς ὀπὸ τὰς πολλὰς μεριμνας καὶ καταπιέζονται διαρκῶς ἀπὸ φόβους. **Γ** Κατὰ τὴν γνώμην μου ὁμοῦς ἡ χαρὰ δὲν εὐρίσκεται εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ εἰς τὴν αἴψαν καρδίαν, εἰς τὴν ἀσύμμετον σκέψιν, ποὺ βλέπει τὰ πνευματικά.

Ἐτοιμῶς ἔάν τὰ τωρινὰ σὲ εὐφρανῶν καὶ ἔάν μαθαίνῃς ἀπὸ αὐτὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, μάθε αὐτὴν τὴν πρόνοιαν πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὰ μελλοντικά ποὺ εἶναι καλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ μονιμώτερα καὶ ἀναφαίρετα. Διότι ἔάν ὁ πλοῦτος σου καὶ ἡ εὐημερία σου σὲ πείθουν ὅτι ὑπάρχει ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, πολὺ περισσότερο σοῦ ἐμπειδῶναι αὐτὴν τὴν πίστιν ὁ πνευματικὸς πλοῦτος. Ἐάν ὁμοῦς εἴπῃς. Καὶ διὰ ποῖον λόγον αὐτὰ ἐνοπόμεναι εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ παρημένον ἀφανέρωτα; Ἐκεῖνο μπορᾷ νὰ εἰπῶ ὅτι δηλοῦν ἡμεῖς οἱ πιστοὶ θεωροῦμε τὰ ἐλπιδόμενα πολὺ πῶ φανερά ἀπὸ αὐτὰ ποὺ φαίνονται. **Δ** Διότι ἔτσι μὰς πληροφορεῖ ἡ πίστις. Ἄν πάλιν λέγῃς. Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἀπολαυδᾷ

46. Α' Κορ. 2, 9.

νομεν ἐδώ τὰς ἀμοιβάς· Τοῦτο μπορῶ νὰ εἰπῶ, ὅτι δηλ. αὐτὴ ἡ περίοδος εἶναι διὰ στίβους καὶ ἀγῶνας, ἐνῶ ἐκεῖνη εἶναι διὰ στεφανίους καὶ θραβεῖα. Καὶ τοῦτο ἐξ ἄλλου εἶναι ἔργο τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ τὸ ὅτι περιώρισε τοὺς μόχθους καὶ τοὺς ἰσθῶτας εἰς τὴν σύνταξιν αὐτῆν καὶ πρόσκαιρον ζωὴν, ἐνῶ προέκτεινε εἰς τὴν ἀθάνατον καὶ αἰώνιον ζωὴν τὰ θραβεῖα καὶ τοὺς στεφάνους. *Ἄλλωστε ὅταν οἱ πολλοὶ εἶχον κάποιαν ἀδυναμίαν, ἔδωσε εἰς αὐτοὺς καὶ τὰ αἰσθητὰ αὐτὰ ἀγαθὰ. Τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν λ.χ. τὸν κατηύθυνε μὲ τέτοιου εἴδους ζωὴν. **Β** Πράγματι καὶ ὁ πλοῦτος τοὺς ἔρρεε καὶ ὡς τὰ θαθεῖα γερμάματα ἔφθανε ἡ ζωὴ τους καὶ κάθε ἀρρώστεια παρεμερίετο. *Ὅταν ἔμεναν πιστοὶ εἰς τὸν Θεόν, οἱ ἔχθροί τους ἐνικῶντα, οἱ ἴδιοι εἶχον σταθεράν εἰρήνην, τράπαια καὶ νίκας, καλὰ καὶ πολλὰ παιδιά καὶ ἄλλα παρόμοια.

*Ἄφ' ὅτου θυμὸς ἦλθε κοντὰ μᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ μᾶς ἐκάλεσε εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ μᾶς ἔπεισε νὰ περιφρονῶμε τὰ παρόντα καὶ ἐναπόθεσι μῆσα μᾶς τὸν ἔρωτα δι' ἐκεῖνα καὶ μᾶς ἀπέκοψε ἀπὸ τὰ διωτικά, ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ περισταλοῦν αὐτὰ καὶ **23** Ἄ ἡλίκαλλος ὁ πλοῦτος νὰ συγκεντρωθῇ εἰς ἐκεῖνα, ἐπειδὴ προφανῶς γινόμεθα τέλειοι. *Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν περιπτώσειν τῶν παιδιῶν τὸ ἴδιον συμβαίνει! δηλ. οἱ πατέρες, εἰς αὐτὰ τοῦ εἶναι ἀκόμη μικρά, τέτοια πράγματα δίνουν, δηλ. ὑποδήματα καὶ ρούχα, χρυσαφικά καὶ στολίδια. *Ὅταν θυμὸς μεγαλῶσων τοὺς τὰ παίρνουν αὐτὰ καὶ τοὺς ἐξοφελίζουσι ἄλλα μεγαλύτερα, δηλ. τὴν ρητορικὴν τους κατάρτισιν, τὴν κοινωνικὴν τους ἀνοδο, τὴν ἀνετον συνουαστροφὴν τους εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλήν, τὴν ἀπόκτησιν ἀξιωμάτων καὶ πολιτικῆς δυνάμεως, καθὼς τὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ κάθε παιδικὴν φιλοδοξίαν. *Ἐτσι ἔκαμε καὶ ὁ Θεός. **Β** Μᾶς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ μικρὰ καὶ παιδικὰ καὶ μᾶς ὑπεσχέθη τὰ οὐράνια.

Μὴ ἐπιηραῖζεσαι λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ρευστὰ καὶ παροδικὰ, οὔτε νὰ εἶσαι μικροψυχος. *Ἐξ ἄλλου δὲν σὲ ἄφησε ἀμέτοχον σ' αὐτὰ. Διότι, ἐπειδὴ αὐτοὶ τοῦ φοροῦν σάρκα καὶ στροβιλίζονται μέσα εἰς τὸ σῶμα, δὲν πρέπει νὰ ἐρρίσκωνται ἔξω ἀπὸ αὐτὰ. δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς πλουσιοπάροχα μᾶς τὰ παρέχει. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Προφήτης ἀφοῦ ἀνεκίνησε ἐκεῖνο τὸ ὑψηλὸ καὶ θαυματοῦστατον εἶδος τῆς προνοίας καὶ ἀφοῦ εἶπε «ἔδωσες χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μου» προσθέτει καὶ τοῦτο· «Ἐκεῖνο ἐγένισεν σιτάρι καὶ κρασί καὶ λάδι». **Γ** Λέγων αὐτὸ, ἀποκαλύπτει ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ τοῦ γίνεται φανερά ἀκόμη καὶ εἰς

ὅσα φαίνονται. Διότι ὅταν λέγη σιτάρι, κρασί καὶ λάδι καὶ τὴν ὑπερπαραγωγή αὐτῶν ἐννοεῖ καὶ τὰς βροχὰς καὶ τὰς καταλήλους καρπικὰς συνθήκας καὶ τὴν μήτρον τῆς γῆς καὶ τὸ καιροσπύρισμα αὐτῆς καὶ τὸ φύτρωμα καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ ἀνέμου καὶ τὴν λιανίδα καὶ τοὺς σεληνιακοὺς μῆνας καὶ τὸ χορὸ τῶν ἀστρων, τὸ καλοκαίρι καὶ τὸν χειμῶνα, τὸ φθινόπωρον καὶ τὴν θνοιξίν, τὴν γεωργικὴν τέχνην καὶ τὴν καταλληλότητα τῶν ὀργάνων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων τεχνῶν. *Ἄν ὅλοι αὐτοὶ οἱ παράγοντες δὲν συντρέξουν, δὲν εἶναι ἔυνοιστὸν ἢ νὰ ὀριμάσων οἱ καρποὶ οὔτε νὰ ἀκριάσων. *Ὅταν λοιπὸν λέγη σιτάρι καὶ κρασί καὶ λάδι, διδοὶ ἀφορμὴν εἰς τὸν σοφὸν νὰ κατανοήσῃ ἀπὸ τὸ μέρος τὸ δλον, ἀπλῶ-κων ἔμπρὸς μᾶς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ τοῦ φανερώσεται εἰς τὰ ἀόρατὰ πράγματα.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος δημηγορῶν, ἂν δὲν ἀπαπένομα, καὶ συζητῶν διὰ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια ἔπαιρνε ἀφορμὴν καὶ ἔλεγε· «Δίνων, βροχὴν καὶ ἐποχὰς καρποφόρους, γεμίζων τὴν καρδίαν μας μὲ τροφήν καὶ μὲ χαρὰν!». *Ὁ Προφήτης θυμὸς ἐπειδὴ εἶναι ἀπλῶς, παραλείπει νὰ ἀναφέρῃ ὅλα τὰ ἄλλα, δηλαδὴ τὰ ἀπωρικά, τοὺς ἠρσικὸς καστούς, τὰ εἶδη τῶν φυτῶν, τὰ εἶδη τῶν σπείων, τὰ εἶδη τῶν χορτασιῶν, τῶν λειθοδῶν. Ἐ τῶν λουλουδιῶν, τῶν κήπων καὶ ὅσα ἄλλα ὑπάρχουν, ὅλα αὐτὰ λοιπὸν τὰ παραλείπει καὶ ἀναφέρει τὰ πλέον ἀποτελεσματικὰ, αὐτὰ τοῦ εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν μας, διὰ νὰ φανερώσῃ ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα.

Αὐτὰ θεοῦ δὲν μᾶς τὰ διδοὶ ἀπλῶς, ἀλλὰ μᾶς τὰ διδοὶ πλοῦσια καὶ κάθε χρόνο. *Ἄν πάλε κομιὰ φορὰ τὰ περιορίζει καὶ εἰς τὴν περιπτώσειν αὐτῆν δείχνει τὴν πρόνοιαν του. Διότι ἔτσι ἀφυπνίζει τὴν ἀδιαφορίαν τῶν πολλῶν καὶ τοὺς παρακινεῖ νὰ ζητήσων ἀπὸ τὸν ἴδιον αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ. *Ἐάν θυμὸς μερικὸι λέγουν ὅτι δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ νὰ ρίχῃ βροχὴ, **24** Ἄ ἀλλὰ εἶναι ἔργον τῶν εἰδύλων, ἅς τοὺς ἐρωτήσωμε, πῶς ἀποδεικνύεται αὐτό; *Ἀπαντοῦν μὲ τὴν γνώμην τῶν ποιητῶν, τοῦ λέγουν ὅτι ὁ Δίας εἶναι αὐτὸς τοῦ δρέχει. *Ὅμως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι λέγουν ὅτι εἶναι καὶ πόρωνος καὶ πατροκτόνος καὶ πατροκτόνος καὶ ὅτι ἔχει διοπράξει καὶ ἄλλα ἀκόμη ἐγκλήματα μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ. *Ἄλλὰ λέγει κάποιος, δὲν εἶναι ἀλήθεια. *Ἐπομένως δὲν εἶναι ἀλήθεια καὶ τὸ ὅτι δρέχει. Διότι ἐάν δέχεσται αὐτό, εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ δεχθῆς καὶ ἐκεῖνα. *Ἐάν θυμὸς ἀπαρηρτῆς ἐ-

κείνα, θά απορρίψης και τοῦτο μαζί με ἐκεῖνα. Διότι ἡμεῖς, ὁσάκις παρέχομεν ἀποδείξεις περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, δεχόμεθα ὅλα ὅσα λέγονται δι' αὐτὸν ἀπὸ αὐτοῦς. Ἐπομένως εἶσαι ἀναγκασμένος νὰ τὸν δεχθῆς και ὡς μοιχὸν και ὅλα τὰ ἄλλα πού λέγονται δι' αὐτὸν ἀπὸ αὐτοῦς και ἀπὸ αὐτὸ νὰ μάθης **Β** ὅτι τέτοια ἐγκλήματα εὐρίσκονται πολὺ μακριά ἀπὸ τὴν θεῖαν δύναμιν και ὅτι δὲν μπορεῖ ἓνα τέτοιο εἶδωλο νὰ εἶναι Θεός. Ἄλλὰ ὁ μῦθος πίπτει ἀπὸ μόνος του και τὸ ψέμα φαίνεται μόνον του και ἂν ἀκόμη ἡμεῖς δὲν θέλωμεν νὰ τὸ φανερώσουμε και ἐξ ὀλοκλήρου ἀνατρέπει τοὺς ποιητάς. Εἶναι δὲ ὀλοφάνερο ὅτι ὅτεν ὄγουν ἀπὸ τῆ μέση αὐτοί, ὅλα τὰ ἰδικά σας χάνονται. Διότι ἀκόμη και τὰ δνόματα ἐκεῖνοι τὰ εὐρίσκαν και τὰ ἔδωσαν εἰς τὰ εἶδωλα. Τοῦτο δὲ τὸ ἔχει εἰπῆ και κάποια ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους σας.

Ἄν ὄμως ἀφήσης ἐκεῖνους και κατοφύγης εἰς τὰς ἀλληγορίας, αὐτὸ θά σέ ἐρωτήσω. Τί εἶναι τέλος πάντων ὁ Δίας; Εἶναι, λέγουν, ἡ οὐσία πού βράζει και τὸ τμήμα τῆς ἀτμοσφαιρας πού εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀέρα και πού τὸ ὀνομάζουιν οὐθερα **С** κοντὰ σ' αὐτὸ πού βράζει και σ' αὐτὸ πού καίει. Ἐπομένως δὲν ὑπάρχει κάποια λογική οὐσία και διακριτική, ἀλλὰ μία οὐσία χωρὶς λογική. Διότι εἰς ὄλους εἶναι φανερόν, ἂν δὲν ἀπατάμαι, ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀέρος οὔτε λογικὸ ἔχει οὔτε σκέπτεται και ὁ κάθε ἓνας τὸ ἔρει αὐτό, ἀκόμη κι ἂν εἶναι σκληρότερος και ἀπὸ τὴν πέτρα.

Ἐπομένως ἔδω και ὀλίγον καιρὸν πέθανε ὁ Δίας και ἡ οὐσία του ἔχει ἀφανισθῆ. Διότι ἐάν ὁ Δίας εἶναι ἀέρας, ὁ δὲ ἀέρας εἶναι αὐτὸ πού εἶπαμε και ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ μῦθος θά ἐξαφανισθῆ. Ἐάν δὲ ὁ ἀέρας δὲν ἔγινε οὔτε πατήρ κανενός, οὔτε ἐγέννησε καμιά οὐσία, μετὰ τὴν ὁποῖον ἀναπλάθουιν τὸν ἥλιον, τὸν ὁποῖον ἀποκαλοῦν και Ἐπόλλωνα και λέγουιν ὅτι εἶναι υἱὸς του, οὔτε λοιπὸν και ὁ ἥλιος ἔχει κάποια λογικὴν βάσιν, **Δ** οὔτε διάνοισιν και μυαλό, ἀλλὰ εἶναι και αὐτὸ φυσικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον παισιώνεται και διέπεται ἀπὸ τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καθώρισε εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. Ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι ἔργον τοῦ οὐθερός νὰ βρέχη, ἀλλὰ τῶν νεφῶν πού δέχονται τὸ νερὸ ἢ ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἢ ἀπὸ τὰ νερά πού φέρονται ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὅπως ἀκριβῶς λέγουιν οἱ προφῆται. Ἐάν ὄμως δὲν πιστεύης τοὺς προφῆτας, σοὺ παρέχομεν σαφεῖς και ὀλοφάνερες ἀποδείξεις πού ἀποδεικνύουιν ὅτι ἦσαν θεόπνευστοι και ὅτι τίποτε δὲν μᾶς εἶπον ἀπὸ ἰδικῆ τους πρωτοβουλίου, ἀλλὰ μόνον ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν θεῖον και ὑπερ-ουράνιον χάριν. **Ε** Διότι τὰ ὅσα εἶπον ἐπραγματοποιήθησαν

και ὅλα ἐπαλήθευσαν εἴτε θέλεις νὰ λάθης ὑπ' ὄψιν σου τὰ παλαιά εἴτε τὰ πρόσφατα. Πράγματι τὰ ὅσα ἐλέγχθησαν ἀπὸ τοὺς προφῆτας διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὅλα ἐπραγματοποιήθησαν και ἡ ἔκθεσις των ἔγινε εἰς ὄλους φανερά. **25** Ἄ Διηλαθῆ τὰ ὅσα ἀφῆσύν τὸν Χριστὸν ἐπραγματοποιήθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν· αὐτὰ δὲ πρὸ πάντων ἀποδεικνύουιν ὅτι και ἡ μία και ἡ ἄλλη Γραφή εἶναι θεία. Ἐάν θέθαια εἶναι θεία, εἶναι ἀληθινὰ και ὅλα ὅσα ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν περὶ τοῦ Θεοῦ.

Μὴ ἀμφιδάλλης λοιπὸν διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ θαύσασε τὴν φροντίδα του, διότι ἂν και εἴμεθα κακοὶ και καλοὶ, ἐχάρισε εἰς ὄλους τὴ γῆ και τὸν ἥλιον και δι' ὄλους ρίχνει τὴν βροχὴν. Ἄν ὄμως μερικὸς τοὺς ἀφήνει νὰ ζοῦν εἰς τὴν φτώχειαν και ζήτησιαν, τοὺς ἀφήνει δὲ νὰ διορθῶσιν τὴν ψυχὴν τους διὰ νὰ κάμῃ πνευματικώτερη τὴν πρόθεσίν τους. Διότι γνωρίζετε, τὸ γνωρίζετε καλά ὅτι ὁ μὲν πλοῦτος εἰς αὐτοὺς πού δὲν προσέχουν γίνεται ὑπερήρης τῆς κακίας τους· **Β** ἐνῶ ἡ φτώχεια εἶναι ἡ μητέρα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Αὐτὸ μᾶς λέγει ἡ καθημερινῆ πείρα. Πόσοι ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς δὲν εἶναι πρὸ συνέτοι και πνευματικοὶ ἀπὸ τοὺς πλουσίους και ἔχουν καλύτερον σωματικὴν ὑγιειαν, διότι ἡ φτώχεια τοὺς διορθώνει και τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴν; «Μὲ τὴν ἐλπίδα μου ἀκλόνητον εἰς Σὺ θὰ κοιμηθῶ ἡσυχος και ἐν εἰρήνῃ, συγχρόνως δὲ και θά χορτάσω ὕπνου, διότι Σὺ, Κύριε, ἂν και εἶμαι κατὰμνος, παρέχεις εἰς ἐμὲ τὴν προστασίαν σου, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας κατοικῶ γεμάτος πεποίθισιν και ἐλπίδω».

Νὰ και ἓνα ἄλλο εἶδος προνοίας ὀχι θεοῦσις ἀσήμενον ὅσοι εὐρίσκονται πλησίον τοῦ Θεοῦ εἶναι εἰρηνοί. «Εἰρήνη κυριαρχεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ἐκεῖνον, πού ἀγαποῦν και φυλάττουιν τὸν νόμον σου και δὲν κλονίζονται οὔτε σκοντάπτουιν εἰς τὴν ἀρετὴν». Διότι τίποτε δὲν μπορεῖ τόσο νὰ μᾶς εἰρημεύσῃ, ὅσο ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ και ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀρετῆς, **С** πού ἀποδιώχνει ἀπὸ μέσα μας τὴν ταραχὴ τῶν παθῶν και δὲν ἀφήνει τὸν ἄνθρωπον νὰ διχάζεται μετὰ τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ἂν δὲν νιώθῃ κανεὶς μέσα του αὐτὴν τὴν εἰρήνην κι ἂν ἀκόμη ὑπάρχη βαθεῖα πολιτικὴ εἰρήνη, κι ἂν κανεὶς ἐχθρὸς δὲν τὸν κτυπῆ, αὐτὸς εἶναι ἀθλιώτερος ἀπὸ ὄλους αὐτοὺς πού τοὺς μάχεται ὀλοκλήρη ἡ σκουμένη.

Διότι οὔτε οἱ Σκύθαι, οὔτε οἱ Θράκες, οὔτε οἱ Σαυρο-

μάται⁴⁹ και οι Ἰνδοὶ και οἱ Μαῦροι, οὐτε δελα τὰ ἄλλα ἀπολίτιστα ἔθνη πού συνήθισαν νά κάνουν πολέμους εἶναι τόσον ἄγρια ὅσον ἕνας παράλογος συλλογισμός πού φωλιάζει εἰς τήν ψυχὴν και ὅσο μια ἀθέμιτος ἐπιθυμία και ἡ λαχτήρα τῶν χρημάτων και ὁ πόθος τῆς δυναστείας και ἡ χυδαῖα μέριμνα. **Ω** Και πολύ εὐλόγως. Διότι ἐκεῖνος ὁ πόλεμος εἶναι ἐξωτερικός, ἐνῶ ἡ μάχη αὐτή εἶναι ἐσωτερική. Εἶναι δὲ εἰς δελα δυνατὸν νά παρατηρήσωμεν ταῦτο, ὅτι δηλαδὴ ὅσα προέρχονται ἀπὸ μέσα μας εἶναι βαρύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, πού μας προσβάλλουν ἀπ' ἔξω και τὰ ὁποῖα συνήθως μας καταστρέφουν περισσότερο. Διότι και τὸ σκουλήκι πού γεννιέται μέσα εἰς τὸ ξύλον, τρώει περισσότερο τὴν ψυχὴν τοῦ ξύλου και εἰς τὴν δόξαμιν και εἰς τὴν ὑγιάν τοῦ σωματός, τὰ νοσήματα πού φυτρώνουν ἀπὸ μέσα μας προξενοῦν μεγαλύτεραν καταστροφὴν ἀπὸ αὐτὴν πού προκαλεῖται ἀπὸ ἐξωτερικὸς αἰτίας. Και τὰ κράτη δὲν τὸ ἐξέλιπον τόσον οἱ ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ, ὅσον οἱ ἐσωτερικοὶ. Ἔτσι λοιπὸν και τὴν ψυχὴν δὲν μποροῦν τόσο νά τὴν καταστρέψουν μηχανήματα πού ἔρχονται ἀπ' ἔξω, ὅσο τὰ νοσήματα πού φυτρώνουν ἀπὸ μέσα. **Ε** Ἄλλὰ ἂν κανεῖς, ἔχων τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καταπαύσῃ ἐντελῶς τὸν πόλεμον αὐτὸν και ἀποκοιμήσῃ τὰ πάθη και ἀποπνίγων ἄκείνα τὰ ποικίλα θηρία τῶν παραλόγων συλλογισμῶν, καταφέρῃ νά μὴ φωλιάξουν πᾶ μέσα του, αὐτὸς θὰ ἀπολαύσῃ πολὺ βαθεῖα και πολὺ καθαρὰ τὴν εἰρήνην. Αὐτὴν τὴν εἰρήνην μᾶς ἐχάρισε ὁ Χριστὸς μετ' τὸν ἐρχομὸν του. Αὐτὴν τὴν εἰρήνην ἤχητο και ὁ Παῦλος εἰς τοὺς μαθητὰς ἐπαναλαμβάνων, εἰς κάθε ἐπιστολήν: «Χάρις νά εἶναι εἰς σᾶς και εἰρήνη ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν πατέρα σου»⁵⁰. Ὅπως δὲ ἔχει αὐτὴν τὴν εἰρήνην δὲν φοβάται, ὄχι μόνον θάρσων και ἐχθρῶν, ἀλλὰ οὔτε και τὸν ἴδιον τὸν διάβολον. ²⁶ Ἄλλὰ χλευάζει ὀλόκληρον τὴν φάλαγγα τῶν δομιόνων και εἶναι ὁ πῶ χαρούμενος ἄνθρωπος, διότι δὲν καταπίεζεται ἀπὸ τὴν φτώχεια, διότι δὲν θαρύνεται ἀπὸ νόσο και ἀρρώστια, οὔτε ταρασσεται ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἀποσώδκητα, διότι ἔχει ψυχὴν γερὴν και δυνατὴν πού ἔμπορεῖ νά τακτοποιήσῃ αὐτὰ τὰ πράγματα εὐκολοι και προσεκτικά. Διὰ νά μάθετε δὲ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθινὸ ὅς πάρωμεν ἕνα παράδειγμα. Νά ὁ φθονερός, και κανεῖς νά μὴ τὸν μάχεσαι, ποιά ἡ ὠφέλεια; Ὁ ἴδιος πράγματι τυ-

⁴⁹ Οἱ Σκουλήκια (ἢ Σαρμάται) και οἱ Σκύλοι ἔσαν ἐσθαρταῖα φυλάκι, πού καταστράφη ἀπὸ τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ τοῦ Πάντου, **BD**. Περὶ. 1, 7.

ραννεῖ τὸν ἑαυτὸν του, δάλλων μέσα του συλλογισμούς πῶ κοφτεροὺς ἀκόμη και ἀπὸ τὸ ξίφος, προσκρούων εἰς δελα δεσα φαίνονται και πληγώνει τὸν ἑαυτὸν του μετ' ἑκάθε ἐνθροπον πού συνοντᾷ. **Β** και μετ' ἑκείνα δὲν εὐχαριστεῖται ἀλλὰ τοὺς δάλεπει ὅλους ὡς κοινοὺς ἐχθροὺς.

Τὶ τὸν ὠφελεῖ τοῦτον ἡ ἐξωτερικὴ εἰρήνη, δταν ὁ ἴδιος, λυσσασμένος και μανιακὸς και κοινὸς τῆς φύσεως ἐχθρὸς κυκλοφορῇ, ἔχων μέσα του τόσον πόλεμον και εὐχόμενος μύρια τάξα και δέλη ἢ καλυτέρα μύριους θανάτους, πρὸ νά ἰδῇ κανένα συνάνθρωπον του νά προσδεῖῃ και νά εὐμερῇ; Ἄλλος πάλιν, βουλωμένος εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων, συσσωρεύει εἰς τὴν ψυχὴν του μύριους πολέμους και μάχας και ἐπαναστάσεις και εἶναι θορυβημένος και παραγμένος, χωρὶς νά ἤμπορῇ μιὰ στιγμή νά πάρῃ ἀνάσα. **Γ** Ὁ ἐλεύθερος ὁμως ἀπὸ τὰ πάθη δὲν ἔχει τέτοια ψυχικὴν κατάστασιν, ἀλλὰ κάθεται εἰς ἕνα γαλήνιον λιμάνι και εὐχαριστεῖται μετ' τὴν πνευματικὴν ζωὴν χωρὶς νά νιώθῃ κομιὰ τέτοια δυσσορέσκεια. Διὰ τοῦτο ἀπολαμβάνων αὐτὴν τὴν πρόνοιαν ὁ Προφήτης ἔλεγε: «Θὰ κοιμηθῶ ἤσυχος και μετ' εἰρήνην, συγχρόνως δὲ και θὰ χορτάσω ὕπνου», ἀποδοκυνῶν δτι αὐτὸς πού δὲν ἔχει αὐτὴν τὴν εἰρήνην ὄχι μόνον δὲν δοῖσκει ἀνοικτὸ τὸ κοινὸ λιμάνι τῆς γαλήνης, ἀλλὰ ἔχει γεμίσει χῶμα ἀκόμη και αὐτὸ τὸ λιμάνι τοῦ ὕπνου και τῆς νύκτας. Διότι τὰ πάθη αὐτὰ ἀκόμη και τὴν φυσικὴν ἀνάπαυλον καταστρέφουν καθώς ἐξουδετερώνουν, μετ' ἄλλην τυραννίαν βαρύτεραν, τὴν τυραννίαν τοῦ ὕπνου. Διότι οἱ φθονεροὶ και ζηλότυποι και πλεονέκται. **Δ** και οἱ κλέπται, ἐπειδὴ κοιθαλοῦν μαζί τους παντοῦ αὐτὸν τὸν πόλεμον και ἔχουν θρονιάσει μέσα τους τοὺς ἐχθροὺς, δπου θέβασα και ἂν πάνε, δὲν ἤμποροῦν νά ἀποφύγουν τὴν μάχην. Ἄλλὰ και ἂν μέλινουν εἰς τὸ σπῆτι τους, και ἂν κοιμῶνται ἐπὶ κρεβάτι τους, θαστάξουν πολὺ βαρύτερα ἀπὸ δεσα συμβαίνων μεταξὺ ἐχθρῶν, δηλ. σύννεφο ἀπὸ δέλη και θορυβῶδες ἀγρωκτεροὺς ἀπὸ τὰ κύματα και σφαγὰς και κραυγὰς και θρήνους και ἄλλα.

Δὲν συμβαίνει ὁμως τὸ ἴδιο μετ' τὸν δίκαιον. Ὅταν εἶναι εὐπνιος εὐχαριστεῖται και κατὰ τὴν νύκτα δέχεται πολὺ εὐχάριστα τὸν ὕπνον. Τὶ σημαίνει δὲ, «ἐπὶ τὸ αὐτό»; **Ε** Σημαίνει συγκεντρωμένος εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, ἐσωστρεφής, χωρὶς νά γίνωμαι κομμάτια ἀπὸ τὰς πολλὰς φροντίδας, χωρὶς νά γίνωμαι κομμάτια ἀπὸ τὰς θάματα τοῦ ἐνὸς και τοῦ ἄλλου, χωρὶς νά διασποβίλωμαι εἰς τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὰς φροντίδας, ἀλλὰ σκεπτόμενος τὰ ἰδικὰ μου και δεσα μετ' ἐνδιαφέρον

καὶ ὅσα πρὸ πάντων τριψιάζουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον. «Διότι σύ, Κύριε, ἂν καὶ ἐγὼ εἶμαι τώρα ἐγκαταλείμμενος καὶ μόνος, μοῦ παρέχεις τὴν προστασίαν σου ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας κατοικῶ γεμάτος ἐλπίδα πρὸς σέ». Ἡ σημασία δὲ τῶν λόγων του αὐτῶν εἶναι: "Ὅλα μου τὰ πάθη τὰ ἐπιείξα με τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν καὶ με τὴν δική σου ἀναμονή. 27 Α "Ὅπως ἀκριδῶς λέγει καὶ ὁ Παῦλος. «Διότι ἡ στιγμιαία ἐλαφρὴ θλίψις μας προετοιμάζει δι' ἡμᾶς αἰώνιον θάρος δόξης, πού ὑπερβαίνει κάθε μέτρον, ἐπειδὴ τὸ δλέμμα μας προσηλώνεται ἄνευ σ' ἐκεῖνα πού φαίνονται ἀλλὰ σ' ἐκεῖνα πού δὲν φαίνονται.»⁵¹ Διότι δὲν ὑπάρχει ὑπόθεσις βαρεῖα πού νὰ μὴ γίνεταί ἐλαφρότερη με τὴν ἐλπίδα ὅτι προκόπτει κανεὶς κατὰ Θεόν. Διὰ τοῦτο λέγει: «Μοῦ παρέχεις τὴν προστασίαν σου, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας κατοικῶ γεμάτος ἐλπίδα πρὸς σέ». Καὶ τό, ἂν καὶ ἐγὼ εἶμαι τώρα ἐγκαταλείμμενος καὶ μόνος», δὲν διδάσκει ὀλιγώτερον τὴν ἀρετὴν.

Τὶ σημαίνει «ἂν καὶ εἶμαι μόνος»; Σημαίνει χωρὶς τοὺς κακοὺς. Διότι τὴν εἰρήνην αὐτὴν τὴν ἐπέτυχα με τὴν ἐπικοινωνίαν μαζί σου καὶ ζῶ μόνος μου ἀπαφεύγων τοὺς διεφθαρμένους. Β Καὶ παλὺ εὐλογοῦ. Διότι ὅπως ἀκριδῶς τὰ σώματα πολλάς φορές καταστρέφονται ἀπὸ τὴν βλάβην πού προκαλοῦν τὰ δηλητηριώδη ἀέρια ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ πολλάς φορές ἐβλάθη ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν τῆς με τοὺς κακοὺς. Καὶ ὅπως ἀκριδῶς τὸ γερὸ μάτι, σὰν ἰδῇ τὸ ἀρωστο, προσβάλλεται καὶ ὁ ψωροσσιμένος μεταδίδει τὴν φώραν καὶ εἰς τοὺς ὑγιεῖς, τὸ ἴδιον ἀκριδῶς συμβαίνει πολλάς φορές καὶ με τὴν συναναστροφὴν με πονηροὺς ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς συνεδούλευε ἄνευ μόνου νὰ ἀπαφεύγῃ τέτοιους ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς θγάωμε ἀπὸ τὴν μέσην, ὁμιλῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Γ «Καὶ ἂν τὸ δεξιὸν σου μάτι σὲ σκανδαλίξῃ, θγάλε το καὶ πέταξέ το μακριά.»⁵² Προφανῶς δὲν ὁμιλεῖ διὰ τὸ μάτι. Διότι ποῖα ἀδικία θὰ ἠδύνατο νὰ διαπράξῃ ὁ ὀφθαλμὸς, ἂν ἡ σκέψις ἦτο ὑγιής; Αὐτὰ τὰ ἐνομοβέτηος διὰ τοὺς στενανοὺς φίλους μας πού εὐρίσκονται τῶσον κοντὰ μας ὅσον καὶ τὰ μέλη μας καὶ μᾶς βλάπτουσιν. Ὁ Κύριος δὲ μᾶς διατάσσει νὰ διαλύσωμεν ἀκόμη καὶ τὴν φιλίαν τέτοιων ἀνθρώπων, ὥστε νὰ κάνωμε ἀσφαλεστέραν τὴν σωτηρίαν μας. Διὰ τοῦτο προχωρῶν ὁ ἴδιος πάλιν λέγει: «Δὲν ἔλαθα μέρος εἰς συνέδρια

51. Β' Κορ. 4, 17-18.
52. Ματθ. 5, 29.

ἀνθρώπων ἀρεσκομένων εἰς τὴν ματαιότητά καὶ δὲν θὰ εἰσέλθω μαζί με παρανομοῦντας διὰ νὰ συσχεθῶ με αὐτούς»⁵³

Καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ μακαρίζει αὐτὸν πού κάθεται μόνος καὶ σιγᾶναι τὸν ζυγὸν ἀπὸ τὰ νεῖατα του.⁵⁴

Πολὺ δὲ ὁμιλοῦν δι' αὐτὸ καὶ αἱ παροιμίαι καὶ λέγουσιν οὐδὲ θεοὺς καὶ τοὺς συμβουλεύουσιν ἄνευ μόνου νὰ μὴ σκούδουν νὰ ἀκούσουν, ἀλλὰ νὰ πηδοῦν Δ καὶ νὰ φεύγουν ἀπὸ αὐτοὺς πού σκέπτονται πονηρὰ καὶ νὰ μὴ μόνου πάλιν καιρὸν μαζί τους. Διότι ἂν ἀκόμη καὶ τὸ ἔργον τῆς φύσεως μεταβάλλεται πολλάς φορές ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς συναναστροφῆς, πῶς μὲλλον ἀλλάξουσιν αἱ προθέσεις μας; Τὸ χρώμα π.χ. εἶναι εἰς ἡμᾶς φυσικὸν κοῦθὸς καὶ ἡ ὑγεία. Καμμίᾳ φορά ὁμοῦ καὶ αὐτὰ καταστρέφονται ἀπὸ κάποιαν ἐπιβλην ἀντιθετον συνηθειῶν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ με τὴν ὀρεξιν διὰ φαγητό. Καὶ αὐτὸ πολλάς φορές τὸ ἐχάσαμεν ἐξ αἰτίας τῆς κακοδιαθέσεως τῆς ἀρρώστιας. Καὶ ἄλλα πολλά τέτοια ἡμπορεῖ νὰ ἰδῇ κανεὶς νὰ συμβαίνουσιν. Ἐάν δὲ τὰ φυσικὰ πράγματα μετατοπίζονται, πολὺ περισσότερο ἀλλάζει ἡ διαθέσις μας, ἡ ὁποία ἐξ ἄλλου τόσο εὐκόλως μεταβάλλεται.

Ε Ἄς μὴ νομίσωμεν λοιπὸν ὅτι εἶναι μικρὴ ἡ βλάβη πού προέρχεται ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν με τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἄς ἀπαφεύγωμεν τέτοιους ἀνθρώπους, εἴτε εἶναι γυναῖκες, εἴτε εἶναι φίλοι, εἴτε ὁποιοσδήποτε. Διότι καὶ ἐκείνους τοὺς μεγάλους, ἔνωσιν τὸν Σολομῶντα καὶ τὸν Σαμψὼν, αὐτὰ τοὺς κατέστρεψε. Ὁλόκληρον δὲ τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος ἔτσι κατεστράφη. Διότι οὐτε καὶ τὰ θηρία δὲν σινηρίζουσιν νὰ μᾶς πληγώσωμεν τόσο ὅσον ἡ πονηρία τῶν ἀνθρώπων. Διότι ἐκεῖνα μὲν τὸ ἔχουσιν φανερὰ τὸ δηλητηριῶν, ἐνῶ αὐτοὶ ἀνεπαίσθητα καὶ ἀδάρουθα κάθε ἡμέραν ἐναποθέτουν τὴν βλάβην, τραβῶντες ὑποῦλα καὶ λίγο λίγο τὴν δύναμιν τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καταδικάζει ἀκόμη καὶ τὸ ἀμαρτωλὸν δλέμμα. 28 Α «Αὐτὸς πού κοιτᾶ εἰς τὴν γυναῖκα με φιλῆθον δλέμμα ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν εἰς τὴν καρδίαν του.»⁵⁵ Μιλᾷ εἰς διὰ νὰ δείξῃ πῶσο εὐκόλη καὶ ὀλισθηρὴ εἶναι αὐτὴ ἡ ἀμαρτία. Σὺ δὲ, σὰν πρόκειται νὰ κατοικήσῃς εἰς μίαν πόλιν, ἀσχολεῖσαι πολὺ με τοὺς ἀνέμους πού φυσοῦν εἰς αὐτὴν, μή-

53. Ψαλμ. 95, 4.
54. Ψαλ. 9, 27-28.
55. Ματθ. 5, 28.

πως είναι νοσηροί, μήπως είναι πολύ θερμοί ή πολύ ψυχροί, μήπως είναι ξεροί. Όταν δε πρόκειται να συζητηθείς διά την ψυχὴν, δὲν ἐξετάσεις μὲ προσοχὴν τὸ ποῖον αὐτῶν ποῦ πρόκειται νὰ μιλήσουν μ' αὐτήν. Ἀλλὰ ἀπεριοκπετα καὶ ἐπιπόλαια εἰς ὄλους τὴν ἐκθέτικ; Πές μου, θὰ σοῦ συγχωρηθῇ τὸ ὅτι τόσο τὴν περιφρονεῖς;

Β Διότι ἀπὸ τί νομίσεις ἔγινον θαυμαστοὶ καὶ λοιποὶ ὅσοι ἔπικσαν τὴν ἔρημον; Ἔγιναν διότι ἀπέφυγον τοὺς θορόδους καὶ τὰς ἀγῶρας καὶ ἔστησαν οὐκινῆν διὰ τὸν ἑαυτὸν τοὺς μακρὰν ἀπὸ τὴν καταχνιάν τῆς καθημερινῆς πραγματικότητος. Τούτους νὰ μιμηθῆς καὶ σὺ, ἐπιδιώκων τὴν ἔρημιάν καταμεις εἰς τὴν πόλιν. Πῶς ὅμως μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτό; Μπορεῖ ἂν ἀποφεύγῃς τοὺς κακοὺς καὶ ἀναζητεῖς τοὺς καλοὺς. Διότι ἔτσι θὰ ἀπολαύσῃς περισσότερο ἀσφάλειαν ἀπὸ ἐκείνων τῶν ἐρημιτῶν ὅχι μόνον ἀποφεύγων αὐτοὺς ποῦ σὲ θλάπτουν, ἀλλὰ καὶ συζητῶν μὲ αὐτοὺς ποῦ σὲ ὠφελοῦν. Διότι ἂν ἀποφεύγῃς τοὺς κακοὺς καὶ πλησιάζεις τοὺς καλοὺς καὶ ἀπὸ τῆς ἑξ ἑκείνων θὰ ἀξηθεῖς οἱ καρποὶ τῆς ἀρετῆς καὶ αὐτομάτως θὰ χαθῶν ἐκεῖνοι τῆς κακίας. **Γ**

Διὰ νὰ γίνῃ λοιπὸν αὐτό, ἄς κάνωμεν αὐτὰ, ὑπακούοντες εἰς τὸν ψαλμῶδον ποῦ λέγει. «Διότι Σὺ, Κύριε, ἂν καὶ εἴμαι κατόμος μὲ προσεταιρείς καὶ κατοικῶ γεμάτος πεποιθήσει καὶ ἐλπίδι». Ἐδῶ λοιπὸν θὰ στοματίσω τὸν λόγον, ἀφοῦ καθὼς νομίζω, ἔδωσα εἰς τὰ θέματα ποῦ ἐτέθησαν ἱκανοποιητικὴν λύσιν, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Α Ι Α

ΕΙΣ ΤΟΝ Ε΄ (5) ΨΑΛΜΟΝ

ΔΕΙΣ Τὸ τέλος, ὑπὲρ κληρονομιάς, ψαλμὸς τῷ Δαυΐδ.¹

² Ἄς ἰδοῦμε πρῶτον τί εἶναι ἡ κληρονομία καὶ ἔδν αὐτῆ ἀναφέρεται εἰς ἡμᾶς. Ἐπειτα ἄς ἰδοῦμε τὸν χρόνον, κα-

1. Κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἔργον τοῦ Δαυὶδ, παραμένει ὅμως ἀγνωστον κατὰ ποῖον χρόνον συντάχθη. Ὁ Δαυὶδ φαίνεται ἑσπερίστατος, ἀδύνατος ὅμως εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐρχεται εἰς τὸ θυσιαστήριον διὰ νὰ παραστῇ εἰς τὰς εὐθύναις θυσίας καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν βοή-

τὰ τὸν ὁποῖον δίδεται. Εἶναι ὁπωσδήποτε παρόδοξον ὅταν σὰς ἀναγγέλλουν περιουσιακὴν διαθήκην, ὅταν δηλ. σὰς λέγουν ὅτι σὰς ἀνήκει μιὰ κληρονομία, νὰ τὴν περιεργάζεσθε καὶ νὰ πολυασχολήσθε μ' αὐτήν, νὰ ἀναζητήτε τὰ ἔγγραφα καὶ νὰ καταβάλλετε χρήματα, νὰ προσκομίζετε χαρτὰ καὶ νὰ ἀντιγράφετε τὴν διαθήκην καὶ νὰ δείχνετε μεγάλο ἐνδιαφέρον, ἐνῶ ὅταν ἐδῶ εὐρίσκωνται ἐνώπιόν μας πνευματικαὶ διαθήκαι· κὶ ὅταν ὅλοι οἱ Γραφαὶ εἶναι μπρομας ἀνοικταί, Ἐ εἶναι παράλογον νὰ τειμπελιάζωμε καὶ νὰ ἀνακλαδίζωμεθα καὶ ὅλα αὐτὰ ἐπειδὴ δὲν γίνεται αἰσθητὴ ἡ κληρονομία. Ἄς πλησιάζωμε λοιπὸν καὶ ἄς ἀνοίξωμε τὰ ληξιαρχικά διδῶν, ἄς σκύψωμε ἐπάνω εἰς τὰς γραμμάς τους καὶ ἄς ἰδοῦμε μὲ ποίους ἔρους ἔχει κληροδοτηθῆ εἰς ἡμᾶς ἡ κληρονομία καὶ ποῖα εἶναι ἡ φύσις αὐτῆς τῆς κληρονομίας. Διότι δὲν μᾶς ἔφησε τυχαίως τὴν κληρονομίαν αὐτὴν ἀλλὰ μὲ κάποιαν προαιτίαν. Ποία εἶναι λοιπὸν αὐτή; «Ὅποιος μὲ ἀγαπᾷ, θὰ τηρήσῃ τὰς ἐντολάς.»² ³ Ἄ Πάλιν «ὁποῖος δὲν σκῆνυει τὸν σταυρὸν του καὶ δὲν ἀκολουθεῖ ὅπισω μου» καὶ ἄλλα πολλά, ὅσα εἶναι γραμμένα εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

⁴ Ἄς μάθωμε ὅμως καὶ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀπολούσωμεν αὐτὰ. Διότι δὲν εἶναι ὁ παρινός, ἀλλὰ ὁ μελλοντικός καιρὸς. Καλύτερα δὲ καὶ ὁ παρινός καὶ ὁ μελλοντικός. «Νὰ ζητᾶτε πρῶτα τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ σὰς προστεθοῦν.»⁴ Ἐξ ὀλοκλήρου δὲ θὰ μᾶς δοθῇ τότε. Ἐπειδὴ πράγματι ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι φθαρτὴ καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη εἴμεθα ἀνοκλήρωτοι

θεῖαν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν κατ' ἐπιβολὴν. Ἄν ὁ ψαλμὸς συντάχθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἱεροσολήμ ἢ πολὺ ἑσπερίτερα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν τοῦ Δαυὶδ ἀπὸ τῶν Φοίνι, οἱ κείμενοι εἰς τοὺς ὁποῖους ἀναφέρεται μᾶλλον ἀναφέρονται εἰς τὸν ὄρθαντα ὡς στασιναὶ νέφη καὶ ἂν ἔχουν ἀκόμη ἐκπέσει.

¹ Ἡ Βασιλεία εἶναι πνευτικὴ προνοχὴ (ἐπὶ πρῶτῃ παρατήρησιν σου). Ἡ φράσις «εἰς τὸ τέλος» (=τῷ ἀρχιμουσικῷ) ἀναφέρεται εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χοροῦ τῶν ψαλμῶν μουσικοδιετακτικόν. Ἡ φράσις «ὑπὲρ κληρονομιάς» ἀπέλεσον οἱ νεώτεροι ἐργασταὶ (ἢ μεσοκίον θρον, τοῦ φανερῶναι τὴν ἐκτέλεσιν διὰ πνευστῶν ἀργάνων (=αὐλῶν ἢ σαργῶν)). Οἱ πατέρες ὅμως τῆς Ἐκκλησίας εἶδον εἰς τὴν φράσιν πρῶτον τὴν συναγωγὴν καὶ ἔπειτα τὴν Ἐκκλησίαν ὡς κληρονομίαν τῶν χαρίτων τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ ὁ Χρυσόστομος ἐφωτιστὸν τὸν ψαλμὸν εἰς κάθε θεοφιλεῖ ψυχῇ, ἡ ὁποία καλεῖται νὰ κληρονομήσῃ, ὡς νύμφη τοῦ Χριστοῦ, τὰ ὀφράνια ἀγαθά.

2. Ἰουδ. 14, 23.

3. Ματθ. 10, 38.

4. Λουκ. 12, 31.

ὁ Θεὸς κάνει ὅ,τι ἀκριβῶς κάνουν καὶ οἱ κοσμικοὶ νομοθέται οἱ ὅποιοι μᾶς ἐμπιστεύονται τὴν πατρικὴν περιουσίαν ὅταν ἐνηλικιωθῶμε. Ὅταν δὲ ἐνηλικιωθῶμε καὶ φθάσωμεν εἰς τὴν κατάλληλον ἡλικίαν καὶ μεταδῶμεν εἰς τὴν ἑμίαντον ζωὴν, τότε ὁ Θεὸς μᾶς ἐμπιστεύεται ἐκείνην τὴν κληρονομίαν. Προηγουμένως ὁμοῦ εἰδείξε τὴν εὐνοίαν του καὶ μᾶς ἀφῆσε τὰ ἱερά γράμματα καὶ μᾶς εἶπε μὲ ποίας πράξεις μᾶς θὰ ἐπιτύχωμε τὴν κληρονομίαν, ὥστε νὰ μὴ χαθῶμε καὶ νὰ μὴ γίνωμε ἀπακληροί. Ἄν ὁμοῦ κάποιον τὸν ταραξῆ τὸ γεγονός ὅτι δὲν εἴμεθα ἀκόμη τέλειοι καὶ ὑπαπεύεται τὰ εἰπωμένα, ἅς ἀκούσουν ὅλοι αὐτοὶ τὸν Παῦλον ποὺ λέγει: «Ὅταν ἦμιον νῆπιον, ἐμυλοῦσα σὸν νῆπιον, ἐσκεπτόμαι σὸν νῆπιον, ἐσυλλογίζομαι σὸν νῆπιον. Ὅταν ἔγινε ἄνδρας, κατήργησα τοὺς νηπιοκοῦς τρόπους.»⁵ Τὰ λέγει αὐτὰ ὅταν ἐμίληθ' διὰ τὴν παρούσαν καὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Καὶ πάλιν: «Μέχρις ὅτου φθάσωμεν ὅλοι εἰς ἄνδρας τέλειον, εἰς τὸ μέτρον τοῦ τελείου ἀναστήματος τοῦ Χριστοῦ.»⁶ Ὁ Διότι κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν ἀνατροφόμεθα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν πλάσιν, ὅπως ἀκριβῶς κοντὰ εἰς μίαν παραμάναν. Ὅταν ὁμοῦ πρόκειται νὰ οδηγηθῶμε εἰς τὴν δεσποτικὴν κατοικίαν, ἀφοῦ ἀρῆσωμε τὰ ρούχα τὰ φθαρτὰ καὶ ἀποκτήσωμε τὴν ἀφθαρσίαν, θὰ φθάσωμε εἰς ἄλλο τέρας. Ἡ διαθήκη αὐτὴ ἠπέιλησε πολλοὺς νὰ τοὺς κἀν ἀπακληροῦς, ἐάν ἀποδεχθῶν ἀνάξει νὰ τηρήσουν τὰς προϋποθέσεις ποὺ ἀναγράφονται.

Ἄλλὰ ἅς ἴδωμε τέλος πάντων ποία εἶναι ἡ κληρονομία: «Ἐκεῖνα ποὺ μᾶτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἔκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαθε.»⁷ Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιήσωμεν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν αὐτὰ, ἡ γνώσις τῶν ὁποίων ὑπερβαίνει τὸν νοῦν μᾶς; Ὁ Διὰ τοῦτο ὁπάρχει ἐκεῖ γιὰ μᾶς ἀποταμίευσις. Πρόσεξε δὲ τὴν μεγάλην του φροντίδα. Τοὺς μὲν κόπους τοὺς περιώρισε εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ὥστε εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα, νὰ ἐκλείψῃ ὁ μόχθος. Ἐνῶ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀποταμίευσε εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ὥστε οἱ ἄμοιβοι νὰ προεκτείνωνται εἰς τὴν αἰωνιότητα. Τὸ τέλος ἐκεῖνο ὀνομάζει καὶ βασιλεία. Ἄν καὶ ὑπερβαίνει θεοῦ τὴν λογικὴν, ὁμοῦ ἔκανε ὑπαίτηγμους διὰ τὰ μελλούμενα κατὰ τὸ μέτρον κατὰ τὸ ὅποιον ἠμποροῦμε ἡμεῖς νὰ ἀκούσωμεν. Τώρα, ὅπως ἀκριβῶς

5. Α' Κορ. 13, 11.
6. Ἑβρ. 4, 13.
7. Α' Κορ. 2, 9.

μόλις εἶπα, ἀποκαλεῖ βασιλείαν, γάμον, ἐξουσίαν, καὶ ὑποδηλώνει τὴν ἔννοιαν ἐκείνην, ἐκινώντας ἀπὸ τὰ ἴδικά μας εὐχάριστα δυνάματα. Ἐ δηλ. τὴν αἰώνιον δόξαν, τὴν ἀφθαρτον μακαριότητα, τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν, μὲ τὴν ὅποιαν τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐξισωθῆ.

Ποῖαι ὁμοῦ εἶναι οἱ προϋποθέσεις, ποὺ θέτει ἡ Ἐκκλησία ἢ καλύτερα ἡ κληρονομία; Δὲν εἶναι καθόλου φαρτικά. «Ὅλοι ὅσοι θέλετε νὰ σᾶς κάνουν οἱ ἄνθρωποι, κάνετε καὶ σεῖς τὰ ἴδια σ' αὐτοὺς.»⁸ Ἐλέει; δὲν ἐπρόσθεσε τίποτε ἀγνωστον καὶ ξένον, ἀλλὰ ὅσοι ἐπρόσθεσε καὶ ἐνομοθέτησεν ἡ φύσις. Ὅσοι ἀκριβῶς σὺ ὁ ἴδιος θέλεις νὰ κάνουν οἱ πλησίον σου εἰς σέ, αὐτὰ καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ κάνης.⁹ Ἄ θέλεις νὰ σέ ἐπαινοῦν; Νὰ ἐπαινήσῃ καὶ σὺ. Θέλεις νὰ μὴ σέ κλέβουν; Μὴν κλέβῃς καὶ σὺ. Θέλεις νὰ σέ τιμῶν. Νὰ τιμᾷς καὶ σὺ. Θέλεις νὰ σέ ἐλεοῦν; Νὰ ἐλεῆς καὶ σὺ. Θέλεις νὰ σέ ἀγαποῦν, ἢ ἀγαπᾷς καὶ σὺ. Θέλεις νὰ μὴ σέ κακολογοῦν; Μὴτε καὶ σὺ νὰ κακολογῆς. Πρόσεξε μίαν λεπτομέρεια. Ἄν εἶπε: Ὅσοι δὲν θέλετε νὰ σᾶς κάνουν οἱ ἄνθρωποι μὴτε καὶ σεῖς νὰ κάνετε σ' αὐτοὺς, ἀλλὰ, ὅσοι θέλετε. Ἐπειδὴ θεοῦ ὑπάρχουν δύο βρόμοι ποὺ ὀδηγοῦν πρὸς τὴν ἀρετὴν, δηλ. μίαν μὲν ἡ ἀπαίτησις ἀπὸ τὴν κακίαν, ἀλλῆ δὲ ἡ πραγματοποίησις τῶν ἀρετῶν, θέτει πρῶτα αὐτὴν, κάνοντας φανεράν δι' αὐτῆς καὶ ἐκείνην. Δι' αὐτὴν μὲν ἔκανε ὑπαίτηγμον λέγοντας: «Ὅ,τι μισεῖς μὴ τὸ κάνης εἰς τὸν ἄλλον». Ἐ τὴν ἄλλην δὲ ἐφάνησε καθαρά λέγων: «Ὅσοι θέλετε νὰ σᾶς κάνουν οἱ ἄνθρωποι καὶ σεῖς νὰ τὰ κάνετε εἰς αὐτοὺς».

Ἐπὶ αὐτῆς καὶ ἄλλη μίαν προϋπόθεσις. Ποία εἶναι αὐτή; Εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾶμε τὸν πλησίον μᾶς, ὅπως τὸν ἑαυτὸν μᾶς. Τί ποὺ εὐκόλον ἀπ' αὐτὰ; Διότι τὸ μῖσος εἶναι δυσβάστακτο καὶ θορυβοποιό, ἐνῶ ἡ ἀγάπη εἶναι εὐκόλη καὶ πρόσμυθ. Ἄν θεοῦ ἔλεγε, ἂν καὶ εἶσθε ἄνθρωποι ἀγαπᾶτε θηρία, θὰ ἦταν δύσκολο νὰ τὸ καταφέρωμε. Ἄν ὁμοῦ τὴ στιγμή ποὺ εἴμαστε ἄνθρωποι μᾶς διατάσσει νὰ ἀγαπᾶμε ἀνθρώπους ἀφοῦ μάλιστα πολλοὺς μᾶς ὑποδοχθεῖ καὶ ἡ ἀμοιότης καὶ ἡ συγγένεια καὶ ἀφοῦ ἡ φύσις μᾶς παρακινεῖ, ποία δυσκολία ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ; Τοῦτο ἀκριβῶς γίνεται καὶ μεταξὺ τῶν λιονταριῶν καὶ τῶν λύκων. Διότι ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ἡ φυσικὴ συγγένεια ὀδηγεῖ εἰς τὴν φιλίαν. Τί λοιπὸν θὰ ἀπολογηθῶμε ἂν, ἐνῶ ἐξημερώνομεν

8. Ματθ. 7, 12.

τὰ λιοντάρια και φτιάχνουμε κοινωμό δεν κατορθώνωμεν να είμαστε ενωμένοι; Δεν βλέπετε ότι πολλοί γυροφέρνουν και πιάνουν γέροντες διά την κληρονομίαν και ανεχόνται, ενώ οι ίδιοι είναι νέοι και σφιγγηλοί, να κάθονται συνεχώς δίπλα τους και να υπομένουν όλα τὰ βάσανα τῶν γηραιῶν, δηλ. τοὺς πόνους εἰς τὰ πόδια και τὰ ἄλλα γερωνικά νοσήματα και τὸ συναχί; **Δ** Ὑπάρχουν ἐκεῖ δοξαῖως χρήματα, ἡ ἐλπίδα όμως εἶναι ἀδυσδαία. Ἐδῶ όμως ἔχομεν τὸν οὐρανὸν και πρῖν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ να εὐαρεστήσωμεν εἰς τὸν Θεόν. Ποία όμως εἶναι ἡ κληρονομία; Διότι ἡ ἐπικεφαλίδαι λέγει ὑπὲρ τῆς κληρονομίας. Ἡ κληρονομία εἶναι ἡ Ἐκκλησία και τὸ πλήρωμά της, διά τὴν ὁποίαν λέγει ὁ Παῦλος: «Διότι σὰς ἀραβδύνωσα με ἕναν ἄνδρα, διά τὸ σὰς παρουσιάσω σὰν παρθένον ἀγνήν εἰς τὸν Χριστόν.» Καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει: «Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν νόμφη, εἶναι ὁ γαμπρός.»⁹ Ἀλλὰ ὁ μὲν γαμπρός εἰς ὀλίγας ἡμέρας χάνει τὸ πάθος τοῦ ἔρωτος. Ὁ ἰδικός μας όμως γαμπρός συνεχίζει πάντα να μᾶς ἀγαπᾶ και να αὐξάνη τὸν πόθον. Ἐ τοῦτο δηλώνοντας ὁ Ἰωάννης τὸν ἀπακαλεῖ γαμπρόν, ὅταν οἱ πόθοι καίουν. Τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἀνδύσασε νόμφην ὄχι μόνον διά τοῦτο ἀλλὰ και διότι θέλει να εἰμεθα ὄλοι ἕνα σῶμα και μία ψυχή σύμφωνα με ὅσα μᾶς ἀπαγορεύει ἡ ἀρετὴ και ἡ ἀγάπη. Ἀκόμη διότι, ὅπως ἀκριδῶς ἡ νόμφη κάνει τὸ πᾶν διά να ἀρέσῃ εἰς τὸν ἄνδρα, τέτοιοι και ἡμεῖς πρέπει να εἰμεθα εἰς ὄλην μας τὴν ζωὴν. Ὅπως ἡ νόμφη κάθεται τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὸ νυμφικὸ δωμάτιο και φροντίζει μόνον για ἕνα πράγμα, δηλ. πῶς να ἀρέσῃ εἰς τὸν γαμπρόν, ἔτσι και ἡμεῖς καθὼς ἴμωστε εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν προσωρινῶς, ἕνα ἄς ἔχωμε κατὰ νοῦν πῶς να ἀρέσωμεν εἰς τὸν νομφόν, και πῶς να διατηρήσωμεν τὴν καλὴν τάξιν τῆς νόμφης.¹⁰ Ἀ αὐτὴν τὴν νόμφην θυμᾶται και ὁ Δαυῖδ και λέγει: «Και ἐκ δεξιῶν σου ἐξόχως τιμημένη ὑπὸ σοῦ παρῆσθη ἡ βασίλισσα Ἐκκλησία σου, με ἱματισμὸν ἀρετῶν και ἄλλων χαρίτων τοῦ πνεύματος διάχυσον περιβεδλημένη και πολυποικίλον στολισμὸν φοροῦσα.»¹¹ Θέλεις να ἴδῃς και τὰ ὑποδήματά της; Ἀκουσε τὸν Παῦλον ποὺ συνοδεύει τὴν νόμφην τί λέγει: «Εἰς τὰ πόδια σας να ἔχετε ὑποδήματα διά να εἰσθε ἑτοιμοὶ διά τὸ χαρμόσουν ἀγγελ-

9. Ε' Κορ. 11, 2.
10. Ἰωάν. 3, 29.
11. Ψαλμ. 44, 16.

μα τῆς εἰρήνης».¹² Θέλεις να ἴδῃς και τὴν ζωὴν της και να μάθῃς ὅτι τὸ περιεχόμενόν της εἶναι ἡ ἀλήθεια; Ὁ ἴδιος θὰ σε διδάξῃ. «Σταθθε ὄρθιοι λοιπὸν, ἀφοῦ ζωσθήτε τὴν μέση σας με τὴν ἀλήθειαν.»¹³ Θέλεις να ἴδῃς και τὴν ὀμορφίαν της; Καὶ τοῦτο θὰ τὸ μάθῃς ἀπὸ τὸν ἴδιον. «Χωρὶς να ἔχη κηλῖδα ἢ ρυτίδα.»¹⁴ Ἀκουσε τί λέγει δι' αὐτὴν και ὁ Ἐκκλησιαστής: «Ὀλόκληρος εἶσαι ὀμορφη, σὺ ποὺ εἶσαι κοντά μου και δὲν ὑπάρχει ἐπάνω σου ψεγάδι.»¹⁵ Θέλεις να ἴδῃς και τὰ πόδια; Πῶσα ὄρθιοι εἶναι οἱ πόδες ἐκείνων ποὺ κηρύττουν τὸ χαρμόσουν ἀγγελίαν.¹⁶ **Β** Τὸ πῶς παρᾶδου δὲ και καταπληκτικὸν εἶναι ὅτι ἂν και τὴν ἐστόλισε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, όμως δὲν ἤθε ἀποκαλύπτουτας ὄλην τὴν δόξαν του διά να μὴ τὴν ἐφανείσῃ με τὸ ὑπερβολικὸν του κάλλος και τὴν κόνη να παραφρονησῇ, ἀλλὰ ἔρχεται ντυμένος με ρούχα ὅπως ἡ νόμφη. Πάριρει δηλαδὴ σάκα και αἶμα και στέκεται κοντά της. Δὲν τὴν καλεῖ, ἀλλὰ ὁ ἴδιος φάνει κοντά της. Καὶ εἰς τὴν περιπτωὴν αὐτὴν τηρεῖ τὸ ἔθιμον σύμφωνα με τὸ ὅποῖον ὁ γαμπρός πηγαίνει εἰς τὴν νόμφην. Τοῦτο ἀκριδῶς λέγει και ὁ Μωυσῆς. **Γ** «Διά τοῦτο θὰ ἐγκαταλείψῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του και τὴν μητέρα του και θὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν γυναῖκα του.»¹⁷ Καὶ ὁ Παῦλος: «Τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι μέγασ' ἐγὼ τὸ ἐξηγῶ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν και τὴν ἐκκλησίαν.»¹⁸

Ἦθε λοιπὸν εἰς τὸ καταγυγίω της και τὴν ἠῦρε λερισωμένην, ἄλουστη, γυμνὴν, ἀμύφορτον, τὴν ἔλουσε, τὴν ἀλείψε, τὴν ἔθρεψε, τὴν ἐντυσε με ἕνδμα τέτοιο ποὺ ἄλλο δὲν ἡμπορεῖ να εὐαρεθῇ. Ὁ ἴδιος γίνεται ἡ περιδολὴ της, τὴν πάριρει και ἔτσι τὴν ὀδηγεῖ. Δι' αὐτὴν ἔχει ἑτοιμασθῇ ἡ κληρονομία. Τί λέγει λοιπὸν δι' αὐτὴν ὁ προφήτης; Πολλά λέγει. Διότι εἶναι ὁ συνήγορός της και προεφήτευσε τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θὰ τῆς συμβοῦν και προανεφῶνσε. **Δ** Π.χ. προεφήτευσε διά τὸν νομφόν, διά τὴν τελετὴν τοῦ γάμου, διά τὰ ἀγαθὰ ποὺ θὰ τὴν διαδεχθοῦν. Διά τοῦτο ἀκριδῶς και ἐδῶ κάνει λόγον δι' αὐτὴν και εἰς

12. Ἐφεσ. 6, 15.
13. Ἐφεσ. 6, 14.
14. Ἐφεσ. 6, 27.
15. Ἄσμα 4, 7.
16. Ρωμ. 10, 15.
17. Γαλ. 2, 24.
18. Ἐφεσ. 5, 32.

τὴν ἀρχὴν, ὅπως ἀκριβῶς κάνουν οἱ γνωστοὶ δικηγόροι εἰς τὰ δικαστήρια, λέγει διὰ ποίαν θὰ συνηγορήσῃ, δηλ. «διὰ τὴν κληρονομίαν». Τί ζητᾷ ἕως ἡ κληρονομία, ἢς ἀκούσωμεν «Κύριε ἄκουσε τὰ λόγια μου». Τὸν γαμπρὸν τὸν ἀνομιάζει Κύριον. Διότι καὶ τοῦτο πηγάζει ἀπὸ νύμφην ποὺ ἔχει εὐγνωμοσύνην. Ἐάν δεδαίως τοῦτο συμβαίνει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν τὴν ἴδιαν οὐσίαν καὶ ἡ γυναῖκα ἀποκαλεῖ τὸν ἄνδρα κύριον, πολὺ περισσότερον συμβαίνει τοῦτο εἰς τὴν σχέσιν μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅπου καὶ ἐκ φύσεως ὁ Χριστὸς εἶναι Κύριος. Ἔτσι λοιπὸν ἐδῶ Ἐ ἀποκαλεῖ αὐτὸν Κύριον ὄχι μόνον ὡς υἱοῦν ἀλλὰ καὶ ὡς Δεσπότην καὶ τὸν ἐπικαλεῖται εἰς τὴν προσευχὴν.

Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐδρίσκειται κοντὰ τῆς ἡ κληρονομία καὶ ἐπειδὴ ἡ κληρονομία αὐτὴ πραγματοποιεῖται ἐάν κατορθώσῃς τὰ θσα σοῦ ἐπιβῶλλονται, παρακαλεῖ καὶ θέεται νὰ γίνῃ σύμμαχος τῆς, ὥστε νὰ κατορθώσῃ τὰ θσα ἐδρίσκονται πλησίον καὶ νὰ μὴ χάσωμεν τὴν κληρονομίαν. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἄκουσε τὰ λόγια μου Κύριε». Καὶ μετὰ παρησίαν τὸ λέγει, ἐπειδὴ ζητεῖ τέτοια πράγματα θσα ἀκριβῶς καὶ ὁ ἴδιος θέλει νὰ διδῇ. Ὅπως πάλιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζητήσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν χάριν ἐάν ζητῇ πράγματα ἀνάξια αὐτοῦ ποὺ μᾶς παρέχει. 32 Α «Ὅταν προσεύχεσαι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐναντίον ἐκείνων ποὺ μᾶς προξενεῖν λύπην, αὐτὰ τὰ λόγια δὲν εἶναι λόγια ἀνθρώπου, ἀλλὰ διαβόλου. Διότι ἐάν ὁ ἄρκος προέρχεται ἀπὸ τὸν διάβολον (διότι τὸ ἐπὶ πλέον ἀπὸ αὐτὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν πονηρὸν³⁰), εἶναι ἀλοφάνερο ὅτι τὸ νὰ προσεύχεται κανεὶς ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τοῦ προέρχεται ἀπὸ τὸν διάβολον. Ἐάν λοιπὸν λέγῃς «ἄκουσε τὰ λόγια μου», νὰ λέγῃς ἐκεῖνα τὰ λόγια, ποὺ εἶναι λόγια ἡμεροῦ καὶ καλωσυνάτου ἀνθρώπου, ποὺ δὲν ἔχει τίποτε τὸ διαβολικόν.

«Εὐδόκησε νὰ κατανοήσῃς τὰ θσα μετὰ ἰσχυρὰν κραυγὴν σοῦ ἀπευθύνω». Ἐδῶ ἀνομιάζει κραυγὴν ὄχι τὸν τόνον τῆς φωνῆς, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν τοῦ νοῦ. Ἐ Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Μωυσῆν τὴν ὄραν ποὺ σιωποῦσε, τοῦ ἔλεγε: «Τί φωνάζεις πρὸς ἐμένα;». Δὲν εἶπε, διὰ τί προσεύχεσαι πρὸς ἐμένα; ἀλλὰ, διὰ τί φωνάζεις πρὸς ἐμένα; Ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὸν παρακάλεσε μετὰ ὄλην τὴν δυνάμιν του. Διὰ νὰ μάθῃς λοιπὸν ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὴν κραυγὴν, ἀλλὰ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν καὶ τὴν τεταμένην προσοχὴν, δὲν εἶπεν, ἄκουσε τὴν κραυγὴν μου, ἀλλὰ τί;

19. Ματθ. 5, 37.

«Κατάλαβε», ποὺ σημαίνει, κατὰμαθε. Διότι ἂν καὶ χρησιμοποῖ ἄνθρωπινα λόγια, ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀνθρώπινα φανερώσει τὸ πλέον κατὰλληλον.

«Πρόσεξε εἰς τὴν φωνὴν τῆς παρακλήσεώς μου». Πάλιν ἐννοεῖ τὴν ἐσωτερικὴν φωνὴν. Ἔτσι ἐφώνασε καὶ ἡ Ἄνα. 30 C Καὶ δὲν εἶπε ἄπλως «πρόσεξε εἰς τὴν φωνὴν τῆς προσευχῆς μου», ἀλλὰ «τῆς παρακλήσεώς μου». Διότι ὁποῖος προσεύχεται εἶναι ἀνάγκη νὰ παύρῃ τὴν σάσιν καὶ νὰ ἔχη τὴν ψυχολογίαν τοῦ δούλου. Ὁ δούλος δεδαίως δὲν χρησιμοποιεῖ γλώσσαν κατηγοροῦ. Αὐτὸς ἕως ποῦ εὐχεται τὸ κακὸ τῶν ἐχθρῶν του εἶναι περισσότερον κατηγοροῦ παρά δούλος. Εἶδες πῶς παρέδωσε τὴν προσευχὴν, ἐπειδὴ τὴν ἐθεώρησε ἀξίαν νὰ ἀκουσθῇ;

Ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ὅταν προσευχόμεθα καὶ θέλωμεν νὰ εἰσκουσθῶμε, πρῶτον νὰ τὴν κάνουμεν ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι προσευχὴ καὶ ὄχι κατηγορία καὶ νὰ τὴν ἀκτελοῦμε συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους ἐκείνου. «Σὺ ποῦ εἶσαι ὁ ὑπέρτατος καὶ αἰώνιος βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεὸς μου». Τοῦτο ἀκριβῶς λέγει συνεχῶς ὁ προφήτης ἢ καλύτερα τοῦτο εἶναι ἔξοικετικὸ δῶρον διὰ τὸν Ἀβραάμ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος. D «Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἐντρέπεται ὁ Θεὸς νὰ ἀνομιάζεται Θεὸς τους». 31 Τοῦτο τὸ ἐκέρασε αὐτὴ καὶ μετὰ τὸν πόθον τῆς τὸ ἐκατέρωθως. Διότι δὲν εἶπε ἄπλως, «ὁ βασιλεὺς μου», ἀλλὰ «ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου», δείχνοντας τὸν ἐρωτὰ τῆς. Ἐπειτα ἀναφέρει καὶ τὰς αἰτίας ἕνεκα τῶν ὁποίων ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ εἰσκουσθῇ. Ποῖαι εἶναι δὲ αὐταί; «Διότι εἰς σὲ καὶ μόνον θὰ προσεύχωμαι, Κύριε». Ποῖος ἕως δὲν προσεύχεται εἰς τὸν Θεόν; Πολλοὶ δεδαίως νομίζουσι ὅτι προσεύχονται εἰς τὸν Θεόν. Ὅμως τὸ κάνουν ἀπὸ ματαιοδοξίαν. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει εἰς αὐτὴν. Αὐτὴ ἀπηρῶντο πρὸς τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, ἀφήνοντας κατὰ μέρος ὅλα τὰ ἀνθρώπινα. Ἐ «Τὸ πρῶν σὲ πρῶτον θὰ ἐπικαλεσθῶ καὶ σὺ θὰ ἀκούσῃς τὴν ἱκετικὴν φωνὴν μου».

Βλέπεις σπουδὴν καὶ βῆρυπτον ψυχὴν; Ἀπὸ τὰ ζημερώματα κάνω ἔργον μου τὴν προσευχὴν. Ἄς ἀκούσουσι θσοι μετὰ ἀπὸ ἀνορισμῆτους ἀσχαλίαι ἀσχαλοῦνται μετὰ τὴν προσευχὴν. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει εἰς αὐτὴν. Ἀπὸ τὰ

30. Ἦτο μίς ἀπὸ τῆς δύο γυναῖκας τοῦ Ἰλκωνά, στείρα. Ἐπαρῶν τῆς τῆς Ἰλκωνά καὶ ἐξήρασε ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὴν Ἰλκωνά. Ἡ δέσπης τῆς εἰσηκόσθη καὶ ἐγέννησε τὸν προφήτην Σαμουὴλ (Α' Βασιλ. 1 καὶ 2).

31. Ἐβρ. 11, 16.

ημερήματα έκανε αρχήν με τον Θεόν. Διότι λέγει: «Πρέπει οι Ισραηλίται να προφθάσουν ανατολήν του ήλιου με ευχαριστίας των προς σέ και να έρχονται εις συνάντησιν και λατρείαν σου κατά την ανατολήν του φωτός»,²² αν δεθείς δεν θα συνεχίσουν ο κατώτερός σου να προλάβη να προσκυνήση τον βασιλέα πριν από εσένα, ενώ τώρα που ο ήλιος προσκυνά τον Θεόν, σύ κομμάσαι και παραχωρείς τα πρωτεία εις την φύσιν.²³ Α και δεν προλαβαίνεις δόξα κληρον την φύσιν που κατασκευάσθη για σένα ούτε τον ευχαριστείς, αλλά όταν σηκωθείς, πλένεις το πρόσωπον και τα χέρια, ενώ αφήνεις ακάθαρτον την ψυχήν; Δεν ξέρεις, ότι όπως ακριβώς το σώμα πλένεται με το νερό, έτσι καθαρίζεται και η ψυχή με την προσευχήν; Νίψε λοιπόν πριν από το σώμα την ψυχήν. Πολλοί και οι επιθυμίες υπάρχουν εις αυτήν. Άς τας αποβάλλωμεν με την προσευχήν.

Αν λοιπόν περιτειχίσωμεν έτσι το στόμα, θα έχωμεν δάλει γαρ θεμέλιον εις την καθημερινήν μας ζωήν. «Τό πτωχό θα στηθώ εμπρός σου και θα σε κοιτάξω». Θα στηθώ εμπρός σου, όχι θεθαίως τοπικώς, αλλά δια των έργων μου. Διότι ένας τέτοιος άνθρωπος ήμπορεί να εῖρσκέται κοντά εις τον Θεόν. Β Πράγματι και το πηλασίωμα και η άπαμάκρυνσις από εδώ ξεκινά. Διότι ο Θεός είναι παντού. «Θα στηθώ εμπρός σου και θα σε κοιτάξω διότι σύ δεν είσαι Θεός που θέλεις την καταπάτησιν του νόμου Σου». Άλλος έρμηνευτής λέγει: «Και θα σκεφθώ ότι σύ δεν είσαι Θεός που θέλεις την καταπάτησιν του νόμου Σου». «Ότε προς στιγμήν δεν θα παραμένη πλησίον σου ως προστατευόμενος σου άσεβής άνθρωπος, που μηχανεύεται το κακόν». Έδώ έννοει τή εβδωλα διότι ηύχαριστούντο με αυτά και με την καταπάτησιν του νόμου του Θεού και με όλα τα άλλα παράνομα πράγματα. «Δέν θα παραμένη πλησίον σου άνθρωπος που μηχανεύεται το κακόν». Δέν θα γίνη φίλος σου, ούτε πλησίον σου. «Ότε είναι δυνατόν να σταθούν εμπρός εις τα μάτια σου με θάρρος ή με θράσος αυτοί που καταπατούν τον Νόμον σου». Δείχνει εδώ πώς ο Θεός μισεί τους πονηρούς, διδάσκων τους εύρισκονται πλησίον του κατά τέτοιο τρόπο να διαμορφώνουν τον εαυτών των, διότι άλλως δεν είναι δυνατόν να εῖρεθούν κοντά του. Διότι αν C κανείς δεν ήμπορη να εῖρεθῆ κοντά εις ένα καλόν άνθρωπον, αν διαφέρη από αυτόν εις τους τρόπους, πολύ περισσότερο δεν ήμπορεί να

22. Σαφ. Σολ. 14, 26.

σταθῆ κοντά εις τον Θεόν. Δηλαδή άκουσε τί λέγει δια τον δίκαιον σχετικώς με το αν ήμπορούν να σταθούν οι πονηροί πλησίον εις τους άναρέτους ανθρώπους. «Μας είναι θαρετός άκόμη και να τον βλέπωμε».²⁴ Έτσι και ο Ιωάννης ενώ έξοις εις το δεσμητήριον και δεν φαινόταν πουθενά άκόμη και εκεί έστενοχωρούσε την Ήρωδιάδα. Ένώ τόσο μακριά από αυτόν ήταν το γύναιον. Μετά τον θάνατόν του δε ο Ιωάννης, συνετάραζε και την συνείδησιν εκείνου του τυράννου.

Κανείς λοιπόν από αυτούς που ζουν ενάρετοι άς μη νομίση ότι θα πάθη κάτι κακόν, έστω και αν τον επιδουλεύονται οι πονηροί. Διότι κακοποιούνται όσοι κακοποιούν. D «Σύ έμίσησες όλους εκείνους, οι όποιοί έχουν ως έργον των να πράττουν την άνομίαν και την άμαρτίαν. Θα εξαλαφρεύσης, Κύριε, όλους εκείνους που λέγουν ψεύδη. Τόν σημογαρή άνθρωπον, που χώνει αίμα άλλων ανθρώπων, όπως και τον δόλιον τους άποστρέφεται μετά θδελυγμίας ο Κύριος». Λέγονται αυτά όχι μόνον δια να ακούσωμεν άλλα και δια να μάθωμε, ακούοντας συνέχεια τα ίδια, να προσαρμολώσωμε εις την ζωήν του νυμφίου και να εῖρσκόμμετα κοντά του. Έφ' όσον χρόνον δεν υπάρχουν αυτοί οι προϋπαθέσεις, μένομε μακριά από την βίβλην έννοισαν τίποτε δε δεν ήμπορεί να γίνη χειρότερον από αυτό.

«Σύ έμίσησες όλους εκείνους που έχουν σαν έργον των να διαπράττουν την άνομίαν και την άμαρτίαν». Έστω και αν είναι αυτός δούλος, και αν είναι ελεύθερος, και αν είναι βασιλεύς, έστω και αν είναι όποιοςδήποτε. Διότι ο Θεός συνηθίζει να κρίνη τους φίλους όχι από τα αξιώματα αλλά από την άρετήν. E Άλλά επειδή πολλοί από τους πλέον παχιδέρμους νομίζουν ότι το μίσος δεν είναι τίποτε, άκουσε πώς προσέθεσε άκόμη και τον φόβον της κόλασεως λέγων: «Θα καταστρέψης όλους όσοι λέγουσιν ψέματα». Φέρει την συζήτησιν εις τα πιο θωραία άμαρτήματα. Η τιμωρία δηλαδή δεν θα στοματήση μέχρι το μίσος, αν και είναι και τούτο άνειπίωτη κόλασις. Άλλά θα καταστρέψη όλους όσοι λαλούν το ψέμα. Και το προηγούμενον είναι δυσκόλον και χειρότερον από την κόλασιν, δηλ. το να μισηθῆ κανείς από τον Θεόν.²⁴ Α Έκεינו θεθαίως το έθεσε δι' αυτός που ήμπορούν να συναισθάνωνται, ενώ δια τους παχιδέρμους προσέθεσε επί πλέον και τούτο. Μη θορυδηθῆς λοιπόν, άνθρωπε, μήτε να ταραξοσαι, σαν βλέ-

23. Σαφ. Σολ. 2, 14.

της μερικους να ψεύδονται, να άρπάζουν, να είναι πλεονέκται, χωρίς να παθαίνουν τίποτε δυσάρεστον. Όπωςδήποτε θα συμβή και αυτό. Διότι τέτοια είναι ή φύσις του Θεού. Αποστρέφεται την κακίαν, την μισεί διαρκώς και την απέχθάνεται. Έδώ όταν αναφέρη αυτούς που λέγουν ψεύτικα έννοει αυτούς που ζουν εις την κακίαν, που επιδιώκουν ψεύτικα πράγματα, αυτούς που έχουν υποδουλώθη εις τας ήδονάς, εις την λοιπαργίαν και εις την πλεονεξίαν. Διότι έφερε δια αυτά να τα ονομάζη ψεύματα. Β «Τόν αιμοχαρή άνθρωπον που χύνει τό αίμα άλλων ανθρώπων καθώς και τον δόλιον, τούς αποστρέφεται με άηδیان ό Κύριος». Έδώ έννοεί τόν φονέα, τόν επίδουλον, τόν ύπουλον που άλλα έχει εις τό χείλη του και άλλα εις τόν νοόν του, αυτόν που φορεί τό προσωπίον της καλωσύνης αλλά έχει την διάθεσιν τών λύκων, αυτόν από τών οποίων τίποτε χειρότερον δεν ήμπορεί να γίνη. Διότι τόν φονερόν έχθρόν εύκολα τόν φυλάγεται. Ένώ ό άλλος που συγκάλυπτε την πονηρίαν του και διαπράττει τό κακόν, άν και ίδεν φαίνεται, κάνει φοβερά πράγματα. Διά τούτο ό Χριστός, όσάκις μάς πλησιάζουν, διέταξεν να ξαγρυπνώμεν. «Διότι σάς πλησιάζουν με ένδυμα προβάτων, ένώ μέσα τους είναι άρπακτικοί λύκοι.»²⁴ C «Εγώ όμως σπριζόμενος και ελπίζων εις τό άπειρον έλεός σου θα εισέλθω εις τό κατοικητήριόν σου».

Επειδή πράγματι ή Έκκλησία άπετελείτο από ειδωλολάτρας, μάγους, φονείς, όπατεώνας, ψεύτας, ύπουλους, είπε δε, ότι μισείς και αποστρέφεσαι, δηλώνουσα ότι αυτή εισέρχεται εις τό ένδότερον άφού γλυτώσει από εκείνους όχι χάρις εις την δικαιοσύνην της και εις τό κατωθώματά της, αλλά χάρις εις την φιλανθρωπίαν εκείνου προσέβασι: «Εγώ όμως σπριζόμενος και ελπίζων εις τό άπειρον έλεός σου θα εισέλθω εις τό κατοικητήριόν σου». Διά να μη ειπή λοιπόν κανείς. Πώς τέλος πάντων σύ που έκανες τούτα και τό άλλα εσώθης; Άνέφερε τόν τρόπον της σωτηρίας, δηλ. ότι εσώθης χάρις εις την μεγάλην φιλανθρωπίαν του Θεού και την άνέκφοστον αγαθότητά του. D

Υπάρχουν όμως μερικοί, που δεν θέλουν έλεος, που είναι άβεράπειτα άρρωστοί τέτοιοι ήταν οι Ιουδαίοι. Διότι ή χάρις και τό έλεος, και άν είναι χάρις και έλεος, όμως σώζει μόνον αυτούς που θέλουν και είναι χωριτωμένοι, όχι αυτούς που άφηνιάζουν και δεν θέλουν να ίσχυθούν

24. Ματθ. 7, 16.

την διαρέν' τέτοιοι είχαν καταστήσει οι Ιουδαίοι, διά τούς οποίους και ό Παύλος έλεγε ότι «έπειδή άγνωστον την δικαιοσύνην του Θεού και επίσητούν να στήσουν τόν δικόν τους τρόπον δικαιοσύνης δεν υπεταχθήσαν εις την δικαιοσύνην του Θεού.»²⁵ Έπειτα άφού ειπε τό δσα προέρχονται από τόν Θεόν, λέγει και τό δσα προέρχονται από τόν έαυτόν της: E «Θά προσκυνήσω Σε με εὐλάβειαν και Ιερών δέος εις τόν άγιον ναόν σου». Όταν δηλοδή θα άπολαύσω την χάριν και προσφέρω δσα εξαρτώνται από έμένα, θα παρουσιάσω εις έσένα αυτήν την θυσίαν.

«Θά προσκυνήσω Σε με εὐλάβειαν και Ιερών δέος εις τόν άγιον ναόν σου». Δεν θα προσκυνήσω θέσαι όπως ακριβώς οι περισσότεροι από τούς προσευχομένους, που ζύνονται, που χαμοουριώνται, που ιδωσανούν, αλλά με φόβον και τρέμον. Διότι όποιος προσεύχεται έτσι, απομακρύνει κάθε κακίαν, οδηγείται εις την άρετην και καθιστά τόν Θεόν ευνοϊκόν εις τόν έαυτόν του. «Κύριε βλέπεις πόσον πολλοί είναι αυτοί που με έχθαρεύονται». Άνέφερε τούς ύμνους του Θεού, τό ότι μισεί τό κακόν, τό ότι αγαπά τόν άνθρωπον, τό ότι τόν φροντίζει,²⁵ A ανέφερε την σωτηρίαν της, ανέφερε τόν τρόπον με τόν οποίον εσώθη, ειπε ποια στοιχία μετά τό γεγονός της σωτηρίας της εισήγαγε ή ίδια.

Απέτρεψε από την κακίαν, τούς πήρε από τό χέρι και τούς ώδήγησε εις τόν δρόμον της άρετης. Έκανε άκόμη και αυτούς που ζουν εις την κακίαν να ελπίζουν ότι είναι δυνατόν να συγχωρεθούν, άν θεαίως θελήσουν να αλλάξουν ζωήν. Μετατρέπει λοιπόν τόν λόγον σε παράκλησι και λέγει: «Κύριε γίνε οδηγός μου με την δικαιοσύνην σου». Με αυτά διδάσκει τόν ακροατήν πρώτα να αναπέμπη ύμνους προς τόν Θεόν και να τόν ευχαριστή δι' δσα ευεργετήθη. Ακόμη και τότε ευχαριστεί, όταν δηλοδή θέλη να ζητήσει, ευχαριστεί δι' δσα είναι πιθανόν να λάβη.

Ας ιδούμε όμως ποία είναι αυτά που ζητεί. Μήπως τίποτε τό δωτικόν; B Μήπως τίποτε τό πρόσκαιρον; Μήπως τίποτε από αυτά που παρέρχονται; Μήπως συζητεί διά πλούτη; Μήπως διά δόξαν; Μήπως δι' έξουσίαν; Μήπως διά την εκδίκην τών έχθρών; Τίποτε από αυτά. Αλλά τί επίζητεί; «Κύριε γίνε οδηγός μου με την δικαιοσύνην σου, βλέπεις πόσον πολλοί είναι αυτοί που με έχθαρεύονται». Βλέπεις; Δεν ζητεί τίποτε πρόσκαιρον. Βλέπεις πώς

25. Ρωμ. 10, 3.

παρακαλεί και ζητεί την θεϊκήν συμμαχίαν; Διότι αυτοί που πορεύονται αυτόν τόν δρόμον, έχουν κατ' αρχήν ανάγκην από εκείνην την βοήθειαν. Έδώ ονομάζει δικαιοσύνην γενικώς την φρενίτην. Και καλώς εἶπεν. «Με οδηγούν την δικαιοσύνην σου». Διότι υπάρχει και η ανθρώπινη δικαιοσύνη, που απορρέει από τούς κοσμικούς νόμους. Σ' αλλά είναι τιποτένια, δεν είναι τέλεια και ολοκληρωμένη και αποτελείται από ανθρώπινους συλλογισμούς. Ενώ εγώ επιζητώ την ιδικήν σου δικαιοσύνην, που προέρχεται από εσένα και που μās οδηγεί εις τόν ούρανόν, επιζητώ δέ και την συμμαχίαν σου, ώστε να προσελκύσω αυτήν την δικαιοσύνην.

Καλώς έκανε και εἶπε και τό, «γίνε οδηγός μου». Διότι η παρούσα ζωή είναι δρόμος, εις τόν οποίον χρειάζεται θεϊκή καθοδήγησις. Διότι εάν, όταν πρόκειται να εισέλθωμε εις μίαν πόλιν χρειάζομεθα έναν άνθρωπον να μās την μάθη, ακόμη πιο πολύ έχομεν ανάγκην της θεϊκής βοήθειας, όταν πρόκειται να φύγουμε διά τόν ούρανόν διά να μās δείξη, να μās στρέψη και να μās καθοδηγήση.

Δ' Επειδή είναι πολλοί οι εξαπατημένοι δρόμοι, διά τουτο δες κρατηθώμε από τό δεξι χέρι του Θεού. «Βλέπεις πόσο πολλοί είναι οι έχθροί μου». Πολλοί, έχθροί, λέγει, ξεσηκώθηκαν θέλοντας να με κάνουν να παραστρατήσω, θέλοντας να με παραπλανήσουν και να με οδηγήσουν εις άλλον δρόμον. Επειδή λοιπόν είναι τέτοιες αι ύπουλοι σκέψεις, τέτοιες αι επιθέσεις, γίνε σύ οδηγός μου. Διότι την ιδικήν σου συμμαχίαν χρειάζομαι. Άλλα τό να οδηγηθώμε είναι έργον ιδικών του. Τό να γίνωμε όμως ικανοί να κρατηθώμε από τό δεξι του χέρι, είναι έργον της ιδικής μας έτοιμότητος. Διότι αν είσαι ακάθαρτος, αν είσαι πλεονέκτης, αν έχης κάποιαν άλλην κληίδα, δεν σε κρατά εκείνο τό χέρι. Ε «Βοήθησε με ώστε με σταθερότητα και αποφασιστικότητα να δοξάζω την ευθείαν όδόν ενώπιόν σου». Δηλαδή να μου την φανερώσης, να μου την κάνης σαφή και γκώριμον. Διάνοιξε την κατά τρόπον όρθον εμπρός μου. Άλλος όμως έρμηνευτής εἶπε: «Εξομάλισε τόν δρόμον σου εμπρός μου». Δηλαδή κάνε τον εύκολον, ομαλόν. «Διότι εις τό στόμα των έχθρών μου δεν υπάρχει ποτέ η αλήθεια. Η καρδιά των σκέπτεται και επιθυμεί πάντοτε μάταια και επιδολογή». Μου φαίνεται ότι αυτά τό λέγει δι' αυτούς που ζούν μέσα εις την πλάνην, 36 Α που καταστρέφει και τό στόμα και τό πνεύμα διότι είναι άδεια από κάθε αγαθόν. Τά λέγει επίσης και δι' αυτούς που ζούν

εις την κακίαν. «Ο λάφυργάς των είναι τάφος άνοικτός». Έδώ βεβαίως έννοεί την έγκληματικότητα ή την χρησιμοποίηση λογών νεκρών και θρώμικων. Δεν είναι δυνατόν να άμαρτήση κανείς εάν ονομάση τό στόματα των ανθρώπων που λέγουν αισχρά λόγια, εάν τό ονομάση τάφον άβάνοικτον. Διότι εκείνη η δυσωδία είναι βαρύτερα από την αισθητήν δυσωδίαν καθ' ότι προέρχεται από σάπιαν ψυχήν. Και τό στόματα των πλεονακτών είναι τέτοια, όταν δεν προφέρουν τίποτε καλόν, αλλά όμιλούν διά φόνους και κλοπάς. Άς μη γίνη λοιπόν τό στόμα σου τάφος αλλά θησαυρός. Β Διότι οι θησαυροί διαφέρουν πολύ από τούς τάφους διότι εκείνοι μόν ότι λάβουν τό καταστρέφουν, ενώ αυτοί τό διατηρούν.

Να έχης λοιπόν και σύ πλουσίαν πνευματικήν ζώην που είναι μόνιμος και να μη έχης καμμίαν δυσωδίαν και σαπίαν. Και δεν εἶπε απλώς τάφον αλλά άνοικτόν, ώστε να φανερώση πόσο άηθιαστική γίνεται. Πρέπει δηλαδή να άποκρύπτουν τέτοια λόγια, αυτοί όμως τό λέγουν ώστε να κάνουν πιο φανεράν την άρώστια τους. Και εις μόν τό πεθαμένα σώματα κάνοντας τό αντίθετο τό βάπτωμε μέσα εις την γήν. Ενώ αυτοί που λέγουν τέτοια λόγια κάνουν τό αντίθετο και εκείνο που πρέπει να τό κρύφουν κάτω εις τό βάθη της καρδιάς και να τό στραγγαλίσουν, τό θγάζουν έξω και κάνουν κοκόν εις πολλούς και τό δεβέτουν εις κοινήν θέαν.

Σ' Άλλά δες τούς δώξωμεν αυτούς, παρακαλώ. Διότι εάν βάπτωμεν σαθείά έξω από την πόλιν τό νεκρά σώματα, πολύ περισσότερο πρέπει αυτοί που λέγουν αυτά τό σάπια λόγια και που θγάζουν από μέσα τους τέτοια παράμοια και δεν θέλουν ούτε να τό άποκρύψουν, πρέπει να κατοικήσουν κάπου μακριά. Επειδή αυτού του είδους τό στόματα αποτελούν δημόσιον κίνδυνον. Με τόσ ψευδολόγους δε γλώσσας των εκγύνουν φαρμακεράς δολιότητας. Να και άλλο είδος κακίας. Άλλοι μόν κρύβουν σαθείά μέσα εις τόν νούν τους τόν δόλον και προσφέρουν καταδευχτικά λόγια. Άλλοι δε είναι τόσον τρωμεροί ώστε με τό ίδια αυτά λόγια να κομιοφάρουν την κακίαν και να πλέκουν δόλους και ύπόλους σκέψεις. «Κρίνε και καταδικασέ τους σύ, ώ Θεέ μου. Εἶθε να άσταχθήσουν όλα αι συκοφαντίαι των και όλα τά έναντίον μου διαβούλια των». Δ Πρόσεξε και εδώ πόσον ημερη είναι η προσευχή. Διότι δεν εἶπε, «τιμώρησε» αλλά «κρίνε αυτούς», και σταμάτησε την κακίαν τους. Κάνε να μην εκτελεσθούν αι κακαί των σκέ-

ψεις. Τοῦτο θεβαίως εἶναι προσευχή ὑπὲρ αὐτῶν ὥστε νὰ μὴν προωθηθοῦν τὰ κατεχθόνια σχέδιά των. «Σύμφωνα μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν των διασκορπίσε τους καὶ διώξε τους ἀπὸ κοντὰ σου, διότι ἐργαζόμενοι αὐτοὶ τὸ κακὸν καὶ πολεμοῦντες τοὺς ἰδικούς σου ἀνθρώπους σὲ ἔχουν πικράνει μὲ τὸ παραπάνω, Κύριε». Δηλαδή, Δὲν μὲ ἐνδιαφέρει γιὰ ὅσα μοῦ κάνουν ἄλλα πονῶ γιὰ ὅσα γίνονται ἐναντίον σου. Τοῦτο θεβαίως εἶναι γνώρισμα ψυχῆς ποὺ ἔχει πνευματικότητα ἢ πλ. νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ ἰδικὰ της, ἀλλὰ νὰ ἐπεφραγάζεται λεπτομερῶς τὰ ὅσα γίνονται ἐναντία πρὸς τὸν Θεόν. Πολλοὶ κάνουν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ, ἢ πλ. παραμελοῦν τὰ ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὸν Θεόν, ἐνῶ δισκοβαίνουν καὶ μάλιστα πολὺ ἐντόνως τὰ ἰδικὰ των. Οἱ ἅγιοι ὁμῶς δὲν κάνουν ἔτσι, ἀλλὰ τιμωροῦν αὐστηρὰ τὰ ὅσα γίνονται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ παραμελοῦν τὰ ἰδικὰ των.

«Θὰ εὐφρανθεὺν δὲ ὅλοι ὅσοι ἐλπίζουν εἰς σέ». Πρόσεξε τὸ κέρδος τῆς προσευχῆς. Καὶ ἔκείνοι θὰ γίνουσι καλύτεροι καὶ θὰ σταματήσουν τὴν κακίαν. *Ἄλλοι δὲ θὰ εὐχαριστηθοῦν πολὺ ὀλέποντες τὴν ἀλλαγὴν ἐκείνων καὶ τὴν καλύτερουσίν των καὶ ἐπὶ πλέον ὀλέποντες ὅτι καὶ ἄλλοι ἔτσι ἔγιναν σημαντικώτεροι. ²⁷ Α *Ἡ χαρὰ των καὶ ἡ ἀγαλλίασις θὰ εἶναι αἰώνια καὶ ἀναφαίρετος. Σὺ δὲ θὰ κατοικήσῃς ἐν μέσῳ αὐτῶν». Ἡ χαρὰ θεβαίως αὐτὴ εἶναι διαρκής.

Αἱ ἄλλα λοιπὸν χαρὰὶ δὲν εἶναι καλύτεροι ἀπὸ τὰ ποτάμια ρεύματα ποὺ μίαν στιγμὴν φαίνονται καὶ μετὰ κυλοῦν καὶ φεύγουν. Ἐνῶ ἡ κατὰ Θεὸν χαρὰ παραμένει καὶ ριζώνει, εἶναι διαρκής καὶ μόνιμος, χωρὶς νὰ διακόπτεται, ἀλλὰ γίνεται πρὸς ὕψηλὴν χάρις εἰς αὐτοὺς ποὺ τῆς προκαλοῦν ἐμπόδια. Οἱ Ἀπόστολοι δὲ ἐμαστιγιώνοντο καὶ ἔχαίροντο. Ὁ δὲ Παῦλος ἦταν μέσα εἰς τὴν θλίψιν καὶ ἐπετοῦσε ἀπὸ τὴν χαρὰν του. Ἐπρόκειτο νὰ πεθάνῃ καὶ τοὺς ἔκαλοῦσε νὰ πάρουν μέρος εἰς τὴν χαρὰν του λέγων: Β *Ἄλλὰ ἂν καὶ προσφέρωμαι σάν σπονδὴ ἐπάνω εἰς τὴν θυσίαν καὶ ἐξυπνότησιν τῆς πίστεώς σας, χαίρω καὶ συμμετέχω εἰς τὴν χαρὰν ὄλων σας. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ εἰς νὰ χαίρετε καὶ νὰ συμμετέχετε εἰς τὴν χαρὰν μου».²⁸

Ἡ Θεὸς συγκατοικεῖ μ' αὐτοὺς ποὺ χαίρονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴ ἀμιλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. *Ἡ χαρὰ των καὶ ἡ ἀγαλλίασις των θὰ εἶναι αἰώ-

26. Φιλ. 2, 17-18.

νία καὶ ἀναφαίρετος. Σὺ δὲ θὰ κατοικήσῃς ἐν μέσῳ αὐτῶν». Αὐτὸ τὸ ἴδιο ἔλεγε καὶ ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ἡ χαρὰ αὐτὴ εἶναι ἀκατάλυτη. «Πάλι θὰ σὰς ἴδω καὶ τὴν χαρὰν σας κανεὶς δὲν θὰ σὰς τὴν ἀφορέσῃ».²⁷ Καὶ ὁ Παῦλος πάλι: «Πάντοτε χαίρετε, συνεχῶς προσεύχεσθε. Καὶ ὅσοι ἀγαποῦν τὸ ὄνομά σου θὰ καυχῆθουν διὰ σέ».²⁸ C Διότι κυρίως δι' αὐτὰ, μόνον δι' αὐτὰ ἵμφορεὶ κανεὶς νὰ καυχῆται; δι' αὐτὰ νὰ χαίρεται, νὰ εὐφραίνεται. Διότι ἐκείνος θεβαίως ποὺ καμωρῶνει διὰ τὰ θιωτικά πράγματα, δὲν διαφέρει σὲ τίποτε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δοκκαλίζονται μὲ δειρερά.

Διότι, λέγε μοι, ποῖον ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι τέτοιο, ὥστε νὰ σοῦ διδῇ τὴν δυνατότητα νὰ καυχῆθῃς; Ἡ σωματικὴ δύναμις; Ὅμως δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἰδικῆς μας διαθέσεως; διὰ τοῦτο ἀκριβῶς στρεφίται κάθε δικαιοῦματος διὰ καύχησην. *Ἄλλωστε μαραινεται καὶ γρήγορα ξεπέφτει, πολλὰς φορές θὰ ἐβλάψῃ αὐτὸν ποὺ τὴν ἔχει, ἐπειδὴ δὲν τὴν ἐχρησιμοποίησε ὅπως πρέπει. Τὸ ἴδιον πράγμα ἵμφορεὶ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῇ καὶ διὰ τὴν νεότητά D καὶ διὰ τὴν ὁμορφίαν καὶ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ διὰ τὴν ἀνετον ζωὴν καὶ δι' ὅλοι τὰ θιωτικά πράγματα. Τὸ νὰ καυχῆται ὁμῶς κανεὶς διὰ τὸν Θεόν καὶ τὴν ἀγάπην του, εἶναι τὸ μεγαλύτερον στολίδι, τὸ πρὸ λαμπρὸν στέμμα, ἔστω κι ἂν αὐτὸς ποὺ καυχῆται εἶναι φυλακισμένος. Αὐτὸς ὁ στολισμὸς δὲν φθίρεται ἀπὸ ἀρρώστιαν, οὔτε ἀπὸ γηρατειά, οὔτε ἀπὸ τὰς περιστάσεις, οὔτε ἀπὸ ἀνωμόλους καταστάσεις, οὔτε καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν θάνατον κομματιάζεται, ἀλλὰ ἀόκητ καὶ τότε λάμπει πρὸς ζωηρά, ἀδιότι οὐ θὰ εὐλογῆσῃς τὸν δικαίον».

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν κοπάσασιν, κατηγοροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ χλευάζονται καὶ πρὸς πολλὸν θεβαίως οἱ ἐνάρετοι, E διὰ νὰ μὴν λυγίσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς πρὸ ἀνώριμους, πρόσσε πῶς τὸν συγκρατεῖ λέγοντας: «Διότι οὐ θὰ εὐλογῆσῃς τὸν δικαίον. Παλαιὸν θλάθην ἢ πλ. ἵμφορεὶς νὰ πάθῃς ἔστω καὶ ἂν οἱ ἀνθρώποι καὶ ἀλόκληρος ἢ οἰκουμένη σὲ καταφρονῶν, ἐνῶ ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων σὲ ἐπαινεῖ καὶ σὲ ἀναγνωρίζει; Διότι προφανῶς ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν σὲ εὐλογεῖ, δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν τὸ νὰ σὲ ἐπαινοῦν ὅσοι κατοικοῦν ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Τοῦτο λοιπὸν εἰς κάθε περίπτωση ἂς ἐπιδιώκωμεν, δηλαδή νὰ μᾶς ἀναγνωρίσῃ ὁ ἴ-

27. Ἰακ. 16, 22.

28. Α' Θεσ. 5, 16-17.

διος, να μᾶς στεφανώσῃ ὁ ἴδιος. Καὶ ἂν συμβῆ αὐτό, εἴμαστε ψηλότερα ἀπὸ δούλους, δοῦν καὶ ἂν εἴμαστε πτωχοί, ἄρρωστοὶ καὶ χιλιοδασινομένοι.

²⁹ Α Καὶ ὁ μακάριος Ἰωὴ ἦταν ὁ εὐτυχέστερος δῶν ἔστω καὶ ἂν ἦταν μέσα εἰς τὴν κοπιᾶν καταπληγιασμένος καὶ σκουληκισμένος καὶ ὑπέμενε ὅλα ἐκεῖνο τὰ ἀνεπανόρθωτα δειμᾶ, καὶ οἱ θαύλασι, οἱ φίλοι καὶ οἱ ἐχθροὶ τὸν ἐφτυναν καὶ ἡ γυναῖκα του τὸν ἐπιβουλεύονταν, καὶ ἂν ὁ ἴδιος κατήντησε πτωχὸς καὶ πεινρασμένος καὶ ἀθεράπευτα ἄρρωστος. Πῶς; Μα ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὸν ἠλλόγησε καὶ τοῦ εἶπε. Εἶσαι ἀφογὸς ἄνθρωπος, δικαίος, ἀληθινός, εὐσεδής, ξένος ἀπὸ κάθε τι πονηρόν. Διὰ τοῦτο ἦτο εὐτυχής. «Κύριε, ἡ ἀπειρος πρὸς ἡμᾶς ἐμμένειά σου καὶ προστασία εἶναι δι' ἡμᾶς ἀκατανίκητον ὄπλον καὶ στέφανος δόξης».³⁰ Β Πάλιν κατέληξε εἰς εὐχαριστίαν, ἀναστέμνων εὐχαριστήριους ὕμνους πρὸς τὸν Θεόν. Τί σημαίνει δὲ ἡ «κενοία σου εἶναι ὄπλον ἀκατανίκητον καὶ στέφανος δόξης»; Σημαίνει ἄριστον ὄπλον, σύμφωνον μὲ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ, ὄπλον ἐνδοξότατον. Αὐτὸ ποῦ λέγει, σημαίνει τὸ ἐξῆς: Μᾶς περιτελέησες μὲ συμμαχίαν ἐνδοξοτάτην. Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει ὅτι τὸ «ἀὰ στεφανώσης αὐτόν», ἐλέχθη διὰ τὸν δικαίον καὶ ὅτι διδάσκει τούτο ὅτι ἡ στεφανώσις αὐτὸν τὸν δικαίον, ἢ ἡ ἐμμένειά σου χρησιμεῖσι γιὰ ὄπλον καὶ μάλιστα ὄπλον ἐνδοξότατον. Ἡ ἔχει ἐκείνην τὴν σημασίαν ὅτι ἢ ἡ ἐπομένως οὕτε ἡ δόξα του στερεῖται τὴν ἀσφάλειαν, οὕτε ἡ ἀσφάλειά του εἶναι χωρὶς δόξης. C

Διότι ποῖον πράγμα εἶναι ἰσχυρότερον καὶ ὑψιότερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ποῦ περιστοιχίζεται ἀπὸ τὴν προστατευτικὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ; Τὸ στεφάνι ἐκεῖνο ὡςτόσο πλέκεται καὶ ἀπὸ τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀκριθῶς λέγει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δαυὶδ εἰς ἄλλο μέρος, «Αὐτὸν ποῦ στεφανώνει τὴν κεφαλὴν σου μὲ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρῶν του».³¹ Ἐνθ' αὐτὸ πλέκεται καὶ ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην, ὅπως ἀκριθῶς λέγει ὁ Παῦλος: «Λοιπὸν μοῦ ἀπομένει τὸ στεφάνι τῆς δικαιοσύνης».³² Ὑπάρχει καὶ τὸ στεφάνι τῆς χάριτος, ὅπως ἀκριθῶς λέγει ἄλλος, «Θὰ σὲ ὑπερασπίσῃ ὁμοῦς τὸ στεφάνι τῆς χάριτος».³³

³³ Ὑπάρχει ἀκόμη καὶ τὸ στεφάνι τῆς δόξης, ὅπως ἀκρι-

29. Ἰωβ 1, 1.
30. Ψαλμ. 102, 4.
31. Ρ' Τιμ. 4, 8.
32. Παρ. 4, 3.

θῶς λέγει ὁ Ἰσαΐας, «θὰ ὑπάρῃ τὸ στεφάνι τῆς ἐλπίδος, ποῦ πλέκεται μὲ τὴν δόξαν».³⁴ Καὶ τοῦτο διότι τὸ στεφάνι ἔχει ὅλα αὐτὰ, ἢ τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν χάριν, τὴν δόξαν, τὴν εὐπρέπειαν. Μὲ ἄλλα λόγιο τὸ δῶρον εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ γεννᾶ ποικίλα χαρίσματα. D Ὑπάρχει καὶ τὸ φθαρτὸν στεφάνι ὅπως λέγει ὁ Παῦλος: «Ἐκεῖνοι μὲν διὰ νὰ λάθουν τὸ φθαρτὸν στεφάνι, ὁμοῦς δὲ τὸ ἀφθαρτόν».³⁵ Αὐτὸ ποῦ λέγει ἐδῶ, εἶναι τὸ ἐξῆς: μᾶς περιέβαλες μὲ ἀσφάλειαν καὶ μὲ δόξαν. Διότι τέτοια εἶναι τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, ἰσχυρὰ καὶ γαμῖατα εὐγένειαν. Τέτοια εἶναι τὰ στεφάνια.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὁμοῦς τῶν ἀνθρώπων δὲν συμβαίνει αὐτό. Ἄλλὰ αὐτὸς ποῦ ἔχει δόξαν δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε ἀσφαλής· ἐνθ' αὐτὸς ποῦ εἶναι ἀσφαλής δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε δοξασμένος. Εἶναι δὲ δύσκολον νὰ συμπέσουν καὶ τὰ δύο. Ἄν ὁμοῦς συμπέσουν, γρήγορα ἀποσύρονται. Π.χ. εἰ ἄρχοντες εἶναι μὲν λοιμοὶ καὶ ἔσκουστοί, ὁμοῦς δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς ἀκριθῶς δὲ δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἢ ἢ ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης τῶν δόξης, ἔχουν ἐγκατασταθῆ εἰς ὠχυρωμένην τοποθεσίαν.

Οἱ παραπεταμένοι καὶ περιφρονημένοι, ζοῦν θεθαίως ἀσφαλεῖς διότι κινεῖς δὲν τοὺς ἔρει, ὁμοῦς δὲν δοξάζονται. Ἀκριθῶς δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν δοξάζονται, διότι εἶναι ἀσφαλεῖς. ³⁶ Α Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τοῦ Θεοῦ δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ἄλλὰ καὶ τὰ δύο συνυπάρχουν πληθωρικὰ, ἢ ἢ καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ ἀσφάλεια.

³⁶ Ἀφοῦ κατανοήσωμεν λοιπὸν τὸ μέγεθος τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐπάνω ἀπὸ ὅλα ἀφοῦ καταλάβωμεν πόσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι τὸ νὰ ἀρεῖται κινεῖς εἰς τὸν Θεόν, πράγμα ποῦ εἶναι καὶ ὄπλον καὶ δόξα καὶ ἀσφάλεια καὶ ὅλα τοῦ κόσμου τὰ ἀγαθὰ, ἔς διανύσωμεν τὸν τωρινὸν μας ἀγῶνα καὶ ἂς μὴν σκοντάψωμεν ποτὲ καὶ μῆτε νὰ εὐρεθῶμεν ἀσπλοῖ. Ἰδιότι τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πολέμου δὲν ἀνεχεται νὰ ἰδῆ ἄσπλον στρατιώτην. Τότε μόνον ποιεῖ ἡ προπαρασκευὴ τοῦ διαλυθῆ ὁ κόσμος τοῦ θεάτρον· διαλύεται δὲ ὁ κόσμος τοῦ θεάτρον, ὅταν ἡ ψυχὴ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ σῶμα.

Β Ἐπομένως ἕως ὅτου εἴμαστε ἐδῶ, εἶναι ἀνάγκη νὰ πυγμαχοῦμε καὶ ὅταν ἀκόμη καθώμασθε εἰς τὸ σπῆτι μας, καὶ ὅταν πηγαίνωμεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ὅταν γευματίζωμεν, καὶ ὅταν εἴμεθα ἄρρωστοὶ καὶ ὅταν εἴμεθα οὐγιεῖ. Καὶ

34. Ἰσ. 28, 5.
35. Α' Κορ. 9, 25.

μάλιστα κατά την περίοδον τῆς ἀσθενείας εἶναι ἢ κατὰ-
ληλθὸς εὐκαιρία δι' αὐτήν τὴν μάχην, ὅταν δηλοῦν ἀπὸ
παντοῦ δύναιτο καταθροῦσθαι τὴν ψυχὴν, ὅταν πῶνοι τὴν
πολιτοκοῦν, ὅταν ὁ διάβολος καταδοκῆ νὰ μᾶς παρασύρῃ
νὰ εἰποῦμε κάποιον πικρὸν λόγον.

Τότε κατ' ἐξοχὴν πρέπει νὰ ἀσφαλιζώμεθα, νὰ περι-
χαραινόμεθα μὲ τὸν θῶρακα, μὲ τὴν ἀσπίδα, μὲ τὸ κρά-
νος, μὲ τὰ ἄλλα ὅπλα, καὶ διαρκῶς νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν
Θεόν.

Αὐτὰ τὰ θέλη εἶναι θαρεῖα διὰ τὸν διάβολον, Ὁ αὐ-
τῆ ἢ πληγῆ εἶναι ἐπικίνδυνη, τότε κυρίως ἔχομεν λαμπρὰ
στεφάνια.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐλάμπρυνε τὸν μακάριον Ἰωδ (τίποτε
πράγματι δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ καταφύγωμεν καὶ πάλιν εἰς
αὐτόν), τοῦτο τὸν ἀνέειξε, αὐτὸ τὸν ἐστεφάνωσε, ἔφη.
τὸ ὅτι ἀκριβῶς τὴν ὥραν τοῦ πειρασμοῦ, τῆς ἀρρώστιας
καὶ τῆς φτώχειας ἐφάνη ἀμετάδλητον τὸ ἦθος του, ἀμε-
τακινήτως ἢ διὰ τὴν αὐτῆς, τὸ ὅτι τὴν ὥρα ἐκείνην ἀνέπε-
πε εὐχαριστηρίους λόγους εἰς τὸν Θεόν καθὼς καὶ ἐκείνην
τὴν πνευματικὴν βυσίαν. Θυοῖσα πράγματι ἦσαν τὰ λόγια
τοῦ ἔλεγε: «Ὁ Κύριος μου ἔδωκε, ὁ Κύριος μου ἀφῆρε-
σε. Ὅπως ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Κύριον, ἔτσι καὶ ἔγινε. Νὰ
εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας».³⁶
Τοῦτο ἀκριβῶς ἄς κάνωμεν διαρκῶς καὶ ἄς δοξάζωμεν τὸν
Θεόν καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν πειρασμῶν, καὶ εἰς τὰς
διαφόρους περιπτώσεις καὶ εἰς τὰς συκοφαντίας D καὶ ἄς
τὸν εὐλογοῦμεν διὰ παντός, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

Εἰς τὸν Σ' (6) ΨΑΛΜΟΝ

«Κύριε, μὴ τῶ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με,
μὴ δὲ τῆ ὀργῆ σου πειδέῃς με».

Ὅταν ἀκούσῃς θυμὸν καὶ ὀργὴν εἰς τὴν περίπτωσιν
τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐνωήσῃς τίποτε ἀνθρώπινον· διότι οἱ λό-

36. Ἰωδ 1, 21.

1. Ὁ Ψαλμὸς ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος τῶν θρηνησῶν Παλμῶν, χωρὶς νὰ
εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα εἴδηματα αὐτοῦ καὶ εἶδους. Ἄλλοι Ψαλμοὶ ποὺ
ἔχουν χαρακτηριστὴν ἄς ψαλμὸν μετανόιας εἶναι οἱ 31, 37, 50, 101, 120
καὶ 142. Ὅμοι αὐτοὶ ἔχουν συνταχθῆ μετὰ τὸ διὰ τὸ ἀμάρτημα τοῦ Δαυὶδ.
Ποικίλον καὶ αὐτὸς ὁ Ψαλμὸς νὰ ἔχη συνταχθῆ ὑποταχθῆς μὲ τὸν Δαυὶδ.

γοὶ αὐτοὶ ἔχουν καθαρῶς ἀνιδιόκητον χαρακτήρα. Διότι ὁ
Θεὸς εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ὅλα αὐτὰ. Ἐ Σωτήριε δὲ κατ'
αὐτὸν τὸν τρόπον, ὥστε νὰ ἀγγίξῃ τὴν ψυχὴν καὶ τῶν
πλέον θαρκαρδίων. Διότι καὶ ἡμεῖς, ὅταν συζητῶμεν μὲ
δαρδάρους, χρησιμοποιοῦμεν τὴν γλῶσσάν τους. Καὶ ὅ-
ταν ἀμιλοῦμεν εἰς ἕνα παιδί, ψελλίζομεν μαζί μ' αὐτό, ἔ-
στω καὶ ἂν εἴμεθα πάνσοφοι, διότι κοπεδαίνουμεν εἰς τὸ ἴδι-
κόν του χαμηλὸν ἐπίπεδον. Ἦ τὸ περίεργον λοιπὸν ἕνα
κάνωμεν τοῦτο μὲ λόγους, τὴν στιγμὴν μάλιστα ποῦ τὸ
κάνομεν μὲ ἔργα, ἔφη, θαγκώνοντας τὰ χέρια, καὶ κάνον-
τας τοὺς θυμωμένους, ὥστε νὰ διορθώσωμε τὸ παιδί; Ἔ-
τσι λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς ἐπειδὴ ἤθελε νὰ προσεγγίσῃ τοὺς
θαρκαρδίστους, χρησιμοποιοῖ τέτοια λόγια. ⁴⁰ Ἀ διότι δὲν
τὸν ἐνδιέφερε νὰ ἀμιλήσῃ ἀνταξίως τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ
ἤθελε νὰ ἀμιλήσῃ διὰ νὰ ὠφελήσῃ αὐτοὺς ποῦ τὸν ἤκουον.

Εἰς ἄλλο πάλιν σημεῖον ἀπαδεικνύων, ὅτι οὐδέποτε
ὀργίζεται, ἔλεγε: «Μὴπως παροργίζων ἐμὲ καὶ διχὲ τοὺς
ἑαυτοῦς των;»⁴¹ Σὺ δὲ, πῶς ἤθελες νὰ συζητῇ ὁ ἴδιος μὲ
τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι δὲν ὀργίζεται; καὶ ὅτι δὲν μισεῖ τοὺς
πονηροὺς; Πράγματι καὶ τὸ μῖσος εἶναι πάθος. Ὅτι δὲν
ἐπιβλέπει τὰ ἀνθρώπινα; Πράγματι καὶ ἡ ὄρασις προέρ-
χεται ἀπὸ τὸ σῶμα. Ὅτι δὲν ἀκούει; Πράγματι καὶ αὐτὸ
προέρχεται ἀπὸ τὴν σάρκα. Ἀλλὰ ἂν δὲν συνειδήσει ἔτσι
θὰ ἐδῶκεν ἄλλο συμπέρασμα πονηρὸν, ἔφη, ὅτι τὰ πάντα
στεροῦνται προνοίας. B Καὶ ἂν ἀπέφυγον νὰ ἀκούουν τέ-
τοια περὶ τοῦ Θεοῦ, πολλοὶ ποῦ ἔζησαν τότε, θὰ ἀγνοοῦ-
σαν ἐξ ὀκλήρου τὴν ὑπαρξίν του.

Ἐάν δὲ αὐτὸ ἀγνοῦσθ, ὅλα ἔχουν χαθῆ. Ἐνῶ ὅταν
εἰσῆχθῃ ἐκείνη ἡ πίστις, ταχέως ἔγινε καὶ ἡ διορθώσις. Δι-
ότι αὐτὸς ποῦ ἐπίσθη ὅτι ὑπάρχει Θεὸς ἔστω καὶ ἂν ἔχη
σαφῆ γνώσιν περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ συλλαμβάνει τὴν ὑπαρξίν
τοῦ εἰς γενικὰς γραμμὰς, μὲ τὴν παράδον τοῦ χρόνου θὰ
πεισθῆ, ὅτι δὲν ὑπάρχει κάτι τέτοιο εἰς τὸν Θεόν. Αὐτὸς

⁴⁰ Ὁ Ψαλμὸς μᾶς παρουσιάζει ἀμφοτέρων ἐπειθῶ ἔνασον καὶ οὐκ ἐπὶ
τιμωρῶν, ἀντανακτικῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν, ποῦ ἔχει τὸ ἔλαος τοῦ
Θεοῦ. Ἦ ποιητὴς ἐνωήσθη, ὅτι ἡ μόνη θετικὴ δύναμις, ἡ ἰσχύς τοῦ ἀπέ-
μινον εἶναι ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεόν, τὴν ἰσχύον μετὰ εἰς τὴν ταραχὴν καὶ
τὴν ἄρῃαν του ἔχει νὰ συλλάβῃ καὶ παύσει, ἀντιτίθεται μετὰ του, ἔως
ὅταν ἀκριβῶς τὴν ἐλπίδα αὐτὴν καταστήσῃ μόνον πλὴν κτήμα του, ὅπ-
οτε καὶ ἡμεῖς καὶ ἄλλοι πλὴν ὑπὲρ τὴν μινωμένην καὶ ἀρτίστομα ἀπό-
μη ἠθάλασαν τοῦ κακοῦ προσβλέπει μὲ ἀπλόταν αἰουδαίων εἰς τὸ μέλλον
(ἢ ἠέλλα Ἰουδαίων Ἰωακίμ, ἐν Ἀθήναις 1897, σελ. 75).

⁴¹ Ἰερ. 7, 10.

δὲ πού ἐπέσθη ὅτι δὲν προνοεῖ, ὅτι δὲν τὸν μέλει διὰ τὰ δημιουργήματά του, ὅτι οὔτε καν ὑπάρχει, τί θὰ κερδίσει ἀπὸ τὴν παρατήρησιν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ξένος πρὸς τὰ πάθη; διὰ τοῦτο ἀκριδῶς συζητῶν πρῶτα μαζί τους ἐκείνο, ἀφοῦ ἐστερέωσε τὴν πεποιθήσιν τους εἰς τὴν ὑπαρξίν του, Ἐ λίγο-λίγο τοὺς ἀποκαθαίρει τὸν νοῦν, ὀδηγῶν αὐτοὺς εἰς αὐτὴν τὴν σκέψιν, ὁμιλῶν διὰ τὰς πλέον ὀψηλὰς ἰδιότητας αὐτοῦ καὶ κάνοντας λόγον διὰ τὸ ὅτι εἶναι ξένος πρὸς τὰ πάθη. Πράγματι ἕνας ἄλλος προφήτης λέγει: «Οὔτε θὰ πεινάσῃ οὔτε θὰ κουρασθῇ» Καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πού εἶπε ὅτι θυμῶναι, ὁ ἴδιος πάλιν προσθέτει ὅτι τὸ βέιον εἶναι ἀμέταχον πονῶν. «Μήπως αὐτοὶ ἐμὲ παροργίζουν καὶ ὄχι τοὺς ἑαυτοὺς των;». Καὶ αὐτὸς πού εἶπε ὅτι ὑπάρχει εἰς τὸν νοῦν, ὁ ἴδιος πάλιν λέγει: «Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἀνάμεσα σ' ἐσένα πιστός καὶ δὲν θὰ εἰσελθῶ εἰς τὴν πόλιν»,³ δηλαδὴ δὲν κρίνομαι τοπικῶς. Ἐ Ἐὰν ὅμως δὲν ἐπιμάρησε ὅλους, ἔδωσε εἰς τὸν πῶδ συντετὸν νὰ καταλάβῃ ὅπο τὰ λεχθέντα, ὅτι εἶναι πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐλευθέρους ἐκεῖνος πού εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰ τυραννικά πάθη, χωρὶς νὰ τοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἔξω ἀπὸ αὐτά. διὰ τοῦτο λέγει: «Μήπως θὰ εἶσαι κομισμένος σὰν ἄνθρωπος;»⁴ Καὶ ποντοῦ κάνει συζήτησιν διὰ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ξένος πρὸς τὰ πάθη. Ἐπομένως καὶ ἐδῶ, ὅταν ἀκούσης θυμὸν, μὴ νομίσης ὅτι πρόκειται περὶ πάθους. Διότι εἴαν ἄνθρωποι πού φροντίζουν νὰ ζοῦν χριστιανικὰ κατὰ τὸ δυνατόν δὲν ὀργίζονται, κατὰ μείζονα λόγον δὲν ὀργίζεται ἡ ἀνώλεθρος ἐκείνη οὐσία, ἡ ἀθάρατος, ἡ ἀνέκφρατος καὶ ἀκατάληπτος. Ἐ

Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ οἱ γίαντροὶ ὅταν κόπτουν, ἢ ὅταν καυτηριοῦν, δὲν τὸ κάνουν ἀπὸ θυμὸν, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν νὰ διορθώσουν, δὲν τὸ κάνουν διότι εἶναι θυμωμένοι μὲ τοὺς ἀρρώστους, ἀλλὰ διότι τοὺς λυποῦνται καὶ τοὺς ἐλευθερώνουν ἀπὸ τὰς ἀσθενείας. Ὅταν λοιπὸν λέγῃ: «Μὴ μὲ τιμωρήσῃς ἐπάνω εἰς τὸν θυμὸν σου» ἐνοεῖ μὴν ἀποκτίσης δικαιοσύνην δι' ἑσά ἁμαρτήματα διέπραξα, μήτε νὰ μοῦ καταλογίσῃς τὰ σφάλματά μου. Ἐ Ἐλέησον με Κύριε, διότι εἶμαι ἀσθενής». Ὅλοι ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ αὐτῆν

3. Ἡσ. 40, 28.

4. Ἡσ. 11, 9. Ὅπου ὅμως ὑπάρχει διαφορά εἰς τὴν στίχον τοῦ καιμένου. Ἡσ. λέγεται ὅτι δὲν θὰ εἰσελθῇ εἰς τὰς πόλεις διὰ νὰ τὰς καταστρέψῃ, διότι ὑπάρχουν πιστοὶ καὶ δικαιοὶ ἀνάμεσα εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν.

5. Ἡσ. 14, 9.

τὴν φωνὴν βατω καὶ ἂν ἔχωμε καταρῶσει πάρα πολλὰ πράγματα, ἔστω καὶ ἂν ἔχωμε φθάσει εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς.⁶ Ἀ διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἴδιος προχωρῶν λέγει πάλιν: «Δὲν θὰ δικαιωθῇ ἐνώπιόν σου κάθε ἄνθρωπος».⁷ Καὶ εἰς ἐξετάσει τὰς ἀνομοίας μου, ποῖος θὰ ἤμπορῆσῃ νὰ σταθῇ ἐνώπιόν σου;» Καὶ ὁ Παύλος: «Δὲν καταλαβαίνω τίποτε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀλλὰ μὲ αὐτὸ δὲν εἶμαι δικαιωμένος».⁸ Καὶ ἄλλος: «Ποῖος θὰ καυχήσῃ ὅτι ἔχει ἀγνήν καρδίαν, ἢ ποῖος θὰ ἔχη τὸ βάρος νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ρυτίδους;»⁹ Ὅλοι ἐξέπαντες ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ ἔλεος, ἀλλὰ δὲν ἀξίζομε ὄλοι τὸ ἔλεος.

Διότι ἂν καὶ εἶναι ἔλεος, ὅμως ἀνοζητεῖ τὸν ἀξίον. Ὅπως ἀκριδῶς ὁ ἴδιος ἔλεγε πρὸς τὸν Μαυσοῦν: «Θὰ ἐλεήσω ἐκεῖνον πού ἤμπορῶ νὰ ἐλεήσω καὶ θὰ εὐσπλαγχνισθῶ ἐκεῖνον πού ἤμπορῶ νὰ εὐσπλαγχνισθῶ».¹⁰ Δηλαδὴ ὁ μὲν Β εἶναι ἀφοῦ ἔκομε κἀνι ἀνάξιον τοῦ ἐλέους, θὰ εἴπῃ: «Ἐλέησέ με», ἐνῶ ὁ ἄλλος πού ἀφῆρασε ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του τὸ δικαίωμα νὰ τύχῃ συγγνώμης, ἰδικῶς θὰ εἴπῃ: «Ἐλέησον με». Διότι εἴαν τὸ ἔλεος ἐρχόταν εἰς ὅλους, κανεὶς δὲν θὰ κατεδικάζετο. Ἐ Ἄλλὰ καὶ τὸ ἴδιον τὸ ἔλεος ἔχει κάποιαν κρίσιν καὶ ἀνοζητεῖ τὸν ἀξίον καὶ τὸν κατάλληλον πού θὰ τὸ ἀπολαύσῃ.

Πολλοὶ πράγματι ὑπέπεσαν ἐπονειλημμένους εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα καὶ ὅμως δὲν ἐτιμωρήθησαν μὲ τὴν ἴδιαν τιμωρίαν, διότι εἶχαν ἄλλας δικαιολογίας πού τοὺς ἐσπῆριζαν. Καὶ εἴαν θέλετε, ἀς σταθοῦμε τώρα εἰς αὐτὸν τὸν λόγον. Ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι ἠμάρτησαν καὶ ἐγιναν εἰδωλολάτραι, ὅμως δὲν ἐτιμωρήθησαν ὄλοι ἐξ Ἰσού. Ἐ Ἄλλοι μὲν ἐχάρησαν, ἐνῶ ἄλλοι ἐσυγχωρήθησαν. Ἐ Διότι εἰς τὰ ἁμαρτήματα δὲν ἀναζητεῖται μόνον ἡ φύσις τοῦ διαπραχθέντος ἁμαρτήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ διόθεσις, καὶ ἡ περίστασις καὶ ἡ αἰτία καὶ ἡ κατάστασις ἢ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐ Ἄνοζητεῖται δηλ. ἂν ἄλλοι μὲν πορεύοιεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἂν ἄλλοι δὲ μετενόησαν, ἂν ἁμάρτησαν ἐξ ἀμελείας, ἂν ἐξηπατήθησαν, ἂν ἁμάρτησαν ἐκ προμελέτης. Πολλὰ εἶναι οὐτὰ πού πρέπει νὰ συζητηθῶν καὶ ἢ διαφορά τῶν ἐποχῶν καὶ αἱ συνθήκαι ζωῆς. Νὰ τί ἐνοεῖ ἡμῶν οἱ ἄνθρωποι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἁμαρτάνουν καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς

6. Ψαλμ. 142, 2.

7. Ψαλμ. 139, 3.

8. Α' Κορ. 7, 4.

9. Παροιμ. 20, 9.

10. Ἡσ. 39, 19.

Κακής. Ὅμως δὲν τιμωροῦνται καὶ οἱ δύο ξέ Ιησὺ ἀλλὰ αὐτοὶ τιμωροῦνται βαρύτερον.

Φανεράνων αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔλεγε: **D** «Ἐὼν παροδὴ κανεὶς τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως, θανατώνεται χωρὶς εὐσπλαγγισίαν μετὰ τὴν κατάθεσιν δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Σκεφθῆτε πόσον αὐστηροτέρα τιμωρία ἀξίζει εἰς εκείνον, ὁ ὁποῖος κατεπάτησε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ θεωρεῖ μαλυμμένον τὸ αἷμα τῆς διαθήκης;»¹¹ Ὅταν δὲ λέγῃ, «Σκεφθῆτε πόσον βαρύτερα τιμωρία ἀξίζει, ἐννοεῖ τὴν ἐντασιν τῆς τιμωρίας. Ἠμάρτησαν ὅσοι ἐξῆσαν πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον, καθὼς καὶ αὐτοὶ ποῦ ἐξῆσαν μετὰ τὸν νόμον. Οἱ πρῶτοι θὰ τιμωρηθοῦν ἐλαφρότερον. Δηλώνοντας αὐτὸ ἔλεγε: «Ὅσοι ἠμάρτησαν χωρὶς τὸν νόμον, χωρὶς τὸν νόμον καὶ θὰ ἀπολεσθοῦν». Τό, «χωρὶς τὸν νόμον» δὲν σημαίνει βαρύτερον, ἀλλὰ ἐλαφρότερον. **E** «Ὅσοι δὲ ζῶντες μέσα εἰς τὸν νόμον ἠμάρτησαν, διὰ τοῦ νόμου θὰ κριθοῦν».¹² Τί σημαίνει αὐτὸ, τέλος πάντων; Σημαίνει ὅτι αὐτοὶ μὲν ἔχουν κατήγορον τὴν φύσιν ἐνῶ οἱ ἄλλοι μαζί μετὰ τὴν φύσιν ἔχουν καὶ τὸν νόμον. Καὶ ὅσο πῶς πολὺ ἀπήλασαν τὴν διδασκαλίαν, τόσο μεγαλύτεραν τιμωρίαν θὰ ὑποστοῦν.

Εἶναι δυνατόν δὲ νὰ ἴδῃς τὸ ἴδιον πρᾶγμα νὰ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀδικημάτων καὶ γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν θυσίαν. Πρὸς χάριν δηλαδὴ ὄλου τοῦ ἰαοῦ ὅταν ἠμάρτανε προσεφέρετο τόση θυσία, ὅση προσεφέρετο πρὸς χάριν μόνον τοῦ ἱερέως ὅταν αὐτὸς ἠμάρτησε. Ὁ λόγος αὐτὸς σημαίνει ὅτι ὅσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ ἀέξιωμα, τόσο βαρύτερα εἶναι καὶ ἡ τιμωρία δι' αὐτοῦ ποῦ ἠμάρτανουν. Διὰ τοῦτο ἡ ἀπλή γυναικὰ ποῦ ἐγένετο πᾶνη ἐθανατώνετο,¹³ ἢ ἐνῶ ἡ κόρη τοῦ ἱερέως ἐκείνη.¹⁴ Εἶναι δυνατόν δὲ καὶ εἰς ἄλλα περιστατικά νὰ ἴδῃ κανεὶς τὴν συγγνώμην καθὼς καὶ τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν. Πχ. ὅταν ἕνας ἠμάρτανῃ καὶ πληρῶνῃ δι' αὐτὴν τοῦ τὴν ἁμαρτίαν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἐνῶ ὁ ἄλλος καλοπερνᾷ. Πράγματι ὁ μὲν ἕνας θὰ ὑποστῇ ἐκεῖ μεγαλύτερον τιμωρίαν, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἐλαφρότερον, ἐὰν θεοδαίως ἐδῶ δὲν ἀπαλλαγῇ ἐντελῶς. Ὁ Χριστὸς δὲ δηλώνει αὐτὸ δάξοντας τὸν Ἀβραάμ νὰ λέγῃ εἰς τὸν πλούσιον: «Παιδί μου, θυμήσου ὅτι σὺ ἀπήλαυσες τὸ ἀγαθὸ σου εἰς τὴν ζωὴν σου ὅπως καὶ ὁ Ἀβραάμ

11. Ἐβρ. 10, 28-29.

12. Ρωμ. 2, 13.

13. Σημειώνω πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Μωυσέως νόμου (Δευτερονόμιον 22) καὶ (Λευϊτικὸν 21) ἡ μὲν κόρη ἐν τῷ λαῷ ἀλλῶς θανατώνετο, ἐνῶ ἡ τοῦ ἱερέως κτεκενόετο.

τὰ κακὰ: τώρα ὅμως αὐτὸς ἐδῶ παρηγορεῖται καὶ σὺ ὑποφέρεις».¹⁵

Αὐτὸς θεοδαίως, μετὰ ὅσα ὑπέφερε, ἀπηλόγη ἐντελῶς ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ἐνῶ ἄλλοι δὲν ἀπηλόγησαν ἐξ ὀλοκλήρου ἀλλὰ ἐν μέρει. **B** διὰ τοῦτο θὰ τιμωρηθοῦν ἥπιότερα. Ὅταν δὲ λέγῃ: «ὁ δούλος ποῦ ἤξερε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου του καὶ δὲν ἔκανε σύμφωνα πρὸς τὸ θέλημά του, θὰ δορῆ πολὺ. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ποῦ δὲν τὸ ἤξερε καὶ δὲν ἔκανε, αὐτὸς θὰ δορῆ ὀλίγον», εἰς τὰ λόγια αὐτὰ ἠμπορεῖς νὰ ἴδῃς ἐμφανῶς τὴν διαφορὰν τῆς μίαις τιμωρίας ἀπὸ τὴν ἄλλην, διαφορὰ ποῦ ἐπιτείνεται ὅταν προϋπάρχῃ ἡ γνώσις καὶ ποῦ μετριάζεται: ὅταν προϋπάρχῃ ἡ ἀφέλεια. Καὶ ἄλλα πολλὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶρῃ ποῦ δημιουργοῦν διαφορετικὴν τιμωρίαν, καθὼς καὶ διαφορετικὸν ἔλεος καὶ φιλοφροσύνην. Πρὸς εἶς καὶ τὴν περίπτωσιν τῶν πρωτοπλάστον. Ἠμάρτησε ἡ Εὐὰ, ἠμάρτησε καὶ ὁ Ἀδάμ καὶ μετὰ τὸ ἴδιον ἠμάρτημα. Δηλαδὴ καὶ οἱ δύο ἔφαγον ἀπὸ τὸ δένδρον, ὅμως δὲν ἐτιμωρήθησαν καὶ οἱ δύο μετὰ τὴν ἴδιαν τιμωρίαν. Ἐσφαξε ὁ Κάιν, ἔσφαξε καὶ ὁ Λάμεχ.¹⁶ **C** Καὶ ὁ μὲν ἕνας ἔθρῃκε ἔλεος, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἐτιμωρήθη. Κάποιος μάζεψε τὸ Σάββατον ξύλα καὶ δὲν ἔθρῃκε ἔλεος.¹⁷ Ὁ Δαυὶδ ἔκανε φόνο καὶ μοιχεύει καὶ ὅμως ἐγένεθη τὴν φιλοφροσύνην. Ἄς σταθοῦμε ἰσὶπὸν εἰς τὸ ζήτημα αὐτό. Εἶναι ἐξ ἄλλου πολὺ καλύτερον νὰ ἀναζητοῦμεν αὐτὰ, παρὰ νὰ εἴμεθα προσηλωμένοι εἰς τὰς συζητήσεις καὶ τὰς συνάξεις τῆς ἀγορᾶς. Διότι ἀποτελεῖ μεγάλον κέρδος οἱ μόνον τὸ νὰ τὰ εἴρωμε, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τὰ ἀναζητοῦμεν ἀπλῶς, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὰ εἴρωμε. Διότι θὰ ἀναγκασθοῦμε νὰ ἀπασχοληθοῦμε μετὰ αὐτὰ καὶ νὰ σταταλώσωμεν ὄλον τὸν χρόνον μας εἰς αὐτὰ.

D Διὰ τοῖον λόγου λοιπὸν (διότι πρέπει νὰ ξαναγυρίσωμε εἰς ὅσα ἐλέγομεν προηγουμένως) ἐνῶ ἐπρίσταν τὸν μᾶσχαν ὄλοι οἱ Ἰουδαῖοι, ἄλλοι μὲν ἐτιμωροῦντο, ἐνῶ ἄλλοι δὲν ἐτιμωροῦντο; Διότι ἄλλοι μὲν μετενόησαν καὶ ἀγνοῶντες τὴν φυσικὴν συγγνώμην κατέσφαξαν τοὺς δικούς των καὶ εὐλογήθησαν.¹⁸ Ἐνῶ οἱ ἄλλοι παρέμειναν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπομένως τὸ μὲν ἁμάρτημα ἦταν ὁμοῖον, τὰ γεγονότα ὅμως ποῦ ἐπηκολούθησαν δὲν ἦσαν ὁμοῖα. Διὰ

11. Λευκ. 10, 25.

15. Γέν. τοῦ Ἡαβουαλά. Ἐφένετος εἶεν ἐνθρα καὶ ἐναν νεανίαν. Γενεσ. 4, 28.

16. Ἀριθ. 15, 32 κ.ε.ε.

17. Ἰεζ. 32, 26 κ.ε.ε.

ποιόν δε λόγον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὔας δὲν ἔχομεν τὴν ἴδιαν τιμωρίαν ἐνῶς ἡ ἁμαρτία ἦταν ἴδια; Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ ἐξαπατηθῆς ἀπὸ μίαν γυναῖκα μὲ τὸ νὰ ἐξαπατηθῆς ἀπὸ τὸν ὄφιν. Ἐ Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ Παῦλος ἐκείνο ὠνόμασε ἀπάτην καὶ εἶπε: «Ὁ Ἀδάμ δὲν ἀπατήθηκε, ἀλλὰ ἀπατήθηκε ἡ γυναῖκα καὶ ἔγινε παραδότης.¹⁸ Διὰ ποῖον λόγον δὲ δὲν ἐλεήθη αὐτὸς ποῦ ἐμάζεψε ξύλα; Διότι εἶναι θαρεὰ παρανομία, τὸ νὰ παραδῶνῃ κανεὶς προκαταβολικὰ καὶ ἀπερίφραστα τὴν διαταγὴν. Ἔπρεπε λοιπὸν καὶ οἱ ἄλλοι πολὺ νὰ φοβηθοῦν. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Σαπφείρας καὶ τοῦ Ἀνανίου.¹⁹

Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ὅταν ἁμαρτάνωμεν, ὡς σκεφθοῦμε ἂν ἀξιῶμεν νὰ εὐρουμε ἔλεος, ⁴³ Ἄ ἂν ἐκάνομε κάτι ὥστε νὰ μᾶς συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι μας, ἂν μετενοήσαμε, ἂν ἐγίναμε καλύτεροι, ἂν ἀπμακρυνθῆμεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διότι ἀκόμη καὶ αὐτὸς ποῦ μετενοεῖ ἡμπορεῖ νὰ σωθῆ μόνον ἂν ζητήσῃ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἔχει τὴν ἀξίωσιν ἀπὸ αὐτὰ νὰ σωθῆ, δηλ. ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ ἀπὸ τοὺς θρήνους. «Λοῦζω κάθε νύκτα τὸ κρεβάτι μου καὶ δρέχω μὲ τὰ ἄρθρα δάκρυά μου τὸ στρώμα μου». Δηλαδή ἀπὸ τὴν κατάνυξιν. «Καὶ αὐτὰ τὰ ὄσα μου ἔχουν ταραχθῆ καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπλημμύρισεν ἀπὸ ταραχὴν». Δὲν τὰ λέγει ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ καταφεύγει εἰς τὴν φωνὴν μας κακὴν ροπήν λέγων: «Ἐλέησέ με Κύριε, διότι εἶμαι σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ἀσθενής». Ἐμίλησε ἔτσι διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν μόνον αὐτό. **Β** Διότι ἂν ἦταν ἀρκετὸν, ὄλοι μ' αὐτὸ θὰ ἐσώζωμεθα. Διότι ὄλοι εἴμαστε ἄνθρωποι.

Ἐχω ὅμως τὴν γνώμην, ἂν εἶναι ἀνάγκη κάπως προσεκτικώτερα νὰ ἐμιλήσωμε δι' αὐτό, ὅτι δὲν φαίνεται νὰ ἐννοῆ αὐτό. Ἀλλὰ ὑπονοεῖ τὴν ἀδυναμίαν, ποῦ προκαλεῖται ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς προβάλλοντας τὸ γεγονός αὐτὸ σάν σπουδαῖο δικαίωμα διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἐλέους καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Αὐτὸν ἐξ ἄλλου τὸν ὑπαινιγμὸν ἔκανε ἐν συνεχείᾳ λέγων: «Ἐγὼ ἀσημαντὸς ὡς τὸ παλιωμένο ἔνδυμα καὶ περιφρονημένος ἀπὸ τοὺς ἔχθρους μου». Διότι ἐγνώριζε ὅτι θλίψις ποῦ συμπορεύεται μὲ εὐχαριστίαν προκαλεῖ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν κάνει σπλαχνικόν. Νομίζω λοιπὸν ὅτι καὶ ἐδῶ κάνει τὸν ἴδιον ὁ-

18. Α' Τιμ. 2, 11.

19. Ηεβ. 5.

παινιγμὸν λέγοντας: **Γ** «Θεράπευσε, Κύριε, ἐμένα τὸν ἀσθενῆ, διότι καὶ αὐτὰ τὰ ὄσα μου ἔχουν ταραχθῆ ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπλημμύρισεν ἀπὸ ταραχὴν». Δὲν εἶπε, ἐλευθέρωσέ με, οὔτε, συγχώρησέ με, ἀλλὰ «θεράπευσε». Διότι ἀξιώνει νὰ ἐξαφανισθοῦν τὰ προηγούμενα τραύματα. Ὅσα δὲ ἐδῶ ἐννοεῖ δόλοκληρον τὴν δύναμιν ταραχὴν δὲ, τὴν πληγὴν, τὴν πωνήν, τὴν τιμωρίαν. «Θεράπευσε, Κύριε, ἐμένα τὸν ἀσθενῆ, διότι καὶ αὐτὰ τὰ ὄσα μου ἔχουν ταραχθῆ ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπλημμύρισεν ἀπὸ ταραχὴν».

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἱατρῶν λόγου χάριν τρεῖς εἶνα: οἱ παράγοντες, μᾶλλον δὲ τέσσερες ἢ καὶ πέντε, δηλαδή ὁ ἱατρός, ἡ τέχνη, ὁ ἄρρωστος, ἡ ἀρρώστια, ἡ δύναμις τῶν φαρμάκων καὶ τῶν τρόπων τινὰ γίνεται ἐκεῖ κάποια συμπλοκὴ καὶ μάχη. Ἄν λοιπὸν μὲ τὸ μέρος τοῦ ἱατροῦ, καὶ τῆς ἐπιστήμης του καὶ τῶν φαρμάκων **Δ** εἶναι καὶ ἡ διάθεσις τοῦ ἀρρώστου, ἐνίκησαν τὴν ἀρρώστια. Ἄν ὅμως ὁ ἀσθενὴς παραλείψῃ νὰ παραταχθῆ μ' ἐκείνους τοὺς παράγοντας ἐκθέτει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν ἀσθένειαν. Ἦ προσέτι καταβάλλει τὸν ἑαυτὸν του ἂν μὲ ἐκείνην παραταχθῆ ἐναντίον τοῦ ἱατροῦ καὶ τῶν φαρμάκων καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν μας. Μᾶλλον δὲ ὄχι ἔτσι, ἀλλὰ πῶς παράδοξα. Διότι εἰς μὲν τὴν περίπτωσιν τῶν ἱατρῶν ὁ ἀρρωστος πολλὰς φορὰς συμμαχεῖ καὶ μὲ τὴν ἀρρώστια καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ μὲ τὰ φάρμακα καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν τὸν ὠφελεῖ εἰς τίποτε, ὅταν ὁ ὀργανισμὸς του ἐξασθενήσῃ καὶ ἡ ἐπιστήμη εὐρεθῆ εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἡ ἀντοχὴ ἐξαντληθῆ ἐξ αἰτίας κάποιου κακοῦ.

Ε Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπάρχει κάτι τέτοιο. Ἀλλὰ ἂν σταθῆς μὲ τὸν ἱατρὸν, ἐξάπαντος πρέπει νὰ θεραπευθῆ ἡ πληγὴ. Διότι δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπινη ἐπιστήμη διὰ νὰ εὐρεθῆ εἰς ἀμηχανίαν, ἀλλὰ δύναμις θεία, ποῦ εἶναι ἰσχυροτέρα καὶ ἀπὸ τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ ἀπὸ τὰς ἀσθενείας καὶ ἀπὸ τὴν πωνήριον καὶ ἀπὸ κάθε κακίαν. ⁴⁴ Ἄ Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς πλησιάζοντας τὸν Θεὸν σάν ἱατρός καὶ κλαίοντας ἀπαρηγόρητα ἔλεγεν: «Θεράπευσέ με Κύριε διότι ἔχουν ταραχθῆ τὰ ὄσα μου».

Λέγουν δὲ μερικοὶ ὅτι ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ταραχὴν ποῦ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Δηλαδή ὅπως ἀκριβῶς ὅταν σφοδροὶ ἀνεμοὶ ριχτοῦν εἰς τὸ πέλαγος, ἀναταράξουν τὰ πάντα ὥστε ἡ ἄμμος τοῦ θυθοῦ νὰ θῆγῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ αὐτοὶ ποῦ ταξιδεύουν νὰ κινδυνεύουν, ἔτσι λοιπὸν καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας περίπτωσιν ταραξεται ἡ ψυχὴ. Τὸ

σώμα συγκλονίζεται, όλα εδρικόκονται μέσα εις την θαλασσοταραχήν, τὸ σκάφος μας συνταράζεται διάκλονον, **Β** τὸ σκατάδι εἶναι πηχτόν, ὅλοι χάνονται καὶ ἐγκαταλείπουν τὴν θέσιν τους καὶ ἡ σύγχυσις εἶναι μεγάλη. Τοῦτο βέβαια συνήθως συμβαίνει εις τὰς ἀκολάστους ἐπιθυμίας. Τοῦτο συμβαίνει καὶ εις τὴν περίπτωσιν τοῦ θυμοῦ καὶ τῶν συμφορῶν. Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν συνταράζουν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὰ ὅσα καὶ οἱ κόρες τῶν ματιῶν ἀλληθωρίζουν καὶ τὰ μάτια δὲν βλέπουν κανονικῶς. Ἀλλὰ ὅπως ἀκριδῶς ὄταν ταραχῆ ὁ ἡμίτοχος τὰ ἄλογα ἀφηνιάζουν, ἔτσι κι ὅταν σαλέψῃ ὁ λογισμὸς, τὰ πάντα συγχέονται, ὅλα διαστρέφονται καὶ χάνουν τὸν δρόμον τους.

Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ εἰποῦμε πῶς γίνεται αὐτὴ ἡ ταραχὴ. Διότι, ἐνῶ εἰς τὴν θάλασσαν ἡ ταραχὴ ἀφείλεται εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν ἀνέμων, ἡ ταραχὴ εἰς τὴν ψυχὴν μας δὲν ἀφείλεται εἰς κάποιαν ἀπροσδόκητον περίστασιν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἰδικὴν μας νωθρότητα. **Γ** Διότι εἰμασθε αἰτίοι καὶ τοῦ νὰ δημιουργηθῆ καὶ τοῦ νὰ μὴν δημιουργηθῆ μέσος μας. Νά, τί ἐνωῶ. Ὅταν ξεσηκώνεται ἡ ἐπιθυμία, ἂν σὺ δὲν ἀνάψῃς τὴν φλόγα, τὸ κομίνι δὲν καίγεται, ἂν σὺ δὲν παροχωρήσῃς τροφὴν εἰς τὸ ὕλικόν σῶμα. Τὸ κομίνι δὲ δὲν ἀνάθει, ἂν δὲν περιεργασθῆς τὰ ἄμορφα πρόσωπα, ἂν δὲν πολυασχοληθῆς μετὰ τὰ ἄλλα κάλλη, ἂν δὲν πηγαίνῃς εἰς θέατρα παρανομίας. Ἄν πράγματι δὲν περιποιήσῃς ἡδονικὰ τὴν σάρκα, ἂν δὲν θυθῆς τὸν λογισμὸν σου εἰς τὸ κρασί, δὲν ξεπετάγεται ἡ φλόγα, τὸ κομίνι δὲν ἀνάθει, τὸ θηρίον δὲν γίνεται ἀγριώτερον, ἡ καρὰ ἀκέφης δὲν καμπατιάζεται σὺν τὴν φύσῳν ἀγριοὶ ἄνθρωποι.

Δ Εἶναι λοιπὸν ἀρκετὰ αὐτὰ διὰ νὰ διαφύγῃ κανεὶς τὴν ἁμαρτίαν; Δὲν ἀρκοῦν μόνον αὐτὰ, πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ἄλλα, δηλ. διαρκεὶς προσευχαί, συναναστροφή μετὰ ἀγίου, ἀνάλογος νηστεία, λιτὸ φαγητό, ἀσκακαίαι ἀσκακαίαι πρὶν ἀπὸ βλα τὰ ἄλλα δὲ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ μέλλουσα κρίσις, αἱ ἀβάστακτοι τιμωρίαι, αἱ ὑποσχέσεις τῶν ἀγαθῶν. Μετὰ ὅλα αὐτὰ ἡμπορεῖ νὰ χαλινωγῆ τὴν λυσσαμένην ἐπιθυμίαν καὶ νὰ σταματήσῃς τὴν τρικυμισμένην θάλασσαν. «Ἔως πότε ὅμως, Κύριε, θὰ στέκῃς μακρὰν ἀπὸ ἐμέ; Στρέψε, Κύριε, τὸ πρόσωπόν σου πρὸς ἐμέ. Γλύτωσε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὰς συμφορῶν. Σῶσε με διὰ τὴν ἄπειρον εὐσπλαγχνίαν σου». **Ε** Συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει τὸ «Κύριε», προβάλλοντας αὐτὴν τὴν ἐπικλήσιν σὺν δικαίωμα διὰ συγχώρησιν καὶ χάριν. Διότι

ἡ πῶς μεγάλη μας ἐλπίδα εἶναι ἡ ἀνέκφραστος φιλοφροσύνη του, καθὼς καὶ ἡ εὐκολία του εἰς τὸ νὰ συγχωρῆ. Τὸ δὲ «ἔως πότε», δὲν εἶναι γνώρισμα ἀνθρώπου ποὺ δὲν ἀντέχει ἄλλο καὶ θυσοαναχεται, ἀλλὰ ἀνθρώπου ποὺ θορνεὶ καὶ πονεὶ καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὸ φάρτιον τῶν πειρασμῶν.

45 **Α** «Στρέψε, Κύριε, τὸ πρόσωπόν σου πρὸς ἐμέ. Γλύτωσε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὰς συμφορῶν». Δύο πράγματα θέτει ἐδῶ, δηλ. τὸ νὰ στρέψῃ ὁ Θεὸς τὸ πρόσωπόν του πρὸς αὐτόν καὶ τὸ νὰ γλυτώσῃ τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὰς συμφορῶν. Πράγματι αὐτὸ διὰ τοὺς δικαίους ἔχει πολὺ μεγάλην σημασίαν, δηλ. τὸ ὅτι συμφιλίωκεται μαζί τους, τὸ ὅτι εἶναι σπλαχνικὸς καὶ εὐνοϊκὸς καὶ τὸ ὅτι δὲν τοὺς ἀποστρέφεται. Διότι εἰς αὐτὰ ἀκολουθεῖ καὶ ἄλλο, δηλ. ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ μάλιστα οἱ πῶς κενοὶ, ἔνοι μόνον ἐπιζητοῦν πῶς νὰ ἀπολαύσῃ τὴν παρούσαν εὐημερίαν. Ἐκεῖνοι ὅμως δὲν σκέπτονται ἔτσι! ἀλλὰ σκέπτονται πῶς νὰ γευθοῦν τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τους, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν δι' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει τίποτε πολυτιμώτερον.

«Κανεὶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σὲ ἐνθυμῆται, Κύριε, εἰς τὸν Ἄδην μετὰ ἐλπίδα μετανοίας. **Β** Εἰς τὸν Ἄδην ποῖός θὰ σὲ δοξολογήσῃ;». Πράσσειε πόσας αἰτίας σωτηρίας θέτει. «Διότι εἰμαι ἀσθενὴς σωματικῶς καὶ ψυχικῶς», λέγει, «διότι καὶ αὐτὰ τὰ ὅσα μου ἔχουν ταραχθῆ, διότι ζητῶ αὐτὰ τὰ θῶρα ἀπὸ τὸν Κύριον, «διότι εἰς τὸν Ἄδην κανεὶς ἀμετανόητος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σὲ ἐνθυμῆται», δὲν ἐννοεῖ δεδωκῶς μ' αὐτὸ, ὅτι τὰ ἰδικὰ μας θέματα τελειώσῃν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἄλλοιμονοι! Ἐγνώριζε ἀλλοῦτε τὴν προφητείαν τὴν σχετικὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Ἄλλὰ ἐννοεῖ ὅτι μετὰ τὴν ἀποθνήσκον ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν ἡ μετάνοια δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔχη θέσιν. Διότι καὶ ὁ πλούσιος ἐξωμολογήειτο καὶ μετανόησε, ἀλλὰ χωρὶς καμίνον ὠφέλειαν διότι δὲν ἦταν ὁ κατάλληλος καιρὸς.²⁰

Καὶ οἱ παρθένοι ἠβέλησαν νὰ ἐβρουν ἰάδι, ἀλλὰ κανεὶς δὲν τοὺς ἔδωκε.²¹ Αὐτὸ λοιπὸν ἀξιώνει καὶ αὐτός, δηλ. ἐδῶ νὰ ξεπλύνωμεν τὰ ἁμαρτήματά μας, ὥστε νὰ γευθοῦμε τὴν παρησῖαν μπροστὰ εἰς τὸ φοβερὸν ἔθμα τοῦ Χριστοῦ. **Γ** Ἐπειτα διδάσκοντας τὸν ἀκοσάτην ὅτι μαζί με τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃν καὶ

20. Λουκ. 16.

21. Ματθ. 25.

αί ἰδικαί μας προσπάθειαι (διότι καὶ ἂν ἀκόμη προβάλλω-
μεν τὴν ἀδυναμίαν μας καὶ τὴν ταραχὴν μας, καθὼς καὶ
τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἂν προβάλλωμεν ἀκριβῶς αὐτὸ
τοῦτο, τὸ ὅποιον ἔλεγεν, ἂν ὁμῶς δὲν συνυπάρξουν καὶ αἱ
ἰδικαί μας προσπάθειαι, δὲν μᾶς ὠφελεῖ εἰς τίποτε), πρό-
σεξε τί προσέθεσε: «Ἐκοπίασα, ἀπέκαμα ἀπὸ τούς στε-
ναγμούς μου. Λούζω κάθε νύκτα τὸ κρεβάτι μου καὶ θρέ-
χω μὲ τὰ ἄφθονα δάκρυά μου τὸ στρώμα μου».

²³ Ἄς ἀκούσουν ὅσοι ζοῦν ταπεινά καὶ ἄσημα ποῖον με-
τάνοιαν ἔδειξεν ὁ βασιλεὺς, πού φορεῖ τὴν πορφύραν. Ἄς
ἀκούσωμεν, ὡς συγκινηθῶμεν. D

Δὲν ἀπέκαμε ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀκούρασθη ἀπὸ τούς στε-
ναγμούς. Δὲν ἔκλαψε ἀπλῶς ἀλλὰ ἔλουσε ἀκόμη καὶ τὸ
κρεβάτι του μὲ δάκρυα, ὄχι μίαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην
ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ κάθε νύκτα. Καὶ δὲν ἀναφέρεται μόνον
εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον. Μὴ νομίσετε ὁ-
μῶς, ὅτι ἔκαμε αὐτὸ μίαν φοράν καὶ κατόπιν ἠούχησε, ἀν-
τιθέτως ἐπίερασε ἀλόκληρον τὴν ζωὴν του κάνοντας διαρ-
κῶς αὐτό. Ὅχι θέβαιαι ὅπως κάνομεν ἡμεῖς, πού, ἀφοῦ κά-
νομε αὐτὸ μίαν ἡμέραν ἢ ὅτε καὶ μίαν, παραδίδομεν τούς
ἐαυτούς μας εἰς τὰ γέλια, τὴν καλοτέραςιν καὶ τὴν ἀνε-
σιν. Ἐκεῖνος ὁμῶς δὲν ἔκανε ἔτσι. Ἄλλὰ ἐζούσε διαρκῶς
εἰς τὸ δάκρυ. Αὐτὴν τὴν ἐξομολόγησιν ὡς μισοῦμεθα καὶ
ἡμεῖς. Διότι ἐὰν δὲν θελήσωμεν νὰ κλάψωμεν ἐδῶ, ἔ
εἶναι ἀνάγκη ἐξάπαντος νὰ κλάψωμεν ἐκεῖ καὶ νὰ θρηνησωμεν.
²⁴ Ἐκεῖ μὲν ἀνώφελα, ἐδῶ ὁμῶς μὲ πολὺ κέρδος. Καὶ ἐκεῖ
μὲ πολλὴν ἐντροπὴν, ἐνῶ ἐδῶ μὲ πολλὴν ἀξιοπρέπει-
αν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ αὐτό. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Χρι-
στός: «Ἐκεῖ θὰ εἶναι τὸ κλάμα καὶ τὸ τρίξιμο τῶν δοντι-
ῶν».²⁵ Ὅσοι ὁμῶς θὰ κλάψουν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν δὲν θὰ
ὑποστοῦν αὐτά, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσουν μεγάλην παρηγορί-
αν. «Μακάριοι εἶναι αὐτοὶ πού πενθοῦν, διότι αὐτοὶ θὰ πα-
ρηγορηθοῦν».²⁶ Ἄλλοιμονον ὁμῶς εἰς σὰς τούς πλουσι-
ους διότι ἔχετε τὴν παρηγορίαν σας».²⁷

⁴⁶ A Ἄς ἀκούσουν ὅσοι ἔχουν ἀσημνία κρεβάτια,
ποῖον ἦταν τὸ κρεβάτι τοῦ βασιλέως. Δὲν ἦταν διακο-
σμημένον μὲ πολυτίμους λίθους, ὅτε χρυσαμένον ἀλλὰ
λουομένον μὲ δάκρυα. Αἱ νύκτες του ἦταν νύκτες ὄχι ἀνα-

23. Mt 9, 8, 12.

24. 1. 2. 5, 6.

25. Λουκ. 11, 34. Ἀγ. 20ῆ ἔχον πλήρη τὴν παρηγορίαν τους ἀπὸ τὸν
πλάτων καὶ συνεπῶς δὲν μὲναι νὰ ἐλαττοῦν τίποτε εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

παύσεως, ἀλλὰ κοιπεῶν καὶ θρήνων. Ἐπειδὴ τὴν ἡμέραν
εἶχε πολλὰς φροντίδας, τὴν ὥραν πού δλοῖ οἱ ἄνθρωποι
ἀνεξαιρέτως τὴν χρησιμοποιοῦν εἰς ἀνάπαυσιν, αὐτὸς τὴν
ἐχρησιμοποιοῦσε διὰ ἐξομολόγησιν, θρηνώντας τότε πῶς
θερμῶ. Διότι πάντοτε εἶναι καλὸν τὸ κλάμα, πῶς καλὸ ὁ-
μῶς εἶναι κατὰ τὴν νύκτα, διὰν κανεὶς δὲν σὲ ἀποσπᾷ ἀπὸ
τὴν θαυμασίαν αὐτὴν ἡδονήν, ἀλλὰ ὁποῖος θέλει ἔμπορεῖ
νὰ τὴν ἀπολαύσῃ μὲ ὄλην του τὴν ἀνεσιν. B Ὅσοι ἔχουν
δοκιμάσει καταλαβαίνουν αὐτὸ πού λέγω, δηλ. πόσην χα-
ρὰν προκαλοῦν αὐτὰ τὰ δάκρυα. Αὐτὰ τὰ δάκρυα ἔμπο-
ροῦν νὰ σῶσιν τὴν φωτίαν, τὸ πύρινον ἄκείνο ποτάμι
πού θὰ σέρνεται μπροστὰ ἀπὸ τὸ δῆμα τῆς κρίσεως.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐκλαίγει ἡμέραν καὶ νύκτα τρία
χρόνια διὰ νὰ διορθώσῃ τὰ ἕνα πάθη.²⁸ Ἐνῶ ἡμεῖς δὲν
κναιμε διὰ νὰ διορθώσωμε οὔτε τὰ ἰδικά μας, ἀλλὰ ἀφή-
νοντας ἐλεύθερον τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τούς χαριεντισμούς
καὶ τὴν ἡδυπάθειαν, τὴν νύκτα θυθίζομεθα εἰς τὰ ἀναπαυ-
τικὰ στρώματά μας. Ἄλλοι μὲν θυθίζονται σ' ἕνα ὕπνον
σωστὸν θάνατον, ἐνῶ ἄλλοι ξαγρυπνοῦν καὶ ἡ ἀγρύπνια
αὐτὴ εἶναι πῶς φοβερὴ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον διότι
κατ' αὐτὴν ἀναλογίζονται τόκους καὶ δάνεια καὶ σκέψεις
ὑποούλους ἐναντίον τῶν ἄλλων. C Ὅμως δὲν ξαγρυπνοῦν
ἔτσι οἱ ἔχοντες πνευματικὴν διαύγειαν, ἀλλὰ καλλιεργοῦν
τὰς ψυχὰς των, χρησιμοποιοῦντες τὰ δάκρυα αὐτὰ σάν
θροχὴ καὶ αὐξάνοντας τὰ σπέρματα τῆς ἀρετῆς.

Κρεβάτι πού δέχεται τέτοια δάκρυα εἶναι ἀδιάδοτον
ἀπὸ κάθε κακίαν καὶ ἀκολασίαν. Αὐτὸς πού κνεί τέτοια
δάκρυα, δὲν δίδει σημασίαν εἰς τὰ γήνω, ἀλλὰ ἐλευθερώ-
νει τὴν ψυχὴν του ἀπὸ κάθε εἶδος σκλαδιᾶς καὶ κάνει τὴν
σκέψιν του πῶς καθαράν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν ἦλιον. Μὴ νο-
μίσετε πῶς ἀπευθύνω αὐτούς τούς λόγους μόνον πρὸς τούς
μοναχοὺς. Ἡ προτροπὴ μου ἀπευθύνεται καὶ πρὸς τούς
κοσμικοὺς καὶ μάλιστα περισσότερο πρὸς αὐτούς παρά
πρὸς ἑκαίνοους. Διότι αὐτοὶ κατ' ἐξοχίαν ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ
φάρμακα. D Ὅποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θηρνεῖ, θὰ
σικωθῆ μὲ ψυχὴν καλύτεραν ἀπὸ τὸ γαλίνιον λιμάνι, ἀπα-
δάλλοντας ὅλα τὰ πάθη.

Γεμάτος χαρὸν ἕνος τέτοιος ἄνθρωπος εἰς τὸν οἶκον
τοῦ Θεοῦ μὲ πειρησίαν θὰ συναντήσῃ αὐτόν. Θὰ συζη-
τήσῃ μὲ τὸν διπλανόν του μὲ λαχτάραν. Διότι δὲν φωλιά-
ζει μέσα του ὁ θυμὸς, οὔτε τὸν κατατράγει ἡ ἐπιθυμία,

25. Πρξ. 20, 31.

οὔτε ὁ πόθος τῶν χρημάτων, οὔτε ὁ φθόνος, οὔτε τίποτε ἄλλο τέτοιο. Διότι ἅλα αὐτά, πού παραμονεύουν σάν θηρία, ἐκεῖνος ὁ ὀλονύχτιος στεναγμός καί τὰ δάκρυα τὰ ἔκαμαν νά καταποντισθοῦν. «Κλαίω συνεχῶς ἐξ αἰτίας τῆς ὀργῆς σου καί ἀπό τὰ δάκρυά μου ἐπόνεσαν τὰ μάτια μου». Εἶδες ψυχὴν συνητρισμένην; Ἄφου εἶπε τὴν μετάνοιαν, ἀναφέρει πάλιν τὰ πάθη, τὴν ταραχὴν τοῦ νοῦ, τὸν φόβον πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Ε.

Ἐδῶ δευτερώς ἐννοεῖ τὸν φθασμένον τῆς ψυχῆς, πού διακρίνει τὴν οὐσίαν καὶ εἶναι λογικός, τὸν ὁποῖον προφανῶς συνταράζει ἡ συναίσθησις τῶν ἁμαρτημάτων μας. Τὸν συνταράζει δευτερώς διότι εἶχε συνεχῶς μπροστά τὰ μάτια του τὰ ἁμαρτήματα καὶ διότι ἀναλογιζόταν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ζώντας μέσα εἰς τὸν φόβον, καὶ ὄχι χωρὶς συνείδησιν, ὅπως ζοῦν οἱ πολλοί, ἀλλὰ αγωνιῶντας καὶ τρέμοντας. Μία τέτοια ταραχὴ γεννᾷ τὴν γαλήνην. Ἐνας τέτοιος φόβος πρηνεύει τὴν ἄνεσιν. ⁴⁷ Ἄ Αὐτός πού ταραζεται τόσο, διώχνει ἐξ ἄλοκλήρου τὴν θύελλαν. Ἐάν δὲν ἐχῆ τέτοιαν ψυχὴν, θὰ ὑποστῆ μεγάλην ταλαιπωρίαν.

Καὶ ὅπως ἀκριβῶς πλοῖον ἀπροστάτευτον, ἐκτεθειμένον εἰς τὴν ὀρμὴν τῶν ἀγρίων ἀνέμων, ταχέως καταποντίζεται, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ πού ζῆ ἀσυνειδήτως, εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς μύρια πάθη. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος σημειῶνων αὐτὸ τὸ πάθος ἔλεγεν: «Αὐτοὶ ἀφοῦ ἔγινον ἀναίσθητοι, παρέδωσαν τὸν ἑαυτὸν τους εἰς τὴν ἀκολασίαν διὰ νά κάνουν ἀχόρταγα κάθε ἀκαθαρσίαν».⁴⁸ Παραδείγματός χάριν νά ἔνας κυβερνήτης. Ἐφ' ὅσον εἶναι ἀναστατωμένος φροντίζοντας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ πληρώματος, ὅλους τοὺς κοθησυχάζει, Β ἂν ὁμως ἀδιαφορήσῃ καὶ κοιμηθῆ, προκαλεῖ μεγάλην ταραχὴν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἄνθρωπον. Ὅποιος ἀγωνιᾷ καὶ τρέμει καὶ ταραζεται, ἡσυχάζει καὶ ἡρεμεῖ τὴν ψυχὴν του. Ὅποιος ὁμως παραδίδεται εἰς τὸν ὕπνον τῆς ραθυμίας, καταποντίζει τὸ σκάφος του. «Ἔγινε ἀσήμαντος σάν τὸ πωλημένο ἔνδυμα καὶ περιφρονημένος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου». Τί σημαίνει «ἔγινε ἀσήμαντος σάν τὸ πωλημένο ἔνδυμα»; Εἶμαι, λέγει, ἀσθενῆς σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ἐξ αἰτίας τῶν ἐχθρῶν μου. Διότι καὶ ἡ ζωὴ μας εἶναι ἀγχώδης καὶ γεμάτη μύριους ἐχθρῶν, πού γίνονται ἀκόμη ἰσχυρότεροι, ὅταν περιπέσωμεν εἰς ἁμαρτήματα. Ὁ Διὰ τοῦτο πρέπει νά κάνωμεν τὸ πᾶν, ὥστε νά γλυτώσωμε τὸ πιάσιμό των καὶ ποτὲ νά μὴν

38. Ἐφεσ. 4, 19.

συμφιλιωθοῦμε μαζί τους. Διότι αὐτὸ μᾶς ἐξασφαλίζει ἀπόλυτα.

Φανερώων ὁ Παῦλος τὴν φάλαγγα αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν ἔλεγεν: «Δὲν διεξάγωμεν πάλιν μὲ σάρκα καὶ αἷμα, ἀλλὰ μὲ τὰς ἀρχάς, τὰς ἐξουσίας, τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτεινοῦ τούτου κόσμου».³⁷ Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τέτοια ἡ φάλαγγ τῶν ἐχθρῶν. Πρέπει διαρκῶς καὶ πάντοτε νά ὀπλιζώμεθα καὶ νά ἀποφεύγωμε τὰς ἐπόδους τῶν ἁμαρτημάτων. Διότι τίποτε συνήθως δὲν μᾶς «παληώνει» τόσο, ὅσον ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος προτρέποντας Ὁ νά ἐξαφανισώμεν τὸ πάλημα πού προέρχεται ἀπ' αὐτήν, ἔλεγε: «Νά μὴν συμμορφώσασθε μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου ἀλλὰ νά μεταμορφώσασθε διὰ τῆς ἀνακαινίσσεως τοῦ πνεύματός σας».³⁸ Ὅταν δηλαδή παλαιώσῃς ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας, ἀνανέωσε τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὴν μετάνοιαν.

«Φύγετε μακριὰ ἀπὸ μένα καταντροπιασμένοι, ὅσοι ἐργάζεσθε τὴν ἀνομίαν. Δὲν σᾶς φοβοῦμαι, διότι εἶμαι δεύσιος ὅτι ὁ Κύριος ἐβέχη με εὐμένειαν τὴν προσευχὴν, πού μὲ δάκρυα καὶ κλαυθμούς τοῦ ἀπηλύθουν. Ἦκουσε ὁ Κύριος τὴν δέσιν μου. Ὁ Κύριος ἀνηραστήθη νά κάμῃ δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου. Δὲν εἶναι μικρός κι αὐτός ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν, θηλ. τὸ νά ἀποφεύγωμε τοὺς κακοὺς. Τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Χριστὸς ἀπαιτεῖ ἐπιμῶνως ἀπὸ ἡμᾶς καὶ διατάζει νά διακόπτωμεν σχέσεις μὲ τοὺς πῶ ἀστενοὺς φίλους μας, τόσο ἀστενοὺς ὅσον καὶ τὰ μέλη μας, Ε ὅταν μᾶς σκανδαλίζουν καὶ ἡ συμπροφίλιότης μᾶς προξενεῖ κάποιαν βλάβην. Διότι ἐάν ὁ ὀφθαλμὸς σου σὲ σκανδαλίξῃ θγάλε τον καὶ πέταξέ τον μακριὰ, καὶ ἐάν τὸ χέρι σου σὲ σκανδαλίξῃ, κόψε το καὶ ρίξε το μακριὰ».³⁹

Δὲν ἀναφέρεται εἰς τοὺς γνησίους φίλους, τὴν φιλίαν τῶν ὁποίων πρέπει νά περιφρονώμε, ὅταν μῆτε εἰς αὐτοὺς προκαλεῖ κέρδος, μῆτε εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ βλάβην. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀρετὴν ἀφοῦ κατώρθωσε καὶ αὐτὸς ὄχι μόνον δὲν ἐπεδίωκε τέτοιαν φιλίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διέτασσε νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ αὐτόν.

⁴⁰ Ἄ Αὐτός εἶναι ὁ καρπὸς τῆς μετάνοιας, τοῦτο εἶναι τὸ κέρδος τῶν δακρύων. Διότι ἡ ψυχὴ πού συντηρεῖ τὰ

37. Ἐφεσ. 6, 12.

38. Ἐφεσ. 4, 22.

39. Ματθ. 5, 29-30.

σον, εις τὸ ἐξῆς δὲν ἔχει καμμίαν διάθεσιν πρὸς ἁμαρτίαν. Αὐτὸ ἄς κάνωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἄς περὶφρονήσωμεν τὴν φιλιαν κάποιου ἂν μᾶς δλάπτῃ, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς ὁ κάποιος φορεῖ στέμματα. Δὲν εἶναι τίποτε πῶς τιποτένιο ἀπὸ ἑνὸς ἀνδρα, ἀκόμη καὶ βασιλέα, ὅταν συζῆ μετὰ τὴν κακίαν. Ὅπως ἀκριβῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε βασιλικώτερον ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν ἄλυσσοδεμένον, ὅταν ἔχη κάνει αὐτὸς ὁ ἄλυσσοδεμένος κτήμα του τὴν ἀρετὴν, «Διότι ὁ Κύριος ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ μετὰ δάκρυα καὶ κλαυθμούς τοῦ ἀπηύθυντα». Δὲν εἶναι, «ὅτι ἤκουσε τὴν φωνὴν μου» ἀπλῶς, ἀλλὰ ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ μετὰ δάκρυα καὶ κλαυθμούς τοῦ ἀπηύθυντα». Βλέπετε; Ὅσοι ἐξασπῶνται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὰ προσφέρει πλουσιοπαρόχως, Β δηλ. καὶ τὴν φωνὴν καὶ τὸν ἄρῃον. Ἐδὼ θεθαίως δὲν ὀνομάζει φωνὴν τὸν τόνον τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς. Καὶ ὅταν λέγῃ κλαυθμὸν δὲν ἔννοεῖ τὸ κλάμα τῶν ματιῶν, ἀλλὰ τὸν ἄρῃον, τοῦ θγαίνει ἀπὸ τὴν ψυχῆν. Διότι ὅποιος μετανοεῖ καὶ ἀκούγεται ἀπὸ τὸν Θεόν, εὐκόλως ἔμπορεῖ νὰ καταρῶσῃ καὶ τοῦτο τὸ καλόν, δηλ. τὸ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν συναστροφήν μετὰ τοὺς κακοὺς. «Ἄς κατανοήσῃσθον καὶ ἄς κυριεύθον ἀπὸ φόβου καὶ τρόμου οἱ ἔχθροί μου. Ἄς γυρίσῃσιν ὀπίσω καὶ πανικόβλητοι ἄς τραποῦν εἰς φυγὴν, ἄς κατασχυνοῦν γρήγορα». Ἡ εὐχὴ αὐτὴ ἀφελεῖ πάρα πολὺ, δηλ. ἔννοεῖ τὸ νὰ κατασχυνοῦν καὶ τὸ νὰ γυρίσῃσιν ὀπίσω. Διότι ὅσοι τρέχουν ἄσχημα, C ἔάν κατανοήσῃσθον καὶ γυρίσῃσιν ὀπίσω, θὰ σταματήσῃσιν τὴν κακίαν τοὺς.

Ὅπως ἀκριβῶς ἂν ἴδωμεν ἕνα ἄνθρωπον νὰ τρέχῃ πρὸς τὸν γκρεμόν, τοῦ κόπτομεν τὴν φέρον λέγοντας Ἄνθρωπε, ποῦ πᾶς; θὰ εὐρῆς μπροστὰ σου γκρεμόν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ εὐτὸς ἀξιώνει εἰ κακοὶ νὰ ἐπιστρέψῃσιν πάλιν ὀπίσω. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ ἕνα ἄλογον ποῦ ἀφηνίασε ἂν ἐγκαίρως δὲν τοῦ κοπῆ ἢ φέρα, γρήγορα θὰ καταστραφῆ. Τὸ ἴδιον κάνουν καὶ οἱ λαοὶ ὅταν τὸ δηλητηρίον ἐνὸς ἔρπετου πολλὰς φορὰς ἀπειλεῖ ἀλόκληρον τὸ σῶμα, πολὺ γρήγορα σταματοῦν τὴν περαιτέρω ἐξάπλωσιν του, κόβοντας τὸ προσδεθλῆμένο τμήμα.

D Τοῦτο λοιπὸν ἄς κάνωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἄς ἀναστῆλωμε πολλὰ συντόμως τὴν κακίαν ποῦ ὑπάρχει μέσα μας, διὰ νὰ μὴν προχωρήσῃ καὶ αὐξήσῃ τὴν ἀρρώστιαν. Διότι ὅταν παραμελοῦνται τὰ τραύματα τῶν ἀνορθημάτων γίνονται μεγαλύτερα καὶ οἱ συνέπειαι τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς ἀρρώστιας καὶ δὲν σταματοῦν μόνον μέχρι τὰ τραύ-

ματα, ἀλλὰ γεννοῦν καὶ τὸν ἀθάνατον θάνατον, ὅπως ἀκριβῶς ἂν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐξαφανίσωμεν τὰ μικρά, θὰ ἀκολουθήσῃσιν καὶ αὐτὰ ἔδω τὰ μεγάλα. Σκέψου δέ. Ὅποιος φροντίζει νὰ μὴν ὑβρίσῃ, θὰ μάθῃ νὰ μὴν μαλώνη. Ὅποιος δὲν γνωρίζει νὰ φιλονεικῆ, θὰ κατορθώσῃ καὶ τὸ νὰ ἀγαπᾷ. Ὅποιος κατορθώσῃ νὰ ἀγαπᾷ, δὲν θὰ ἔχη ἔχθρον. Αὐτὸς δὲ ποῦ δὲν ἔχει ἔχθρον καὶ ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπην, θὰ καταρῶσῃ ἀλόκληρον τὴν ἀρετὴν. E Ἄς μὴν παραμελοῦμεν λοιπὸν τὰ πρῶτα, διὰ νὰ μὴν αὐξηθοῦν τὰ κακά. Ἄν ὁ Ἰούδας κατεδίκαζε τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ χρῆμα, δὲν θὰ ἔφθανε εἰς τὴν Ἱερουσαλίαν. Ἄν συγκρατοῦσε αὐτὴν, δὲν θὰ ἔφθανε εἰς τὸ ζεῖθ τῶν κακῶν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἀναστῆλλει μόνον τὴν παρθέταν οὔτε τὴν μοιχείαν, ἀλλὰ καὶ φιλήδονον ματιάν,⁸⁰ ξερίζωντας τὸ κακὸ ὡστε νὰ εἶναι ἀκόμη εὐκολώτερον νὰ ἐπιφρονήσῃ κανεὶς τὴν κακίαν. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ μετὰ τοὺς Ἰουδαίους, μετὰ ὑπανηγμούς θεθαίως καὶ πῶς χανδροκομμένα, ἐπειδὴ ὠμίλοσε πρὸς ἀνθρώπους περισσώτερον σαρκικούς, ὅμως τὸ ἔκανε.

80 A Πῶς καὶ μετὰ τοῦτον τρόπον; Δὲν ἐπέτρεπε νὰ γίνεταί κάποιος ἐπιμείξια μεταξύ ζῶων διαφόρων γενῶν,⁸¹ δὲν ἐπέτρεπε νὰ τραῖνον αἷμα ζῶων,⁸² δὲν ἐπέτρεπε νὰ κρατοῦν ἐνέχυρα μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου,⁸³ ἀποφεύγοντας μετὰ ὅλα αὐτὰ μεγάλα κακά. Μετὰ τὸ πρῶτον μὲν τὴν ἀνορθηλασίαν, μετὰ τὸ δεύτερον τοὺς φόνους καὶ μετὰ τρίτον τὸν κυνηγὸν καὶ τὴν ἀκληρότητα.

Ὅμως τῶρα ὅλα ἀπεκαλύφθησαν καὶ διαπράττονται χωρὶς ἔντροπῆν. Διὰ τοῦτο ἔγιναν ὅλα ἄνω κάτω. Ὅταν λοιπὸν υλοθετήσῃ ἕνα μικρὸν πάθος, μὴν προσέξῃς αὐτὸ ὅτι χαρακτηριστικόν, εἶναι μικρόν, B ἀλλὰ σκέψου ὅτι: αὐτὸ ποῦ ἐὰν τραφῆ ἀπὸ ἐκεῖνον, θὰ προκαλέσῃ πολλὰ θείνα. Πράγματι ὅταν ἴδωμεν εἰς τὸ σπίτι μας ἕνα μικρὸν σκουπίδι ἀνομιμένον μᾶς πιάνει πανικός καὶ ταραχὴ. Διότι δὲν προσέχομεν τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ ξεκινῶντας ἀπὸ τὴν ἐναρξίν τῆς φωτιᾶς ἀκεπτόμεθα τὸ τέλος, καταπορευοῦμεθα καὶ τρέχομεν γύρω-γύρω ὡστε νὰ σθῆσωμεν ἀλόκληρον τὸ καμίνι. Ἡ κακία κατατρώγει τὴν ψυχὴν πῶς φοβερά ἀπὸ αὐτὸ τὸ πῦρ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει νὰ τὸ προλάβωμεν.

80, Matth. 5, 28.

81, Gen. 28, 10.

82, Levit. 17, 10.

83, Gen. 24, 18.

Διότι εάν ἀδρανῆσαιμεν, ἡ διόρθωσις θά γίνῃ πῶ δύσκολος. Αὐτό ἠμπορεῖ κανεῖς νά τῷ ἰδῆ νά συμβαίνει καί εἰς τῷ πλοῖον, δηλ. νά ἰδῆ τούς ναύτας παραγμένους, ὅχι σάν ἱσοῦν τήν θάλασσαν νά φουσκῶνῃ, ἀλλά πολύ πρῖν φουσκῶσῃ. C Ἄς μὴ ἀδιαφοροῦμεν λοιπὸν διὰ τὰ μικρὰ ἀμαρτήματα ἀλλά ὡς τὰ θγάζωμε ἀπὸ τὴν μέσσην πολὺ διαίως, διὰ νά ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καί νά ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καί τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα μαζί καί εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὡς εἶναι δόξα, δυνάμις καί τιμὴ καί τῶρα καί πάντοτε καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α
ΕΙΣ ΤΟΝ Ζ' (7) ΨΑΛΜΟΝ

Ψαλμὸς τῷ Δαυΐδ, ὃν ἤσεν τῷ Κυρίῳ ὅπερ τῶν λόγων Χουσι υἱοῦ Ἰεμενεί.¹ D Κύριε ὁ Θεὸς πάντων, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα ὁ ὥσον με ἐκ πάντων τῶν διακόντων με, καὶ ρῦσαι με.

*Ἐπρεπε νά γνωρίζουμε τόσο πολὺ τὰς Ἁγίας Γραφὰς καί αὐτὰ πού ἱστοροῦν, ὥστε νά μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη νά χρησιμοποιοῦμε περισσότερους λόγους διὰ τὴν διδασκαλίαν των. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν τοὺς ἀκούουν ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ θικωτικὰς φροντίδας καί ὅσοι παραδίδονται εἰς τὴν κωρότητα, εἶναι ἀνάγκη νά μακρύνουμε τὸ λόγο E καί νά μιλήσωμε διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ψαλμοῦ. Προσέχετε ὅμως ἐπακριδῶς. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ ὑπόθεσις; «Ψαλμὸς τοῦ Δαυΐδ, τὸν ὁποῖον ἐφαλεῖ εἰς τὸν Κύριον». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Ψαλμὸς τοῦ Δαυΐδ ὅπερ ἀγνοῖας». Ἄλ-

1. Εἰς τὴν ἐπιγραφήν φανερώνεται τὸ εἶδος τοῦ Ψαλμοῦ, ὁ ποιητὴς καὶ ἡ ἱστορικὴ του ἐξέλιξις. Τὸ εἶδος του εἶναι «Ψαλμὸς», δηλαδὴ ἔμμελος ἀκολουθούμενος ἀπὸ μουσικῶν ὄργανων. Ποιητὴς εἶναι ὁ Δαυΐδ. Ἡ ἱστορικὴ του ἐξέλιξις εἶναι ὅπερ τῶν λόγων Χουσι υἱοῦ Ἰεμενεί. Διότι οἱ λόγοι αὗτοι ἴσως ἐβραεὺς καὶ σαυθίροι διὰ τὸν Δαυΐδ.

Μερικοὶ ὑποστήριξαν ὅτι ὁ Ψαλμὸς αὐτὸς εἶναι εἶδος διδωρῆμῶν (ἐνδοκιμασιακῶν ποιημάτων), ὅπου ὁ ποιητὴς εὐρισκόμενος ἐπὶ τὸ πρῶτον ἁπλοῦς καὶ συγκινήσεως δὲν εἶναι σηκιστὴν εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ ρηθμοῦ. Πάντως διακρίνεται ἐν τῷ φλογερῷ συναισθηματικῷ φέρον καὶ ἑλπίδος, πού ἐνυπλάσσονται ἀποστόμους. Ἐπιπέσει κρυφῶς μὲ πάλιν καὶ τὸν ἄλλοτερον εἶδος.

λος ἀγγόνημα τοῦ Δαυΐδ καὶ ἀντι τῆς λέξεως «Χουσι» γράφει «Αἰθίοπος».² Ἀλλὰ καί ἔτσι πού ἐλέχθησαν αὐτὰ εἶναι ἀσοφῆ, ὅταν δὲν γνωρίζετε τὴν ἱστορίαν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν πρέπει μόνον νά κατηγορῶ, ἀλλά καί νά διδάσκω, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀρχίσω τὴν διήγησιν. ⁵⁰ A Ποῖος εἶναι λοιπὸν αὐτὸς ὁ Χουσι, ὁ υἱὸς Ἰεμενεί καὶ ποῖοι οἱ λόγοι του, χάριν τῶν ὁποῖων ὁ Δαυΐδ ἐφαλεῖν εἰς τὸν Θεὸν αὐτὴν τὴν ὁδόν;³ Ἀπὸ ἐδῶ πρέπει νά λεχθοῦν τὰ γεγονότα ἐκκινῶντας ἀπὸ τὴν ἀρχήν.

Ὁ Ἄβεσσαλώμ ἦτο υἱὸς τοῦ Δαυΐδ καὶ ὑπῆρθε ἀκόλαστος καὶ διεφθαρμένος νέος. Ἐπανεστάτης κάποτε ἐναντίον τοῦ πατρὸς του καὶ ἀφοῦ τὸν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, τὴν αὐτὴν καὶ τὴν πατρίδα, ἔρπαξε τὰ πάντα, χωρὶς νά ἐντρέπεται τὴν συγγένειαν, τὴν ἀνατροφὴν, τὴν ἡλικίαν καὶ τὰ ὅσα εἶχαν προηγηθῆ. Πάντοτε ἔτσι ἦτο ἀγριος καὶ σκληρὸς, θηρίον μᾶλλον παρὰ ἄνθρωπος, ὥστε, ἀφοῦ δὲν ἐλογόριασε καθόλου αὐτὰ τὰ ἐμπόδια, κατεπάτησε καὶ αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ B γέμισε τὰ πάντα τορραχὴν καὶ θόρυθον.

Πράγματι ὅλα ἀνετράπησαν τότε, οἱ ὅροι τῆς φύσεως, ἡ ἐντροπὴ τῶν ἀνθρώπων, ἡ εὐλάβεια πρὸς τὸν Θεόν, ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ εὐσιπλοχία, αἱ ἀντοποδοσεις διὰ τὴν ἀνατροφήν καὶ ἡ ἐντροπὴ πρὸς τὰ γηρατεία. Διότι καὶ ἂν δὲν ἤθελε νά τὸν σεβασθῆ ὡς πατέρα, ἔπρεπε νά τὸν σεβασθῆ ὡς γέροντα. Καὶ ἂν δὲν λογόριασε τὰ γηρατεία, ἔπρεπε νά τὸν ἐντρέπεται ὡς εὐεργέτην. Καὶ εἰς οὗτε ἔτσι τὸν ἐντρέπετο, ἔπρεπε νά λάβῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι δὲν τὸν ὀδίκησε εἰς τίποτε. Ἀλλὰ ὁ φλογερὸς πόθος τῆς ἐξουσίας ἐδίωξε κάθε τέτοια ἐντροπὴ καὶ ἔκαψε τὸν ἄνθρωπον θηρίον.

Ἔτσι ὁ μακάριος Δαυΐδ πού τὸν ἐγέννησε καὶ τὸν ἀνέθρεψε, C περιπλανώμενος εἰς τὴν ἐρημίαν σάν ἀλίγητος καὶ ἐξόριστος, ὅπως ἀκριδῶς ὁ μεταναστὴς εἰς ξένην χώραν, βασανιζόμενος καὶ ἀπὸ τὰς ἐκεῖ κοκάς συνθήκας. Ἐκείνος

2. Μερικοὶ ἀπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν νομίζουν ὅτι ἡ λέξις «Χουσι» φανερώνει τὸν Αἰθίοκα καὶ ὡς Αἰθίοκα Ἐσραῦν, τὸν βασιλέα Σαυῶν, ὁ ὁποῖος ἦτο μακρὸς κατὰ τὴν ψυχὴν, πράγμα πού φαίνεται κατὰ τὸν φέρον του πρὸς τὸν εὐεργέτην τοῦ Δαυΐδ.

3. Ἡ ὁδὸς φρονητικῶν ἔμμελων μουσικῶν ὄργανων. Εἰς τὴν ἐπιγραφήν ἡμεῖς ἐξ εἶδος τοῦ ποιήματος χαρακτηρίζεται ὡς ἑμμελος, δηλ. ἔμμελος πού συνοδεύεται ἀπὸ μουσικῶν ὄργανων.

4. Ὁ Ἄβεσσαλώμ εἶχε κόμην ἀδελφοφονοῦν διότι κατὰ ἐπιταγήν του ἐφονεύθη ὁ ἀδελφὸς του Ἀμνὸν. Τότε προκειμένου νά σοφῆ ἔργα ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Δαυΐδ ὅχι μόνον δὲν τὸν καταδίωξεν ἀλλὰ καὶ τὸν συνεζήτησε (11 ἠσα. 13 καὶ 14).

ὅμως ζούσε πολυτελέστατα μέ τ' ἀγαθὰ τοῦ πατρὸς του. Ἐνῶ λοιπὸν ἔτα: εἶχον τὰ πράγματα καὶ ὁ στρατὸς εἶχε ταχθῆ μετὰ τὸ μέρος του καὶ αἱ πόλεις ἦσαν κάτω ἀπὸ τὸν τύραννον κάποιος Χουσί,⁵ δίκαιος ἄνθρωπος, ποὺ ἦτον φίλος τοῦ Δαυὶδ, ἐξηκολούθει νὰ διατηρῆ τὴν φιλίαν του καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν τῆς καταστάσεως. Αὐτὸς ὅταν εἶδε τὸν Δαυὶδ ξαφνικὰ νὰ περιπλανᾶται εἰς τὴν ἔρημον, ἔσχισε τὸν χιτῶνα του, ἔρριξε στάχτην εἰς τὸ κεφάλι του καὶ ἐθρήνησε μετὰ μεγάλην πίκραν καὶ λύπην· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμπορούσε νὰ κἀνῃ τίποτε συγκεκριμένον, παρηγοροῦσε τὸν Δαυὶδ μετὰ τὰ δάκρυά του. Πράγματι δὲν ἦταν ὁ Χουσί φίλος τῶν περιστάσεων, οὔτε τῆς δυναστείας, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο ὅταν ἔπαισε ἡ ἐξουσία εἰς ἄλλα χεῖρα, δὲν ἐγκατέλειψε τὸν φίλον του.

Ὅταν ὁ Δαυὶδ τὸν εἶδε νὰ κἀνῃ αὐτὰ τὰ πράγματα τοῦ λέγει: Αὐτὰ ἀποδεικνύουσιν τὴν γνησιότητα τῆς φιλίας σου, ἀλλὰ δὲν θὰ μᾶς ὠφελήσουν οὐ τίποτε. Πρέπει νὰ σκεφθῶμε καὶ νὰ ἐξετάσουμε πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τεθῆ τέρμα εἰς τὰ δεινὰ, ποὺ μᾶς εὗρθηκαν καὶ πῶς θὰ εὑρούμε κάποιον ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς συμφορὰς. Ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ ὁ Δαυὶδ εἰσπηγείται καὶ προτρέπει τὸν Χουσί νὰ μεταβῆ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀβερσαλώμ καὶ, ἀφοῦ ὑποκριθῆ φιλίαν πρὸς αὐτόν, Ε νὰ ματαιώσῃ τὰς ἐναντίου του ἀποφάσεις καὶ νὰ ἀκυρώσῃ τὸ σχέδιον τοῦ Ἀχιτόφελ.⁶ Ὁ Ἀχιτόφελ τότε ἐξουσίαζε τὸν τύραννον ἐπειδὴ ἦταν ἐμπειρὸς εἰς τὰ πολεμικὰ ζητήματα καὶ ἐπιδέξιος στρατηγὸς εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἰς τὴν μάχην. Διὰ τοῦτο ὁ Δαυὶδ ἐφοβεῖτο περισσότερο αὐτὸν παρὰ τὸν τύραννον· τόσον τρομερὸς ἦταν εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ ὁ ἄνδρας. Ὅταν ἄκουσε αὐτὰ ὁ Χουσί ἐπεισθῆ καὶ δὲν ἐσκέφθη τίποτε μικρόψυχον καὶ ἀνανδρον, οὔτε εἶπε: τί θὰ γίνῃ ἐάν συλληφθῶ, ἢ ἂν ἀποκαλυφθῆ τὸ προσώπιόν μου καὶ φανερωθῆ τὸ δόγμα τῆς ὑποκριτικῆς παρουσίας μου ἐκεῖ; Εἶναι φοβερὸς ὁ Ἀχιτόφελ. Ἦσως νὰ ἐξετάσῃ τὸν λόγον τῆς παρουσίας μου καὶ μετὰ συλλάβῃ φανερά καὶ ἔτσι νὰ σκοτώθῃ ἀσκόπως. Ἀφοῦ

5. Ἦσα ἀρχιεπιτοὶ τοῦ Δαυὶδ. Αὐτὸς ὑποκριθῆ φιλίαν εἰς τὸν Ἀβερσαλώμ καὶ ἐματαιώσα τὰ σχέδια τοῦ Ἀχιτόφελ, τὰ ὅποια, ἐάν ἐξηκολούτου, θὰ ἔφερον τὴν καταστροφὴν τοῦ Δαυὶδ.

6. Ὁ Ἀχιτόφελ κωλύει τὰς ἐναντίου τοῦ Δαυὶδ, ἀλλὰ πῆγε μετὰ τὸ μέρος τοῦ Ἀβερσαλώμ. Διακρίνεται διὰ τὴν κακότητα του καὶ τὴν πανουργίαν του. Ὅταν τὸ σχέδιόν του κατὰ τοῦ Δαυὶδ δὲν ἐξηκολούτου, ἐπέστρεψε εἰς τὴν πόλιν του καὶ αὐτοκτόνησε διὰ ἀπαγχονισμόν.

τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἐσκέφθη, μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ τυράννου καὶ, ἀφοῦ τὰ πάντα ἐνεπιστάθη εἰς τὸν Θεόν, ἄφηκε τὸν ἑαυτοῦ του ἀνάμεσα εἰς τοὺς κινδύνους.

Αὐτὰ ἐλέχθησαν ὄχι μόνον διὰ νὰ ἐπαινέσουμε, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουμε καλὰ καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ ὅσα ἔχει πάθει ὁ Δαυὶδ. Καὶ ὅσα ἄλλα πνευματικὰ κέρδη εἶναι δυνατὸν νὰ καρπωθῶμε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν θὰ τὰ παρουσιάσουμε. **Β** Πράγματι ἤμποροῦμε ἐδῶ ν' ἀπαντήσουμε εἰς τὴν ἀπορίαν, τὴν ὁποίαν ἔχουν πολλοὶ ἄνθρωποι: διατί οἱ δίκαιοι ὑποφέρουν καὶ οἱ κακοὶ καταφεροῦν; Διότι πράγματι ὁ ἐνάρετος Δαυὶδ εὗρισκετο εἰς συμφορὰς, ἐνῶ εὐμεροῦσε καὶ βασιλεῦσε ὁ μολυσμένος καὶ πατροκτόνος καὶ ἐχθρὸς αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς φύσεως. Ὅμως οὔτε ἐκεῖνος ὠφελίτο τίποτε ἀπ' αὐτὰ, οὔτε ὁ ἅγιος Δαυὶδ ἐζημιώκετο. Ὁ ἕνας ἐγινόταν ὑπεύθυνος μεγαλύτερων θλίψεων διὰ τὸν ποτέρα του, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἔλαμπε περισσώτερον, ὅπως ὁ χρυσὸς εἰς τὸ κομμίν, ἐπειδὴ μετὰ τὴν θλίψιν ἐγινόταν καθαρώτερος.

Γ Αὐτὸ ὅς διδοῦμε πρῶτον ἀπὸ ἐδῶ. Νὰ μὴ τὰ χάνωμεν ὅταν βλέπωμε νὰ συμβαίνουσι εἰς τοὺς ἐναρέτους τέτοιαις μορφαῖς θλίψεως. Δεύτερον, νὰ μὴν μεταβαλλώμεθα ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμε τοὺς νόμους τῆς φιλίας. Τρίτον, νὰ ριπώμεθα εἰς τοὺς κινδύνους χάριν τῆς ἀρετῆς. Τέταρτον, νὰ ἐλπίζωμε καὶ εἰς τὰς δυσκολίας καὶ ν' ἀναμένωμε τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Μήπως καὶ ἐκεῖνος ὁ Χουσί τότε δὲν ἐβλεπε τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐχθροῦ, τὸν φόβον τοῦ τυράννου, τὸ πλῆθος τοῦ ἰππικοῦ, τὰς στρατιάς τῶν ὀπλιτῶν, τὸ ὅτι εἶχον κυριευσθῆ αἱ πόλεις, τὴν ἐρημιά τοῦ Δαυὶδ, τὴν ἀπαμύνησιν καὶ τὴν ἀδυναμίαν; **Δ** Ἀλλὰ ἀφοῦ ἐκοίταξε ἕνα μόνον, δηλ. τὴν ἀκαταμάχητον βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐνοίαν του, ἔτσι ἔκρινε καὶ τὰ δύο μέρη καὶ εὗρθε τὸ ἕνα σάπιο καὶ τὸ ἄλλο γερό. Πράγματι ὁ ἕνας ἐναργόσαε ἀδίκως καὶ ὁ ἄλλος ἐπροστάτευε τὸν ἑαυτοῦ του δικαίως. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐστάθη ὄχι ὅπου ἦταν ὁ πολὺς κόσμος, ἀλλὰ ὅπου ἦταν ἡ συμμαχία τῆς ἀρετῆς, ἔτσι κατάρθασε νὰ προσελκύσῃ κοντὰ τοῦ Θεοῦ.

Τὰ λέγω αὐτὰ διὰ νὰ ὑποστηρίξωμε καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐναρέτους καὶ ὅταν εἶναι ἀδύναμοι, ν' ἀποφεύγωμε δὲ τὴν συμμαχίαν τῶν ἰσχυρῶν, ὅταν κάνωσι ἀδικίας. Ἐ Διότι ἡ κακία καὶ ὅταν ἔχη μαζί της τὴν οἰκουμένην εἶναι ἀπ' ὅλα περισσώτερον ἀδύνατος, ἢ ἀρετὴ ὅμως καὶ ὅταν συμβῆ νὰ

είναι μόνη, γίνεται ἀπ' ὅλα περισσότερο δυνατή, διότι τῆς συμπαρίσταται ὁ Θεός. Ποίος ἤμπορεῖ νὰ σώσῃ ἐκεῖνον τοῦ πολεμῆναι ὁ Θεός; Καὶ ποίος ἤμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ ἐκεῖνον ποῦ βοηθεῖ ὁ Θεός; Ἐξετάζοντας ὅλα αὐτὰ ὁ Χουσί, μὲ μεγάλην ἐλπίδα ἀνέλαβε τὴν ἀποστολήν του καὶ μόλις ἐπλησίωσε, ἐβλέπωντας τὸν τύραννον νὰ εἰσέρχεται, ἐπαρουσιάσθη. Ἐκεῖνος δταν τὸν εἶδε ξαφνικά, μεθυσμένος ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν, δὲν ἐξήτασε προσεκτικὰ, ἀλλὰ περιγελάωντας καὶ κατηγορῶντας αὐτόν, πήγαινε, τοῦ λέγει, μὲ τὸν φίλον σου. ⁵² Ἀ δὲν ἔπαιξε νὰ εἰπῇ οὔτε τὸ ὄνομα, τόσο ἦταν τὸ μῖσος καὶ ἡ ἀποστροφή του. Ὁ Χουσί χωρὶς νὰ ταραχθῆ καὶ ν' ἀνησυχῆσῃ τοῦ ἀπαντᾶ. Ὅταν ὁ Θεός ἦταν μαζί του, ἀκολουθοῦσα ἐκεῖνον, τώρα ὅμως ποῦ εἶναι μαζί σου εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπηρετῶ ὅσένα. Αὐτὸ ἱκανοποιῆσε τὸν τύραννον καὶ τοῦ ἐφρούσκωσε τὸν ἔγωισμόν καὶ χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ τίποτε μὲ προσοχὴν, (ὁ μοταϊόδοξος ἄνθρωπος πιστεύει εἰς κάθε λόγον πράγμα τὸ ὁποῖο ἔπαθε καὶ ἐκεῖνος) καὶ παραδίδοντας τὸν ἑαυτὸ του εἰς τοὺς ἔχθρους του, τὸν συγκαταλέγει ὁμίως εἰς τοὺς γνησίους φίλους καὶ τὸν ἐγγράφει μεταξὺ τῶν πρώτων. Τὰ πάντα κατηύθυνε ὁ Θεός, μολονότι ἦσαν καὶ στρατηγὸι παρόντες, δταν συνέβησαν αὐτὰ.

Ὅταν ἐγινόνταν τὸ πολεμικὸν συμβούλιον δὲ νὰ ἀλλάξουν ἀπόφασιν ἔαν θὰ πρέπῃ νὰ ἐπιτεθοῦν ὁμίως ἢ ν' ἀναβάλλουν δι' ὀλίγον καὶ ἐνῷ Β ἄλλοι ἄλλα εἰσηγούντο διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, δταν ἦλθε ἡ σειρά τοῦ Ἀχιτόφελ, τοῦ πανουργοῦ ἐκεῖνου, διὰ νὰ εἰπῇ τὴν γνώμην του, ἔδωσε αὐτὴν τὴν συμβουλήν. Νὰ ἐπιτεθοῦμε εἰς τὸν πατέρα σου τώρα ποῦ εἶναι πολὺ ταλακρημένος καὶ παραγμένος. Διότι ἔτσι θὰ τὸν νικήσουμε, ἔαν δηλ. δὲν τοῦ ἐπιτρέψωμε οὔτε καὶ δι' ὀλίγον νὰ σταθῇ. Δὲν θὰ εἶναι κενένας κόπος εἰς ἡμᾶς, ἔαν τοῦ ἐπιτεθοῦμε τώρα ποῦ εἶναι ἀπροετοίμαστος. Ὅταν ἄκουσε αὐτὰ ὁ τύραννος φωνάζει τὸν Χουσί, ποῦ προσεχώρησε ὑποκριτικὰ εἰς αὐτόν καὶ τοῦ ἐμπιστεύεται τὴν συζήτησιν τοῦ συμβουλίου. Αὐτὸ τὸ πράγμα δὲν ἦταν σύμφωνον μὲ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν, C δηλ. αὐτόν ποῦ προσήλθε ξαφνικά, νὰ τὸν τιμῆσῃ ἔτσι καὶ νὰ νομίσῃ δι' εἶνα: ἀξιόπιστος, ὥστε νὰ ζητήσῃ τὴν συμβουλήν του διὰ πόσον σπουδαῖα ζητήματα. Ἀλλὰ, ὅπως εἶπα προηγουμένως, δταν ὁ Θεός κυβερνᾷ καὶ τὰ δύσκολα γίνονται εὐκόλα.

Εἰσάγεται λοιπὸν ὁ Χουσί καὶ τοῦ δίδουν τὸ θάρρος καὶ ἀξιῶναι νὰ εἰπῇ τὴν γνώμην του. Τί λέγει λοιπὸν ὁ

Χουσί; Ποτὲ δὲν ἔσφαλε ὁ Ἀχιτόφελ. Προσέξατε τὴν σύμψαλιν τοῦ ἀνδρός; Δὲν ἀπορρίπτει ὁμίως τὴν γνώμην του, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγκώμιον. Ἀφοῦ πρώτα δεικνύει τὸν θαυμασμόν του πρὸς αὐτόν, διὰ τὰς ἀποτελεσματικὰς συμβουλὰς του κατὰ τὰ προηγουμένα χρόνια, ἐν συνεχείᾳ κακίζει τὴν τωρινὴν του γνώμην. D Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἀπαρὸ πῶς ἔσφαλε τώρα. Μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν μᾶς συμφέρει αὐτὸ τὸ σχέδιον. Διότι ἂν ἐπιτεθοῦμε τώρα, ὁ πατέρας σου, ἂν τὴν μονιασμένην ἀρκούδα, γεμάτος ὀργὴν καὶ ἀπελπισμένους διὰ τὴν ζωὴν του, πολεμῶντας μὲ δυνατὴν ὀργὴν, δὲν θὰ λογαριάσῃ καθόλου τὴν σωτηρίαν του καὶ θὰ ἐπιπέσῃ ἐναντίον μας μὲ μεγάλην ὀρμὴν. Ἐὰν ὅμως περιμένωμε ὀλίγον, θὰ ἐπιτεθοῦμε μὲ μεγαλύτεραν προετομίαν καὶ μεγαλύτεραν ἀσφάλειαν καὶ χωρὶς κόπον, μὲ κάθε εὐκολίαν. Θὰ τὸν πιάσουμε εἰς τὸ δίκτυόν μας καὶ ἔτσι θὰ τὸν αὔρωμε κοντὰ μας. E Ὁ Ἀβουσαλάμ ἐπαινεῖ τὴν γνώμην καὶ εἶπε δι' αὐτὸ εἶναι περισσότερο ὠφέλιμος. Ὁ Χουσί τὰ ἔλεγεν αὐτὰ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δώσῃ εὐκαιρίαν εἰς τὸν Δαυῖδ, ὥστε νὰ ἐκκουρασθῇ ὀλίγον καὶ ν' ἀσπενεύσῃ καὶ νὰ συγκεντρώσῃ στρατόν. Ἔτσι ἀφοῦ ἀπέρριψε τὸ σχέδιον τοῦ Ἀχιτόφελ, ἔπειτα μὲ μερικὰς κρυμμένους ὄνδρες, καὶ ἀνηγγέλως τὰ πάντα εἰς τὸν Δαυῖδ ⁵³ A καὶ δι' ὁ τύραννος ἐδέχθη τὸ σχέδιόν του, τὸ ὁποῖον θὰ φέρῃ εἰς τὸν Δαυῖδ τὴν νίκην. Ἔτσι λατὸν καὶ ἐγίνε. Ἐπειδὴ ἀνέβαλε ὀλίγον, προετομίαν ὁ Δαυῖδ, ἔκανε ἐπίβασιν καὶ ἐνίκησεν. Ὁ Ἀχιτόφελ ἀντιλαμβανόμενος αὐτὸ ἀκριδῶς ἔνεκα τῆς μεγάλης του συνέσεως καὶ πανουργίας καὶ ἀφοῦ κατάλαβε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τὴν ἐκδοσὴν τῶν πραγμάτων, δι' ἀηλασθῆ ἦταν καταστρεπτικὸν αὐτὸ τὸ σχέδιον διὰ τὸν Ἀβουσαλάμ, δὲν ἐβάσταξεν τὴν περιφρόνησιν αὐτὴν καὶ ἀφοῦ ἔφυγε ἔδωσε θηλείαν καὶ ἐκρεμάσθη καὶ ἔτσι ἔτελειώσε τὴν ζωὴν του.

B Ἀφοῦ ἔμαθε ὅλα αὐτὰ ὁ Δαυῖδ γράφει τὸν Ψαλμὸν, προσφέροντας ὕμνους εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀναθέτοντας τὸ ὄλον στρατήγημα εἰς αὐτόν. Διὰ τοῦτο φωνάζει κάτω: «Κύριε ὁ Θεός μου εἰς σὲ ἐπατήρισα τὴν ἐλπίδα μου, σώσε με». Οὔτε εἰς τὸν Χουσί (ἤλπισα), οὔτε εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, αὐτὴ εἰς τὴν σύμψαλιν ἐκεῖνου, οὔτε εἰς τὴν γνώμην μου, ἀλλὰ «εἰς σὲ». Αὐτὸ λοιπὸν ἄς

7. Πράττειται διὰ τὸν Ἰωνᾶθ καὶ Ἀχιτόφελ, ἡμετέροις τοῦ Δαυῖδ (H' Παρ. 17, 16 κ.ε.ε.).

κάνουμε και ήμεις και αν επιτύχουμε κάτι με την βοήθεια ανθρώπων ως ευχαριστούμε τον Θεόν δι' αὐτούς καθώς και διά τὰ εὐεργετήματα, πού γίνονται εἰς ἡμᾶς και ἀπό ἡμᾶς τούς ἴδιους και ἀπό τούς ἄλλους.

Πράγματι αν ενεργοῦμεν κατ' αὐτόν τόν τρόπον, δέν θά ὑπάρχη τίποτε δύσκολον και στραβόν. Αυτό ἔκανε και ὁ Δαυιδ λέγοντας. C Δέν εἶχα τήν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας εἰς τούς λόγους τοῦ Χουσι, ἀλλά εἰς τήν ἰδικήν σου βοήθειαν. Και πρόσεχε μέ πόσην ψυχικήν διάθεσιν ὁμιλεῖ, πρᾶγμα πού ἦταν συνηθισμένος νά τό κάνει. Δέν εἶπε «Κύριε ὁ Θεός», ἀλλά «Κύριε ὁ Θεός μου» και ἄλλου «Ὁ Θεός ὁ Θεός μου, πάλυ πρῶτῃ πρὸς σέ προσεύχομαι». Πράγματι ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχε τήν ἀνάγκην τοῦ Θεοῦ, ἰδιαίτέρως ὅμως διά τόν υπερβολικόν του ζήλον. Τά ἴδιο κάνει και ὁ Θεός εἰς τήν περίπτωσιν τῶν ἐναρέτων και μολονότι εἶναι καινός Θεός ὄλων, λέγει ὅτι εἶναι ἰδιαίτέρως τῶν ἐναρέτων. D «Ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ και ὁ Θεός τοῦ Ἰσαάκ και ὁ Θεός τοῦ Ἰακώβ». Και πρόσεχε τήν ἀνατερότητά του. Λέγοντας «Κύριε ὁ Θεός μου εἰς σέ ἐστήριξα τήν ἐλπίδα μου» δέν πρόσεχε, τιμώρησε τόν ἀντίπαλον, ἐξόντωσε τόν ἐχθρόν, ἀλλά ζητεῖ μόνον τῷ ἰδικόν του και λέγει «σῶσε με». Δηλαδή μήν ἐπιτρέψης νά ὑποφέρω «ἀπό ὄλους ὅσοι μέ καταδικῶν και γλύτωσέ με ἀπό αὐτούς». Προσέχετε πῶς οὔτε ὅταν ὑπέφερε, ἀναφέρει ἀναμαστικά τόν πατροκτόνο. Και εἰς τήν συμφωνίαν ἀναγνωρίζει τήν συγγένειαν και εἰς τόν πόλεμον βλέπει τόν υἱόν του και εἰς τούς κινδύνους δέν λησμονεῖ τὰ σπλάχνα του. Τόσον ἀγαποῦσε τὰ παιδιὰ του και τόσον φιλόστοργος ἦταν ἢ καλύτερα τόσον ἀνώτερος ἄνθρωπος. E Και δέν τόν ἔκανε ἀνώτερον ἢ φύσις τῆς τυραννίδος, ἀλλά μάλλον ἢ ἡμερότητα τοῦ χαρακτήρος. Ἐλογόριαζε τὸ περισσώτερον στρατεύμα παρὰ τόν τυράννον, δι' αὐτό λέγει: «Σῶσε με ἀπό ὄλους ὅσοι μέ καταδικῶν και γλύτωσέ με ἀπό αὐτούς». Βλέπετε πῶς οὔτε ἐκείνους ἐνόμιζε πολυ; Διότι δέν εἶπε, ἀπό ἐκείνους πού μέ παλεμοῦν, ἀπ' ἐκείνους πού ἀρπάζουν τὰ ἰδικά μου και καταπερνοῦν εἰς τὰ ἀνάκτορά μου, ἀλλά «ἀπό ὄλους μέ καταδικῶν. Μήπως σάν ἀγριο λιοντάρι ἀρπάξῃ ὁ ἐχθρός τήν ζωήν μου, ἐφ' ὅσον δέν θά ὑπάρχη κανεὶς πού νά μέ γλυτώσῃ και μέ σώσῃ». Και ὁμως συνεκέντρωσε στρατόν και εἶχε πολλούς μαζί του.

8. Ψαλμ. 62, 9.
9. Ψαλμ. 3, 8.

Πῶς λοιπόν λέγει ⁵⁴ A «ἐφ' ὅσον δέν θά ὑπάρχη κανεὶς πού νά μέ γλυτώσῃ και νά μέ σώσῃ;». Διότι δέν θεωρεῖ ὀλόκληρον τήν οἰκουμένην ἀξιόλογον συμμαχίαν, ἐάν δέν ἔχη μέ τὸ μέρος του τήν θεῖον δύναμιν, οὔτε θεωρεῖ τόν ἐαυτόν του ἔρημον, μολονότι ἦταν μόνος, ἔχοντας τήν συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ. Διά τοῦτο και ἔλεγε: «Δέν αὐξεται βασιλεὺς διά τήν πολλήν του δύναμιν και γίγας δέν θά σωθῇ ἀπό τήν μεγάλην σωματικὴν του ἀντοχήν».¹⁰

Μερικοὶ ἐρμηνεύοντες ἄλληγορικᾶ' λέγουν ὅτι λιοντάρι και καταδικῶντες εἶναι ὁ διάβολος και οἱ δαίμονες. Πράγματι, ἐπειδὴ εἶδε τόν διάβολον νά ἀρπάξῃ και νά καταδροχίξῃ τόν υἱόν του ζητεῖ νά μὴν πάθῃ ποτέ αὐτός τὸ ἴδιον και λέγει και τήν αἰτίαν διὰ τήν ὁποίαν ἐκείνος ἔπαθε αὐτό. Ποία ἦταν ἡ αἰτία; B Μὲ τήν κακίαν του, λέγει, ἀπεμάκρυνε τόν ἐαυτόν του ἀπό τήν συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτό λέγει: «Δέν θά ὑπάρχη κανεὶς πού νά μέ γλυτώσῃ και νά μέ σώσῃ». Ὅτι ὁ διάβολος λέγεται λέων ἔκαυσε τήν ἴδιαν τήν Γραφήν πού λέγει: «Ὁ ἐχθρός σου, ὁ διάβολος σάν λέων πού ἀρπάζεται, τριγυρίζει διά νά δει κάποιον νά τόν καταπιῇ».¹¹ Και ὁ ἴδιος ὁ προφήτης ἄλλου λέγει: «Θά καταπατήσῃς λέοντα και δράκοντα».¹² Πράγματι εἶναι πολυμήχανον τὸ θῆριον, ἀλλ' αν ἡμεῖς προσέχομε, ὁ λέων αὐτός και ὁ δράκων θ' ἀποδειχθοῦν εὐτελέστεροι ἀπό τόν πηλό και δέν θά μᾶς πολεμήσουν κατὰ μέτωπον, ἀλλά και αν μᾶς πολεμήσουν, θά συντριβοῦν. C «Θά πατάτε, γράφει, ἐπάνω εἰς φίδια και σκορπιούς».¹³ Διότι κυκλώνει και προσβάλλει μέ πολὺν θυμόν, σάν τὸ λιοντάρι. An ὅμως τοιμήσῃ νά προσβάλλῃ αὐτούς πού ἔχουν τόν Χριστόν μέσα τους και τόν σταυρόν εἰς τὸ μέτωπον και τήν φωτιάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος και τήν λαμπάδα πού ποτέ δέν σβήνει, δέν θά ἡμιπορέσῃ οὔτε νά τοὺς κοιτάξῃ κατὰ πρόσωπον, ἀλλ' ἄγριζοντας τὰ νῦτα θά φύγῃ και δέν θά τοιμήσῃ νά ξαναγυρίσῃ.

Και διά νά μάθετε ὅτι δέν εἶναι ὑπερηφάνεια τὰ λεχθέντα, προσέξατε παρακαλῶ τόν Παῦλον. Διότι θυρωρός ἦταν και αὐτός, ἀλλά τόσον τόν ἐφοδεῖτο αὐτός ὁ λέ-

10. Ψαλμ. 32, 16.

11. Ὁ Χριστός τὸν ἀνακλονοῦσε τήν κατὰ γράμματα ἰσχυρίαν τῆς Πί-
βλου και στανιότατον κατὰ τὸν τὸ γράμμα ἀνιχρότους τίτλους και ἄλλοι-
γορλας.

12. Α' Περτ. 5, 8.

13. Ψαλμ. 80, 13.

14. Ἰσοκ. 10, 10.

ων, ώστε να φεύγει και από τα ένδιματά του και τὰς σκιὰς του. Εὐλόγως, διότι δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀντέξει τὴν εὐωδία του Χριστοῦ ποῦ ἔδωκε καὶ ἐσκόρπισε ἀπὸ αὐτὸν καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ κοιτάξῃ πρὸς τὴν λαμπάδα τῆς ἀρετῆς. **D**

«Κύριε ὁ Θεὸς μου, ἐὰν ἔκαμα αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον καταδικάσασαι, ἐὰν τὰ χέρια μου διέπραξαν ἀδικίαν». Παντοῦ πρέπει νὰ παρατηρήσωμε αὐτὸ, ὅτι δὲν πρέπει κανείς νὰ προσεύχεται μόνου, ἀλλὰ νὰ προσεύχεται ἔτσι, ὥστε νὰ ἀκούεται. Δὲν ἀρκεῖ ἡ προσευχὴ διὰ νὰ τακτοποιηθῇ τὸ ζήτημά μας, ἐὰν δὲν τὴν κάνουμε, ὅπως τὴν θέλει ὁ Θεός. Διότι καὶ ὁ Φαρισαῖος προσευχήθη καὶ τίποτε δὲν ὠφελήθη.¹⁵ Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπίσης προσήχοντο, ἀλλὰ ὁ Θεὸς τοὺς ἀποστρεφόμενος δὲν προσήχοντο, διότι δὲν προσήχοντο ὅπως ἔπρεπε. Διὰ τοῦτο καὶ διετάχθημεν νὰ κάνωμεν προσευχήν, ποῦ νὰ ἠμπορῇ κατ' ἐξοχὴν νὰ ἀκουσθῇ. **E** Τοῦτο ἐφρονέωσαν καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὴν τὴν προσευχήν, ἐχόντας τὴν ἀξίωσιν ὄχι ἀπλῶς νὰ ἀκουσθῇ, ἀλλὰ μαζί με τὴν προσφορὰν τῶν ἰδικῶν του. Ποῖα όμως εἶναι αὐτά; Τὸ «λοῦζω κάθε νύκτα τὸ κρεβάτι μου καὶ θρέγω τὸ στῤῥωμα μου με τὰ δάκρυά μου»,¹⁶ τὸ «ἀπέκαμα ἀπὸ τοὺς στεναγμούς μου», τὸ «Φύγετε μακριὰ ἀπὸ ἐμέ ὅσοι ἐργάζεσθε τὴν ἀνομίαν»,¹⁷ τὸ «ἐξ αἰτίας τοῦ θυμοῦ σου με ἐπόυσαν τὰ μάτια μου ἀπὸ τὰ δάκρυα».¹⁸

Ἄρα αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ πείσουν τὸν Θεόν, δηλαδὴ οἱ θρήνοι, τὰ δάκρυα, οἱ στεναγμοὶ καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοὺς κακοὺς καὶ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος διὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἄλλου ἔλεγε: ¹⁹ Ἄ «Ἄκουσες τὴν προσευχήν μου, ὦ Θεέ, ποῦ προσπατεύεις τὸ δικαίόν μου. Ὅταν εὐρέθηκα εἰς βλάβην με ἐπαρηγόρησες».²⁰ Διότι τὸ νὰ ἀκουσθοῦμε ἐπιτυχάνεται ἔτσι. Πρῶτον με τὸ νὰ εἴμεθα ἀξιοὶ νὰ πάρωμε, ἔπειτα με τὸ νὰ προσευχόμεθα σύμφωνα με τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τρίτον με τὴν συνεχήν προσευχήν, τέταρτον με τὸ νὰ μὴ ζητοῦμε τίποτε τὸ δικαίον, πέμπτον με τὸ νὰ ζητοῦμε ὅσα εἶναι: πρὸς τὸ συμφέρον μας, ἕκτον με τὸ νὰ προσφέρωμε ὅλα τὰ ἰδικὰ μας. Προσεύχετε πολλοὺς οἱ ὁποῖοι ἀκούονται κατ' αὐτὸν τὸν

15. Λουκ. 18, 10.
16. Φατ. 6, 7.
17. 42μ. 6, 8.
18. Φατ. 6, 8.
19. 42μ. 4, 1.

τὸν τρόπον. Δηλαδὴ τὸν Κορινθίον ἀπὸ τῆ ζωῆ του,²¹ τὴν Συροφαινίκισσα ἀπὸ τὴν ὑπομονὴ τῆς,²² τὸν Σολομώντα ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς αἰτήσεως: «ἐπειδὴ δὲν ἐζήτησες χρήματα, οὔτε τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν σου»,²³ **B** τὸν πελώνην ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην²⁴ καὶ ἄλλους κατ' ἄλλον τρόπον. Ὅπως λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ συμβαίνει νὰ ἀκούεται ἡ προσευχὴ, ἔτσι ἀπὸ ἄλλα νὰ μὴ ἀκούεται, ἔστω κι ἂν εἶναι ἐνάρετος ἄλλοι ποῦ ζητοῦν. Ποῖος ὑπῆρξεν περισσότερο ἐνάρετος ἀπὸ τὸν Παῦλον; Ἐπειδὴ ὅμως ἐζήτησε ἀσύμφορα πράγματα δὲν ἠκούσθη. «Τρεῖς φορές παρεκάλεσα τὸν Κύριον δι' αὐτὸ καὶ μοῦ εἶπε: Σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου».²⁵ Ἐπίσης ποῖος ὑπῆρξε περισσότερο ἐνάρετος ἀπὸ τὸν Μωυσή; Ὅμως οὔτε ἐκεῖνος ἀκούσταν, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τοῦ εἶπε: «Ἀρκετὰ ἕως ἐδῶ».²⁶ Πράγματι ἐπειδὴ ζητοῦσε νὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καὶ αὐτὸ ἦταν ἀσύμφορον, ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἐπέτρεψε. Μαζὶ μ' αὐτὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλο ποῦ κάνει τὰς προσευχὰς νὰ μὴ ἀκούωνται, δταν προσευχόμεθα, ἐνῶ ἐπιμένουμε νὰ ζοῦμε εἰς τὴν ἁμαρτίαν. **C** Αὐτὸ ἔλεγεν ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὸν Ἱερουσαλὴμ. «Μὴν προσεύχεσαι δι' αὐτὸν τὸν λαόν. Ἡ μήπως δὲν ἐλέειρε τί κάνουν αὐτοί;»²⁷ Δὲν ἀπεμακρύνθησαν, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀσέθειαν καὶ οὐ προσεύχονται δι' αὐτούς; Ἄλλὰ δὲν ἴθα σὲ ἀκούσω. Ἐπίσης δταν προσευχόμεθα ἐναντίου τῶν ἐχθρῶν μας, ὄχι μόνον δὲν ἀκούμεθα ἀλλὰ καὶ ἐξοργίζουμε τὸν Θεόν. Πράγματι ἡ προσευχὴ εἶναι φάρμακον, ἀλλὰ ἂν δὲν γνωρίζωμε πῶς πρέπει νὰ τὴν χρησιμοποιήσωμε, δὲν καρδιζοῦμε καὶ τὴν ὠφέλειάν του.

Ἄς ἴδωμε λοιπὸν τί λέγει καὶ ὁ Δαυὶδ προσευχόμενος. «Κύριε ὁ Θεὸς μου ἐὰν πράγματι ἔκαμα αὐτό». Τί σημαίνει «ἐὰν πράγματι ἔκαμα αὐτό»; Αὐτὸ ποῦ παθαῖνω, λέγει, ἐὰν δηλ. ἐπαναστάτησά ἐναντίου τοῦ πατρός μου, ἐὰν **D** παρενόησα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἄλλὰ οὔτε ἐδῶ ἀντέχει νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν ποῦ τὸν ἀδικήσας, διότι ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει διὰ τὸ παιδί του. Ὅπως λόγου χάριν, ἐὰν κάποιος ἀνώτερος ἀνθρώπος ἔδωκε τὴν γυναῖκα του

20. Πράξ. 10, 4 κ. ἐξ.
21. Ματθ. 15, 28.
22. 1^ο Κορ. 3, 11.
23. Λουκ. 18, 14.
24. 1^ο Κορ. 13, 8-9.
25. 2^ο Κορ. 3, 28.
26. Ἱερ. 1, 16-17.

νά τόν ἄπατῆ, δέν θά καταδεχόταν οὔτε νά ὀνομάσῃ τὸ ἁμάρτημα ἔμπρός εἰς ἄλλους, ἔτσι καὶ ὁ Δαυὶδ δέν εἶπε. Ἐάν ἔπαναστάτησα ἐναντίον τοῦ πατρός μου, ἐάν ἔγινα πατρακτόνος, ἀλλὰ «ἐάν ἔκαμα αὐτό». Καὶ διατὶ ἀναφέρω αὐτό, λέγει· Διότι ποιά ἀρετὴ εἶναι τὸ νά μὴ γίνῃ κανεὶς πατρακτόνος· πρῶγμα τὸ ὅποιον δέν θά ἤμπορούσε νά ἰδῇ κανεὶς οὔτε εἰς τὰ ζῶα· «Ἐάν τὰ χέρια μου διέπραξαν ἀδικίαν». Δέν λέγω δι' αὐτὴν τὴν ἀδικίαν, ἢ ἀλλά οὔτε ἄλλη δέν θά ἤμπορούσε νά εὐρεθῇ, πού νά τὴν ἔκαμον τὰ χέρια μου. Τὰ λέγει αὐτὰ ὄχι διὰ νά ὑπερφανευθῇ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἠγογγάσθη νά ἀμύλησῃ διὰ τὰς ἀρετὰς του. Διότι δέν εἶναι καὶ τόσο μεγάλο αὐτὸ ἐν οὐρασί μ' ἐκεῖνο πού πρόκει-
ται· νά λεχθῇ. Ποῖον εἶναι αὐτό; «Ἐάν ἀνταπεδώκα κακὸν εἰς ἐκείνους πού μοῦ ἀνταποδίδουν κακά», λέγει.

ἸΠροσέξτε πολὺ. Δέν εἶναι τυχαῖο αὐτὸ πού ἐλέχθη. Διότι εἶναι καλὸν νά μὴ ἀδικῇ κανεὶς, εἶναι ὅμως πολὺ μεγαλύτερον ⁵⁴ Α καὶ γνώρισμα πνευματικῆς ζωῆς τὸ νά μὴ ἀμύνεται ἐκεῖνος πού ἀδικεῖται. ἸΜολονότι ὁ νόμος τὸ ἐπέ-
τρεπε αὐτὸ καὶ προέτρεπε νά θιάζῃ κανεὶς ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος,⁵⁵ καὶ δέν ἦτο παράδο-
σις νόμου τὸ πρᾶγμα. ἸΑλλ' ὁ Δαυὶδ ἦτο τῶσον ἀνώτερος ἄνθρωπος, ὥστε ὄχι μόνον νά μὴν παραβαίῃ τὸν νόμον, ἀλλὰ νά ξεπερνᾷ τὸν ὑπάρχοντα νόμον καὶ νά εὐθάνῃ πέρα ἀπὸ τὰ ἀβλοβητήματα. Δέν θεωροῦσε ἀρετὴν τὴν ἀρε-
τὴν, ἐάν δέν ξεπερνοῦσε τὰ προστάγματα. ἸὍπως ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ Παῦλος· προτραπέμενος νά ζῆ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, δέν ζοῦσε, ἀλλὰ ἔκανε ἀδόπανον τὸ Εὐαγγέλιον.⁵⁶ Β
ἸἜτσι λοιπὸν καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ, μολονότι ὁ νόμος τοῦ ἔδιδε τὸ δικαίωμα τῆς ἀμύνης, δέν ἐσταμάτησε εἰς αὐτὸ τὸ μέτρον ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξεπέρασεν. Ἰ' ἔμῃς ὅμως ὄχι ζητεῖται μόνον αὐτό, δηλ. τὸ νά μὴν ἀνταποδιδῶμε, ἀλλὰ καὶ νά εὐεργετοῦμε. «Προσεύχεσθε δι' ἐκείνους πού σὰς κακο-
μεταχειρίζονται, εὐεργετεῖτε ἐκείνους πού σὰς μισοῦν». ⁵⁷ Εἰς τὴν περίπτωσιν θεοῦ τοῦ Δαυὶδ δέν ἦτο μικρὸν τὸ νά μὴν ἀμύνεται, ἀλλὰ καὶ πολὺ μεγαλύτερον ἐπὶ τὸ νομικὸν πα-
ράγγελμα. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἐάν ἔκαμα αὐτό, ἐάν τὰ χέρια μου διέπραξαν ἀδικίαν, ἐάν ἀνταπέδωκα κακὸν εἰς ἐ-
κείνους πού μοῦ ἀνταποδίδουν κακά». ἸἘπειδὴ εἰς τὴν πε-

27. Δευτ. 19, 21.
28. Α' Κορ. 4, 14 καὶ 18.
29. Ματθ. 5, 44.

ρίπτωσιν τοῦ παιδιοῦ του ἠμπόδιζε καὶ ἡ συγγένεια, λέει, ἐάν ἀδικῆσα ἢ καὶ ἀμύνθηκα. C

Ποῖον συγχώρησιν καὶ ποῖον ἀπαλογίαν θά ἔχωμε ἡ-
μεῖς, ὅταν μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ δέν φθάσωμε εἰς τὸν τρόπον ζωῆς ἐκείνων πού ἐζησαν εἰς τὴν Παλαιάν Δια-
θήκην καὶ μάλιστα καθ' ἣν στιγμὴν μᾶς ζητοῦνται πολὺ περισσότεροι; «Ἐάν ἡ ἀρετὴ σας δέν ὑπερβαίῃ τὴν ἀρε-
τὴν τῶν γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων, δέν θά μῆπτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». ⁵⁸ Διότι ὅπως ἀκριβῶς δέν εἶ-
ναι ἴσος ἐκεῖνος, πού, ζῶντας εἰς τὸν νόμον, κατορθώνει τὰ ἴδια πράγματα μ' ἐκείνον πού ἐξῆσε πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον, ἔτσι οὔτε ἐκεῖνος πού ἐξῆσε εἰς τὴν χάριν εἶναι ἴσος μ' ἐ-
κείνον πού ἐξῆσε εἰς τὸν νόμον. ἸΑλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς περι-
στάσις γίνεται μεγάλη ἡ διαφορά. D Τοῦτο φανερώνου-
τας ὁ Παῦλος καὶ διὰ τὴν κακίαν καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν, πρό-
σεχε πῶς καὶ ἐκείνους θαυμάζει περισσότερον καὶ αὐτοῦς παρουσιάζει ὅτι εἶναι ἀξιοὶ μεγαλύτερας τιμωρίας, μιλιών-
τας ἔτσι· «Ὅταν οἱ ἐθνικοὶ πού δέν ἔχουν τὸν νόμον, ἐ-
φαρμόζουν τὰς διατάξεις τοῦ νόμου ἐκ φύσεως, τότε, ἂν καὶ δέν ἔχουν νόμον ἔχουν τὸν ἑαυτοῦ τους διὰ νόμον».⁵⁹

ἸἘπρόσεξτε πῶς ἐπαινεῖ καὶ ἀναδεικνύει ἐκείνους πού χωρὶς τὸν νόμον πράττουν τὸ καλόν; Κοίταξε ἐπίσης πῶς φανερώνει ὅτι εἶναι ἀξιοὶ μεγαλύτερας τιμωρίας ἐκεῖνοι πού ἀμαρτάνουν ἐνῶ ζοῦν εἰς τὴν χάριν ἀπὸ ἐκείνους πού ἐζη-
σαν εἰς τὸν νόμον, λέγοντας· Ε' «Ἐάν παραβῆ κανεὶς τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως, θανατώνεται χωρὶς εὐσπλαχνίαν ἐπὶ τῇ καταθέσει δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Σκεφθῆτε πόσον αὐ-
στηροτέρα τιμωρία ἀξίζει εἰς ἐκείνον, ὁ ὅποιος κατεπάτη-
σε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐθεώρησε μολυσμένον τὸ αἷμα τῆς διαθήκης». ⁶⁰ Καὶ ἄλλοῦ φανερώνει ὅτι οἱ πρὸ τοῦ νόμου εἶναι ἀξιοὶ μικρότερας τιμωρίας ἀπὸ ἰσους ἡμάρτησαν μὲ τὸν νόμον, «Ὅσοι ἡμάρτησαν χωρὶς τὸν νόμον, χωρὶς τὸν νόμον καὶ θά ἀπολεσθῶν», δηλαδὴ ἑλαφρότερον, χωρὶς νά ἔχουν κατήγορον τὸν νόμον ἀλλὰ μόνον τὴν φύσιν. «Ὅσοι ὅμως ἡμάρτησαν ἐνῶ ἦσαν ὑπὸ τὸν νόμον θά κριθοῦν μὲ τὸν νόμον», ⁶¹ δηλαδὴ βαρύτερον διότι μαζὶ μὲ τὴν φύσιν ἔχουν καὶ τὸν νόμον κατήγορον. ⁶² Α' «Εἶθε νά πέσω ἔξω καὶ νά κικηθῶ ἀπὸ τοῦς ἐχθροῦς μου ἔρημος καὶ γυμνα-

50. Ματθ. 5, 20.
51. Ρωμ. 2, 14.
52. Ἰεζ. 10, 28-29.
53. Ρωμ. 2, 12.

μένος. Ἄς καταδιώξη τότε ὁ ἐχθρὸς ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν μου καὶ ἄς μὲ συλλάβῃ αἰχμάλωτον καὶ ἄς ποδοπατήσῃ εἰς τὸ χῶμα τὴν ζωὴν μου καὶ ἄς καταβάψῃ εἰς τὸν τάφον τὸ ἔνδοξον ὄνομά μου». Προσέξατε παρηγοίαν δικαίου καὶ καθαρὰν συνειδήσιν; Ἐάν δὲν εἶχε τῶσον θάρρος, δὲν θὰ ἔκανε τέτοιες κατάρεις.

Αὐτὸ ποῦ λέγει σημαίνει. Ἐάν ᾤδίκησα, ἐάν ἀμύνθηκα νὰ πάθω αὐτὰ κι αὐτὰ. Καὶ ἀπορασιῖζει διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ δὲν ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ κριθῇ μὲ ἐπιεικειαν, ἀλλὰ νὰ δικαιοθῇ μὲ πολὺ μεγαλυτέραν αὐστηρότητα καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του ὑπεύθυνον τιμωρίας ἀπὸ τὴν ὅποιαν ὁ νόμος τὸν ἠμποδίζει. Β. Πρόσπεχε ποιά εἶναι αὐτή. «Ἐἴθε νὰ πέσω ἔξω καὶ νὰ νικηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου ἔρημος καὶ γυμνωμένος. Ἄς καταδιώξη τότε ὁ ἐχθρὸς μου ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν μου καὶ ἄς μὲ συλλάβῃ αἰχμάλωτον καὶ ἄς ποδοπατήσῃ εἰς τὸ χῶμα τὴν ζωὴν μου καὶ ἄς καταβάψῃ εἰς τὸν τάφον τὸ ἔνδοξον ὄνομά μου». Δηλαδή ἄς μὲ ἀφανίσῃ ὡς ὄντιμον καὶ ἀνώνημον καὶ ἄς καταστρέψῃ μαζί μὲ τὴν ζωὴν μου καὶ τὴν δόξαν μου. Τί σημαίνει, ἄς καταβάψῃ εἰς τὸν τάφον τὴν δόξαν μου; Ἄς μὲ ταπεινώσῃ, ἄς μὲ ποδοπατήσῃ, ἄς μὲ παραδώσῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς μου.

С. Τί ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ πρὸ θεθλήτου ἀπὸ τὸν Ἀθεσσαλῶμι, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ ἦταν ἀνήθικος, ἀκόλαστος καὶ ὄβριστης κατεδίωκε τὸν πατέρα του καὶ μάλιστα τέτοιον πατέρα, τόσο μαλακὸν καὶ ἐπιεικῆ. Λοιπὸν, δὲν ἀνταπέδωσε κοκὰ εἰς ἐκείνους ποῦ τοῦ ἀνταποδίδουν οὔτε ἐμνησικακίαι; Καθόλου. Καὶ ἐν εὐρείῃσιν τὴν ζωὴν τοῦ Σαούλ, τότε κοπ' ἐξοχὴν δὲ ἰδίῃ νὰ διακρίνεται καθαρὰ αὐτῇ ἡ ἀλήθεια. Πράγματι αὐτὸν, ποῦ, μετὰ ἀπὸ ἀναριθμήτους ἐργεσίας καὶ τρόπαια καὶ νίκαις, ἀδικοῦσε καὶ ἐπιβουλεύετον καὶ καθημερινὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ ἐξοντώσῃ, ὁ Δαυὶδ ἀφοῦ τὸν συνέλαβε καὶ μὴ καὶ δυὸ φορές καὶ πολλὰς φορές κοιμώμενον καὶ κλεισμένον ὡς σὲ φυλακῇ, χωρὶς κινεῖν συντροφον καὶ ἐνῶ πολλοὶ τὸν προέτρειπον νὰ τὸν σφάξῃ καὶ νὰ τὸν ἐξαφανίσῃ, τὸν ἐλυτρήθῃ καὶ ἐκράτησεν τὴν ὄργην του. D. Καὶ ὅλα αὐτὰ γνωρίζοντας ὅτι ἐν τὸν ἀφήσῃ νὰ διαφύγῃ, θὰ ἀφήσῃ ἐχθρὸν του καὶ ἐχθρὸν ἀσυμφιλίωτον.

Ἄλλ' ὅμως οὔτε ἡ ἐνθύμησις τῶν περασμένων, οὔτε ὁ φόβος τῶν μελλοντικῶν, οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ τὸν ἀδήγησαν εἰς ἐκείνην τὴν ἀπαγῆν. Ὁ Δαυὶδ ἐσκέπτετο ἀνώτερα καὶ συγκρατοῦσε τὸ χεῖρι του καὶ χαλιναγωγοῦσε

τὸν θυμὸν του. Προτιμοῦσε νὰ κινδυνεύῃ, νὰ σχεδιάζων κακὰ ἐναντίον του, νὰ χάσῃ τὴν πατρίδα του καὶ τὴν ἐλευθερίαν του, παρὰ νὰ σφάξῃ καὶ νὰ σκοτώσῃ τὸν ἐχθρὸν του, ποῦ τὸν ἐπιβουλεύετον χωρὶς κανένα λόγον καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν φονεύσῃ μετὰ ἀπὸ ἀναριθμήτους ἐργεσίας. E. Καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα εἶναι δυνατόν νὰ ἰδῇ κανεὶς τὴν ἀνωτέραν σκέψιν του. Διὰ τοῦτο καταριέται εἰς τὸν ἑαυτὸν του πολλὰ καὶ δυσάραστα, λόγου χάριν τὸ νὰ ἐπονέληθῃ ἀπρακτος, τὸ νὰ νικῆσουν οἱ ἐχθροὶ του αὐτὸν καὶ ὅλην του τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, τὸ νὰ πεθάνῃ ἀνώνημος καὶ νὰ τὸ πάθῃ αὐτὸ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του, πρᾶγμα ποῦ φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ βαρύτερον ἀπὸ τὸν θάνατον διὰ τοῦτο καὶ κάνει ἀναριθμήτα τεχνάσματα ὥστε νὰ μνημονεύεται μετὰ τὸν θάνατον.

Προσέξατε λοιπὸν πόσα κατοριέται εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Δηλαδή τὸ νὰ βασανίζεται χωρὶς τέλος, νὰ νικηθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του, ²⁴ Ἄ νὰ πεθάνῃ καὶ μάλιστα ὄχι μὲ κοινὸν θάνατον, νὰ σθῆσῃ καὶ ἡ δόξα του, νὰ πεθάνῃ ἐξευτελισμένος. Δὲν θὰ καθαρίσαν τόσα πολλὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐάν δὲν τὸν ἐνεθάρρυνε πολὺ ἡ συνειδήσις. Ἄν θεοβαίως εἶχε ἐχθρὸν, τὸ ἔγκλημα αὐτὸ δὲν ἦταν ἰδικὸ του. Διότι δὲν ἔδωσε αὐτὸς ἀφορμὴν. Πράγματι ποῖον ἀφορμὴν ἔδωσε εἰς τὸ παιδί του, ποῖον εἰς τὸν Σαούλ; Τὸν μὲν ἔνα ἂν καὶ διέπραξε ἀξιοποίνους πράξεις, ἀφοῦ γιὰ λίγο τὸν ἐσυνέτισε, τὸν ἐπανάφερε καὶ τὸν ἀποκατέστησε.²⁴ Ἐνῶ τὸν ἄλλον ποῦ «ἔπνευ μένος» ἐναντίον του, ἂν καὶ πολλὰς φορές ἔπνευ εἰς τὰ χεῖρα του τὸν ἔδωσε.²⁵ Μὴν προσέχης λοιπὸν αὐτὸ, δηλ. ἐάν εἶχε ἐχθροὺς, ἀλλὰ ἐν ὁ ἴδιος τοὺς ἐθμιοῦργησε. Β. Διότι καὶ ὁ Χριστὸς δὲν διέταξε αὐτὸ, δηλ. τὸ νὰ μὴν ἐχωμεν ἐχθροὺς. Διότι τοῦτο δὲν τὸ ἐξουσιάζομε. Ἄλλὰ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μας εἶναι νὰ μὴν μισοῦμεν. Διότι αὐτὸ τὸ ἐξουσιάζομεν, ἐνῶ ἐκεῖνο ὄχι πάντοτε. Τὸ νὰ μὴν μισοῦν χωρὶς λόγον, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς ἀλλὰ ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ μᾶς μισοῦν. Διότι καὶ οἱ κακοὶ συνηθίζουν νὰ μισοῦν ἀσκοπα καὶ χωρὶς λόγον τοὺς καλοὺς. Διότι καὶ τὸν Χριστὸν τὸν μισοῦσαν χωρὶς λόγον, ὅπως λέγει. «Μὲ ἐμίσησαν χωρὶς λόγον».²⁶ Οἱ ἀπόστολοι προσέτι εἶχαν ἐχθροὺς τοὺς ψευδοπροφήτας καὶ οἱ προφῆτες τοὺς ψευτοπροφῆτες.

²⁴. B' Bzo. 14, 21 κ.εξ.

²⁵. A' Bzo. 24, 7.

²⁶. 1^α Jn. 16, 26.

Ἐπομένως δὲν χρειάζεται νὰ ἐξετάσωμεν αὐτό, δηλ. πῶς νὰ μὴν ἔχωμεν ἐχθρούς, Ἐὰν πῶς θὰ ἔχωμεν ἐντελῶς ἀδίκως καὶ χωρὶς λόγον. Ἐπίσης πῶς νὰ μὴν μισοῦμε, μήτε νὰ ἀποστρεφώμεθα τὴν ὥραν μάλιστα πού μᾶς μισοῦν θανασιμῶς. Διότι αὐτὰ εἶναι ἐχθρα, δηλ. τὸ νὰ μισοῦμε καὶ νὰ ἀποστρεφώμεθα. Ὅταν λοιπὸν μισοῦμαι καὶ δὲν μισῶ ἐκεῖνος μὲ ἔχει ἐχθρόν, ἐγὼ ὅμως δὲν ἔχω αὐτὸν ἐχθρόν. Ὅταν προσεύχομαι, δὲν θέλω νὰ τὸν εὐεργετῶ, πῶς ἔχω ἕνα τέτοιον ἄνθρωπον ἐχθρόν; Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Παῦλος: «Ἐάν εἶναι δυνατόν, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς, νὰ ἔχετε εἰρήνην μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους».⁸⁷

Ἄς προσφέρωμεν λοιπὸν ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀκριβῶς μὲ αὐτὴν μᾶς τὴν προσφορὰν θὰ ἔχωμεν ἐπαρκῆ ἔπαινον. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτὰ πού ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς; **Δ** Ἰνά, τί λέγω; σὲ μισεῖ ὁ τάδε καὶ σὺ κάνεις πόλεμον; **Σὺ** ἀγάπα τον καὶ εὐεργετῆσέ τον. **Σ**ὲ ἐξυβρίζει καὶ σὲ χλευάζει; **Σὺ** νὰ λέγῃς καλὰ λόγια δι' αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἐπαινεῖς. Ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν διαλύει τὴν ἐχθρότητα; **Θ**ὰ σοῦ δώσῃ λοιπὸν περισσότερον μισθόν. Διότι οἱ κακοὶ, ὅσον, ἐνῶ τοὺς περιποιούμεθα, δὲν σταματοῦν τὸν πόλεμον, ἰθὺς προκαλέσουν εἰς ἡμᾶς περισσότερον λαμπρὰς τὰς ἀμοιβὰς καὶ δὲν καταστήσουν τοὺς ἑαυτοὺς των πρὸ πολλοῦ ἀδύναμους. Διότι αὐτὸς μὲν πού μισεῖ καὶ δὲν διαλύει τὴν ἐχθρότητα, λειώνει, καταπνέγεται, ζῆ διαρκῶς μὲ τὴν ἐχθρότην. Ἐκεῖνος δὲ πού εἶναι πρὸ πάντων ἀπὸ αὐτὰ τὰ βέλῃ, στέκεται ἔξω ἀπὸ τὰς τρικυμίας καὶ ὠφελεῖ πόρον πολὺ πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ἑαυτὸν του. **Ε** καθὼς μελετᾷ καὶ φροντίζει πῶς νὰ συμφιλιωθῇ μὲ ἐκεῖνον καὶ νὰ μὴν τὸν πολεμῇ, ἐλευθερώνοντας τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ πόλεμον καὶ μάχην.

Ἄς ἀποφεύγωμεν λοιπὸν νὰ ἐχθρευώμεθα τοὺς ἄλλους καὶ ἄς καταστρέψωμεν τὴν ρίζαν τῆς ἐχθρας δηλ. τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν. Διότι ἕνας γίνεται ἐχθρὸς ἢ διὰ χρήματα ἢ διὰ τὴν ματαίαν δόξαν. Ἄν ὅμως σταθῶμε ἐπάνω ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, θὰ γλυτώσωμε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς ἐχθρότητος. Καὶ ἂν λοιπὸν σὲ ὀδύνη, ὑπέφερε αὐτὸ μὲ γενναϊότητα. Διότι δὲν ἔδρισε ἐσέ, ἔδρισε τὸν ἑαυτὸν σου. Καὶ ἂν σὲ κτυπήσῃ, μὴν ἀντιστάσῃς τὸ δεξιὸν σου χερί. Αὐτὸς πράγματι ὁ ἴδιος εἶναι πού κτυπᾶται, διότι κτυπᾷ ἐσὲ μὲν μὲ τὸ χερί, κτυπᾷ ὅμως τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὸν θυμὸν, καὶ ἀπακτᾷ πολὺ κακὴν φήμην. **Ἄ** Ἄν ὁ μισθὸς αὐτὰ σοῦ φαίνονται δόσκαλα, σκέψου, ὅτι, ἂν κάποιος

87. Ρομ. 12, 18.

μουακόσ σου σκίση τὰ ρούχα, ποῖος θὰ εἴπῃς ὅτι δὲν εἶναι καλὰ, σὺ τὸ θυμῶ, ἢ ἐκεῖνος ὁ δράστης; Εἶναι φανερόν ὅτι ἐκεῖνος δὲν εἶναι καλὰ. Ἐπειτα σκέψου ὅτι, εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν σκίζεται μόνον τὸ ρούχο, ὁ δράστης ἔχει ὑποστῆ σοβαρώτερα θενὰ ἀπὸ τὸ θυμῶ. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως κατὰ τὴν ὁποίαν σκίζεται ἡ καρδία, ὁ θυμὸς θεδαίως τὸ κάνει αὐτὸ, δὲν νομίζεις ὅτι ἐκεῖνος ἔχει πέθει μεγαλύτερα θενὰ ἀπὸ ἐσέ, πού δὲν ὑπέστης τίποτε παρόμοιον; Μὴν εἴπῃς λοιπὸν ὅτι ἐξέσκισε τὸ ρούχο σου, ἀλλὰ πῆς ὅτι πρὸ μπροστὰ ἐξέσκισε τὴν καρδίαν σου. **Β** Διότι ὅπως ἀκριβῶς δὲν θὰ ἐπαρουσιάζετο ὁ ἴκτερος, ἂν δὲν ἔπαυσε ἡ χαλὴ καὶ δὲν ἐπερνούσε τὰ σύνορά της, ἔτσι καὶ ὁ θυμὸς δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολικός, ἂν δὲν ἔπαυσε ἡ καρδία. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν, ἂν ἰδῇς κάποιον νὰ πάσῃ ἀπὸ ἴκτερον, καὶ ἂν ἀκόμη σὺ κάνεις πάρα πολλὰ κακὰ, δὲν εἶ προτιμούσας νὰ ριζῇς ἐπάνω σου τὴν ἀρρώστια, ἔτσι καὶ μὲ τὸν θυμὸν. Μήτε νὰ ζηλεύῃς, μήτε νὰ μιμῆσαι τὴν κοιλίαν, ἀλλὰ νὰ λυπόσῃς ἐκεῖνον πού δὲν χαλιναγωγεῖ τὸ θηρίον πού ἔχει μέσα του ἀλλὰ πρῶτα, φθεβεῖ καὶ καταστρέφει τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ἀπαδεκνύεται ἀπὸ τὴν ἐξῆς παρατήρησιν ὅτι τέτοιοὶ ἄνθρωποι καταστρέφουν τὸν ἑαυτὸν τους. Εἶναι δυνατόν νὰ ἀκούῃς πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς πού διαλύουν τέτοιου εἶδους διαμάχας νὰ συμβουλεύουν καὶ νὰ λέγουν τὰ ἐξῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν τους. **Γ** Λυπήσου τὸν ἑαυτὸν σου. Βλάπτεις τὸν ἑαυτὸν σου, διότι τέτοιο πράγμα εἶναι ἡ κακία. Καταστρέφει μόνον αὐτὸν πού τὴν γυνὰ κάνοντας τὰ πάντα ἄνω, κάτω.

Μὴ λοιπὸν θέλοντες νὰ βοηθῶσωμεν ἄλλους, οἱ ἴδιοι εὐρεθοῦμε ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι. Διότι οὔτε ἂν κανεῖς, πού πρόκειται νὰ ναυαγήσῃ καὶ νὰ ἀρῆσθῃ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, σὲ κατηγοροῦσε διότι κάθισαι εἰς τὴν ξηρὰν, θὰ τὸν λυπόσῃ καὶ ἐγκαταλείποντας τὴν ξηρὰν, θὰ ἔπαυσε μέρος εἰς τὸ ναυάγιόν του. Αὐτὸ λοιπὸν νὰ σκέπτῃσαι, ὅτι αὐτὸς πού σὲ ὑβρίζει καὶ σοῦ φέρει τὸ αἰῶς, πνίγεται καθὼς καταποντίζεται εἰς κάποιον ἱλιγγόν ἢ εἰς κάποιον καταγιγίδα, διότι ἔπεσε εἰς τὸ ναυάγιον τοῦ θυμῶ. **Δ** Σὺ ὅμως πού ὑποφέρεις γενναίως, ζῆς θυμωρὰ εἰς τὸ λιμάνι κοντὰ στὸ γιάλο. Ἄν ὅμως παραισυρῆς ἀπὸ τὸν ἴδιον μὲ ἐκεῖνον ζῆλον, ἐπνίξῃς ὀχι ἐκεῖνον, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸν σου. «Ἀλλὰ, Κύριε, σὴκω ὀργισμένους ἐναντίον αὐτῶν. Φανέρωσε τὸ ὕψος τῆς ἀκατανικήτου ἰσυνάμεως σου ἕως τὰ πέρατα τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν σου». Τοῦτο τὸ εἶπε **ἔτσι** διὰ τὸ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ σκηωθῇ καὶ χα-

ρίς ἀργίην. Ὅπως, ὅταν λέγῃ. «Σὴκω, Κύριε, σώσε με, ὁ Θεός μου». Ὅταν δὲ ἀκούῃς τὸ «Σὴκω», μὴ δάλλῃς μὲ τὸ νοῦ σου τίποτε σωματικόν. Διότι ὅπως ἀκριδῶς τὸ, νὰ καθῆται κανεὶς, ὅταν ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεὸν δὲν ἔχει λεχθῆ σωματικῶς, ἔτσι καὶ τοῦτο. Διότι λέγει «Σὺ κάθῃσαι εἰς τὸν θρόνον σου εἰς τὸν αἰῶνα».

Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ πού ὑπονοεῖ μὲ τὴν καθέδρα; Εἶναι Ἐ τὸ ἀσάλευτον, τὸ σταθερὸν, τὸ δέδοικον τῆς φύσεως, τὸ μόνιμον πού τὸ ἐδήλωσε καὶ μὲ τὴν ἀντιδιαστολήν. Διότι ὅταν εἶπε, «Σὺ κάθῃσαι εἰς τὸν θρόνον σου εἰς τὸν αἰῶνα» ἐπρόσθεσε, «Σεὶς δὲ θά καθῆτε διὰ παντός».³⁸ Ὅπως λοιπὸν τὸ νὰ κάθῃται κανεὶς δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα, ἔτσι οὔτε τὸ «νὰ σηκωθῆ». Ἐκεῖ προφανῶς φανερώνεται τὸ ἀσάλευτον, ἐνῶ ἐδῶ τὸ τιμωρικὸν καὶ καταστρεπτικόν. Ἐνίοτε δὲ τὸ «νὰ κάθῃται» δηλώνει καὶ τὴν δικαστικὴν του ἐξουσίαν. Ὅπως ὅταν λέγῃ.³⁹ «Ἐκάθισες ἐπάνω εἰς θρόνον δικαστικόν, σὺ πού κρίνεις δικαιοῦς». Καὶ ὁ Δαυιδῆ. «Θρόνοι ἐτέθησαν καὶ ὁ δικάζων τὸν κόσμον ἐκάθισεν».⁴⁰ Εἶναι καὶ τὸ βασιλικόν. Ὅπως ὅταν λέγῃ «Ὁ βασιλικὸς σου θρόνος, ὦ Θεέ μου, θά παραμείνῃ ἀκλόνητος εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ ἡ βασιλική σου ράβδος θά εἶναι ἐξουσία εὐθύτητος καὶ δικαιοσύνης».⁴¹ Ὅπως καὶ τὸ, «Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου μου»⁴² φανερώνει τὴν ἰσοτιμίαν. Τί σημαίνει δὲ τὸ, «ἀργισμένους ἐναντίον αὐτῶν»; Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἐκλάβωμε θεοσπερῶς. Διότι ἡ ἀργίη τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι πάθος, ἀλλὰ τιμωρία καὶ ποινή. «Φανέρωσε τὸ ὕψος τῆς ἀκατανικήτου δυνάμεώς σου ἕως τὰ πέρατα τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν σου». Ἄλλος λέγει, Β «θυμωμένους ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου». Ἄλλος, «χολωμένους ἐναντίον αὐτῶν πού μὲ στενοχωροῦν». Ἄλλος, «ἐν σπουδῇ ἐναντίον ἐκείνων πού μὲ δεσμεύουν».

Τὸ δὲ Ἑβραϊκὸν κείμενον τὸ «ἕως τὰ πέρατα τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν μου» τὸ λέγει «θεθορώδ». Πράσσει πάλιν πῶς ἐδῶ δὲν ὑπερασπίζει τὸν ἑαυτὸν του ἀλλὰ τὰ λέγει αὐτὰ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν εἶπε ἀπλῶς, τιμώρησε τοὺς ἐχθρούς μου ἢ τοὺς ἐχθρούς σου, ἀλλὰ «φανέρωσε τὸ ὕψος τῆς ἀκατανικήτου δυνάμεώς σου». Καὶ πῶς

38. Τὸ κείμενον καὶ τῶν δύο φράσεων δὲν ἀλλάζει ἀπολύτως εἰς κανένα Φαλιόν. Περὶ τοῦ ἑνὸς τὸ εἰρηκόσμεν εἰς τὸν Φαλιόν Π1, 8-9.

39. Ψαλμ. 9, 4.

40. Δαν. 7, 8.

41. Ψαλμ. 11, 7.

42. Ψαλμ. 109, 1.

ὑψώνεται ὁ ἦδη ὕψηλός, πού εἶναι πάντοτε πανοῦψηλος; Διότι τὸ φυσικὸν ὕψος οὔτε ἐλαττώνεται οὔτε κατὰ τι μεγαλώνει. Διότι εἶναι τέλειος καὶ αὐτόρρακος καὶ πάντοτε ὁ ἴδιος. Πῶς λοιπὸν καὶ μὲ ποιῶν τρόπον ὑψώνεται; C Ὑψώνεται μέσα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πολλῶν. Π.χ. πολλές φορές ἐθεῖξε τὴν μακροθυμίαν του. Οἱ ἐχθροὶ ὁμοῦ δὲν ἐσχημάτισαν τὴν γνώμην ὅτι αὐτὸ εἶναι μακροθυμία, ἀλλὰ ἐθεώρησαν αὐτὸ αὐτὸ ἐξευτελισμὸν καὶ ἀδυναμίαν. Ἐπομένως ταπεινώνεται, ἀλλὰ ὄχι: εἰς τὴν πραγματικότητά ἀλλὰ εἰς τὸν νοῦν ἐκείνων.

Ὅπως δηλαδὴ ὁ ἥλιος φαίνεται ἄτονος εἰς τὰ ἀρρωστημένα μάτια, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς φαίνεται ἀδύναμος καὶ τιποτένιος εἰς τὸ μυαλὸ ἐκείνων.

Ἄλλὰ ὅπως ἀκριδῶς ὁ ἥλιος θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἄτονος, εἰς τὴν πραγματικότητά ὁμοῦ δὲν εἶναι ἄτονος, διότι τοῦτο ἀφαιρεῖται εἰς τὴν ἀρρώστιαν τῶν ματιῶν τους, ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ἔστω καὶ ἐν τὸν δάξου μὲ τὸν νοῦν τους, δὲν εἶναι ἀδύνατος, D ἀλλὰ τὸ λανθασμένον αὐτὸ συμπέρασμα ἀφαιρεῖται εἰς τὴν ἀμυαλωσύνην τους. Τί λέγει λοιπὸν ὁ δικαίος; Φανέρωσε τὸ ὕψος τῆς ἀκατανικήτου δυνάμεώς σου ἕως τὰ πέρατα τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν, ὅγες ἔξω καὶ εἶδε τὴν δυνάμιν σου διὰ νὰ ἴδου τὴν δόξαν σου ἀπὸ δεξιὰ θά πάθουν ὅλοι αὐτοὶ πού νομίζουν ὅτι εἶσαι τιποτένιος. Εἶδες παῖς ἦταν ὁ σκοπὸς του; δὲν ἐζήτησε τὰ ἰδικά του, ἀλλὰ ἐζήτησε τὸ φανέρωμα τῆς δυνάμεώς τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ, «ἕως τὰ πέρατα τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν», ἀλλοι μὲν τὸ μεταφράζουν «εἰς τὰς κεφαλὰς των», ἀλλοι δὲ «ὥστε κανεὶς νὰ μὴ διαφύγῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς».

Εἶναι μεγάλη ἀρετὴ διὰ τὸν δικαίον, ὅταν ἔχη τοὺς ἰδίους μὲ τὸν Θεὸν ἐχθρούς καθὼς καὶ τοὺς ἰδίους φίλους. Ὅπως ἀκριδῶς εἶναι μεγάλη κακία ὅταν ἔχη ἐχθρούς τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἐχθρούς του ἔχη φίλους. Ὅπως ἀκριδῶς λοιπὸν ὁ Θεός λέγεται ὅτι ἔχει ἐχθρούς ὄχι διότι μισῇ τοὺς ἰδίους E καὶ τοὺς ἀποστρέφεται ἀλλὰ διότι ἀποστρέφεται τὰς πονηρὰς πράξεις τους, ἔτσι καὶ ὁ δικαίος ἔχει ἐχθρούς, ὄχι διότι τοὺς πολεμεῖ, ἀλλὰ διότι ἀποστρέφεται τὴν κακίαν τους. «Κύριε ὁ Θεός μου σῆκε εἰς προστασίαν μου, σύμφωνα ἄλλωστε καὶ μὲ τὸν Νάμου, τὸν ὅποιον ἔχεις σχετικῶς διατάξει, νὰ τιμωροῦνται δηλαδὴ οἱ κακοὶ, οἱ δὲ καλοὶ νὰ προστατεύωνται καὶ ἀμείβωνται». Ἄλλος λέγει «σύμφωνα μὲ τὴν δικαιοσύνην». Καὶ ὅταν, Κύριε, ἀποκαταστήσῃς δικαιοσύνην, τότε πλήθη λαῶν μὲ πίστιν θά σὲ περιβάλλουν». Ἄλλος λέγει. «Νὰ σὲ κυκλώσῃ», «Πρὸς χροῖν δὲ αὐτῆς τῆς συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν λαῶν, ἀνε-

θα εἰς τὸ μεγαλειώδες ὄμμα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητός σου». ⁴³ Ἄλλος λέγει. «Ἀνέβα ἔπάνω ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὸ μεγαλειώδες ὄμμα τῆς δικαιοσύνης σου». Ἄλλος λέγει. «Ἀνέβα γι' αὐτὴν ἔπάνω εἰς τὸ ὄμμα τῆς δικαιοσύνης σου». Ὁ δὲ Ἑβραῖος τὸ «πρὸς χάριν αὐτῆς» λέγει, «οὐραλέα».

Τὴ σημαίνει, «σύμφωνα ἄλλωστε καὶ μετὰ τὸν Νόμον, τὸν ὅποιον ἔχεις σχετικῶς διατάξει»; Ἐχει διατάξει νόμον σύμφωνα πρὸς τὸν ὅποιον πρέπει νὰ βοηθοῦμε αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦνται καὶ νὰ μὴν περιφρονοῦμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἐπιβουλεύονται. Ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ὅποιον ἐνομοθέτησες γιὰ μᾶς, αὐτὸ τὸ ἴδιο ἀπόδωσε ἐμπράκτως καὶ εἰς ἡμᾶς. Μερικοὶ λέγουν καὶ κάτι ἄλλο, ὅτι δηλ. ὁ Θεὸς διετάξε νὰ μισοῦμε τοὺς ἐχθροὺς του. «Καὶ πλήθη λαοῦ μετὰ πίστιν θὰ σὲ κυκλώσουν». Μὴ βάλης μετὰ τὸν νοῦν σου καὶ ἐδῶ τίποτε ἀνθρώπινον. Διότι καὶ ἂν ἠκόμην εἶναι αἱ λέξεις τέτοιαι, τὰ νοήματα ὡστόσο εἶναι θεϊκά. Ἢ Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «θὰ σὲ περιβάλλουν»; Ὅτε αὐτὸ, ἀντὶ τοῦ, θὰ σὲ δοξολογήσουν, θὰ σὲ ὑμνήσουν, θὰ σὲ ἐπαινετήσουν πολὺ. Δηλαδή ἐπειδὴ ἔκανα αὐτὸ μετὰ χοροῦ σχηματίζοντες κύκλον εἰς τὸν ναόν καὶ εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐνέπημιον κατὰ τέτοιον τρόπον τὰς εὐχαριστίας των, ἔκανε ὑπαινιγμὸν διὰ τὴν ἐπεκρημίαν ἀπὸ τὸ σῆμα ποὺ ἔπαιρνε ἡ στάσις τους κατὰ τὴν ὄραν τῆς δοξολογίας.

Αὐτὸ ποὺ λέγει εἶναι κάτι τέτοιο. Δηλαδή θγῆς ἔξω καὶ δοθήσῃ μοι. Διότι αὐτὸ καὶ τοὺς ἐχθροὺς σου θὰ κἀνῃ νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ ὄψος τῆς δυνάμεώς σου καὶ ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ σου θὰ χειροκροτήσῃς.

Πρόσεξε νὰ ἴδῃς ὅτι δὲν ζητεῖ τὸ ἴδικόν του ἀλλὰ ἐπιδιώκει τὸ θεϊκὸν συμφέρον. Διότι σὲ κάθε περίστασιν θέλει νὰ δοξάζεται ὁ Θεὸς καὶ ἐκ μέρους τῶν φίλων καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν. «Καὶ χάριν αὐτῆς δὲ τῆς συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν λαῶν ἀνέβα εἰς τὸ μεγαλειώδες ὄμμα τῆς δικαιοσύνης σου». Χάριν αὐτῆς, δηλ. ποιᾶς. Ὁ Χάριν τῆς συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν, λέγει δηλαδή δι' αὐτὴν ἀνέβα εἰς τὸ ὄμμα τῆς δικαιοσύνης σου». Ὑψώσῃ ἡμᾶς, ἀνοσηκώσῃ μᾶς, κἀνε πράγματα μεγάλα, κατάρτισε αὐτὴν πρὸς λαμπράν καὶ δοξασιμένην, ἐπανήφερε αὐτὴν εἰς τὴν προηγούμενην τῆς εὐτυχίας. Ἴδὲς πῶς παντοῦ ἀνακατεύει τὴν διδασκαλίαν μετὰ τὰς προσευχάς. Διότι καὶ πρὶν νὰ εἰπῇ «Σπλαγχνίσου με καὶ τώρα καὶ κἀμε δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου»⁴⁴ στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὴν συμβουλήν, μιλώντας

43. Ψαλμ. 4, 2.

ἔτσι. «Σεῖς ἄνθρωποι, ἕως πότε θὰ ἔχετε σκληρὰν καὶ εἰς τὰ γῆινα προσκαλημένην τὴν καρδίαν σας;». Καὶ ἐδῶ λέγοντας ἀνέβα εἰς τὸ μεγαλειώδες ὄμμα τῆς δικαιοσύνης σου», προσθετεῖ «ὁ Κύριος θὰ κρίνῃ τοὺς λαούς». Ἄλλος πάλιν λέγει «ὁ Κύριος θὰ δικάσῃ». Νοθετεῖ αὐτοὺς ποὺ νομίζουν ὅτι τὰ πάντα γίνονται τυχαία καὶ συμπτωματικά, τοὺς διδάσκει ὅτι κάποια πρόνοια ἐπιστατεῖ εἰς τὰ πράγματα καὶ ζητεῖ εὐθύναις γιὰ ὅσα γίνονται. Ὁ Κρίαν ἐδῶ ἐνοεῖ καὶ τὴν μελλουτικὴν καὶ τὴν τωρινήν. Διότι ἐκεῖ ἡ κρίσις ἐκεῖνη θὰ εἶναι καθολικὴ καὶ σαφής. Μερικὴν δὲ κρίσιν ἀπατεῖ καὶ ἐδῶ, ξεσηκώνοντας τοὺς περισσότερον ἄδραναις καὶ ἐπηρεάζοντας τοὺς πλέον ἀπίστους εἰς τὸ θέμα τῆς καθολικῆς προνοίας. «Κρίνε καὶ δίκασε Κύριε, καὶ ἐμε, ποὺ παρ' ὅτι εἴπα: Ἐνοχος ἐνώπιόν σου, προσεπάθησα ὅμως πάντοτε νὰ συμπεριφέρωμαι πρὸς τοὺς ὁμοίους μου μετὰ δικαιοσύνην». Ἄλλος λέγει «κατὰ τὸ δικαίόν μου». «Καὶ με ἀκακίαν, χωρὶς νὰ διαπράξω εἰς κανένα κάποιο κακόν». «Ἄς πάρῃ τέλος καὶ ἄς ἐξαφανισθῇ πλέον ἡ πονηρία τῶν ἀμαρτωλῶν». Ἄλλος λέγει. «Ἄς ἀλοκληρωθῇ ἡ κακοποιήσις τῶν ἀσεβῶν». «Καὶ θὰ κατευθύνῃς τὸν δίκαιον». Ἄλλος λέγει. «Καὶ θὰ στερήσῃς τὸν δίκαιον». Ε.

Πῶς αὐτὸς ποὺ ἄλλοι λέγει, «καὶ μὴν μπῆς εἰς ἀκριβὴ ἐξέτασιν καὶ κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου» ἐδῶ λέγει, «Κρίνε καὶ δίκασε, Κύριε, καὶ ἐμε ποὺ προσεπάθησα, παρ' ὅτι ἀμαρτωλός, νὰ συμπεριφέρωμαι πρὸς τοὺς ὁμοίους μου μετὰ δικαιοσύνην»; Ἄλλο εἶναι ταῦτο καὶ ἄλλο ἐκεῖνο. Διότι ἐκεῖ μὲν λέγοντας, «μὴν εἰσέλθῃς εἰς ἀκριβὴ ἐξέτασιν καὶ κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου», ἐνοεῖ μὴν κριθῇ σὺ πρὸς ἐμὲ, μῆτε νὰ ἐξετάσῃς καὶ κρίνῃς τὴν ζωὴν μου κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὰς ἰδικάς σου πρὸς ἐμὲ εὐεργεσίας. Διὰ ταῦτο ἀκριβῶς προσέθεσε. «Διότι ἂν θελήσῃς νὰ κρίνῃς δίκαια τὰς πράξεις μας, δὲν θὰ ἐξέλθῃ δεδικαιωμένος ἐνώπιόν σου κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ζοῦν εἰς τὴν γῆν», δηλ. ἂν κριθῇ κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς σέ. Ἐνῶ ἐδῶ δὲν λέγει αὐτό. Διότι δὲν βέλει νὰ κριθῇ πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ του.

⁴⁴ Ἀ Διὰ τοῦτο εἶπε, «ἐμὲ τὴν δικαιοσύνην μου μετὰ τὴν ὅποιαν προσεπάθησα νὰ συμπεριφέρωμαι πρὸς τοὺς ὁμοίους μου» δηλαδή «ἐμὲ τὴν ἰδικὴν μου δικαιοσύνην». Ἐδῶ ἐνομάζει δικαιοσύνην, τὸ ὅτι δὲν ἐσηκώσε πρῶτος χεῖρα ἀδικῶ ἐναντίον συνανθρώπων του. Αὐτὸ ποὺ ἔλεγε πρὸς τὸν

44. Ψαλμ. 4, 3.

να, «ἐάν τὸ ἔκαμα αὐτὸ» καὶ τὰ ἐπόμενα. Αὐτὸ δὲ τὸ ἴδιον νόημα ἔχει μὲ τὸ «κατὰ τὴν ἀκακίαν μου». Μὲ θάσιν αὐτὸ θάλω νὰ κριθῶ, λέγει. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ θάρρος τοῦ δικαίου εἶναι μεγάλο. Τὰ λέγει δὲ αὐτὰ διότι εὐρέθη εἰς ἀνάγκην. Ποία λοιπὸν εἶναι αὕτη; Ἦτο τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ ἀνόητοι τὸν Ἰησοῦν δι' ὅσα ὕπερερε. Διότι πολλοὶ ἀνόητοι συνηθίζουσι νὰ συκοφαντοῦν ἀπὸ τὰς συμφορὰς τὴν ζωὴν ἑνὸς ἀνθρώπου. Ἐ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰωῶ.¹⁵ Διὰ τοῦτο ἐπειδὴ ἤξεραν ὅτι τίποτε κακὸ δὲν εἶχε κάνει, ἔλεγαν δὲν ἔχεις μαστιγῶθῃ ἀνταξίως τῶν ἁμαρτημάτων σου. Τὸν δὲ Παῦλον, ἐπειδὴ τοῦ ἐτοιμῆσε ἡ ἔχθρα τὸ χερί, οἱ βάρβαροι τὸν ἐνόμιζαν ὅτι εἶναι κάποιος πονηρὸς καὶ κακοῦργος.¹⁶ Διὰ τοῦτο ἔλεγαν. «Ἄφου ἐδώθη ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἡ θεία δικὴ δὲν τὸν ἄφησε νὰ ζῆσῃ». Καὶ ὁ Σεμεὶ ὠνόμασε τὸν Δαυὶδ φονεὸν¹⁷ ἐξάγοντας αὐτὴν τὴν πονηρὰν κρίσιν ἀπὸ τὴν συμφορὰν.

Διὰ νὰ μὴν πάθετε καὶ σεῖς τὸ ἴδιο, ἐμπρὸς ἅς συζητήσωμεν ὀλίγον δι' αὐτὰ. Διότι ἤδη ἀκούω πολλοὺς ποὺ ἰλέγουν. C Ἐάν ὁ Θεὸς ἀγαποῦσε τοὺς φτωχοὺς, δὲν θὰ τοὺς ἀφῆνε εἰς τὴν φτώχειαν τοὺς. Ἄλλους πάλιν, ἔπον ἰδοὺν κάποιον νὰ παλευθῇ μὲ ἀρρώστιαν καὶ νόσον, νὰ λέγουν. Ποῦ εἶναι οἱ ἐλεημοσύναι τοῦ τάδε; Ποῦ εἶναι οἱ εὐεργεσίαι του; Ἄς διευκρινήσωμεν λοιπὸν αὐτὰ διὰ νὰ μὴ πίπτετε εἰς τέτοιου εἶδους ἁμαρτήματα.

Πράγματι ἐάν ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ἔχει μυαλὸ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μισηθῇ τὸ καλὸ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ τὸ κακόν, πὼς σὺ τολμᾷς νὰ λέγῃς τέτοια λόγια διὰ τὸν Κύριον, ὅτι δηλ. τοὺς φτωχοὺς, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἐνάρετοι, τοὺς μισεῖ, ἂνὰ τοὺς πλουσίους, ἔστω καὶ ἂν εἶναι κακοί, τοὺς ἀγαπᾷ; Πὼς ἀνοήτως τὸ στόμα καὶ θλασθημεῖς καὶ δὲν καταλαδαίνεις πόσο ἄστοχο εἶναι αὐτὸ;

Γιὰ νὰ μὴν κάνῃς λοιπὸν τέτοια ἁμαρτήματα, μάθε τί ἀγαπᾷ καὶ τί μισεῖ ὁ Θεός. Ποῖον λοιπὸν ἀγαπᾷ; D Προφανῶς αὐτὸν ποὺ τηρεῖ τὰς ἐντολάς του. «Διότι αὐτὸν θὰ ἀγαπήσω, λέγει, καὶ θὰ ἔλθω πρὸς αὐτόν». Δὲν ἀγαπᾷ ἐπομένως οὔτε τὸν πλούσιον, οὔτε τὸν ὀγιῆ, ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ ὑπακούει εἰς τὰς ἐντολάς μου. Ποῖον ὁμως μισεῖ καὶ ἀποστρέφεται; Αὐτὸν ποὺ δὲν ἔκτελεῖ τὰς ἐντολάς του.

15. Ἰωῶ 9, 27.
16. Πράξ. 28, 4.
17. Β' Βασ. 16, 7.

Ἐπὶ ἐπομένως ἰδῆς κάποιον νὰ μὴν ἐπαυσιάζῃ τὰς ἐντολάς του, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὀγιῆς, ἔστω καὶ ἂν κολιμπᾷ εἰς τὸ χρυσάφι, ὑπολόγισέ τον μεταξὺ τῶν μισουμένων. Ἐνὸ τὸν ἐνάρετον, καὶ ἂν ἀκόμη τὸν ἰδῆς νὰ ἀσθενῇ, καὶ ἂν τὸν ἰδῆς νὰ πεινᾷ, συγκαταριθμησέ τον μεταξὺ τῶν ἀγαπημένων. Διότι ἡ φιλία δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ εἰς ἐκεῖνα τὰ προσόντα. Ἐ Δὲν βλέπεις τί γίνεται ἀκόμη καὶ εἰς τὰς κασμικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων; Οἱ φίλοι τοῦ βασιλέως, οὗτοι κατ' ἐξοχὴν δὲν κινδυνεύουσι μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τοὺς πολέμους, δὲν τραυματίζονται, δὲν ἀποστέλλονται μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα τους; Δὲν ἀκούσες «ὅτι ἐκεῖνον ποὺ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδαγωγεῖ καὶ μαστιγώνει κάθε παιδί, τὸ ὅποιον δέχεται»;¹⁸ Ἄλλὰ πολλοὶ σκανδαλίζονται, θλείποντας αὐτὰ. Δὲν φταῖνε αὐτοὶ δι' αὐτὰ, ἀλλὰ ἡ ἀμωλοσύνη τους. Διότι ἡ ἀνταπόδοσις τῶν μόχθων μας δὲν θὰ γίνῃ ἐδῶ. Ἐδῶ μὲν ἔχομεν τοὺς ἀγῶνας. Τὰ στεφάνια καὶ τὰ ἐπαθλα θὰ ἔλθουσι μετὰ ἀπὸ αὐτὰ.¹⁹ Α Μὴ ζητεῖς λοιπὸν κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀγῶνων καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ παγκρατίου²⁰ τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν. Μήτε νὰ συγχέῃς τοὺς καιροὺς. Οἱ πολλοὶ ὁμως εἶναι περισσότερο ἀδύνατοι. Ὁ Θεὸς ὁμως ἐφρόντισε καὶ δι' αὐτούς. Καὶ ἄφησε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς δικαίους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν νὰ εὐτυχῶν ἔχι διὰ τοὺς ἰδίους, ἀλλὰ διὰ τοὺς περισσότερο ἀδύνατους.

Ἐπομένως ἐάν σὲ σκανδαλίζουσι αὐτοὶ ποὺ θλίβονται, ἅς σὲ ἀφελήσωσι καὶ ἅς σὲ οἰκοδομήσωσι αὐτοὶ ποὺ ζοῦν ἀνέτως. Καὶ ἂν σὲ ἐμποδίζουσι ὅσοι ἐκ τῶν κακῶν εὐτυχοῦν, ἅς σὲ σκώσωσι ἐπάνω ὅσοι ἐξ αὐτῶν κολάζονται καὶ τιμαροῦνται. Δὲν ἀκούσες τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει, «εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν θὰ ἔχετε θλίψιν»;²¹ Τί ζητεῖς λοιπὸν ἄνεσιν, ἀφοῦ ἐκεῖνος τὰ εἶπε αὐτὰ; Ἐ Δὲν ἀκούσες αὐτὸν ποὺ λέγει, «ὁ κόσμος θὰ χαρῆ, σεῖς ὁμως θὰ λυπηθῆτε»;²² Ἐπομένως ἦταν φυσικὸν νὰ σκανδαλισθοῦν οἱ πλεον ἀνόητοι, ἐάν ἐγένοντο τὰ ἀντιθέτα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶπεν ἂν ὁμως ὅλα προχωροῦν ἐξαιρατικῶς, διὰ ποῖον λόγον σκανδαλίζεσθε; Διὰ ποῖον λόγον δὲ ὁ Θεὸς διέτυπωσε αὐτὸ ὡς ἐφῆς; Μὴν ἐξετάξῃς, μὴν ἀσχαλεῖσαι πολὺ μ' αὐτὰ. Ἐμήπως θὰ πῆ τὸ πλάσμα εἰς τὸν πλάστην, διὰτὶ μὲ ἐπλάσας

18. Ἰωῶ. 12, 6.
19. Ἀγῶνισμα πάλαι; καὶ παρ. 17, 24.
20. Ἰωῶν. 16, 20.
21. Ἰωῶν. 16, 20.

ἔτσι;»⁵² Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐκαυτηρίαζε τοὺς Ἰουδαίους, διότι, ἐνῶ ἦσαν γεμάτοι ἁμαρτίας, περιεργάζοντο τοὺς δρόμους τοῦ Θεοῦ. Ἔλεγε λοιπὸν ὁ προφήτης. «Ἐπιθυμοῦν νὰ γνωρίσουν τοὺς δρόμους μου, ὡς ἔθνος τὸ ὁποῖον ἔκαμε δικαιοσύνην καὶ δὲν ἐγκατέλιπε τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ»⁵³. C Ἐκαίμων τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνα ποὺ κάνει ἕνας ὑπηρέτης ποῦ ἐνῶ ἐπροξένησε σκάνδαλα καὶ εἶναι ὁπλόλογος διὰ πολλὰ ἐγκλήματα, παραμελώντας νὰ διασκεδάσῃ τὴν ὄργην τοῦ ἀφεντικοῦ του, ζητεῖ ἀπὸ αὐτὸ εὐθύναις διατὶ τὸν ἐτιμώρησε.

Μὴ ζητεῖς λοιπὸν αὐτά, ἐγκαταλείποντας τὸ κλάμμα καὶ τὸν ἔρηνον καθὼς καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ ἱδικά σου κακά. Τὰ λέγω αὐτά, ὄχι διότι εὐρίσκωμαι εἰς ἀμηχανίαν καὶ δὲν ξέρω τί νὰ εἰπῶ, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλω νὰ σὲ ἀποσπῶ ἀπὸ τὸ νὰ πολυσχολήσῃς μὲ αὐτά καὶ νὰ σοῦ θάλλω ἔννοια διὰ τὴν σωτηρίαν σου. Διὰ ποῖον λόγον τὸ ἐκάνονισε ἔτσι ὁ Κύριος; Προφανῶς διότι ἐφρόντιζε διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Δηλαδή τὸν μὲν πόνον τὸν ἔνωσε μὲ αὐτὴν ἐδῶ τὴν ζωὴν ποῦ εἶναι σύντομος. Τὰ στεφάνια ἄνω τὰ ἀπετοιμείσε διὰ τὸ μέλλον. D Ὅπου ἡ ζωὴ εἶναι αἰώνιος καὶ δὲν ἔχει τέλος. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ πόνος γρήγορα διαλύεται καὶ παύρεται, ἐνῶ ἐκεῖνα τὰ στεφάνια παραμένουν ἀθάνατα, καὶ δὲν ἔχουν ποτὲ τέλος. Ἄλλωστε δοκεῖ τὰς ψυχὰς εἰς τὸ νὰ ἀγαποῦν τὴν ἀρετὴν. Διότι ἔταν μὲν προτιμῶ αὐτὴν μὲ πόνους χωρὶς ποτὲ νὰ παίρῃ ἄραβεῖαν, φροντίζει νὰ ἔχη μαζί της εὐκρινῆ καὶ ἀκριβῆ σχέσιν. Ὅταν δὲ μὲ εὐχάρισθῃν ἀποφεύγῃ τὴν κακίαν, χωρὶς ποτὲ νὰ ὑφίσταται τιμωρίαν, ἀσκειῖται εἰς τὸ νὰ τὴν μισῇ καὶ νὰ τὴν ἀποστρέφεται. Ἐπομένως καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δὲ συνήθισα νὰ μισῇ τὴν κακίαν καὶ νὰ ἀγοπῶ τὴν ἀρετὴν. E Ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος. Ποῖος ὅμως εἶναι αὐτός; Εἶναι ὅτι ἡ θλίψις μᾶς προετοιμάζει διὰ τὴν ἐνάρετον ζωὴν καὶ μᾶς κάνει πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ μαζί μὲ αὐτὸν ὀπάει καὶ ἄλλος. Ποῖος ὅμως εἶναι αὐτός; Θέλει νὰ μᾶς μάθῃ νὰ περρινοῦμε τὰ παρόντα καὶ νὰ μὴν προσηλωνοῦμεθα εἰς αὐτὰ μήτε νὰ δυνώμεθα μαζί τους. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς συνένωσε μὲ τὸ εἶναι μᾶς τὴν θλίψιν καὶ τὸν πόνον. ἐνῶ τὰ κατὰ καὶ τὰ εὐχάριστα τὰ ἔκαμε εὐθραυστα. «Θέσος τέρμα, Κύριε, εἰς τὴν κακίαν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώ-

52. Ρομ. 9, 20.
53. Ψαλ. 58, 2.

πων. Ἔτσι θὰ ὀδηγήσῃς σὺ, Κύριε, ἀνεσπόμενον καὶ ἀπρόσκοπον τὸν δίκαιον εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς». Ἄ Τί σημαίνει «θέσος τέρμα»; Στείλε τους μίαν τιμωρίαν καὶ σταμάτησε τὴν κακίαν τους. Ὅπως δηλαδή ἡ σαπίλα ὑποχωρεῖ μὲ τὰ πικρὰ φάρμακα καὶ μὲ τοὺς κουτηριασμούς καὶ μὲ τὰς χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις, ἔτσι καὶ ἡ κακία ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν τιμωρίαν.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, δὲν πρέπει νὰ κλαίμε δι' αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦνται καὶ βασανίζονται ἀλλὰ δι' αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν χωρὶς νὰ τιμωροῦνται. Διότι τὸ πρῶτον κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία. Δεύτερον δὲ τὸ νὰ μὴ μᾶς γίνετο καμία θεραπεία σὺν ἁμαρτάνομεν. Μᾶλλον τοῦτο εἶναι δικαίον νὰ τὸ ἀναφέρῃ κανεὶς ὡς πρῶτον ποῦ εἶναι καὶ τὸ χειρότερον. Ὅπως ἀκριβῶς ποφύματι ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι τόσο φοβερὸν πρῶμα ὅσα εἶναι: τὸ νὰ μὴν θεραπεύεται ὁ ασθενής. B Δὲν ἔρηνωμεν αὐτὸν ποῦ ἀπλῶς «σαπίζει» ἀλλὰ αὐτὸν ποῦ «σαπίζει» καὶ εἶναι παραπετοιμένος καὶ δὲν ἔχει ἰατρικὴν περιθαλψίν. Ἐνῶ δι' αὐτὸν ποῦ χειρουργεῖται καὶ κουτηριάζεται, μπορούμε νὰ ἰσχυρισθῶμε ὅτι θαδίζει πρὸς τὴν θεραπείαν καὶ δὲν δίδομεν σημασίαν εἰς τοὺς πόνους ποῦ τοῦ προκαλεῖ ἡ ἐγχείρησις, ἀλλὰ βλέπομεν τὴν ὑγείαν ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐγχείρησιν. Τὴν ἴδιαν στάσιν πρέπει νὰ τηροῦμεν καὶ εἰς τὰ ζητήματα τῆς ψυχῆς καὶ νὰ μὴν κλαίμε καὶ πινύομε αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦνται: (διότι αὐτοὶ θαδίζουν πρὸς θεραπείαν) ἀλλὰ αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν καὶ μένουν ἀτιμώρητοι.

Καὶ ἐὰν οἱ τιμωρία τῆς κακίας ἀναστέλλουν αὐτὴν διατί κάθε ἡμέραν δὲν τιμωροῦμεθα δι' ὅσα ἁμαρτήματα διεπράξαμε κατ' αὐτήν; C Δὲν γίνεται αὐτὸ διότι: ἐὰν ἐγένετο, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων θὰ εἶχε ἐξαφανισθῆ πρόωρα καὶ θὰ εἶχε χαθῆ κάθε χρονικὸν περιθώριον διὰ μετάνοιαν. Σκέψου τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου. Ἐὰν δηλ. ἐκεῖνος ἐτιμωρεῖτο διὰ τὴν καταδιδεῖν τῶν χριστιανῶν καὶ ἐφονεύετο.

Πῶς θὰ εὕρισκε τὸν καρπὸν νὰ μετανοήσῃ καὶ μετὰ τὴν μετάνοιαν νὰ ἐργασθῆ ἐκεῖνα τὰ μύρια ἀγαθὰ ἔργα καὶ νὰ πόρῃ ἀπὸ τὸ χεῖρ, ποῦ λείει ὁ λόγος, δλόκληρον τὴν οἰκουμένην διὰ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν;

Δὲν βλέπετε καὶ τοὺς ἰατροὺς; Ὅταν κανεὶς ἔχει πολλὰ τραύματα, δὲν κάνουν τόσην θεραπείαν ὅσην ἀποτελεῖ ἡ φύσις τῶν τραυμάτων ἀλλὰ ὅση μπορεῖ νὰ διαστήσῃ ἡ ἀντίστασις τοῦ ὁργανισμοῦ. D διὰ νὰ μὴν θεραπεύσουν μὲν τὰ τραύματα ἀλλὰ «ξεπαστρέψουν» τὸν ἄρρωστον. Διὰ τοῦτο

λοιπόν ὁ Θεὸς δὲν τοὺς τιμωρεῖ ὅλους μαζί, οὔτε τιμωρεῖ ὅλους ὅπως τοὺς ἐξίζει, ἀλλὰ τιμωρεῖ ἥρεμα καὶ μὲ ὑποχωρητικότητα. Πολλὲς φορές τιμωρώντας ἕναν διὰ μέσου αὐτοῦ ἐσυνέτισε πολλούς. Τοῦτο συμβαίνει πολλές φορές καὶ εἰς τὸ σῶμα. Ἡ ἀποκοπὴ ἐνὸς μέλους τοῦ σώματος ἔδωσε υγίαν εἰς ἄλλα περισσότερα. Πρόσεξε τὴν καλοκάγαθον ψυχὴν τοῦ δικαίου. Παντοῦ ἀνοικτεῖ τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς κακίας, ὅχι διὰ νὰ ἐκδικηθῇ ὁ ἴδιος τοὺς ἐχθρούς του, ἀλλὰ διὰ νὰ σταματήσουν οἱ ἐχθροὶ τὴν κακίαν.

Ἐ αὐτὸ λοιπόν ὡς ἔχουμεν κατὰ νοῦν εἰς κάθε περίστασιν πῶς δεῖ, θὰ σταματήσῃ νὰ δεῖ ἢ κακία καὶ ἄς κλαίμε αὐτοὺς ποὺ εὐρίσκονται ὑποδουλωμένοι εἰς αὐτήν, ἔστω καὶ ἂν φοροῦν μεταξὺ ἐνδύματα. Καὶ ἄς καλοτυχίζουμε τοὺς ἐναρέτους ἔστω καὶ ἂν παλεύουν μὲ τὴν φτώχειαν. Θὰ ἀκφέρωμεν δὲ αὐτὴν τὴν κρίσιν ἂν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ καθενὸς ἐκ τῶν δύο. Διότι τότε θὰ ἴδωμεν τὸν πλούτου τοῦ μὲν καὶ τὴν φτώχειαν τοῦ δέ. Διότι τί σημασίαν ἔχει ἂν ἐξωτερικῶς φορεῖ λαμπρὰν στολήν; Εἰς τί διαφέρει ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια καὶ ἀπὸ τὰ δένδρα ποὺ τὰ ἀποτελοῦν; Κατὰ τί εἶναι αὐτὸς πλουσιώτερος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὰ ποίρουν νὰ τὰ πωλήσουν; ⁵⁴ Ὁ πλουτοῦ προφανῶς τοῦ δικαίου δὲν εἶναι τέτοιος, ἀλλὰ εἶναι μόνιμος καὶ σταθερὸς. Δὲν εἶναι δὲ διόλου παράδοξον ἂν οἱ πλούσιοι δὲν νοιώθουν τὴν φτώχειαν τους. Οὔτε καὶ οἱ φρενοβλαβεῖς ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀσθένειάν τους· διὰ τοῦτο ἄλλωστε εἶναι ἀξιολύπητοι καὶ ὄχι ἀξιομακάριστοι. Διότι ἂν ἐνοιωθον, θὰ ἔτρεχαν πρὸς τὸν ἰατρόν. Ἐνῶ τώρα ἢ πῶς φοβερὴ ἐκδήλωσις τῆς κακίας εἶναι τοῦτο ὅτι δεῖ, ἐνῶ εὐρισκονται μέσα εἰς αὐτήν, δὲν καταλαβαίνουν ὅτι εἶναι δαυτηγμένο· εἰς αὐτήν.

Μὴ ἴδῃς λοιπόν τοῦτο ὅτι ὁ πλούσιος χαίρεται μὲ τὰ πλούτη του· ἀλλὰ ἀκριβῶς δι' αὐτὸ τοῦτο κλάψῃ τον, δεῖ, διότι δὲν καταλαβαίνει μέσα σὲ πόσο δούρκο εὐρίσκεται. Τὸ νὰ χαίρεται κανεὶς μ' αὐτὰ **Β** δὲν εἶναι ἀνθρώπινον ἀλλὰ ἐντελῶς παράλογον. «Σὺ, Κύριε, θὰ καθοδηγήσῃς τὸν δικαίον». Τί εἶναι αὐτό; Πράγματι οἱ δικαιοὶ, σὰν βλέπουν τοὺς κακοὺς νὰ τιμωροῦνται, γίνονται προσεκτικώτεροι.

Ἐπομένως ἀπὸ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν πρακτικῶς δύο ἀγαθὰ. Δηλαδὴ καὶ ἐκείνοι ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ αὐτοὶ περισσότερον πλησιάζουν τὴν ἀρετὴν. Ὅπως ἀκριβῶς ἕνας γερὸς ἄνθρωπος σὰν ἴδῃ κάποιον νὰ καυτηριάζεται ἢ νὰ χειρουργηθῆται προσέχει πῶς παλὺ τὴν

υγίαν του, ἔτσι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν. Πράγματι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐσκαυδαλίζοντο, ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔθεωροῦντο ὅτι ἐ π ρ ὁ σ ε χ α ν τὸν ἑαυτὸν τους, ἐπειδὴ εἰς τὸ θέμα τῆς εὐμερίας τῶν κακῶν δὲν εἶχαν ὀκνηρὰ σαφὴ καὶ τελείαν γνώσιν. Διὰ τοῦτα ἄλλοῦ ὁ ἴδιος πάλιν λέγει. «Παρ' ὀλίγον ἢ πορεῖα τῆς ζωῆς μου νὰ εἶχε ἐκκλίνει ἀπὸ τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου. Διότι ἐξήλεψα καὶ ἐβυσφόρησα διὰ τὴν εὐμερίαν τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων». ⁵⁵ Ὁ ἄλλος δὲ πάλιν λέγει. «Διατὴ ἡ ὁδὸς τῶν ἀσεβῶν εὐδοῦται»;⁵⁶

Καὶ ὁ Ἰώβ πολλά τέτοια ἐζητοῦσε. Τότε ὅμως ἔλεγαν αὐτά, ὅσοι τὰ ἔλεγαν καὶ τὰ ἐζητοῦσαν, ὅσοι τὰ ἐζητοῦσαν διότι δὲν εἶχαν σαφὴ καὶ τελείαν γνώσιν. Τώρα ὅμως δὲν δικαιολογεῖται διόλου αὐτὸς ποὺ ἀναστατώνεται ἀπὸ αὐτά, ἐνῶ ἔμαθε τόσα πολλά διὰ τὴν χριστιανικὴν ζωὴν καὶ ἐνῶ ἀπεδέχθη τέτοια δόγματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν μέλουσαν ζωὴν καὶ ἐνῶ ἐδιδάχθη μὲ τρόπον πῶς σαφὴ καὶ καθαρόν τὸν λόγον τὸν σχετικόν μὲ τὴν κόλασιν καὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν καὶ ἐνῶ ἔμαθε ὅτι ἐκεῖ ὁ καθένος θὰ λάβῃ σὰν ἀναπόδοσιν ὅσα τοῦ ἀξίουν. «Διότι γνωρίζεις τὰ δόθη τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν, Σὺ Κύριε, ὁ δικαίος Θεός. Ἡ σοφία πρὸς ἐμὲ θὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὸν Θεόν ποὺ σώζει ὅλους ὅσοι ἔχουν εὐθείαν καὶ εἰλικρινῆ τὴν καρδίαν». Ἄλλος λέγει. «Αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὰ δόθη τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν Ὁ εἶναι Θεὸς δικαίος, εἶναι ὁ ὑπερασπιστὴς μου. Καὶ ἄλλος λέγει. «Ὁ Θεὸς εἶναι δικαίος». Οἱ Ἐβδαμηκοντα δὲ εἶπαν ἔτσι· «Σὺ, Κύριε, ποὺ γνωρίζεις τὰ δόθη τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν, Δικαία θὰ εἶναι ἡ δοξασία σου πρὸς ἐμὲ, Κύριε, ὁ Θεός». Εἶπε δὲ τὴν κρίσιν τὴν οἰκουμένην, ἐν συνεχείᾳ δὲ λέγει πῶς θὰ τὴν κρίνῃ.

Εἶπεν ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ μάρτυρας, οὔτε ἀπὸ ἐλέγχους, οὔτε ἀπὸ ἀποδεικτικῶν στοιχείων οὔτε ἀπὸ ληξιαρχικῶν βιβλίων, οὔτε ἀπὸ ὁτιδήποτε παρόμοιου. Διότι αὐτὸς εἶναι ποὺ γνωρίζει τὰ ἀπόρητα. Ἄς μὴν εἰπῶν κατένας ἀνάπτος. Πῶς θὰ κρίνῃ λοιπόν τὸν κόσμον ποὺ εἶναι τόσο πολὺς; Αὐτὸς προφανῶς ποὺ τὸν ἐδημιούργησε ἐνῶ πρῶτα δὲν ὑπῆρχε αὐτὸς καὶ τώρα ποὺ εἶναι δημιουργημένος θὰ τὸν κρίνῃ. Ἐ Νεφρὰ ἐδῶ ὀνομάζει τὰ μυστικὰ δάθη τοῦ νοῦ, τὰ ἐσωτερικά, τὰ δοῦτάτα ποὺ τὰ ὑπονοεῖ

54. Ψαλμ. 73, 2.

55. Ἱερει. 12, 3.

μέ αφορμήν τὴν θέσιν πού ἔχουν τὰ νεφρά εἰς τὸν ὀργανισμόν.

Τί σημαίνει, «αὐτός πού γνωρίζει»; Σημαίνει αὐτό πού ὁ ἄλλος εἶπεν, «αὐτός πού δοκιμάζει». Οἱ λέξεις θέβαια εἶναι ἀνθρώπιναι, τὰ νοήματα ὅμως εἶναι θεϊκά. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος «Ἐκεῖνος πού ἐρευνᾷ τὰς καρδίας»⁵⁶, καὶ τὸ «ἐρευνᾷ», τὸ τοποθετεῖ ἀντὶ τοῦ κρυφῶς γνωρίζει». Ἔτσι καὶ αὐτός τὸ «αὐτός πού ἐτάζει» τὸ τοποθετεῖ ἀντὶ τοῦ «αὐτός πού γνωρίζει λεπτομερῶς».

Καὶ τὸ νὰ ἐρευνηθῇ κανεὶς εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ νὰ ἀποκαλύπτῃ. Ἄ πού κυριολεκτεῖται περισσοτέρως, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος, «Ἄλλα εἶναι: γυμνά καὶ φανερά εἰς τὰ μάτια του»⁵⁷.

«Ἡ βοήθειά σου, Κύριε, πρὸς ἐμὲ εἶναι δικαία». Ἄλλος λέγει. «Δίκαιος εἶσαι, Σὺ Κύριε ὁ Θεός, ὁ ὑπερασπιστής μου». Τί σημαίνει, «δικαία εἶναι ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμέ»; Δικαίως θὰ μοῦ τὸ ἔκανε αὐτὸ ὁ Θεός. Δηλαδή δὲν ζητῶ τίποτε ἀδικόν. Ἐπομένως ἐάν πρόκηται νὰ γενοῦμε τὴν θεϊκὴν συμμοχίαν, πρέπει νὰ ζητοῦμε παρόμοια πράγματα, πού εἶναι εὐλογα καὶ δίκαια. Διὰ τὰ ἐξασφαλίσωμεν μὲ τὸν τρόπο τῆς αἰτήσεώς μας τὴν συμπαθειαν ἐκεῖνου πού σῶζει ἕσους ἔχουν εὐθείαν καὶ εὐκρινῆ τὴν καρδίαν. Τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον του, αὐτός εἶναι ὁ τρόπος του. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐγὼ δὲν ἐσκόπεσα χερί ἀδικο καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀμυνθῶ, διὰ τοῦτο ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμὲ θὰ εἶναι δικαία. Β Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτά, ἄς μὴν ζητοῦμεν τίποτε τέτοιο, τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει τὸ δόσιμό του ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἐηλοδῆ παρακαλεῖς τὸν Θεὸν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου, ἡ βοήθεια πού ζητεῖς δὲν εἶναι δικαία. Διότι εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὸν νόμον ἐκεῖνου πού τὴν παρέχει. Ἄν πάλιν ζητῆς πλείον, ἂν ζητῆς ἀμορφίαν, ἂν ὀτιδήποτε τέτοιο βιωτικὸν ζητῆς, πού παρέχεται καὶ εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς ἡ βοήθεια δὲν εἶναι δικαία.

Ἄς ζητοῦμεν λοιπὸν πράγματα πού εἶναι πραγματοποίησιμα. «Ὁ Θεός εἶναι κριτὴς δικαίως καὶ ἰσχυρῶς καὶ μακρόθυμος καὶ δὲν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν του μὲ καθημερινὰς ποινὰς καὶ τιμωρίας ἐναντίον τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων». Ἄλλος λέγει: «Ἐφευγᾷ ἀπὸ θυμὸν κάθε ἡμέραν», C τὸ δὲ ἐβραϊκὸν κείμενον λέγει: «Εἰς ὀλόκληρον τὴν ζω-

56. Ρωμ. 8, 27.

57. Ἔβρ. 4, 12.

ήν». Καὶ ἄλλος: «Ἄν καὶ στενοχωρῆται, ἂν καὶ εὐσφορῆ, ὅμως δὲν τιμωρεῖ. Αὐτὸ πού λέγει ἔχει τὴν ἐξῆς σημασίαν. Ἐάν εἶναι δίκαιος, θὰ βεβήσῃ ἐξάπαντος νὰ τιμωρῆσθαι τοὺς ἀδίκους. Ἐάν εἶναι δυνατός, ὅπωςδήποτε θὰ δυναθῆ. Πού ὅμως εἶναι οἱ ἐκδηλώσεις τῆς φιλευθροπίας του, ἐάν θὰ κρίνῃ συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον; Πρῶτον μὲν μὲ τὸ ὅτι δὲν ἐπιφέρει ἀμέσως τὴν τιμωρίαν, μᾶλλον δὲ πρῶν ἀπὸ αὐτοῦ, μὲ τὸ ὅτι συγχωρεῖ ὅλα τὰ ἀμαρτήματα μὲ τὸ λουτρὸν τῆς ἀναγεννήσεως (δηλ. τὸ βάπτισμα). Δεύτερον δὲ μὲ τὸ ὅτι: μᾶς ἔδωσε τὴν μετάνοιαν. Ἄν λοιπὸν καταλάβῃς ὅτι καθημερινῶς ἀμαρτάνομεν, τότε θὰ ἴδῃς πῶς πολὺ τὸ ἀνέκφραστον μέγεθος τῆς φιλευθροπίας του. Φανερώνορας δὲ αὐτὸ ἐπρόσθετος λέγοντας: «Ὁ Θεός εἶναι δίκαιος κριτὴς καὶ ἰσχυρῶς καὶ μακρόθυμος».

Ἄπορες γιὰτὶ δὲν τιμωρεῖ ἀφοῦ καὶ τὸ μπορεῖ καὶ τὸ θέλει; D Μάθε ὅτι εἶναι μακρόθυμος καὶ ὅτι δὲν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν του μὲ καθημερινὰς ποινὰς. Διὰ τὸ μὴν νομίσῃς ὅμως κανεὶς ἀνόητος ὅτι ὁ Θεός δὲν ἔρχεται ἐναντίον τῶν ἀμαρτωλῶν ἕνεκα ὀδυνηρίας, φανερώνει τὴν αἰτίαν τῆς δραδύτητος. Ἡ αἰτία εἶναι ὅτι ἡ μακροθυμία ἔχει εὐρύτατα περιθώρια. Μακροθυμεῖ θέβαια ἀλλὰ διὰ τοῦτο δηλ. διὰ τὰ ἀεὶ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν μετάνοιαν. Ὅταν ὅμως δὲν διαγίνῃ κανένα κέρδος ἀπὸ αὐτοῦ τὸ φάρμακον, τότε ἔρχεται: ἐναντίον σου.

Ἐπομένως καθημερινῶς εἵμαστε ἄξιοι τιμωρίας. Διότι, ἐάν δὲν συνέβαινε αὐτὸ, δὲν θὰ ἐξωραῖσε σάν κάτι σπουδαῖον τὸ, E ἂν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν του μὲ καθημερινὰς ποινὰς». Ἄλλὰ τὸ λέγει αὐτὸ, διότι ἡ μὲν πραγματικότης αὐτὸ ἀπαιτεῖ, ἐνῶ ἡ φιλευθροπία τοῦ Θεοῦ ἐμποδίζει τὴν ἀνταξίαν τιμωρίαν. Εἶδες πῶς καὶ ἐδῶ φανερώνει τὴν ἀνεξικοκίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὀνομάζει τὴν τιμωρίαν ὀργήν; Διότι κανεὶς δὲν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν ἐναντίον ἄλλου, ἀλλὰ τὴν μὲν ὀργὴν κρατεῖ ὁ ἴδιος, ἐνῶ τὴν τιμωρίαν ἐπιφέρει ἐναντίον τοῦ ἄλλου. Ἐ Δὲν σημαίνει λοιπὸν τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν τιμωρίαν μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, «καὶ δὲν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν του μὲ καθημερινὰς ποινὰς». Καὶ πῶς λέγει: «μὲ καθημερινὰς ποινὰς». Ἄς εἰσελθῇ ὁ καθένας εἰς τὴν συνείδησίν του καὶ τότε θὰ ἴδῃ. Ἄς παραλείψω τὰ μυστικά τοῦ καθενὸς μας ἀμαρτήματα, αὐτὰ τὰ κοινὰ ἀσφόδρος ποῖος θὰ τὰ ἀποφύγῃ; Ποία εἶναι λοιπὸν αὐτά; Ποία εἶναι ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποῖαν δὲν προσευχόμεθα ράδιμα καὶ ἀπρόσκατα; Ἀπὸ τὸ ἐπόμενον δὲ παραδειγμα φαίνεται ὅτι τοῦτο εἶναι ἀρκετὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν ὀργὴν.

Λέγε μου, λόγου χάριν. Ἐάν ἐπλησίαζες ἕνα δικαστή με χασμουρητό και συζητούσες μαζί του, δὲν θὰ ζητοῦσε ἀμείωως τὴν τιμωρίαν σου και δὲν θὰ σὲ ἐξήριζε; Β Προφανῶς, ναί. Διότι εἶναι ἄνθρωπος. Καί τί μ' αὐτό; Διότι ὅταν προσβλήθῃ ἕνας ἄνθρωπος, δὲν ἔχει κανὲν δικαίωμα νὰ ἀγανακτήσῃ. Ἐπειδὴ ἀκριδῶς προσβλήθῃ ἀπὸ ἰσάξιόν του. Ὁ Θεὸς ὅμως ὅταν προσβάλλεται δικαίως ἡμπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν τιμωρίαν. Διότι ἡ ἀμαρτία αὐτὴ εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὴν ποὺ γίνεται εἰς ἕνα ἄνθρωπον. Καί ὁ μὲν ἄνθρωπος τὸ κάνει αὐτὸ διότι κοιτάζει τὸ συμφέρον του. Ὁ Θεὸς ὅμως κοιτάζει τὸ ἰδικὸ σου συμφέρον. Ὡστε ἀπὸ τὴν σκοπιὰν αὐτὴν, τοῦτο μᾶλλον ἀξίζει νὰ προκαλέσῃ ἀγανάκτησιν. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα νὰ καταφρονῆς αὐτοὺς ποὺ ἐπιζητοῦν τὸ συμφέρον τους και αὐτὸν ποὺ ἐπιζητεῖ τὸ ἰδικόν σου συμφέρον. Τοῦτο προφανῶς δικαιολογημένως προκαλεῖ μεγαλύτερον ὄργην ὅταν δὲν συντερίζῃσαι οὔτε και ὅταν πράκτῃται νὰ ζητήσῃς ὅσα σὲ συμφέρουν.

Ποῖος δὲν ἐξύβρισε ἀδικῶς τὸν ἀδελφόν του; Μὴ μοῦ εἴπῃς θεοβαίως ὅτι ἐξύβρισε δοῦλον. C «Διότι ἐν Χριστῷ δὲν ὑπάρχει ἔρπον και ἴθλυ, δὲν ὑπάρχει δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος».⁵⁸ Ποῖος ἐξ ἄλλου δὲν ἐκατηγόρησεν οὔτε εἶπε ψέματα; Ποῖος δὲν ἔκαίταξε φιλήθονα γυναῖκα; Ποῖος δὲν ἐφθόνισε; Ποῖος δὲν κατελήφθη ἀπὸ ματαιοδοξίαν; Ποῖος δὲν ἐβγάλε ἀπὸ τὸ στόμα του λόγια ἀπρεπῆ; Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀξιόπονοι πράξεις. Καί ἐάν μὲν δὲν ἡμεθα οὔτε εἰς τὰ δικαίως ζητήματα οὔτε εἰς τὰ πνευματικὰ σπουδαῖοι θὰ ἀξίζαμε τῆς συγγνώμης. Ὅμως τώρα ἔχομε στερηθῆ και αὐτὴν τὴν ἀπολογία. Διότι διὰ μὲν ἐκεῖνα δεῖχνομε παλὸν ἄδιαφέρον, ἐνῶ δι' αὐτὰ ἀθυμοῦμεν και ἀδιαφοροῦμεν.

D Ἐπομένως διὰ νὰ μὴ γίνουν περισσότερον ἀδιάφοροι ἀκούοντας ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μακρόθυμος, ἐπρόσθεσε: «Ἐάν ὅμως σεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ δὲν μετανοήσετε, ὁ Κύριος θὰ τροχίσῃ τὴν ρομφαίαν του». Ἄλλος λέγει: «Θὰ ἀκομήσῃ τὸ μαχαίρι του». Ἐτένωσε τὸ τόξον του και τὸ ἔχει ἔτοιμο ἐναντίον σας». Ἄλλος λέγει: «Θὰ σὰς φονεύσῃ». «Και εἰς τὸ τόξον αὐτὸ ὁ Κύριος ἐτοποθέτησε τὰ θανατηφόρα του βέλη, τὰ ὅποια ἐτοίμασε ἐναντίον τῶν φλογισμένων ἀπὸ τὴν κακότητα και τὰ πάθη». Ἄλλος λέγει: «Διὰ νὰ τοὺς κάψῃ».

58. Γαλ. 3, 28.

Τί θὰ εἶπαὺν ἐδῶ αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν εἰς τὸν ἀνθρωπομορφισμόν τοῦ Θεοῦ, σὰν ἀκούουν νὰ λέγεται ὅτι ἔχει χέρια και πόδια και μάτια; Ἀρὰ γε ὑπάρχουν τόξα εἰς τὸν οὐρανόν και βέλη και ἀκόνι και μαχαίρι και φαρέτρα; Καί ἄλλος θεοβαίως λέγει: E «Ὅταν Σὺ φρίξης βλέμμα ἄγριον εἰς τὰ ὄρη, αὐτὰ καταλαμβάνονται ἀπὸ τρόμον».⁵⁹ Καί αὐτὸς ὁ ἴδιος λέγει: «Ὁ Κύριος ρήγει ἕνα βλέμμα εἰς τὴν γῆν και τὴν κάνει νὰ τρέμῃ».⁶⁰ Ἐάν ὅμως μόνον με τὴν ματιὰν του λειώνει ἀκόμη και τοὺς λίθους, πολὺ περισσότερον θὰ δυνηθῇ νὰ κάμῃ αὐτὸ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν λέγεται ὅτι ἔχει ρομφαίαν και τόξον αὐτὸς ποὺ με μόνον τὸ βλέμμα του ἡ καλύτερα με μόνην τὴν θέλησιν του ἡμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ τὴν οἰκουμένην; (Διότι αὐτὸς ποὺ τὴν ἐτίμαξε με μόνην τὴν θέλησιν του εἶναι φανερόν ὅτι και με μόνον τὸ θέλημά του ἡμπορεῖ νὰ τὴν καταστρέψῃ).⁶¹ Ἄ Διότι, «εἰς τὰ χέρια του κρατεῖ δόκληρον τὴν γῆν και οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι ὡς ἀκριδές και ὅλα τὰ ἔθνη σὰν σταγόνα ἀπὸ κάδον»⁶² και λογίζονται ὅπως ἡ λεπτὴ σκόνη τῆς πλάστειγγος». Καί ὁ ἄγγελός του σὰν ἐγγύς εἰς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα ἐφόνευσε ἑκατὸν ὄχθοντα πέντε χιλιάδες.⁶³ Τί λέγω ἄγγελος; Τὸ στρατόπεδον τῶν Αἰγυπτίων τὸ ἐξωλόθρευσον οἱ μύγες, οἱ κάμπιες και τὰ σκουλήκια. Τί χρειάζεται λοιπὸν ἐδῶ τὸ τόξον; Τί τὸ μαχαίρι; Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἔχουν λεχθῆ αὐτὰ; Ἐχουν λεχθῆ ἕνεκα τῆς παχυδερμίας τῶν ἀεροσπῶν με σκοπὸν νὰ συνταράξῃ τὸν ἐσωτερικόν τους κόσμον με δυνάμια ποὺ συντροφεοῦν τὰ ὄπλα. B Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη ἀνάγκην ἀπὸ ὄπλα «αὐτὸς ποὺ κρατεῖ εἰς τὰ χέρια του τὴν ζωὴν ὅλων μας» και ποὺ «ἐμπρὸς εἰς τὸ ψῆχος τῶν πάγων και τῶν χιόνων του ποῖος ἡμπορεῖ νὰ ἀνέξῃ»; Ἄλλὰ αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ ἔτσι ἐξ αἰτίας τῆς παχυδερμίας και τῆς ἀνασθησίας αὐτῶν ποὺ τὰ ἤκουαν, ὅπως μὲν μὲν πῶς εἶπα.

Τί σημαίνει, «και θὰ τὴν γυαλίσῃ»; Σημαίνει θὰ τὴν ἀκοήσῃ. Ἀρὰ γε χρειάζεται και ἀκόνι; Καθὼς και θηλητήριον εἰς τὸ μαχαίρι; Ποῖος ἄνθρωπος ὅμως μυαλωμένος ἡμπορεῖ νὰ ἀνεχθῇ νὰ τὰ ἐνοήσῃ ἔτσι ὅπως ἔχουν λεχθῆ; Κανείς θεοβαίως. Ἀλλὰ, ὅπως μὲν εἶπα, με ὅλα σχημα-

59. Σαμ. Σειρ. 16, 19.

60. Ψαλμ. 109, 32.

61. Ἄγγελος πρὸς ἀποθήκευτον ὄρατος.

62. Δ' Βακ. 19, 35.

τίκει την τιμωρίαν και χρησιμοποιεί χονδροκομμένες φράσεις διά να δώση να καταλάβου ακόμη και οι πολύ άνητοι, ότι δεν πρέπει να σταματούν εις τας λέξεις αλλά από αυτάς να παίρνουν τὰ θεϊκά νοήματα. C 'Ετοιμώς εάν κανείς άπορη διά ποίον λόγον έχει λεχθή θυμός και άργη διά τον Θεόν, πολύ περισσότερο θα ξραφισασθ από αυτά. "Αν όμως αυτά πρέπει να τὰ εκλάδωμεν όχι όπως έχουν λεχθή, αλλά θεϊκώς, είναι φανερόν ότι έτσι πρέπει να εκλάδωμεν και τὰ σχετικά με τον θυμόν και την άργην. ΑΙ χονδροκομμένα δέ λέξεις σκοπόν έχουν να κατέδου εις τὸ επίπεδον τῆς παχυδερμίας τῶν άκροατῶν.

Διά τούτο άκριδώς δεν άρκέσθηκε εις τὰ εἰπωμένα αλλά προχωρεῖ ακόμη πρὸς τὸ πλέον ανθρώπινον αὐξάνοντα τον φόβον. Διότι δεν τον παρουσιάζει μόνον με ρομφαίαν, αλλά και με όπλισμόν. 'Επειδή θεβαια δεν φοδεται κανείς τὸ ἴδιον όταν άκούη ότι άκονίζεται τὸ μαχαίρι; και ότι τὸ τόξον είναι άνόμωσ εις τὰ χέρια, διά τούτο συμπράζει τον νουόν αὐτῶν D πού τον άκούουν με ανθρώπινα σχήματα, λέγοντας: «Τέντωσε τὸ τόξον του και τὸ έχει έτοιμον». 'Ετσι φοδίζει τον άκροατήν, φανερώνοντας συγχρόνως και την μακροθυμίαν και την άργην. Διότι δεν ειπε, τὸ κριβε, οὔτε τὸ πήρε, αλλά «τὸ ετέντωσε και τὸ έχει ἤδη έτοιμον». Δηλαδή, είναι έτοιμος να τὸ ρίξη. Γιατί όμως άπορησ εις ἔτσι έχουν διατυπωθ αυτά εις την Παλαιάν Διαθήκην, άπου και εις την καινήν όταν δ' Ιωάννης συζητῆ με τούς 'Ιουδαίους, λέγη κάτι τέτοιο: «Ἡ άξίνα είναι πλέον κοντά εις την ρίζον τῶν δένδρων».ἄ Τί τέλος πάντων; Ὁ Θεός μιμεῖται ξυλοκόπον και κόβει ξύλον με την άξίνα του; Πρέπει δέ να εκλάδωμεν την άξίνα ως άξίνα και τὰ ξύλα ως ξύλα; 'Αλλοίμονον. E "Όπως άκριδώς δεν πρέπει να εκλάδωμεν τὰ άχυρα ως άχυρα και τὸ σιτάρι ως σιτάρι, όταν λέγη: «Τὸ φτυάρι είναι εις τὸ χέρι του και θα καθορίση τὸ αλώνι του και θα μασέψη τὸ σιτάρι του εις την άποθήκην, τὸ δὲ άχυρον θα τὸ κάψη σὲ φωτιά πού δεν σήνη».ἄ Τί είναι λοιπόν ἡ άξίνα; Είναι ἡ τιμωρία και ἡ κόλασις. Ποία είναι τὰ δένδρα; Τὰ δένδρα είναι οἱ άνθρωποι. Τί είναι όμως τὰ άχυρα; 'Αχυρα είναι οἱ κακοί. Ποίος είναι τὸ σιτάρι; Είναι οἱ καλοὶ άνθρωποι. Τί είναι τὸ φτυάρι; Φτυάρι είναι ἡ διάκρισις.

'Ετσι και εδω ρομφαία και τόξον και βέλη είναι ἡ κό-

88. Λουκ. 9, 9.
89. Ματθ. 3, 12.

λασις και ἡ τιμωρία. 'Επειτα έπαρουσίασε την δραδυτήτα και τὸ ότι ανεβλήθη ἡ τιμωρία, όχι όμως διά πολύ, αλλά ότι πάντα πλησιάζει με τὸ «ετέντωσε τὸ τόξον και τὸ έχει ἤδη έτοιμον». Τὰ βέλη δέ είναι έργαλεία θανάτου. 89 A "Όπως άκριδώς γεωργικά έργαλεία είναι αυτά με τὰ όποια καλλιεργοῦν την γῆν και ναυτικά εκείνα πού μας δύνουν την δυνατότητα να πλέωμεν και υφαντικά είναι εκείνα πού μας κάνουν να υφανωμεν, έτσι και έργαλεία θανάτου είναι αυτά πού προκαλοῦν θάνατον. 'Επειτα έρμηνεύοντας ποία είναι τὰ έργαλεία του θανάτου προσθέτει: «Τὰ βέλη του» φανερώνουν την ταχύτητα τῆς τιμωρίας, όταν θάληγη. Τί σημαίνει δὲ «δι' αὐτούς πού φλογίζονται»; Σημαίνει δι' αὐτούς πού τιμωροῦνται και δι' αὐτούς πού βασανίζονται. Δεν άρκει λοιπόν ἡ φωτιά, χρειάζονται και τὰ βέλη; Παρατήρησες ότι όλα έχουν λεχθή με μεταφορικῆν έννοιαν και με έμφασιν, ώστε με όλα να αὐξηθῆ ὁ φόβος; Διότι αὐτὸ πού λέγει είναι τὸ εἶξῃ.

B 'Ετοίμασε τιμωρίας δι' αὐτούς πού πρόκειται να τιμωρηθοῦν. "Αν όμως δεν τὰ έλεγε έτσι, δεν θα τοῦς εἶπαζε τόσο πολύ. Τώρα όμως μνημονεύοντας βέλη και θανατηφόρα και εμπρηστικά έργαλεία, με τὰ ποκίλια αυτά όνόματα ηὔξησε την αγωνίαν τους. 'Επειτα πάλιν διά να μετρίσῃ τον φόβον έπρόσθεσε: «Δι' αὐτούς πού φλογίζονται από τὰ πάθη». Διά να μήν νομίση λοιπόν κανείς από τούς πολύ άνόητους ότι αὐτός σηκώνει χέρι εναντίον όλων και ότι εναντίον όλων εἰσπλιζεται, έπρόσθεσε: «Δι' αὐτούς πού φλογίζονται από τὰ πάθη». Τούτο άκριδώς υπαινίσσεται και ὁ Παῦλος διμιλώντας περι άρχοντος, «Διότι δεν φέρνει επάνω του τυχαία τὸ μαχαίρι».ἄ 'Εάν δὲ εις την περίπτωση τῶν άρχόντων τὸ μαχαίρι επιτυχάνει τούτο και προκαλεῖ τον φόβον, πολύ περισσότερο συμβαίνει τούτο εις τον Θεόν. C "Όπωςδῆποτε και αὐτὸ άποδεικνύει την μεγάλην του φιλοθωπιάν, τὸ ότι δηλ. διαφοδίζει με τὰ λόγια και εἰσογκώνει την τιμωρίαν ώστε να μή γίνουν αὐτὰ εις την πραγματικότητα.

'Εξ άλλου δι' αὐτόν τον λόγον ετέντωσε τὸ τόξον, διά τούτο τὸ εἶχε έτοιμον, διά τούτο εἶβαλε τὰ βέλη εις την θῆκην, διά τούτο έτοιμαζόταν διά την τιμωρίαν άκριδώς διά να μήν φθάση εις την τιμωρίαν.

Και εἰσογκώνει τον λόγον, με τὸ μὲν «θα γυαλίση» φανερώνοντας την σφοδρότητα και την οδύτητα τῆς τι-

88. Ρωμ. 13, 4.

μωρίας, με το «ἐτέντωσε» δὲ φανερώνοντας τὸ πλησίασμα αὐτῆς. Μὲ τὸ «τὸ ἔχει ἤδη ἔτοιμον» φανερώνει ὅτι ἐξάπαντος θὰ ἔλθῃ ἡ τιμωρία, ἂν δὲν μετανοήσουν. Μὲ τὸ «δι' ὅσους ἀλογίζονται ἀπὸ τὰ πᾶθη» φανερώνει τοὺς ὑπευθύνους διὰ τὰ διδαχθεὶν ἀπὸ θεοῦ αὐτὰ καὶ τὰ στοματήσουν τὴν κακίαν τους.

Δ Ἄν αὐτὰ ἦταν ἐκδηλώσεις θυμοῦ καὶ ὀργῆς δὲν θὰ προειδοποιούσε ἐκείνους ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθῇ. Διότι ὁ θυμὸς δὲν τὸ ἀνέχεται αὐτό. Ἄλλὰ καὶ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον καὶ μάλιστα ὅταν εὐρίσκειται εἰς τὴν ἐξαψὶν του καὶ εἰς τὸ στάδιον τῆς ποιῆς καὶ τῆς κατασκευῆς τῆς τιμωρίας. Πράγματι οἱ ἔχθροι πῶς θέλουν νὰ ἐπιβάλλουν τιμωρίαν, ὄχι μόνον δὲν τὸ λέγουν ἀλλὰ ἐπιτίθενται κρυμμένοι ὥστε νὰ μὴν τὸ μάθουν αὐτοὶ πῶς πρόκειται νὰ τιμωρηθοῦν καὶ φυλοχτοῦν. Ὁ Θεὸς ὁμοίως δὲν κάνει ἔτσι ἀλλὰ ἐντελῶς ἀντίθετα. Καὶ προειδοποιεῖ καὶ ἀναβάλλει καὶ ἐκφοδίζει μὲ τὰ λόγια καὶ κάνει τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴν πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπειλὰς του.

Ε Τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Νινευιτῶν. Διότι καὶ ἐκεῖ ἐτέντωσε τὸξον καὶ ἐγαύλισε τὴν ρομφαίαν καὶ ἔτοιμασε τὰ βέλη καὶ ὁμοίως δὲν ἔφθασε εἰς τὸ σημεῖον νὰ κτυπήσῃ. Δὲν νομίζεις ὅτι τὰ λόγια τοῦ προφήτου εἶναι τόξοι καὶ βέλη καὶ ἀκονισμένη ρομφαία ὅταν λέγῃ, «Τρεῖς ἀκόμη ἡμέραι καὶ ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφῇ».⁶⁶ Ὅμως δὲν ἔρριξε τὸ βέλος, ἔΕ ἄλλου ἢ προετοιμασία δὲν ἀπέθετε εἰς τὸ νὰ ριφθῇ τὸ βέλος, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ἐναποτεθῇ. Οἱ στρατιῶται μὲν ἐξοπλίζονται πράγματι δι' αὐτό, δηλ. διὰ τὴν τιμωρήσουν.⁶⁷ Ἀ Ὁ Θεὸς ὁμοίως δὲν κάνει ἔτσι, ἀλλὰ μᾶς φοδίζει διὰ τὰ μᾶς συνετίσῃ καὶ κατόπιν ἀναστέλλει τὴν τιμωρίαν.

Ζ Ἄς μὴν παρακώμεθα. Διότι ἡ φροῦρα μὲ λόγια δείχνει τὴν μεγάλην του φιλανθρωπίαν καὶ ὅσο πῶς παραδοξὰ λέγει τὰ λέγει μὲ κίνητρον τὴν πολλὴν ἡμερότητα. Ἄ-κόμη καὶ οἱ πατέρες ὅταν δὲν θέλουν νὰ τιμωρήσουν τὰ παιδιὰ τους, ἐξομολογοῦν τὴν ὀργὴν τους μὲ λόγια. Ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ τιμωρήσῃ, ἐξογκώνει τὸν φόβον μὲ τὰ λόγια. Λέγει ὅτι ἔχει ἔτοιμάσει ἀκόμη καὶ γένηνα ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴν δάλῃ εἰς τὴν γένεσιν.⁶⁸ Διὰ τοῦ-

66. Ἰων. 3, 4.

67. Ἰερουσαλὴμ λέγει: σὺνθετα: ἐν τοῖς γέ-βιννομα πῶς ἀρκύνει καὶ λαὸς τοῦ Ἰνὸν. Ἦτο μὴν καὶ ἡ Ν. Α. τῆς Ἰερουσαλὴμ, ὅπου ἔσται ἡμέρα καὶ νύκτα φρενὰ εἰς τὴν ὅταν ἔρριπτον τὰ βέλη ἀποσπῆματα τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τῆς ἐπείας: πῶματα ὄσαν, πῶματα ἡμερῶν καὶ τῶν ὄσαν.

το ἀκριβῶς μέσα εἰς τὰ Εὐαγγέλια ὑπάρχουν πολλοὶ λόγοι πῶς μιλῶν διὰ τιμωρίαν καὶ μάλιστα περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς πῶς μιλῶν διὰ θασαλείαν. Β Ἐπειδὴ προφανῶς τοὺς πῶς ἀνασθητοὺς δὲν τοὺς τραβάει πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ δὲν τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν κακίαν τόσον ἢ ὑπόσχεσις τῶν ἀγαθῶν ὅσον ὁ φόβος διὰ τὰ δυσάρεστα πῶς τοὺς ἀναμένουν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ φόβος προχωρεῖ ὅλο καὶ περισσότερο μὲσα τους καὶ συνεχῶς θέτει αὐτὰ τὰ δυσάρεστα ἐνώπιόν τους.

Ας μὴν πονοῦμεν λοιπὸν ὅταν ἀκούμε λόγια θασαί. Διότι ὠφελοῦν πολὺ. Ὅμως ἀντιλαμβάνομενοι καὶ τὴν μακροθυμίαν καθὼς καὶ τὴν δικαιοκρίσιαν του, ἄς μὴν ἀπογοητευώμεθα διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Διότι εἶναι μακρόθυμος. Ἄς μὴν ἀπελπίζώμεθα. Διότι εἶναι δίκαιος. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι δίκαιος δι' αὐτὸ ἀδῶ μὲν δείχνει μεγάλην μακροθυμίαν, ἐνῶ ἐκεῖ αὐτοὺς πῶς δὲν ἐκέρδιον τίποτε ἀπὸ αὐτῶν, τοὺς παραδίδει εἰς τὸ δοκιμαστήριον τῆς κολάσεως. Γὰ νὰ μὴν γίνῃ αὐτό, ἄς ἀποκρούσωμεν ἀπὸ ἐδῶ τὴν τιμωρίαν. C Ἰδοὺ, ὁ ἔχθρος μου ἐκυριεύθη ἀπὸ ὀδίνης διὰ τὸ κατ' ἑμοῦ κακόν. Τὸ δὲ ἐβροϊκὸν κείμενον ἀντὶ τοῦ ἀκυριεύθη ἀπὸ ὀδίνης γράφει Ἰεσσαί. «Συνέλαβε ἔτσι εἰς τὴν ψυχὴν του σχέδιον πόνου ἐναντίου μου». Ἄλλος γράφει «καὶ ἀφοῦ ἐκυροφόρησε». Ἐγέννητος δὲ τὴν παρανομίαν, ἡ ὁποία θὰ ἐκαπάσῃ εἰς βάρος του». Ἄλλος λέγει Ἐγέννητος ψέμα. «Ἄνοιξε λάκκον ὅταν παγίδα διὰ νὰ μὲ συλλάβῃ εἰς αὐτὸν ὅπως συλλαμβάνουν τὰ ἄγρια θηρία, τὸν ἀνεσκέλευσεν ὥστε νὰ μὴ φαίνεται. Ὅμως ὄχι ἐγώ, ἀλλὰ αὐτὸς θὰ πέσῃ μέσα εἰς τὸν δόθρον, τὸν ὁποῖον μὲ πόσῃ τέχνῃ κατασκευάσῃ». Ἄλλος λέγει «θὰ πέσῃ μέσα εἰς τὴν διαφθορὰν τὴν ὁποῖαν κατασκευάσῃ».

Εἶπεν ὅτι ἔχει προπαρασκευασθῆ ὁ Θεὸς διὰ νὰ τιμωρήσῃ. Εἶπε ὅτι ἀπέλλει τιμωρίας. Ἐσοφρονίσει τὸν ἀκροατὴν μὲ αὐτό, δηλ. μὲ τὸ ὅτι ἐκρέμασε ἐπάνω του τὴν θεϊκὴν ὀργὴν. Ἐν συνεχείᾳ διδάσκει ἀποδεικνύοντας ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ὅτι ἡ ἴδια ἡ κακία εἶναι κόλασις πῶς προηγέται τῆς τιμωρίας. D Τοῦτο ἀκριβῶς φανερώνοντας καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «ἀπολαμβάνοντες ἔτσι ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴν ὄνταμοιδὴν τῆς πλάνης τῶν πῶς τοὺς ἄρχει».⁶⁹ Καὶ φέρει ἔμπρὸς μας αὐτοὺς πῶς ἔπαθον ἀπὸ τὴν κακί-

68. Ἰων. 3, 4. Ἦτο μὴν καὶ ἡ Ν. Α. τῆς Ἰερουσαλὴμ, ὅπου ἔσται ἡμέρα καὶ νύκτα φρενὰ εἰς τὴν ὅταν ἔρριπτον τὰ βέλη ἀποσπῆματα τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τῆς ἐπείας: πῶματα ὄσαν, πῶματα ἡμερῶν καὶ τῶν ὄσαν.

69. Ρωμ. 1, 27.

αν τους τὰ πιά φοβερά δεινά. Ἐπειδή πράγματι οἱ περισσώτεροι ἀπὸ τοὺς παχυδέρμους συνήθως τότε μόνον βάζουν μυαλό, ἔταν δηλ. Ἰδοὺν αὐτοὺς πού ὑπαφέρουν διὰ τοῦτο καὶ τοὺς φέρει ἐμπρός μας.

Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ Χριστός, ἔταν δηλ. ὁμιλῆ διὰ τὴν γένναν, φέρει ἐμπρός μας αὐτοὺς πού ἐρριβήσαν ἀκεῖ, π.χ. τὸν πλοῖσιον, τὸ ἀρεπτικὸ τοῦ Λαζάρου,⁶⁹ τὰς μωρὰς παρθένους,⁷⁰ αὐτὸν πού ἐκρύψε τὸ ἕνα τάλαντον. Εἰς δὲ τὴν παρούσαν ζωὴν αὐτοὺς πού ἐθάφτηκαν μέσα εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ πύργου καὶ ἐκείνους τῶν ὁποίων τὸ αἷμα ὁ Πιλάτος τὸ ἀνακάτεψε μὲ τὰς θυσίας.⁷¹

Ἐ ἔτσι ἔκανε καὶ ὁ Πέτρος, Ἄφου εἶπε πολλὰ διὰ τὴν γένναν, τότε κυρίως τοὺς κατέπληξε, ἔταν δηλ. ἔφερε εἰς τὴν μέσην τοὺς τιμωρηθέντας καὶ ἐμπρός εἰς τὰ μάτια τῶν ἔδειξε τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἄνοιου καὶ τῆς Σαπφείρας.⁷² Τοῦτο ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὸν μάγον.⁷³ Ἀκόμη καὶ μὲ ἄλλον τρόπον κατασκευάζει τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἔταν φέρη εἰς τὴν μνήμη, αὐτοὺς πού εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἔρημον καὶ λέγει τὰ ἑξῆς: «Θέλω νὰ ξέρετε, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες μας ἦσαν ὄλοι κάτω ἀπὸ τὴν νεφέλην καὶ ὄλοι ἐπέρισαν μέσα ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ὄλοι ἐθαπτίσθησαν εἰς τὸν Μωυσῆν μέσα εἰς τὴν νεφέλην καὶ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὄλοι ἔφαγον τὴν ἴδιαν πνευματικὴν τροφήν καὶ ὄλοι ἤπιον τὸ ἴδιον πνευματικὸν ποτόν. ⁷⁴ Α Καὶ ὁμοίως μὲ τοὺς περισσώτερους ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Θεὸς δὲν εὐαρεστήθηκε διὰ τοῦτο ἔπεσαν κατὰ γῆς εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐχάθησαν».

Καθὼς λοιπὸν ἀναφέρεται εἰς τὰ μέλλοντα, ἔνωσά δηλ. τὴν γένναν καὶ τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν, ἔκινά ἀπὸ τὰ παρελθόντα καὶ τὰ παίρνει ὡς ἀπόδειξιν, φέρνοντας εἰς τὸ μέσον τοὺς ἴδιους τοὺς τιμωρημένους, ἄλλους ἀπὸ τὰ φθία καὶ ἄλλους ἀπὸ τὸν ἐξολοθρευτὴν.⁷⁵ Τὸ ἴδιο κάνει ἐδῶ ὁ Δαυὶδ εἰτε ὁμιλεῖ διὰ τὸν Ἀχιτόφελ εἰτε διὰ τὸν Ἀθεσσαλῶν. Μερικοὶ μάλιστα ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ διὰ τὸν Ἀχιτόφελ. Διότι λέγουσιν δὲν ἦτο θανάτων ὁ ἴδιος νὰ λέγη «λυπηθῆτε τὸ παιδάκι μου τὸν Ἀθεσσα-

69. Λουκ. 10, 19.
70. Μαρτ. 9, 1.
71. Λουκ. 18, 1-4.
72. Πρᾶξ. 5, 1.
73. Πρᾶξ. 18, 11.
74. Α' Κορ. 10, 1-5.
75. Πρόκειται διὰ τὸν ἐξολοθρευτὴν ἔγγελον, πού ἐξανάστασε τὰ πρῶτα τῶνα τῶν Αἰγυπτίων.

λῶν»⁷⁶ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του Β «διὰτὶ νὰ μὴ ἀποθάνω ἐγὼ ἀντὶ γιὰ σένα»⁷⁷ καὶ τώρα νὰ λέγη αὐτὰ. Ἐκεῖνα ὁμοίως τὰ λέγει διότι τὸν ἐκυρίευσεν ὁ φυσικὸς πόνος. Τώρα ὁμοίως τὰ λέγει αὐτὰ διότι ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Πᾶν εἴτε ἔχουν λεχθῆ διὰ τὸν Ἀθεσσαλῶν εἰτε διὰ τὸν Ἀχιτόφελ, πρέπει νὰ ἐξετάσωμε τὰ εἰπωμένα διότι δὲν θὰ ἀναφερῶ διὰ μακρῶν εἰς τὰ πρόσωπα.

Τὶ μαθαίνομεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν περίπτωσιν αὐτῆν; Ἡ περίπτωσις αὐτὴ ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸς πού σκάθει λάκκον διὰ τὸν πλησίον του, θὰ πέσῃ μέσα εἰς αὐτὸν ὁ ἴδιος. Καὶ ὅτι, ὅπως ἀκριβῶς αἱ γυναῖκες πού ἔχουν ὠδίννας σπαράζουσιν ἀπὸ αὐτάς, ἔτσι καὶ αὐτὸς πού δολοπλοκεῖ, ὁ ἴδιος βασανίζεται καὶ ἔχει ὠδίννας πρὶν θλάψῃ τὸν πλησίον του, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἔχει ὠδίννας ἀλλὰ ὠδίννας ὀδυρότερες. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελε νὰ τονίσῃ τὴν πίκραν πού ἔχει ἡ ὀδύνη, διὰ τοῦτο ἀνέμασε τὴν ὑπόθεσιν αὐτῆν ὠδίννα. Διότι ἔπου ἡ Γραφή θέλει νὰ δείξῃ κάποιοιαν ὀδύνην ὡς ἀνυπόφορον, τὴν χαρακτηρίζει μὲ τὸ ὄνομα τῆς ὠδίνος τοῦ τακετοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλοῦ λέγει: «Ὀδίνες θὰ κατοκυριεύουσιν τοὺς κατοίκους τῆς Παλαιστίνης»,⁷⁸ δηλ. φόβος, τρόμος, πόνος, ὀδύνη. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος: «Ὅσον λέγουσιν, εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, τότε ἐρχεται ἐπάνω τους αἰφνίδια καταστροφή, ὅπως ὁ κοιλῶπνος εἰς τὴν ἔγκυσιν, καὶ δὲν θὰ μωρᾶσουν νὰ ἐσφύγουν».⁷⁹

Ἐδῶ κάνει ὑπαινυγμὸν εἰς δύο πράγματα, δηλ. εἰς τὸ ἀνυπόφορον καὶ εἰς τὸ ἐσφυκόν. Καὶ ὁ Ἐζεκιῆς λέγει: **Δ** «Ὅτι ἔπισαν οἱ πόνοι τὴν γυναῖκα πού πρόκειται νὰ γεννήσῃ, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀντοχὴ νὰ τεκνοποιήσῃ»,⁸⁰ φανερώνοιας μὲ τὸν κοιλῶπνον τὸν ἀβάστακτον πόνον καὶ τὸν φόβον. Τὸ ἴδιον κάνει ἐδῶ καὶ ὁ προφήτης. Διότι χίλις φορές κακὸς καὶ ἂν εἶναι κανεῖς, ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως δὲν ἐξαφανίζεται. Διότι ὑπάρχει ἐκ φύσεως μέσα μας ἔχει τοποθετηθῆ ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν μέσα μας. Μόριες φορές νὰ φιλονικίωμεν ἐκείνην ἄλόγη φωνάζει, τιμωρεῖ, καταδικάζει καὶ δὲν ὑπάρχει κανεῖς ἀπὸ αὐτοὺς πού ζοῦν στὴν κακία πού νὰ μὴν βασανίζεται καὶ τὴν ὥρα πού σκέπτεται τὰ κακὰ καὶ τὴν ὥρα πού τὴν ἀκέψιν του τὴν κάνει πρᾶξιν.

76. Β' Βασ. 18, 5.
77. Β' Βασ. 18, 88.
78. Ψλ. 13, 14.
79. Α' Θεο. 5, 8.
80. Ψλ. 31, 8.

Ποῦς πράγματι ὑπῆρξε χειρότερος ἀπὸ τὸν Ἀχαῖδ; Κι ὁμοῦ ἐκεῖνος σὺν ἐπέβησε τὸν ἀμπελώνον,⁵¹ σκέψου πόση δδύνη τὸν κατέλαβε. Ἐ Ἄν καὶ ἦταν πράγματι θασιλεύς καὶ μάλιστα δλων τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ κανεῖς δὲν τοῦ ἔφερνε ἀντίρρησην, ὁμοῦ ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν τύψιν τῆς συνειδήσεως, εἰσῆλθε σκυθρωπός, μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι, πολὺ σκατεινὸς ἀκηδῶνοντας εἰς τὸ πρόσωπόν του τὸν ἔλεγχον ποῦ τοῦ ἐπροκάλεσε ἢ καταδικῆ τῆς συνειδήσεως χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ κρύψῃ τὴν δδύνην ποῦ τοῦ προκαλοῦσε ἢ στενωχῶρια του. Ἔτσι ἐγίνε ἀντιληπτός καὶ ἀπὸ τὴν γυναῖκα του.

Ἐ προδότης ὁμοῦ, ποῦ ἔπασε εἰς τὸσον μεγάλην ἀμαρτίαν, ἔδωσε θηλεία καὶ ἔτσι ἐπερμάτισε τὴν ζωὴν του,⁵² ἐπειδὴ ἀκριδῶς δὲν ἐδάσταξε τὴν δδύνην ἀπὸ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως. ⁷² Ἄ Ὅπως ἀκριδῶς λοιπὸν ὁ ἀνδραποῦς ποῦ κῆ εἰς τὴν κακίαν ὑποφέρει τόσα πολλὰ, ἔτσι ὁ ἐνάρετος χαίρεται τὴν γαλήνην του καὶ τὴν ἡρεμον ψυχικὴν του διάθεσιν.

Σκέψου δὲ, Ἐάν κανεῖς θελήσῃ νὰ κτυπήσῃ κάποιον, ἢ νὰ τὸν ἀδικήσῃ, πρόσεξε πόσα θάσασαι περὶ. Ἀνάθει ἀπὸ θυμόν, πληγώνεται θεσθεῖα ἀπὸ τὴν ὀργὴν, ἀνακνεῖ μέσα του θύελλαν συλλογισμῶν, μετέρχεται χίλια μέσα, ἐπακολουθεῖν ὁ φόδος, ὁ τρόμος καὶ ἡ ἀγωνία. Ὁ θυμὸς τὸν πληγώνει κατάθεθα, ὁ φόδος τὸν ἀναστατώνει πῶς θὰ ἐπιτύχῃ, πῶς θὰ τὰ θγάλῃ πέρι. Πρὶν λοιπὸν θλάψῃ αὐτὸν ποῦ πρόκειται νὰ θλάψῃ, καταστρέφει τὸν ἑαυτὸν του. Ὅποιος ὁμοῦ καταστῆλλει τὴν ὀργὴν του ἐλευθερώνεται ἀπὸ θλα αὐτά. Καὶ πολὺ φυσικά. Ἐ Διότι τότε κυριαρχεῖ ἐπ' αὐτοῦ καὶ καταρθώνει τὸ πᾶν, ἐνῶ ἐκεῖνο δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ τὸ ἐλέγξῃ; χρσιάζεται δὲ ἢ κατάλληλος σὺκαρρία, ὁ τόπος, ὁ δόλος, ἡ κακοουργία, τὰ ὄπλα, αἱ μηχανορραφίαι, ἡ ὄνεια, ἡ κολακεία, ἡ βουλεία καὶ ἡ ὑποκρισία. Βλέπεις πόσο εὐκόλων πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ πόσο δύσκαλον ἢ κακία; Πῶς τὸ μὲν ἕνα χαρίζε τὴν ἀταραξίαν, ἐνῶ τὸ ἄλλο καταθρουθεῖ.

Αὐτὴν τὴν κακίαν λοιπὸν ὑπογραμμίζοντας ὁ προφήτης ἔλεγεν: «Ἰδοῦ, αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς μου ἐκυριεύθη ἀπὸ

51. Ἰσθῆκεται διὰ τὴν ἀμπελῶνα τοῦ Ἰσραὴλ τοῦ Ναβουθάι, ποῦ εὐρίσκειτο κοντὸ εἰς τὸ ὄρημα τοῦ Ἀχαῖδ. Ἐπειδὴ ὁ Ναβουθάι δὲν ἠθέλησε εὐ τὴν πούλησῃ εἰς τὸν βασιλεῖα, καταγορήθη ἀπὸ τὴν βασιλισσα Ἰεζάβελ καὶ καταδικάσθη εἰς λιθοβολίαν. Ἐκεῖ ὁ ἀμπελὸν περιῆλθε εἰς τὸς ἐκταλείς. (Γ' Βασίλ. 20).

52. Πράξ. 1, 18 καὶ Ματθ. 27, 5.

ἀδίνας διὰ τὸ κατ' ἐμοῦ κακόν, συνέλαβε εἰς τὴν ψυχὴν του σχέδιον πόνου ἐναντίον μου καὶ ἐγέννησε τὴν παρανομίαν». Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει μέσα μας ἐκ φύσεως ἡ ἀδικία ἀλλὰ εἶναι κατὶ βένου. Διὰ τοῦτο καὶ μᾶς θαραίνει καὶ μᾶς καταπονεῖ μὲ κοιλόπονον ἕως δτου νὰ ἀπαλλαγούμε. Ἐ Ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐμβρυον τὸν καιρὸν ποῦ σχηματίζεται, εὐρίσκειται φυσιολογικά εἰς τὴν κοιλίαν. Διὰ τοῦτο παραμένει ἐκεῖ καὶ δὲν προκαλεῖ πόνου. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν του ὁμοῦ, ἐάν παραμείνῃ μέσα, ἢ παραμονὴ του δὲν εἶναι φυσιολογικὴ. Ἀπὸ τὴν στιγμήν δὲ αὐτὴν ἀρχίζουν καὶ οἱ κοιλόπονοι. Ἀκριδῶς γι' αὐτὸ τὸ λόγον ἢ φύσιν ἐνοχλεῖται: καὶ διαίεται νὰ τὸ πετάξῃ ἔξω, ἐπειδὴ θέθεια ἔκανε τὸ πᾶν καὶ τὸ ὠλοκλήρωσε καὶ δὲν ἠμπορεῖ πλέον ἄλλο νὰ τὸ θαστάξῃ.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὁμοῦ ἐκείνην γίνεται πρῶτα ἡ σὺλληψις καὶ τότε ἔρχεται ὁ κοιλόπονος. Ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν πρῶτα ἐκοιλοπῶνησε καὶ τότε συνέλαβε εἰς τὸν νοῦν του καὶ ἐγέννησε. Τί συμπέρασμα μπορούμε λοιπὸν νὰ θγάλωμε; Συμπεραίνουμε ὅτι ἐκεῖ μὲν ὁ κοιλόπονος ἔρχεται τὴν ὄραν ποῦ τακετοῦ, ἐνῶ ἐδῶ ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Ἐ Διηλοθὴ συγχρόνως ἐκέρθη κάποιος κατὶ κακόν καὶ πρὶν καλὰ-καλὰ τοῦ ἐντυπωθῇ ἢ σκέψῃς του, καταθρουθεῖται καὶ ταραζεται. Ἐπίσης εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς γυναῖκας τὸ σπέρμα ποῦ μᾶ φορά μόνον ἐφυτεῖθη, τὸ ἴδιον ἀκριδῶς διαπλάθεται καὶ συνθέτει αὐτὸ ποῦ θὰ γεννηθῇ. Ἐνῶ εἰς αὐτοῦς ποῦ μηχανορραφοῦν, σήμερα γεννιέται αὐτὴ ἡ σκέψις καὶ αὐρίον πάλιν ἄλλη. Μύρια εἶναι τὰ σπέρματα τῶν πονηρῶν αὐτῶν πράξεων καὶ καθημερινῶς σὺλληψις καὶ κοιλόπονοι καταστρέφουν τὸν νοῦν ποῦ γεννᾷ αὐτά. Ἐ γέννησις θεθεια αὐτὴ δὲν εἶναι ὁμοία μὲ ἐκείνην τῶν γυναικῶν. Ἐ Ἄλλὰ ὅπως ἀκριδῶς τὰ παιδιὰ τῶν ἐχιδνῶν σχίζου τὴν μήτρα καὶ σπάζοντας τὰ πλευρά προχωροῦν, Ἐ τὸ ἴδιον συμβθεῖναι καὶ εἰς τοῦς δόλους καὶ εἰς τὴν ἀδικίαν. Ἐ Ἄλλὰ κι ὅν χίλιες φορές φιλανεικίζουμεν, δὲν θὰ μπορέσωμε μὲ λόγια νὰ παραστήσωμε τὸν πόνου ποῦ ὑποφέρουν οἱ κακοί.

Διὰ τοῦτο κάποιος λέγει: «Ὁ δὲ κακὸς μόνος θὰ ὑποφέρῃ τὰ κακά». Πράγματι τί πῶ φοβερό καὶ πῶ θασανιστικὸ ἀπὸ αὐτὸν ποῦ φθονεῖ, ποῦ σκέπτεται κακά, ποῦ ἐπιθυμεῖ τὰ βένια πράγματα; Τὰ πάθη αὐτὰ κομματιάζουν τὴν ψυχὴν φοθερότερα καὶ ἀπὸ τὸν δῆμιον.

⁷³ Ἄ Ἐπαμένως εὐλογα ἀπεκάλεσε κοιλόπονοους τέτοιους συλλογισμούς. Αἱ γυναῖκες συνέρχονται καὶ γεννοῦν

καὶ ἐὰν μὲν τὰ σώματα εἶναι γερὰ, κατὰ φυσικὴν συνέπειαν εἶναι γερὰ καὶ τὰ νεογέννητα, ἂν ὅμως εἶναι ἀρρωστημένα, τὰ παιδιὰ κληρονομοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν γονέων. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν συλλογισμῶν. Δηλαδή ἐὰν συναναστρέφουσι καλοῦς, καλοὶ θὰ εἶναι καὶ οἱ σκέψεις σου, ἂν ὅμως κέρως παρὰ κακοῦς καὶ δὲν προσέχης, ἢ φθόρα πού θὰ ὑποστής ἀπ' αὐτὸ θὰ εἶναι μεγάλη. Ἐκεῖ τί λέγει ὁ προφήτης, «τρομαγμένοι συνελδοσθε εἰς τὴν κοιλίαν μας καὶ ἐκοιλοποιήσαμε καὶ ἐγεννήσαμε πνεῦμα σωτηρίας».⁸³ Ἐνῶ διὰ τοὺς συλλογισμοὺς πού προσέρχονται ἀπὸ τὸν διάβολον λέγει: «Βασιλίσκου αὐτὰ ἐπράξουν καὶ ὑφαίνουσι ἱστὸν ἀράχνης».⁸⁴

Β Ἄς ἀποφρευγώμεν λοιπὸν τοὺς κακοῦς. Διότι πῶς δὲν εἶναι παράδοξον, ἐνῶ εἶναι δυνατόν νὰ συλλάβωμεν καὶ νὰ γεννήσωμεν ἀπὸ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, ἐμεῖς νὰ μὴν θέλωμεν, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν συναναστροφὴν τῶν κακῶν, κάνοντας αὐτὸ τὸ ἴδιον πού κάνει μία γυναῖκα, πού ἐνῶ ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ παντρευτῆ ἕναν βασιλιά, δὲν συγκοτατίζεται, ἀλλὰ ἐντὶ ἐκείνου προτιμᾷ νὰ πάρῃ ἕναν ληστὴν καὶ κλέπτην.

«Ἄνοιξε λάκκον γιὰ νὰ μὲ συλλάβῃ καὶ τὸν ἄσεκάλεισεν διὰ νὰ μὴν φαίνεται. Θὰ πῆσῃ ὁ ἴδιος ὅμως μέσα εἰς τὸν βῆθρον τὸν ὅποιον ἐφτιαξεν». Χρησιμοποιεῖ καὶ πάλιν τὸ σχῆμα τῆς μεταφορᾶς, δείχνοντας μὲ τὸν λάκκον πῶσο δύσκολον εἶναι νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ κακός, ὅπως ἀκριβῶς μὲ τὰς ὀδύνας τοῦ τοκετοῦ ἐξήγαγε τὴν ὀδύνην πού ὑποφέρει ἀπὸ τὴν κακίαν του. «Καὶ θὰ πῆσῃ μέσα εἰς τὸν βῆθρον, τὸν ὅποιον ἐφτιαξεν. Αὐτὸ τὸ ἴδιον ἄλλως τὸ λέγει. «Ὅποιος σκάθει λάκκον διὰ τὸν διπλανόν του, πέσει ὁ ἴδιος μέσα». **Γ**

Ἀκόμη καὶ τὸ στοιχεῖο αὐτὸ εἶναι δείγμα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἔνωσε κατὰ τέτοιον τρόπον τὴν ἀνθρώπινη φύσιν μὲ τὴν ἐπιβουλὴν ὡστε τὰ δίχτυα νὰ τυλίγουν αὐτοὺς πού σκέπτονται κακὸν διὰ τὸν πλησίον των καὶ νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀπὸ τὴν πολεμικὴν καὶ τὴν μηχανορραφίαν ἐναντίον τοῦ πλησίον. Τὸ ἴδιον ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Μωυσέως. Αὐτὸς δηλαδή πού ἐπρόκειτο νὰ φονεῖται, ἐγλύτωσε. Ὁ Φαραὼ ὅμως ἐχάθη μὲ τὰ ἴδια μέσα μὲ τὰ ὅποια ἐμηχανεύθη νὰ καταστρέψῃ τὰ παιδιὰ. Διότι, δταν ἐβγαλε δια-

83. Ἱε. 26, 18.

84. Ἱε. 50, 5.

ταγήν νὰ θανατώνονται τὰ παιδιὰ τῶν Ἑβραίων, ἀνάγκασε τὴν μητέρα τοῦ Μωυσέως νὰ φοβηθῆ καὶ νὰ πειάξῃ τὸ μωρό. [Ἡ κόρη δὲ τοῦ Φαραὼ **Δ** ἐτράδηξε ἀπὸ τὸ πατάμι: τὸ καλὰθι,⁸⁵ ἐβρήκε τὸ παιδί καὶ τὸ ἀνέθρεψε] καὶ ἐκεῖνος σὺν ἐμεγάλῳσε κατέστρεψε ὅλους τοὺς Αἰγυπτίους. Εἰς τὸ περιστατικὸν δὲ αὐτὸ διατρέπει ἡ ἐπινοητικότης τοῦ Θεοῦ.

Ἐπιτυγχάνεται δὲ κατὰ παλὴν ὁ σωφρονισμὸς τῶν κακῶν καθὼς καὶ ἡ χαρὰ τῶν ἀνθρώπων πού διαφεύγουσι ἐπὶ τὰ νύχια τῶν κακῶν. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ τὸν πάγκαλον Ἰωσήφ. Τὸν ἐπούλησαν ὡς δούλον τὰ ἀδέλφια του, ἐπαθον ὅσα ἐπαθον καὶ αὐτὸν μὲν οὐδὲλως ἔβλοπον ἀλλὰ καὶ τὸν ὠφέλησαν. Οἱ ἴδιοι ὅμως πέρασαν ἀκείνην τὴν τραγωδίαν. Καὶ ἐπειδὴ ἡμποροῦμεν πολλὰ παρόμοια νὰ ἀναφέρωμεν, σκέψου καὶ ἐπάνω εἰς τὰ ἄλλα.

Εἶναι ἕνας πλεονέκτης; τὸν ἑαυτὸν του ἔχασε. Διότι αὐτὸν πού ἐκμεταλλεῦτηκε διόλου ἀπίθανον ἀκόμη καὶ νὰ τὸν ὠφέλησε, τὴν ψυχὴν του ὅμως τὴν ἐπρόδωσε. Ἐδίπραξε κάποιος ἀδικίαν; Τὸ ἕκρος τὸ ἐμπηξε εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Διότι πραγματικὴ κακοποιήσις δὲν εἶναι τὸ νὰ ὑποφέρῃ κανεὶς ἀλλὰ τὸ νὰ κακοποιῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος συνεβούλευε νὰ προτιμᾷ κανεὶς νὰ ἀδικηθῆ παρὰ νὰ ἀδικῇ. Ὁ δὲ Χριστὸς συνεβούλευε νὰ δέχεται κανεὶς ῥάπισμα χωρὶς νὰ τὸ ἀνταποδίδῃ, ἀλλὰ νὰ προσφέρῃ μάλιστα ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν ταλαιπωρίαν. Αὐτὸ εἶναι δείγμα μεγάλης δυνάμεως, τρῦτο μᾶς ἀσκεῖ εἰς τὴν ὑπομονήν, τοῦτο μᾶς κάνει δυνατὴν τὴν ψυχὴν, αὐτὸ μᾶς σηκώνει πρὸ πάντων ἀπὸ τὰ πάθη. **74** Διότι ὅποιος τὸν ἄλλον ἀδικεῖ ὑβρίζοντας ἢ κτυπώντας τον, ὁ ἴδιος πρῶτος χειραγωγεῖται καὶ αἰμαλωτίζεται ἑστω καὶ ἂν νομίσῃ ὅτι ἀδικεῖ τὸν πλησίον. Προφανῶς ὁ ἴδιος ἐπαθὲν πολὺ χροῖοτερα, ὑποδουλώνοντας τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν πλεόν ἄρῶν ζυγόν. «Σὰν πέτρα θὰ γυρίσῃ πίσω καὶ θὰ πῆσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν του τὸ κακὸν πού μὲ πόνον ἠτοίμασε, καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν του θὰ κατεβῇ ἡ ἀδικία του».

Λέγουσι δὲ ὅτι αὐτὰ ἔχουν εἰπωθῆ καὶ διὰ τὸν Ἀχιτόφελ καὶ διὰ τὸν Ἀδριασαλάμ. Διότι καὶ οἱ δύο ἐπιμαρτύρησαν καὶ ἔχασαν τὸ κεφάλι τους. Διότι ὁ μὲν ἐκρημάσθη καὶ ἔτσι ἐτερμάτισε τὴν ζωὴν του, ἐνῶ ἐκεῖνος ἦλθε κάτω ἀπὸ τὸ δένδρον, πιάστηκε ἀπὸ τὰ μάλλια καὶ διὰ πάλιν χρόνον ἐκρεμάσθη ἐκεῖ. **Β** Ἔτσι καὶ ὁ Ἰούδας ἐτερμάτισε

85. Τὸ καλὰθι ἔστιν ἀρακτοειδὲς διὰ νὰ ἐπιπλέῃ.

πὴν ζωὴν τοῦ εἰς τὴν ἀγχόνην ὅταν κατάλαβε ὅτι μὲ θλασ-
τὰς ἐνεργείας τοῦ ἔκανε κακὸν τοῦ κεφαλίου τοῦ. Ὁ δὲ Ἀ-
χιτόφελ ἔβλεπε ἐκατάλαβε ὅτι ὅπως ἂν ἐπιβουλεύσει ὁ
δαυτὶδ, ἐπῆγε καὶ ἐκρεμάσθη. Ὁ Ἀδρασάλωμ δὲ ἐκρεμά-
σθη ἀθελά τοῦ καὶ δὲν ἐσκοτώθη ἀμέσως, ἀλλὰ σὺν σὲ
δικαστήριον πρῶτα ἐκρεμάσθη καὶ ἐκαρφώθη εἰς τὸ δένδρον
καὶ καταδικασμένος ἀπὸ τὸν Θεόν, παρέμεινε διὰ πολλὸν
χρόνον κρεμασμένος καὶ μαστιγούμενος ἀπὸ τὴν συνείδη-
σιν τοῦ. Διότι ὁ ἴδιος μὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ δάψῃ εἰς τὸ πα-
τρικὸν αἷμα τὸ δεξιὸν τοῦ χερίου, ἐνῶ ὁ πατέρας ἀκούει κὶ ἔτσι
συνεβούλευσε τοὺς στρατιώτας νὰ τὸν λυπηθοῦν. C

Καὶ αὐτὸ βέβαιον δὲν τὸ ἔκανε ἀπὸ κενοδοξίαν διότι καὶ
μετὰ θάνατον τὸν κλαίει. Διὰ νὰ ἀντιληφθῆς δὲ ὅτι αὐτὸ
ποῦ ἔγινε δὲν ἦταν ἔργον ἀνθρώπου ἀλλὰ θεῖα δίκη, τρί-
χες καὶ δένδρον τὸν ἔδεσαν καὶ ἕνα ἄλογον ζῶον τὸν πα-
ρέδωκε καὶ τὰ μαλλιά ἐχρησίμωσαν ἀντὶ διὰ σχοινί, ἀντὶ
δὲ τοῦ σταυροῦ τὸ δένδρον καὶ ἀντὶ διὰ στρατιώτην τὸ
μουλάρνι ὠδήγησε αὐτὸν εἰς τὴν ἀγχόνην. καὶ νὰ τὸ παρά-
δοξον. Ἐνῶ ὑπέφερε αὐτὰ, κανεὶς ἀπὸ τοὺς δικούς τοῦ δὲν
ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ τὸν ξεκρεμάσῃ ἐνῶ ἔμενε
τόσπον ὕρον ἐπάνω ἐκεῖ.

Καὶ αὐτὸ ἦταν ἔργον θεῖας οικονομίας, ὥστε νὰ μὴν
καταραστῆ, μήτε δεμένος νὰ ὀδηγηθῆ εἰς τὸν πατέρα διότι
ἡ πατρικὴ ἀγάπη τὸν ἐλυπόταν ὑπερβολικὰ. D Καὶ τὸ ἀ-
κόμη πῶς παράδοξον εἶναι ὅτι αὐτὸς ποῦ συμφιλίωσε τὸν
πατέρα μὲ αὐτόν, ὁ ἴδιος τὸν ἐσκότωσε, μόνος τοῦ γινώ-
μενος σφοδρὸς κατήγορος. Ἀλλὰ αὐτὸς μὲν ἐσκότωνε, ἀ-
πεφάσιζε ὁμοῦς ὁ Θεός.

Ἡ ἀπόφασίς πράγματι ἦταν θεϊκή. Ἄκουσε ὁμοῦς τὸν
ἴδιον πῶς τὸ ἐξηγεῖ. Λέγει: «εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ θὰ κα-
τεθῆ ἁρεσία καὶ συντριπτικὴ ἡ ἀδικία τοῦ. Ἐγὼ δὲ θὰ ἀνυ-
μολογῶ τὸν Κύριον διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ καὶ θὰ ψάλλω
ὑμνον εἰς τὸν Κύριον τὸν ὀψιστον». Ἄς εὐχαριστήσω-
μεν, λέγει, ὅχι διότι χαίρεται διὰ τὴν σφαγὴν τῶν ἄλλων
E ἀλλὰ διότι ἀποδέχεται τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ποί-
ος ἔμπορεῖ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ;
Ποῖος θὰ τὸν δοξολογήσῃ κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ; Κανεὶς. Τί εἶ-
ναι τὸ «διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ»; Ἐτέθη ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῆ δι-
καιουσύνη αὐτοῦ. Διότι ἰδικά τοῦ εἶναι τὰ νικητήρια, ἰδικά
τοῦ καὶ τὰ τρόπαια καὶ ὅχι ἰδικά μου. Δηλαδὴ ὅπως ἀκρι-
βῶς εἰς τοὺς πολέμους σὺν ὑκισῆ ὁ βασιλεὺς, στήνουν
χαροὺς καὶ τραγουδοῦν ἀναφέροντας εἰς ἐκεῖνον τὰς δοξο-
λογίας, ἔτσι θὰ κάνω καὶ ἐγὼ, λέγει. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε,

«ἀνυμολογῶ», ἀλλὰ «θὰ ἀνυμολογῶ», φανερώνοντας ὅτι
οὔτε μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν λησμονεῖ ⁷⁵ A οὔτε
γίνεται περισσώτερον ἀδιάφορος ἀλλὰ εἶναι προσεκτικὸς
καὶ ἐγάρυπτος. Καὶ τοῦτο ὅχι διότι ὁ Θεὸς τὸ χρειάζεται,
ἀλλὰ ἐπειδὴ εἰς ἡμᾶς εἶναι χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον.

Ὅπως δηλαδὴ ἐδέχθη θυσίας, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκην
ἀπὸ θυσίας (διότι λέγει, ἐὰν πεινάσω, δὲν θὰ σοῦ τὸ εἰ-
πῶ), διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ νὰ τοῦ ἀπο-
δώσουν τιμὰς, ἔτσι δέχεται καὶ ὑμνοὺς ὅχι διότι ἔχει ἀνάγκην
τῆς δοξολογίας μας, ἀλλὰ διότι ἐπιθυμεῖ τὴν σωτηρί-
αν μας. Διότι εἶναι πολὺ ἀπουδαῖον ζήτημα διὰ τὸν Θεὸν
ἢ πράξασθαι εἰς τὴν ἀρετὴν.

Τίποτε δὲ δὲν μᾶς κάνει νὰ προκόπτωμεν τόσον εἰς
τὴν ἀρετὴν ὅσον ἡ συνεχὴς συνομιλία μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἡ
ἀδιάλειπτος εὐχαριστία καὶ δοξολογία πρὸς αὐτόν. B Δο-
ξολογεῖ δὲ τὸν Θεὸν διότι ξαυριάζεται διὰ τὴν δικαιοκρι-
σίαν τοῦ καὶ τὴν μακροθυμίαν τοῦ. Καὶ πῶς εἶναι, λέγει,
ἡ μακροθυμία τοῦ ἀφοῦ ἐσκοτώθη ὁ τύραννος; Ἡ μακρο-
θυμία τοῦ ὑπάρχει καὶ εἶναι πολλὴ καὶ μεγάλη. Διότι προ-
φανῶς τὸν ἀφῆσε ἀρκετὸν καιρὸν ὥστε νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ
μετανοήσῃ. Ἐπέτρεψε νὰ κυριεύσῃ τὰ ἀνάκτορα διὰ νὰ
ἰδῆ τὸ σπῆτι τοῦ εἰς τὸ ὅποιον ἐμεγάλωσε καὶ ἀνετράφη, διὰ
νὰ ἰδῆ καὶ τὰ σύμβολα τοῦ πατρὸς τοῦ καὶ νὰ μετανοήσῃ.
Διότι ἂν δὲν ἦταν θηρίον καὶ δὲν εἶχε πέτρινη ψυχὴ, ὅλα
ἐκεῖνα θὰ ἦταν ἀρκετὰ νὰ τὸν ἐπαναφέρουσαν. Τὸ τραπέζι
εἰς τὸ ὅποια ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸν πατέρα, C τὸ σπῆτι, τὰ
συνέβρια, ὅπου οἱ λόγοι τῶν ἐαυροφιλιῶσαν ἔσταν καὶ ἂν εἴ-
χε κάνει τέτοιον φόνον. Μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ ἄλλα ἦσαν ἱκανὰ
νὰ τὸν μαλακώσουσαν.

Ἄκουσε βέβαιον ὅτι ὁ πατέρας τοῦ περιεπλανῆτο ἐξό-
ριστος καὶ ἀλήτης, ἄκουσε ὅτι εὐρίσκετο εἰς ἀπελπιστικὴν
κατάστασιν. Ἄν ὁμοῦς αὐτὰ δὲν τὸν ἐμαλακώσαν, ἔπρεπε
νὰ τὸν συνετίσουν τὰ παθήματα τοῦ Ἀχιτόφελ, δηλ. ἡ ἀγ-
χόνη, ὁ θάνατος, ὥστε μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ μετανοήσῃ.
Διότι δὲν τοῦ ἦσαν ἀγνωστα τὰ παθήματα τοῦ φίλου τοῦ.
Καὶ ἂν ἀκόμη εἶχε δικαίωμα νὰ κατηγορήσῃ τὸν πατέρα,
διὰ τὸ θάκοι αὐτὰ; Διότι τὸν ἔκρινε ἐπιφανειακῶς; Ἀλ-
λὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔπρεπε νὰ τὸν θαυμάσῃ καὶ νὰ τὸν
παραδεχθῆ D διότι ἂν καὶ ἔγινε ἀδελφοκτόνος, ἐκεῖνος τοῦ
ἐφέρθη ἥρωα. Δὲν μποροῦσε εἰς τίποτε νὰ τὸν κατηγορή-
σῃ, ἀλλὰ ἐκυριεύθη ἀπὸ παρὰκαίρον ἐπιθυμίαν. Καὶ ὅλα
αὐτὰ ἐνῶ ὁ πατέρας ἦτο πλέον γέμων καὶ ἡ ἐλπίδα εὐρί-
σκετο πολὺ πλησίον, ὁμοῦς οὔτε καὶ ὄλιγον δὲν ἐπερίμεινε.
Πῶς ὁμοῦς δὲν ἐκατάλαβε ὅτι ἀκόμη κὶ ἀν νικῆσῃ θὰ ἔχη

μιον ζωῆν πολὺ ἀβλίαν διότι θὰ εἶναι καταραμένος καὶ ἀκάθαρτος ἐπὶ πλέον καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐνίκησε;

Ε Πού εἶναι λοιπὸν ὁσοὶ κλαίουσι διὰ τὴν φτώχειαν τοὺς; Ἐπὶ ποίαν φτώχειαν, ἀσθενεῖαν καὶ θλίψιν δὲν εἶναι αὐτὰ βαρύτερα; Δὲν εἶπε τίποτε τέτοιο εἰς τὸν ἑαυτὸν του, οὔτε ἀπελπίσθηκε, οὔτε ἐβρόχησε λέγοντας. Ἀμείβομαι πολὺ καλὰ φθάνοντας πρὸ χαμηλὰ ἀπὸ ἄλλου, ἐγὼ πού μελετῶ ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ πού ἐλυπήθην τοὺς ἐχθρούς μου, παρεδόθην εἰς τὰ χεῖρα ἀκολάστου παιδιοῦ. Δὲν εἶπε τίποτε τέτοιο, οὔτε διανοήθη, ἀλλὰ ὑπέμεινε τὰ πάντα μὲ ἀνωταρότητα, ἔχων μίαν μόνον παρηγορίαν μέσα εἰς ὅλα ὅσα ἐγίνοντο, τὸ ὅτι ἐγίνοντο κατὰ θεῖον παραχώρησιν. Ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγον καὶ οἱ τρεῖς παῖδες. «Ἀλλὰ καὶ ἂν ἄχι, ἅς εἶναι γνωστὸν εἰς σέ, βασιλεῦ, ὅτι δὲν λατρεύομεν τοὺς θεοὺς σου καὶ δὲν προσκυνοῦμεν τὴν εἰκόνα τὴν χρυσοῦν, τὴν ὁποίαν ἐστησε».⁸¹ 76 Α

Καὶ ἂν κάποιος τοὺς ἔλεγε μὲ ποίαν ἐλπίδα πεθαίνετε; Τί περιμένετε, τί ἐλπίζετε μετὰ τὸν θάνατον, μετὰ τὴν φρωτίαν πού σᾶς περιμένει (δὲν ὑπῆρχε ἄλλωστε ἡ ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως); Ἐμποροῦσε νὰ ἀκούσῃ τὸ ὅτι πεθαίνομε διὰ τὸν Θεόν, αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἰκανοποίησις εἰς ἡμᾶς. Ἐτσι καὶ ὁ Δαυὶδ ἐθεωροῦσε μεγαλύτεραν παρηγορίαν αὐτὴν, τὸ ὅτι δηλ. ἂν καὶ γνωρίζῃ αὐτὰ ὁ Θεὸς δὲν τὰ ἐμποδίζει.

Πράγματι ἕνας ἐραστής θὰ προτιμοῦσε νὰ σφαγῇ διὰ τὴν ἐραμένην του, μολονότι δὲν περιμένει τίποτε ἐκ μέρους τῆς μετὰ τὸν θάνατον του. Ἐτσι λοιπὸν πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ κάνουμε καὶ νὰ υποφέρουμε τὰ πάντα πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄχι πρὸς χάριν τῆς βασιλείας, μήτε πρὸς χάριν κάποιας ἄλλης ἐλπίδος μελλοντικῶν ἀγαθῶν.

Β Ὑπάρχουν ὡστόσο πολλοὶ τόσο ἀδύνατοι καὶ ναυθοὶ πού δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν ἀρετὴν οὔτε καὶ μὲ ἀντιμισθίαν.

Καὶ ὁ Θεὸς μὲν καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπόσχεται βασιλείαν, δὲν εἰσκαύεται. Ὁ διάβολος δὲμὸς ἂν καὶ προκαλῇ κόλασιν, ἀγαπᾶται. Τί πρὸς ἑαυτὸν ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρέλλαν; Καὶ τί λέγω κόλασιν; Πρὶν ἀπὸ τὴν κόλασιν εἰς αὐτὴν ἐβῶ τὴν ζωὴν προσφέρει: ὀδύνην, ἐντροπὴν καὶ χλευασμὸν καὶ χίλιες κολάσεις καὶ δὲμὸς ἔχει πολλοὺς πού τρέχουν ἀπὸ πίσω του. Σκέψου π.χ. τὸν πᾶνον, πᾶσο ἄβλια ζῆ. Πρὶν ἀπὸ τὴν κόλασιν ζῆ μὲ κάθε ὑπόψιν καὶ τρέ-

⁸¹ 32v. 9, 18.

μει ἀκόμη καὶ τὰς σκιὰς. Κανένας δὲν κοιτάζει κατὰμῶστα, ἀλλὰ ἄλλου τοὺς φοβᾶται αὐτοὺς πού ξεύρουν καὶ αὐτοὺς πού δὲν ξεύρουν. Ο Βλέπει παντοῦ ἀκουσμένα σπαθία, βλέπει κρεμασμένους, βλέπει δημίους καὶ δικαστήρια. Καὶ χίλια θάσανα νὰ ἔχη ἢ σωφροσύνη, ὅπωςδήποτε δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ αὐτά. Ὁ μὲν συνετὸς εἶναι διορκῶς χαρούμενος, ἐνῶ ὁ πόρνος ζῆ πάντα μέσα εἰς τὴν ὀδύνην καὶ εἰς τὸ ἀκοτάδι.

Τὸ ἴδιον ἡμπορεῖ κοινεῖς νὰ παρατηρῇ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, δηλ. εἰς αὐτοὺς πού νικῶνται ἀπὸ τὴν ὀργὴν καὶ εἰς αὐτοὺς πού τὴν ὑποτάσσουν. Εἰς αὐτοὺς πού κλέβουν καὶ εἰς αὐτοὺς πού βίδουν ἀκόμη καὶ τὰ ἰδικὰ των διὰ τὸν Θεόν ἢ καλύτερον εἶναι νὰ εἰποῦμε ὅτι ἔχουν τὴν πρόθεσιν νὰ δώσουν τὰ πάντα διὰ τὸν Θεόν. Αὐτοὶ μὲν ἀναπαύονται εἰς τὸ λιμᾶν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι περνοῦν τὴν ἡμέραν των ἐκθέτοντας τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸν στρόβιλον τῶν παρόντων κακῶν.

Ἐκτός δὲ ἀπὸ αὐτὰ, σκέψου πόσον ὑποφέρει αὐτὸς πού ζῆ μέσα εἰς τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀκολασίαν ἢ σὺν προχωρεῖ ἢ ἡλικία καὶ δὲν τὸν ἰκανοποιεῖ πλέον ἢ ἀκολασία καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου τὸν περιζώνει. Ὁ ἐνάρετος δὲμὸς δὲν ὑποφέρει. Ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς, δηλ. ὅταν πλησιάσουν τὰ γηρατειά, χαίρεται καὶ εὐφραίνεται διότι δὲν μαραινεται ἡ ἀπόλαυσις, ἀλλὰ ἀνθίζει περισσότερο. Εἰς τοὺς μοιχοὺς μὲν καὶ τοὺς ἀκολάστους, τοὺς πλεονέκτας καὶ κοιλιάδουλους τὰ γηρατειά καταργοῦν τὴν ἀπόλαυσιν ἐκείνων τῶν ἡδονῶν εἰς τοὺς ἐναρέτους δὲμὸς ἢ ἀπόλαυσις ἀκριβῶς τότε αὐξάνει. Ἐπιμένω καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν κόλασιν καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ θλιβερά πού προκύπτουν ἀπὸ αὐτὴν, εἶναι ἀρετὸν αὐτὸ νὰ μᾶς συνταράξῃ τὸν νοῦν.

Ε Ἐπειδὴ λοιπὸν σκεφθῶμε αὐτὰ, ἅς ἀποφεύγωμε τὴν κακίαν, ἅς προτιμῶμε τὴν ἀρετὴν, ἅς ἀγαπῶμε τὸν Θεόν ἄχι διὰ τὰ δῶρα του ἀλλὰ διὰ τὸν ἴδιον. Ἐτσι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν θὰ ἀκολουθήσωμε τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἢ ὅποια ἐκ φύσεως εἶναι: σινη, γίνεται δὲμὸς εὐρύχωρος μὲ τὴν καλὴν διάθεσιν τῶν ὀδοπόρων. Αὐτὴν εἶδε ὁλοι μᾶς νὰ φέρωμεν εἰς πέρας μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μᾶς Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.